

Република Македонија
НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ

Republika e Maqedonisë
AVOKATI I POPULLIT

O M B U D S M A N
Republic of Macedonia

**НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ
НАЦИОНАЛЕН ПРЕВЕНТИВЕН МЕХАНИЗАМ**

ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ

Скопје, јуни 2016

Наслов: *Годишен извештај 2015 година - Национален превентивен механизам*

Издавач: Народен правобранител на Република Македонија

Уредувачки одбор: Народен правобранител на Република Македонија-
Национален превентивен механизам

Јазична контрола: Тања Трајковска

Графички дизајн: Кети Стефкова

Тираж: 350

СОДРЖИНА

Предговор

Кратенки

1. ОВЛАСТУВАЊА И АКТИВНОСТИ НА НАЦИОНАЛНИОТ ПРЕВЕНТИВЕН МЕХАНИЗАМ	10
1.1. Овластувања и мандат на Националниот превентивен механизам	10
1.2. Организациска поставеност, Буџет на НПМ и мултидисциплинарен пристап на превентивните посети на НПМ	11
1.3. Соработка со органите и институциите	13
1.4. Иницијативи и мислења	13
1.5. Промоција на Националниот превентивен механизам и јакнење на капацитетите во делот на остварување на правата на лица лишени од слобода	14
1.6. Видливост и транспарентност во работата на НПМ	15
1.7. Претставување и дистрибуција на годишниот извештај на НПМ за 2015 година	15
1.8. Меѓународни активности и соработка со меѓународните тела за превенција од тортура и друго сурово, нехумано или понижувачко постапување или казнување	16
2. РЕДОВНИ ПРЕВЕНТИВНИ ПОСЕТИ И КОНСТАТИРАНИ СОСТОЈБИ ВО 2015 ГОДИНА	18
2.1. Полициска станица од општа надлежност	
Неготино	18
2.1.1. Материјални услови	19
- Санитарен јазол	20
- Простории и услови за разговор и распит	20

2.1.2. Остварување на правата на задржаните лица	21
- Информации и поука за правата	21
- Право на вода и храна	21
- Право на бранител и известување на семејството	21
- Право на лекар	22
2.1.3. Евиденција и регистри за задржани лица	22
2.1.4. Постапување по дадени препораки	23
2.2. Казнено-поправни установи	23
2.2.1. Посета на Затвор Скопје - Притворски дел	24
Материјални услови	24
- Простор за прошетка на отворено	25
Права на притворени лица	25
- Право на здравствена заштита	25
- Право на одмор и престој на отворено	26
- Право на храна	27
Третман и остварување на права	27
Увид во евиденцијата за притворени лица	27
Постапување по дадени препораки	28
2.2.2. Посета на Затвор Скопје - Затворски дел	28
Материјални услови	29
Права на осудени лица	31
- Здравствена заштита	31
- Право на храна	32
Третман и остварување на права	33
Постапување по дадени препораки	33
2.3. Други посетени места	34
2.3.1. Посета на ЈУ Геронтолошки завод „13 Ноември“ - Скопје - Оддел „Мајка Тереза“	34
Структура на вработените	35
Материјални услови	35
Третман и постапување со корисниците	36
Социјална заштита на корисниците	36
Здравствена заштита	37
Постапување по дадени препораки	37
2.3.2. Посета на ЈУ за згрижување на деца со воспитно - социјални проблеми „25 Мај“ - Скопје	38
Структура на вработените	38

Социјална заштита	38
Материјални услови	39
- Училишни простории	39
- Сместувачки капацитети	39
- Кујна и менза	40
Здравствена заштита	40
Третман на децата сместени во установата	40
Образовен процес	41
Постапување по дадени препораки	41
2.3.3. Посета на ЈУ за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“ - Скопје	42
Структура на Јавна установа	42
Материјални услови	43
- Училишни простории и сместувачки капацитети	43
- Кујна и менза	44
Третман и постапување со корисниците	44
Социјална заштита	45
Здравствена заштита	46
Образовен процес	46
Постапување по дадени препораки	46
2.3.4. Посета на ЈУ Завод за рехабилитација на деца и младинци (Топанско поле) - Скопје	47
Дејност и структура	47
Материјални услови	48
Третман и постапување со корисниците	48
Едукација	49
Работно оспособување	49
Дневен центар за возрасни лица	50
Оддел за здравство и Интернат со кујна	50
Постапување по дадени препораки	51
3. ПОСЛЕДОВАТЕЛНИ ПОСЕТИ ВО 2015 ГОДИНА	52
3.1. Полициски станици	52
3.1.1. Полициска станица Гази Баба	52
3.1.2. Полициска станица Кочани	54
3.1.3. Полициска станица Прилеп	55
3.2. Казнено-поправни установи	56
3.2.1. Арестантско одделение КПД Идризово	57

3.2.2. Затвор Тетово	58
3.3. Преземени мерки и имплементирање на дадени препораки	62
3.4. Прифатен центар за баратели на азил	63
3.4.1. Структура на вработените	64
3.4.2. Материјални услови, третман и постапување	65
- Кујна и исхрана	66
3.4.3. Здравствена заштита	66
3.4.4. Увид во евиденцијата	66
3.4.5. Постапување по дадени препораки	67
4. ВОНРЕДНИ ПОСЕТИ ВО 2015 ГОДИНА	68
4.1. Прифатен Центар за странци	68
4.1.1. Постапување по дадени препораки	70
4.2. Полициски станици	70
4.2.1. Полициска станица Кисела Вода	70
4.2.2. Полициска станица Гази Баба	71
5. ПОСЕТИ НА ПРИВРЕМЕНИ ТРАНЗИТНИ ЦЕНТРИ	72
5.1. Привремен транзитен центар „Винојуг“ - Гевгелија	73
5.1.1. Управување и организација во Привремениот транзитен центар „Винојуг“	73
5.1.2. Материјални услови за престој во Привремениот транзитен центар „Винојуг“	74
5.1.3. Правна помош	75
5.1.4. Здравствена заштита	76
5.1.5. Транспорт на мигрантите/бегалците	76
5.1.6. Разговор со мигрантите/бегалците	77
5.2. Привремен транзитен центар „Табановце“	78
5.2.1. Управување и организација во Привремениот транзитен центар „Табановце“	78
5.2.2. Материјални услови за престој во Привремениот транзитен центар „Табановце“	78
5.2.3. Здравствена заштита	80
5.2.4. Разговор со мигрантите/бегалците	81
5.3. Констатации	82
5.4. Препораки	83

5.5. Постапување по препораки	84
6. ПРЕПОРАКИ ОД СПРОВЕДЕНИТЕ ПОСЕТИ	86
6.1 Општи препораки за НПМ одделението	86
6.2 Препораки за полициски станици	86
6.3 Препораки за казнено - поправни установи	88
6.4 Препораки за установи и останати места за сместување	89
6.5 Препораки за установи за задржување и престој на странци, мигранти/бегалци и баратели на правото на азил	91
Анекс 1: Преглед на посети на Националниот превентивен механизам во 2015 година	93 95
Анекс 2: Листа на надворешни соработници	
Анекс 3: Избор на фотографии од спроведените посети во 2015 година – позитивни и негативни примери	280

Кратенки

АПТ	Асоцијација за превенција од тортура
ЗКП	Закон за кривична постапка
ЗИС	Закон за извршување на санкции
ЈУ	Јавна установа
ЈЗУ	Јавна здравствена установа
ЈСБ	Језуитска служба за бегалци
КПД	Казнено - поправен дом
КПУ	Казнено - поправна установа
КСТ	Европски комитет за спречување тортура
МВР	Министерство за внатрешни работи
МТСП	Министерство за труд и социјална политика
НП	Народен правобранител
НПМ	Национален превентивен механизам
ОПКАТ	Факултативен протокол кон Конвенцијата на ОН против тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување
ОН	Обединети нации
ПБ	Психијатриска болница
ПС	Полициска станица
ПСОН	Полициска станица од општа надлежност
РМ	Република Македонија
СВР	Сектор за внатрешни работи
УИС	Управа за извршување на санкциите
УНХЦР	Висок комесаријат на ОН за бегалци
ЦСР	Центар за социјални работи
ЦРПД	Конвенција за правата на лица со попреченост

Почитувани,

Постапувајќи во рамките на мандатот што е определен во Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување на Обединетите Нации, Народниот правобранител - Национален превентивен механизам преку извршените превентивни посети во местата на лишување и ограничување на слободата на движење, и оваа година, настојуваше да ги идентификува можните ризици кои може да доведат до повреда на човековите права, тортура или друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување и казнување.

Националниот превентивен механизам како посебно одделение во состав на Народниот правобранител, петта година по ред го изготвува годишниот извештај во кој е презентирана анализата на констатираните состојби и конкретни препораки и упатства за отстранување на недостатоците во постапувањето, и условите во местата на лишување и ограничување на слободата на движење и иницијативите за измена на постоечките законски решенија.

Во текот на 2015 година спроведовме 24 превентивни посети во местата на лишување или ограничување на слободата на движење, во кои покрај тимот на НПМ, беа вклучени и надворешни стручни соработници од различни профили и институции, со што Народниот правобранител - Национален превентивен механизам обезбеди мултидисциплинарен пристап во својата работа.

Не може, а да не се спомене за тешкотиите со кои се соочивме во текот на 2015 година во однос на кадровската неекипираност на Националниот превентивен механизам, кој во првата половина на годината функционираше со двајца советници, во втората половина еден од советниците го напушти тимот поради промена на вработувањето, а во месец октомври преостанатиот советник замина на подолготрајно боледување. Иако, останавме без целокупниот тим, сепак со дополнително ангажирање на вработено лице од одделот за заштита, успеавме во голем дел да ја реализираме Годишната програма на Националниот превентивен механизам.

Извештајната 2015 година е карактеристична и по појавата на мигрантската криза, што предизвика потреба од дополнителни активности на Националниот превентивен механизам. Во таа насока, беа преземени бројни активности и дејства за утврдување на состојбите, условите, третманот и транспортот на мигрантите и бегалците во привремените транзитни центри и до надлежните органи беа упатени бројни препораки за подобрување на констатираните негативни состојби.

Народен правобранител

Иџет Мемети

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Izzet Memeti', written over a faint circular stamp or watermark.

ОВЛАСТУВАЊА И АКТИВНОСТИ НА НАЦИОНАЛНИОТ ПРЕВЕНТИВЕН МЕХАНИЗАМ

1.1. ОВЛАСТУВАЊА И МАНДАТ НА НАЦИОНАЛНИОТ ПРЕВЕНТИВЕН МЕХАНИЗАМ

Забраната на тортура и другите форми на сурово и нечовечно постапување се утврдени во повеќе меѓународни документи и конвенции, меѓу кои најзначајна е Конвенцијата на ОН против тортура и друг вид сурово и нечовечно или понижувачко постапување или казнување. Со цел зајакнување на заштитата на лицата лишени од слобода преку примена на вонсудски средства од превентивен карактер, од страна на Генералното собрание на ОН дополнително е усвоен Факултативниот протокол кон Конвенцијата на ОН против тортура, кој стапи во сила во 2006 година.

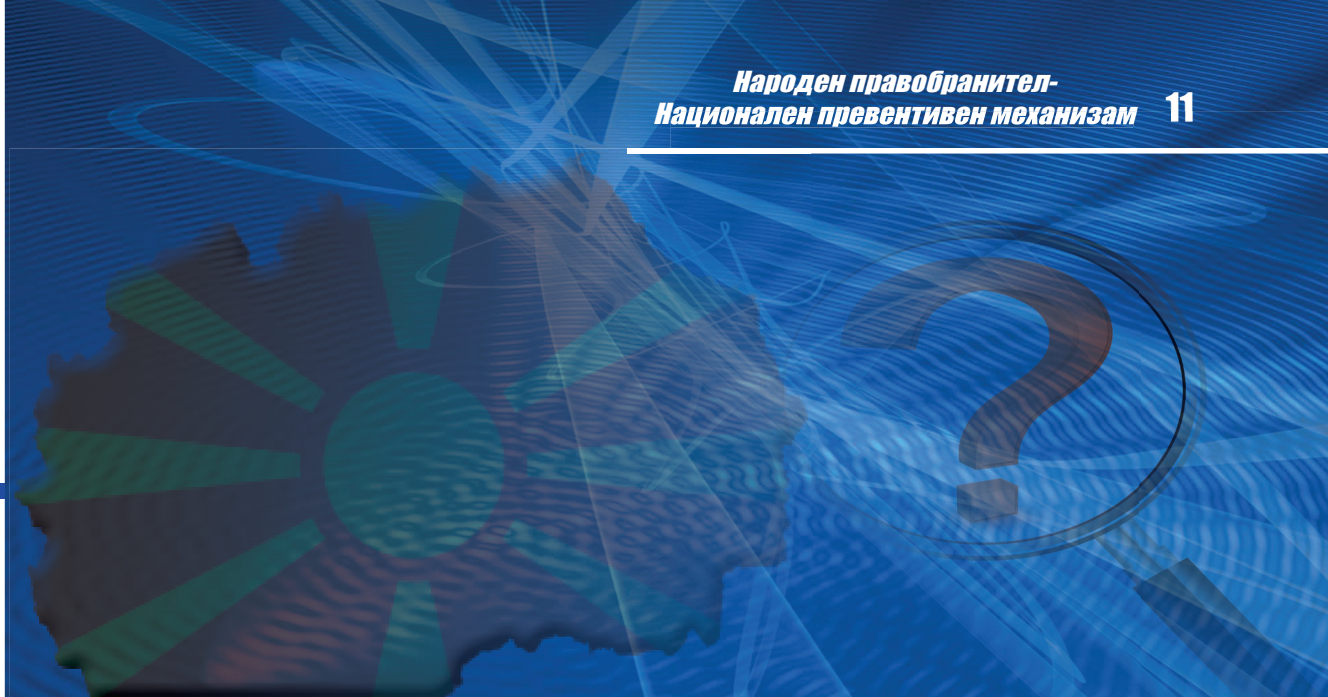
Националниот превентивен механизам го црпи својот мандат и надлежности токму од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување, кој кон крајот на 2008 година беше ратификуван од страна на Собранието на Република Македонија.

Со донесување на Законот за ратификација на Факултативниот протокол кон Конвенцијата на ОН против тортура, Народниот правобранител е назначен да дејствува како Национален превентивен механизам, со што ја презеде обврската да ги почитува заложбите на Обединетите Нации за сеопфатна борба против тортурата и нулта толеранција во случај на нејзино постоење.

Со измените на Законот за народен правобранител од 2009 година во рамките на Народниот правобранител е формирано посебно одделение Национален превентивен механизам, чија основна задача е превенција од тортура и друг вид сурово и нечовечно или понижувачко постапување или казнување. Народниот правобранител-Национален превентивен механизам има изготвено и посебен Правилник за начинот на вршење превенција од тортура и Методологија за начинот на вршење на редовни и последователни превентивни посети на места каде се или може да бидат сместени лица лишени од слобода.

Согласно Факултативниот протокол Националниот превентивен механизам има надлежност редовно да го испитува постапувањето кон лицата лишени од слобода, да дава препораки на релевантните органи со цел спречување на тортура и други облици на нехумано постапување, како и да поднесува предлози и согледувања во врска со постоечкото или нацрт законодавството.

Тимот на Националниот превентивен механизам има овластување за непречен пристап до сите места и објекти на лишување од слобода, пристап до сите информации што се однесуваат на бројот на лица лишени од слобода, бројот на местата, односно локации во кои се врши лишувањето, како и пристап до сите информации кои се

однесуваат на постапувањето со лицата и на условите на нивното лишување од слобода.

Националниот превентивен механизам има овластување и можност да спроведува разговори без сведоци со секое лице лишено од слобода и тоа лично или со преведувач, ако тоа се смета за неопходно, како и разговор со кое било друго лице за кое смета дека може да даде релевантни информации. Исто така НПМ има слобода да ги избере местата што сака да ги посети и лицата со кои сака да разговара, а има слобода и да контактира со Поткомитетот за превенција од тортура, да му испраќа информации и со него да одржува состаноци.

Националниот превентивен механизам, исто така постапува согласно меѓународните стандарди, обичајното право и судската пракса на меѓународните судови и тела, во делот на заштитата од тортура и постапувањето на лицата лишени од слобода.

1.2. ОРГАНИЗАЦИСКА ПОСТАВЕНОСТ, БУЏЕТ НА НПМ И МУЛТИДИСЦИПЛИНАРЕН ПРИСТАП НА ПРЕВЕНТИВНИТЕ ПОСЕТИ

Согласно Законот за народниот правобранител, Националниот превентивен механизам е предвиден да функционира како посебна организациска единица во состав на институцијата Народен правобранител.

Согласно член 18 став 3 од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување, државите пристапнички, вклучително и Република Македонија преземаат обврска да ги стават на располагање потребните ресурси за функционирање на националните превентивни механизми.

Реално, од 2013 година во Буџетот на Народниот правобранител обезбедени се посебни средства наменети за ова одделение, но се покажа дека не се доволни за исполнување на предвидените надлежности. Имено, покрај превентивните посети во местата на лишување од слобода, Националниот превентивен механизам има мандат да спроведува промотивни, едукативни и меѓународни активности, за кои во Буџетот не се предвидени средства. Националниот превентивен механизам како дел од Народниот

правобранител кој има статус на национална институција за човекови права има потреба од дополнителни средства за реализација на промотивни и едукативни активности.

Предвидените буџетски средства не се доволни и во делот на покривање на трошоците за спроведување на посетите и за учество на меѓународни активности во рамките на мрежите и телата во кои членува Националниот превентивен механизам.

Во првата половина на 2015 година, Националниот превентивен механизам го сочинуваа двајца советници (дипломирани правници) за превенција од тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување. Иако, бројот на вработени не беше доволен бидејќи со престанокот на работниот однос на третиот член од НПМ, местото не беше пополнето, сепак вработените успеаа во целост да ги спроведат активностите и надлежностите предвидени со Факултативниот протокол и Законот за народниот правобранител.

Но, во втората половина на 2015 година вториот член на тимот го прекина работниот однос и замина на ново работно место, а во месец октомври преостанатиот член замина на подолготрајно боледување, така што Националниот превентивен механизам остана без ниту еден извршител.

Народниот правобранител повеќепати до Министерството за финансии се обрати со барање за пополнување на испразнетите работни места на Националниот превентивен механизам, но оттаму континуирано беа добивани негативни одговори.

Ваквата состојба предизвика реакција на Народниот правобранител пред меѓународните тела и институции, а за оваа ситуација беше известен и Поткомитетот за превенција од тортура на ОН. Само неколку дена пред крајот на 2015 год., од страна на Министерството за финансии беше дадена согласност за пополнување на две испразнети места, но вработувањата не можеа да се реализираат поради недостаток на време за спроведување на постапката.

И покрај ваквата состојба, со дополнително ангажирање на вработено лице од одделението на заштита на Народниот правобранител, Годишната програма на Националниот превентивен механизам, во голем дел беше реализирана.

Со вклучување на надворешни соработници од различни профили во работата на Националниот превентивен механизам се реализира препораката на Асоцијацијата за превенција од тортура (АПТ), која препорачува при превентивните посети освен правници да бидат вклучени и лица од други професии кои со својата експертиза ќе помогнат во изработка на сеопфатна анализа за можните ризици од тортура и друг вид на нехумано постапување.

Постапувајќи по препораката на АПТ, Националниот превентивен механизам во 2015 година повторно склучи меморандуми за соработка со повеќе стручни здруженија и тоа Здружението на психијатри, Здружението на социјални работници на Град Скопје, Комората на психолози, Сојузот на дефектолози на Република Македонија, Здружението на форензичари при Институтот за судска медицина, Здружението за кривично право и криминологија, како и Македонското здружение на млади правници.

Овие лица како надворешни соработници, согласно меморандумот и договорите кои со нив дополнително беа склучени, презедоа дел од овластувањата на НПМ при вршењето на посетите. Со нивното вклучување во превентивните посети, Националниот превентивен механизам обезбеди експертски и стручен пристап при анализа на состојбите, постапувањето и условите во местата на лишување или ограничување на слободата на движење, а овие експертски анализи беа вклучени во посебните извештаи кои НПМ ги доставуваше до надлежните органи и институции.

Како резултат на соработката со Високиот комесаријат за бегалци на Обединетите нации - УНХЦР, Народниот правобранител – Национален превентивен механизам кон

крајот на годината потпиша Меморандум за соработка со оваа меѓународна организација, со цел вршење мониторинг на условите, постапувањето и третманот на мигрантите/ бегалците, сместени во Центарот за странци и Центарот за баратели на азил во Скопје и привремените транзитни центри „Табановце“ и „Винојуг“.

1.3. СОРАБОТКА СО ОРГАНИТЕ И ИНСТИТУЦИИТЕ

Согласно членот 3 од Законот за изменување и дополнување на Законот за народниот правобранител, надлежните органи, организациите и установите во кои слободата на движење е ограничена, се должни да постапат по укажувањата и препораките на Народниот правобранител и за постапувањето да го известат во рок од 30 дена, сметано од денот на приемот на посебниот извештај.

Како и претходната, така и оваа година, за дел од испратените посебни извештаи НПМ во законски утврдениот рок доби навремени одговори, но во одредени случаи поради недоставување одговор мораше дополнително да интервенира, така што до одредени институции, установи и надлежни министерства дополнително достави писмени ургенции.

Во 2015 година, НПМ продолжи со добрата соработката со службените лица во посетените установи и оствари непречен увид во материјалните услови на местата каде престојуваат или се задржуваат лица лишени од слобода. При спроведувањето на своите редовни и последователни посети, НПМ имаше непречени средби и притоа разговараше со голем број на лица лишени од слобода по сопствен избор, без надзор и сведоци. На тимот на Националниот превентивен механизам во ниту еден момент не му беше ограничен просторот на движење, ниту слободата на избор на лица за разговор.

1.4. ИНИЦИЈАТИВИ И МИСЛЕЊА

Во 2015 година Народниот правобранител - Национален превентивен механизам согласно овластувањата кои произлегуваат од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапувања или казнување, Законот за народниот правобранител и Деловникот за работа на Народниот правобранител, до Министерството за внатрешни работи, достави Мислење по Нацрт Националната Стратегија за развој на пенитенцијарниот систем во Република Македонија (2015 – 2019).

Во Мислењето, Народниот правобранител-Национален превентивен механизам истакна дека во Нацрт - Националната Стратегија за развој на пенитенцијарниот систем реално се прикажани состојбите во казнено-поправните установи, како и потребата од унапредување и надградување на системот на извршување на санкциите, што претставува заложба и на НПМ во насока на спречување на можна тортура или друг вид на сурово или нехумано постапување.

НПМ го поздрави воведувањето на системот на пробациска служба, но и зајакнување на човечките ресурси кои се предуслов за намалување на дел од слабостите

во пенитенцијарниот систем, и истакна дека како дел од одговорни институции за спроведување на Националната стратегија треба да се додаде и Министерството за финансии. Во Мислењето, НПМ истакна дека надлежните министерства, пред се Министерството за финансии треба да ги прифатат Стратегијата и Акцискиот план, во кој се предвидени финансиските импликации и периодот за реализација на истите, со приоритет во поглед на обезбедување на човечки ресурси и материјални услови за сместување на осудени лица. Според НПМ, потребно е доследно и навремено имплементирање на Акцискиот план, со цел Стратегијата за развој на пенитенцијарниот систем да биде ефикасна, во насока на остварување на ефикасен пенитенцијарен систем кој ги исполнува највисоките европски стандарди за извршување на санкциите со почитување на човековите права и достоинство на личноста на лица.

Во поглед на усогласување на законската регулатива од областа на извршувањето на санкциите, НПМ истакна дека е потребно во Законот за извршување на санкции да се внесат и новините, во поглед на стандардите во казнено-поправните установи, особено препораките кои се однесуваат за децата и жените. НПМ ја истакна својата забелешка во однос на користењето на терминот „малолетници“ и истакна дека е потребно усогласување со терминологијата која се користи во Конвенцијата за правата на детето, односно за малолетник да се користи терминот „дете“ кој опфаќа лице на возраст до 18 години.

Исто така, НПМ препорача да се донесе нов закон за извршување на санкциите, кој ќе го дефинира и надзорот врз спроведувањето на мерките за безбедност кои се предвидени во истиот. Во таа смисла НПМ истакна дека иако сегашниот текст на Законот предвидува надлежност на Министерството за здравство во поглед на мерката задолжително психијатриско лекување и чување во здравствена установа, потребно е и Управата да има надлежност во овој дел, како орган кој пред се има улога во спроведувањето на изречената санкција, односно мерка. Управата, исто така треба да има надлежност и во надзорот на спроведувањето на образованието и здравствената заштита, како основни права при изрекувањето на санкциите врз осудените лица, иако непосредно одговорни за спроведување на овие одредби се Министерството за образование и Министерството за здравство.

1.5. ПРОМОЦИЈА НА НПМ И ЈАКНЕЊЕ НА КАПАЦИТЕТИТЕ ВО ДЕЛОТ НА ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРАВАТА НА ЛИЦАТА ЛИШЕНИ ОД СЛОБОДА

Во рамките на Твининг проектот со Австрискиот омбудсман и Лудвиг Болтцман Институтот, Народниот правобранител - Национален превентивен механизам организираше Регионална конференција за состојбата и предизвиците со мигрантите и барателите на азил, која се одржа на 26 јуни во Скопје. На Конференцијата покрај презентацијата на Националниот превентивен механизам, беа изнесени и стандардите на Комитетот против тортура на Совет на Европа, како и улогата на меѓународните тела за подобрување на состојбата и заштита на лицата – баратели на азил и странци со илегален влез во земјата. Компаративни искуства беа споделени и од претставниците на Австрискиот и Словенечкиот Национален превентивен механизам, државните

институции и невладини организации кои работат на оваа област.

Во делот на јакнење на капацитетите и меѓународната соработка беше реализирано студиско патување во Австрија, кое се организираше во рамките на Твининг проектот со Австрискиот омбудсман и Лудвиг Болтцман Институтот. На ова студиско патување делегацијата на Националниот превентивен механизам со цел размена на искуства и добри практики изврши посета на полициска станица каде се задржуваат странци со илегален влез, како и Центар за сместување на баратели на азил. Воедно, во рамките на Твининг проектот заеднички тим од Македонскиот НПМ и Австрискиот НПМ спроведоа посета на Центарот за баратели на азил во Визбегово.

Извештајната година беше посветена на состојбата со илегалните мигранти и баратели на азил, па во таа насока се одвиваа активностите за јакнење на капацитетите на Одделението за превенција од тортура. Воедно, НПМ учествуваше и на основната обука за интервјуирање на жртви од тортура која заеднички се спроведе од организаторите на Твининг проектот, односно експерти од Лудвиг Болтцман институтот, како и Австрискиот Омбудсман.

На Меѓународниот ден за поддршка на жртвите од тортура, Националниот превентивен механизам го презентираше Годишниот извештај за 2014 година, кој содржи и посебен тематски дел за Заштита на правата при присилна хоспитализација во психијатриските установи во Република Македонија.

1.6. ВИДЛИВОСТ И ТРАНСПАРЕНТНОСТ ВО РАБОТАТА НА НПМ

Во насока на обезбедување на транспарентно работење, преку својата веб страна, Националниот превентивен механизам и во текот на 2015 година продолжи да ја известува јавноста за сите активности во однос на спроведените превентивни посети и дадените иницијативи и мислења, на следниот линк:

http://www.ombudsman.mk/ombudsman/MK.nacionalen_preventiven_mehanizam

Со цел поголема транспарентност и достапност до граѓаните, податоците и информациите се објавуваат на три јазици(македонски, албански и англиски јазик).

1.7. ПРЕТСТАВУВАЊЕ И ДИСТРИБУЦИЈА НА ГОДИШНИОТ ИЗВЕШТАЈ

По повод Меѓународниот ден за поддршка на жртвите од тортура, Националниот превентивен механизам на 25.06 2015 година го презентираше, односно го објави Годишниот извештај за 2014 година, кој содржи и посебен тематски дел за Заштита на правата при присилна хоспитализација во психијатриските установи во Република Македонија.

Подоцна, извештајот беше доставен до Владата на Република Македонија, Собранието на Република Македонија, надлежните министерства, но и до органите, институциите и установите каде се врши лишување или ограничување на слободата на

движење.

Она што е најзначајно и што како обврска произлегува од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура, е тоа што Годишниот извештај беше доставен до Подкомитетот за превенција од тортура на Обединетите Нации. Исто така, Извештајот беше доставен и до Европскиот комитет за спречување на тортура и нечовечно и понижувачко постапување или казнување, како и до други меѓународни институции и организации за превенција и заштита на човековите права.

1.8. МЕЃУНАРОДНИ АКТИВНОСТИ И СОРАБОТКА СО МЕЃУНАРОДНИТЕ ТЕЛА ЗА ПРЕВЕНЦИЈА ОД ТОРТУРА И ДРУГО СУРОВО, НЕХУМАНО ИЛИ ПОНИЖУВАЧКО ПОСТАПУВАЊЕ ИЛИ КАЗНУВАЊЕ

Во 2015 година Националниот превентивен механизам учествуваше во изработката на Алтернативниот извештај кој Народниот правобранител го достави до Комитетот против тортура на ООН. Во Алтернативниот извештај беа презентирани состојбите во местата на лишување од слобода кои НПМ ги има посетено, како и загрижувачката состојба со условите, но и постапувањето кон бегалците и барателите на азил сместени во Прифатниот центар за странци во Гази Баба.

Воедно Комитетот против тортура на ОН беше известен и за недостатокот на човечки ресурси во рамките на НПМ, односно ограничувањето во поглед на редовно вработување на соодветни профили со што ќе се зајакне, како улогата, така и ефикасноста на овој механизам, кој освен редовните превентивни посети има мандат да учествува и во подготовката на легислативните решенија кои се во интерес на лицата лишени од слобода, но и во делот на едукација на вработените во местата на лишување од слобода.

Во рамките на меѓународните активности беше и учеството на 25 годишнината на Комитетот за превенција од тортура при Совет на Европа, како и учеството на две работилници кои се одржаа во Тирана во рамките на НПМ мрежата на Југоисточна Европа. Првата работилница беше посветена на здравствената заштита во местата на лишување од слобода, додека другата ја опфати темата за мониторинг на местата каде се сместуваат или задржуваат илегални мигранти и баратели на азил.

Народниот правобранител-Националниот превентивен механизам, исто така учествуваше на Конференција на тема „Омбудсман/Национални институции за човекови права-Предизвици за човековите права на бегалците и мигрантите во услови на криза“, што се одржа во Белград, во организација на Заштитникот на граѓаните/Омбудсманот на Република Србија.

На Конференцијата НПМ имаше излагање на тема „Предизвици на делување на Народниот правобранител во услови на мигрантска криза“. Учесниците дискутираа за предизвиците со кои се соочуваат земјите на транзит и земјите кои се крајна дестинација во услови на мигрантска криза, за начинот на мониторирање и заштита на правата на бегалците и мигрантите, за развивање на свест и влијанието на омбудсман институциите во креирање на позитивните политики на државите за постапување и заштита на мигрантите и бегалците.

Исто така, беше истакната потребата од промоција на правата на бегалците и мигрантите, зајакнување на соработката со невладиниот сектор и размена на искуствата на сите учесници во процесот на справување со мигрантската криза. На Конференцијата беше усвоена Декларација за заштитата и промоцијата на правата на бегалците и мигрантите, во чие изготвување учествуваше НПМ на претходно одржаниот подготвителен состанок во Белград.

На покана на Советот на Европа, Народниот правобранител-Национален превентивен механизам учествуваше на Конференцијата „Слобода на изразување-се уште предуслов за демократија“, што се одржа во Стразбур, Франција.

Во рамките на активностите на Јужноевропската мрежа на национални превентивни механизми, претставник на НПМ и надворешен соработник од Македонското здружение на млади правници учествуваа на Конференцијата –работилница на тема „Баратели на азил, бегалци и враќање на мигрантите во Југоисточна Европа“.

РЕДОВНИ ПРЕВЕНТИВНИ ПОСЕТИ И КОНСТАТИРАНИ СОСТОЈБИ ВО 2015 ГОДИНА

Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура на Обединетите Нации определува дека целта на редовните посети на местата каде лицата се лишени од слобода е идентификување на ризици заради спречување на тортура или друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување. Во таа насока НПМ во извештајниот период спроведе редовни посети во рамките на својот мандат, при што беа ангажирани и надворешни соработници.

Дел од посетите беа спроведени ненајавено, во согласност со претходно утврдена и одобрена годишна програма за работата, а дел од посетите беа извршени со претходна најава бидејќи се одвиваа во рамките на Твининг проектот за поддршка на институцијата Народен правобранител, и се спроведуваа заедно со членови на Националниот превентивен механизам на Австрија.

Имено, во текот на 2015 година Националниот превентивен механизам-НПМ спроведе 7 редовни посети, од кои 1 посета во полициска станица од општа надлежност (ПС Неготино), 2 во казнино – поправни установи, од кои 1 во Притворски дел во Затворот Скопје и 1 во Затворот Скопје (затворено одделение), 1 во Јавна здравствена установа (ЈЗУ Геронтолошки завод „13 Ноември“ Скопје-Оддел „Мајка Тереза“) и 3 посети во други установи (ЈУ „Завод за рехабилитација на деца и младинци“ Скопје, ЈУ за згрижување деца со воспитно-социјални проблеми „25 Мај“ - Скопје и ЈУ за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“ Скопје).

Во сите спроведени посети НПМ наиде на конструктивен дијалог и ефикасна соработка од страна на службените лица, оствари непречен увид во сите простории и разговор со сите лица по сопствен избор, во целосна доверливост, без присуство и надзор од службените лица.

2.1. ПОЛИЦИСКА СТАНИЦА ОД ОПШТА НАДЛЕЖНОСТ НЕГОТИНО

Полициската станица од општа надлежност Неготино (ПСОН), согласно решението на Министерството за внатрешни работи е определена како место за задржување на лица лишени од слобода. Посетата на оваа полициска станица беше спроведена од страна на тимот на Националниот превентивен механизам заедно со надворешен соработник од Македонското здружение на млади правници, врз основ на претходно склучен Меморандум за соработка.

При ненајавена посета на Полициската станица Неготино, тимот на НПМ ги утврди

состојбите и условите во просториите за задржување на лица лишени од слобода и постапувањето со задржаните лица. Во моментот на посетата во ПС Неготино немаше задржани лица сместени во соодветните места за задржување.

Полициската станица Неготино е под надлежност на СВР Велес. Во 2015 година во оваа полциска станица се евидентирани околу 100 лишувања од слобода и задржувања на лица, што е поголем број на полициски интервенции од околните полициски станици во Велес и Кавадарци, како резултат на зголемиениот број задржувања на лица осомничени за кривично дело Криумчарење на мигранти.

2.1.1. Материјални услови

Полициската станица Неготино не била опфатена со проектот за реновирање на местата за задржување на лица лишени од слобода кој се спроведувал од страна на МВР, што се одразува и на материјалните услови во станицата.

НПМ констатира дека во состав на полициската станица има две стари простории за задржување, кои се сместени во приземјето, во непосредна близина на канцеларијата на сменоводителот, но не постои посебна просторија за задржување на дете. Едната просторија е за индивидуално задржување со еден кревет, а другата за колективно задржување, со два кревета.

При утврдување на состојбите во просториите, НПМ се раководеше од меѓународните стандарди во однос на дозволеното ниво на влажност и светлина, при што го утврди следното:

Индивидуалната просторија наменета за задржување на едно лице е со површина 3.18 m² (должина) и 1.75 m² (ширина), со што го задоволува минималниот стандард од 4 m² по лице. Влажноста на воздухот во просторијата изнесуваше 63%.¹, што е над дозволеното ниво на влага кое треба да го има во просторија за задржување на лица. Постелнината беше чиста и уредна, а во просторијата хигиената беше добро одржувана. НПМ забележа дека природната светлина во просторијата е слаба и не е согласно стандардите за места каде се лишуваат и задржуваат лица лишени од слобода, додека вештачкото осветлување влегува од надвор, преку мал отвор во горниот дел на вратата.

¹ прифатливи стандарди за влажност од 20-60 % R.H.

Втората просторија за колективно сместување е наменета за задржување на максимум две лица, во истата е измерената влажност на воздухот од околу 63%, со што и во оваа просторија влагата ја надминува предвидената граница. И во оваа просторија има само еден мал прозорец од каде има мал проток на дневна светлина. НПМ тимот при увидот на просторијата забележа поголеми траги од крв на двата зида, што може да влијае негативно и да создаде страв кај задржаното лице дека ќе биде изложено на тортура и лошо постапување, со цел од него да биде изнудено некое признание. И двете простории имаат обезбедено видео надзор кој се наоѓа во приемната канцеларија.

Во просториите за задржување не беше инсталиран домофон ниту друг систем за повикување, со што се оневозможува контактот на лицата лишени од слобода со службените лица во Полициската станица.

Во двете простории нема инсталирано посебен централен систем за греење, а затоплувањето е преку поставени грејни тела во ходникот, со кои не може да се постигне посакуваната температура.

НПМ тимот при обиколката на просториите за задржување, како и во останатите службени простории не наиде на средства со кои може да се врши заплашување или други сомнителни предмети.

Санитарен јазол

Во ходникот од каде се влегува во двете простории за задржување на лицата се наоѓа тоалет кој е наменет само за задржаните лица. Со оглед на констатацијата дека во просториите за задржување не е инсталиран домофон ниту друг систем за повикување, задржаните лица не можат да остварат контакт со службените лица, па оттука извршувањето на основните физиолошки и хигиенски потреби е под знак прашалник. Инаку, тоалетот е без врата, со што на задржаните лица им е оневозможено извршување на физиолошките потреби во пристопни и достоинствени услови, нема вода, со што е оневозможено одржувањето и задоволувањето на хигиенските потреби на задржаните лица.

Според НПМ ваквите услови предизвикуваат задржаните лица да бидат изложени на срам и деградирање на човековото достоинство.

Простории и услови за разговор и распит

Во ПС Неготино нема посебна просторија за распит. Разговорот со задржаните лица се врши во канцеларијата на сменоводителот која е канцелариски уредена просторија и не е погодна за разговор со задржаните лица (посебно не распит), пред се поради доминантната позиција во која се става службеното лице кое го врши распитот во однос на задржаното лице.

Постои недоволен број на лица за прифат, или сменоводители чија обврска е да вршат прифат на задржаното лице, а кои се одговорни и за водење на понатамошната постапка се до ослободување на лицето, односно до предавање на лицето на други надлежни органи, зависно од исходот на постапката. На тимот на Националниот превентивен механизам-НПМ му беше даден на увид актот-Наредба на командирот на ПС Неготино за ангажирање на дежурните полициски службеници како сменоводители, кога за тоа има потреба.

2.1.2. Остварување на правата на задржаните лица

Информации и поука за правата

НПМ при увидот утврди дека правата на граѓаните беа уредно истакнати на неколку места во полициската станица и тоа на влезната врата, во ходникот и на вратите од двете простории за задржување. Изготвени се и флаери на повеќе јазици кои се достапни за лицата од моментот на лишување од слобода.

Правата на задржаните лица се соодветно истакнати и во делот на просториите за задржување, односно истите се поставени на вратите на просториите за задржување.

Право на вода и храна

Согласно меѓународните стандарди на лица лишени од слобода им се гарантира правото на храна, а стандардните оперативни процедури на Министерството за внатрешни работи на задржаното лице му утврдуваат еден оброк минимум во периодот на задржување (доколку е задржано повеќе од 6 часа).

НПМ утврди дека Полициската станица не располага со посебна буџетска ставка за обезбедување храна за задржаните лица. Храната, односно оброкот се обезбедува од парични средства на задржаното лице, а во случај кога задржаното лице нема свои средства, тогаш се обезбедува од средства на полициските службеници.

Право на бранител и известување на семејството

Од увид во досиејата на задржаните и притворени лица, и од информациите добиени од сменоводителот, како и од записникот за права и поука за бранител, евидентно е дека лицата се информирани за правото да ангажираат адвокат и истиот е ангажиран од самиот почеток на нивното лишување од слобода. Задржаните лица најчесто ангажираат адвокат по сопствен избор и на своја сметка, од листата на адвокати испратена од Адвокатска Комора на Република Македонија, која често не е навремено ажурирана.

Остварувањето на правото на бранител најчесто зависи од материјалната состојба на задржаното лице. Според информациите добиени од службените лица задржаните лица се запознати со правото на бранител, но често поради лошата финансиска состојба одбиваат да ангажираат правна помош.

Според Законот за бесплатна правна помош, задржаните лица не спаѓаат во т.н. корисници на бесплатна правна помош и не може да добијат бесплатен адвокат кој ќе биде обезбеден од страна на државата. Согласно Законот за кривична постапка лицата може да добијат бесплатна правна помош во некоја наредна фаза од постапката, кога лицето има статус на осомничен и тоа за кривични дела за кои е предвидена задолжителна одбрана.

НПМ констатира дека пристапот до правото на бранител на задржаните лица кои се во неповолна материјална состојба како основно право е ограничено, односно ограничен е пристапот до правдата на овие лица кои се ставени во нееднаква положба во однос на другите граѓани во Република Македонија.

Право на лекар

Стандардните оперативни процедури за постапување со лица на кои им е ограничено правото на слобода на движење предвидуваат дека при самиот прием се констатира психофизичката состојба на задржаното лице (видливи повреди, знаци од болест, ментално растројство и сл). Доколку задржаното лице е повредено, полицискиот службеник за прифат - сменоводител наложува лекарски преглед. Во случај на сериозни повреди или ако задржаното лице се жали на болки или повреди, правото на укажување на медицинска помош е примарно и е неопходно пред преземањето на сите други дејствија.

Во ПС Неготино според информациите добиени од сменоводителите, доколку лицата кои се задржуваат бараат да бидат прегледани од лекар или имаат видливи повреди, задолжително се повикува итната медицинска служба или, пак, лицето се носи во соодветна медицинска установа заради укажување на лекарска помош.

НПМ тимот од увидот во индивидуалните досиеја констатираше дека се повикува лекар, односно правото на лекар соодветно и навремено се остварува.

2.1.3. Евиденција и регистри за задржани лица

При посетата на ПС Неготино беше извршен увид во регистрите и документите за: евиденција на лица лишени од слобода и задржани лица, евиденција на приведени лица, евиденција на дневни настани, евиденција на поднесени претставки од граѓани против полициски службеник и преземени мерки и во папките за задржани лица (6 папки по случаен избор).

Националниот превентивен механизам изврши увид во целокупната документација што се води за лица лишени од слобода, при што утврди дека истите (евиденција на дневни настани, евиденција на задржани и лица лишени од слобода, евиденција на притворени лица, евиденција на поднесени претставки и поплаки), како и индивидуалните предмети за задржани лица кои беа избрани по случаен избор уредно се водат, без поголеми грешки и корекции.

До денот на посетата (октомври 2015 година) во книгата на дневни настани заведени се – 1791 настани, во книгата на приведени – 68 лица, во книгата на задржани лица – 92 лица, во книгата на претставки и поплаки поднесени се 2 претставки во 2014 и 1 во 2015 година. При проверка на 6 досиеја по случаен избор потврдена е нумеричка поврзаност помеѓу Книгата за дневни настани и Регистрот за повикани, приведени или задржани лица што дава можност за лесна проверка на податоците, особено во поглед на времето на задржување.

Посебните предмети ги содржат сите релевантни документи како: записник за задржување, во кој е наведен денот и часот на лишување од слобода на лицето, записник за поучување на лицето за неговите права, записник за правото на бранител, записник за потреба од лекар и медицинска помош, како и документи за кои самата ПС интерно одлучила дека е потребно да се подготвуваат.

Позитивна пракса е тоа што полициската станица води евиденција за преземање на мерки и активности во однос на приведени и задржани лица и тоа од почеток до завршување на траење на мерката.

НПМ утврди дека во досиејата недостигаат податоци околу храната која задржаните лица ја добиваат бидејќи Полициската станица Неготино не располага со буџет за

обезбедување храна за задржаните лица, што доведува до ситуација лицата да ја обезбедат храната од сопствени средства или, пак, истата да биде купена од личните средства на полициските службеници.

2.1.4. Постапување по дадени препораки

Народниот правобранител-НПМ за констатираните состојби од посетата изготви Посебен извештај со конкретни препораки кој го достави до Министерството за внатрешни работи и командирот на Полициската станица Неготино.

Министерството за внатрешни работи достави одговор надвор од законски предвидениот рок, а по упатена ургенција од страна на НПМ, додека командирот на полициската станица Неготино, ниту по доставената ургенција не достави одговор.

По однос на препораката доставена од НПМ да се реновира просторијата за колективно задржување, Министерството информира дека просторијата во меѓувреме била варосана и трагите од крв се отстранети.

Во врска со препораката на НПМ да биде поставен систем за повикување, односно домофон, Министерството одговори дека препораката е во фаза на реализирање. Во тој контекст се известува дека СВР Велес до Одделот за општи и заеднички работи на Министерство за внатрешни работи има доставено барање за обезбедување и инсталирање уред-систем за повикување.

НПМ е известен дека доставено е и барање за реконструирање на прозорците во просториите за задржување, а упатено е и барање до Адвокатската комора на РМ за ажурирање на списокот на адвокати од подрачјето на градот Неготино.

Во однос на препораката на НПМ за вработување на лице за прифат – сменоводител, Министерството одговори дека се прават напори за кадровско пополнување на упразнетото место.

Министерството за внатрешни работи не достави одговор во однос на препораката на НПМ за итна изградба на нови простории за задржување, кои ќе ги исполнуваат во целост минималните стандарди за задржување на лица (со посебни тоалети) и да се уреди посебна просторија за задржување на деца.

2.2. КАЗНЕНО – ПОПРАВНИ УСТАНОВИ

Во 2015 година Националниот превентивен механизам спроведе една редовна ненајавена посета **во Притворскиот дел на Затворот Скопје** и една редовна посета на **затворено одделение на Затворот Скопје**. Посетата беше реализирана во рамки на мандатот и надлежностите кои произлегуваат од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид на сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување и Законот за народниот правобранител. НПМ ја спроведе посетата придружуван од надворешен соработник од Здружението на психијатри на РМ, врз основа на претходно склучен Меморандум за соработка.

2.2.1. Посета на Затворот Скопје - Притворски дел

Материјални услови

Притворското одделение во Затвор Скопје располага со капацитет од 310 притворени лица, а во моментот на посетата беа сместени 322 лица. При увидот беше констатирано дека е започнато со реновирање на дел од притворот, при што е евидентно подобрувањето на материјалните услови во реновираните простории во кои се сместени притворените лица.

НПМ тимот посети неколку простории од стариот и новиот дел, при што го утврди следното:

Од увидот во просториите во стариот дел на притворското одделение, НПМ утврди подобрување на условите во неколку простории кои беа целосно варосани (просториите за престој и ходниците). Исто така, беа забележани активности за натамошно реновирање на други притворски простории, со цел подобрување на материјалните услови во стариот дел на притворското одделение.

НПМ утврди дека во една голема просторија се сместени 12 притворени лица кои имаат на располагање само еден санитарен јазол. Иако просторијата беше варосана, истата не ги исполнува стандардите за сместување на лица лишени од слобода, поради слабиот проток на дневна светлина, недоволната вентилација и поради големиот број на сместени лица. Постелнината беше лична на притворените лица, но истата изгледаше нечисто и неуредно.

Температурата на воздухот во просторијата изнесуваше 19°C и влажност од 59% што претставуваат нормални и прифатливи вредности за места каде се сместуваат лица лишени од слобода². Лицата сместени во истата просторија кажаа дека редовно се тушираат, и дека правото на чист воздух го користаат само еден час, а според Законот за кривична постапка притворените лица имаат право на чист воздух најмалку два часа дневно.

Од извршениот увид произлезе констатацијата дека материјалните услови во притворското одделение во Затвор Скопје, се разликуваат од крило до крило.

Имено, во крило Ц материјалните услови се во многу лоша состојба. Просториите и ходникот од ова крило се стари и дотрајани, а има и големо количество на влага.

НПМ тимот од увидот во една просторија во ова крило утврди дека истата е во многу лоша материјална состојба, сидовите се одронети, стари и валкани. На креветите во истата просторија беа поставени стари душеци, подлогата на креветите беше оштетена, а во неа имаше ставено празни пластични шишиња и дрвени даски. Во собите нема посебни ормарчиња, па притворените лица сместени во оваа просторија своите лични работи ги чуваат под креветите.

Во најголемиот број на притворските простории нема инсталирано систем за аларм (свончиња), а и во просториите каде што има инсталирани аларми, истите не функционираат. Имајќи ја предвид состојбата со алармот во притворските простории се поставува прашањето на кој начин лицата лишени од слобода ги известуваат службените лица за своите итни потреби.

Од увидот во една просторија во новиот дел на притворското одделение НПМ утврди дека беа поставени 3 кревети каде што беа сместени три притворени лица, во истата просторија беше измерена температура од 20°C и влажност од 37% што претставуваат нормални и прифатливи вредности за места каде што се сместуваат лица лишени од слобода. Во просторијата имаше поставено грејно тело, а согласно информациите

² Прифатливи стандарди за температура се од 18-25° C, а за влажност од 20-60 R.H.

добиени од притворените лица греенењето и во зимскиот период било на задоволително ниво.

Во другите притворски простории во новиот дел НПМ констатира уништен инвентар, а сидовите на истите простории беа нечисти и неваросани. Беше измерена температура од 20°C и влажност од околу 51%, а имаше доволен проток на дневна светлина.

Иако и овие простории се наоѓаат во новиот оддел, каде би требало материјалните услови да се на повисоко ниво, односно како во горенаведената просторија, сепак НПМ тимот при посетата констатираше лоши материјални услови и во овој дел на притворот.

Од посетата на делот каде што се сместени притворени лица од женски пол НПМ утврди дека материјалните услови и хигиената се на задоволително ниво. Имено, при увидот во една од просториите тимот констатира дека во неа има доволен проток на дневно осветлување, на креветите имаше чисти ќебиња и постелнината беше уредна.

За одржување на хигиената во просториите притворените лица добиваат средства за чистење, додека за лична хигиена користат сопствени средства. Тоалетите беа во прилично уредна состојба, а хигиената во нив беше на прилично задоволително ниво.

Од страна на НПМ тимот беа посетени просториите каде што се сместени малолетните лица и беше извршен увид на материјалните услови во просториите. Притоа затекна две малолетни лица сместени по наредба на надлежен суд. Двете малолетни лица биле навремено прегледани од лекар, прегледани и посетени од психијатар, односно биле преземени сите потребни мерки од страна на затворскиот персонал.

Од увид во просторијата каде што беа сместени малолетните лица се констатира дека имаше поставено два кревета и една дрвена маса, но немаше ниту еден стол за да можат малолетните лица да седнат и соодветно да ја конзумираат храната. Просторијата не располагаше со посебен ормар каде би можеле малолетните лица да ги чуваат своите лични работи.

Според НПМ условите за сместување не се соодветни за оваа категорија на лица и треба да се посвети повеќе внимание на сите аспекти на притвор на малолетни лица, пред сè на нивното ментално здравје и континуирана психо-социјална поддршка.

Простор за прошетка на отворено

Во делот на притворското одделение постојат шеталишта каде притворените лица го остваруваат правото на престој на отворено.

НПМ тимот изврши увид во две од нив, при што констатираше дека на шеталиштата нема поставено места за одмор (клуча, столче и сл.), но има еден мал покриен-заштитен дел (во продолжение на зградата), кој се користи за остварување на прошетка на притворени лица при лоши временски услови.

Права на притворени лица

Право на здравствена заштита

Здравствената заштита во Притворскиот дел на Затворот Скопје ја вршат 2 лекари, 2 стоматолози и две медицински сестри. Здравствената заштита е достапна 24 часа, со достапен лекар на повик. Исто така, во Затворот е ангажиран психијатар кој врши посета на осудените лица еднаш во неделата, а по потреба се ангажираат и други лекари-специјалисти. Според информациите, доколку има потреба притвореничките се

упатуваат на гинеколошки преглед во соодветна здравствена установа, затоа што во затворот нема вработено лекар-гинеколог.

Ставот на НПМ е дека за соодветна здравствена заштита на жените неопходно е обезбедување на редовни гинеколошки прегледи и во таа насока ангажирање на лекар-гинеколог.

Во текот на посетата НПМ изврши разговор со две малолетни лица кои информираа дека им бил извршен навремен преглед од страна на лекар. Надворешниот соработник на НПМ, лекар-психијатар спроведе индивидуален (доверлив) разговор со едно малолетно лице, кое се пожали дека подолго време не може да спие и дека постојано му се појавува сликата од стореното кривично дело. Тимот на Националниот превентивен механизам на лекарот од Затворот Скопје му укажа континуирано да ја следи здравствената и психичка состојба на детето.

Во Затворот има две амбуланти, за затворскиот дел и за притворскиот дел кои се соодветно опремени, во нив солидно се одржува хигиената, а документацијата се чува на соодветен начин. Тимот на НПМ изврши увид во медицинската документација, а воедно разговараше и со медицинскиот персонал – лекарот и медицинската сестра, при што утврди дека во сите случаи биле преземени сите потребни дијагностички процедури, односно лицата биле препраќани во соодветни институции, при што раководството на затворот овозможило навремена поддршка во делот на превозот. За сите случаи на акутно вложување на здравјето биле преземени навремени мерки, било реагирано соодветно.

НПМ констатира дека притворените лица се прегледуваат при самиот прием во установата, во рок од 24 часа.

Од разговорите со притворените лица НПМ доби неколку поплаки за ненавремено вклучување во терапија, ненавремено делење на терапија, ненавремено постапување по поплаки за здравствени проблеми, како и ненавремено препраќање во здравствена институција. По преземените мерки за проверка на поплаките, НПМ не утврди случаи на несоодветна и ненавремено пружена здравствена заштита на притворените лица. Имено, од увидот во документацијата за секој случај поединечно, беше утврдено дека посочените лица биле прегледани од страна на лекар при приемот во установата, како и при секоја нивна потреба за итна здравствена заштита, а била дадена адекватна здравствена грижа и терапија за сите хронични случаи. Притворените лица се посетуваат еднаш неделно од лекар, а и почесто доколку има потреба. Здравствениот персонал, исто така е вклучен во процесот на планирање на исхраната.

Исто така, НПМ констатира дека биле почитувани начелата за доверливост на медицинската документација, како и на доверливост при самиот преглед.

При посетата, НПМ утврди дека пред издржувањето на дисциплинската санкција за упатување во самица било прибавувано мислење од доктор за здравствената состојба на осуденото лице, што беше видливо во соодветната документација.

Право на одмор и престој на отворено

Лицата во притворскиот дел со кои НПМ изврши разговор наведоа дека поминуваат помеѓу 1-2 часа дневно на прошетка, и како и во претходните две посети се пожалија на органичениот простор на движење.

Имајќи предвид дека сите притворени лица се пожалија дека поминуваат помалку од 2 часа дневно надвор на отворено, НПМ го повтори укажувањето и и препорача на управата на затворот дека истото е спротивно на законските одредби³ кои бараат на

³ член 194 од Законот за кривична постапка

притворените лица да им се обезбеди движење на отворено најмалку два часа дневно. Во овој дел НПМ и препорача на управата на Затворот дека правото на одмор и престој на отворено, треба да се остварува согласно законските одредби со кои се предвидува притворените лица да поминуваат најмалку два часа дневно надвор од затворените простории.

Право на храна

Најголемиот дел од притворените лица имаа поплаки за храната која ја добиваат во затвор Скопје, во поглед на количеството и квалитетот на храната, а особено се пожалија на вечерата, бидејќи, како што не информираа, за вечера добиваат само супа.

Притворените малолетни лица храната ја добиваат и ја конзумираат во својата соба во која има само една масичка, без столови, поради што овие лица храната ја конзумираат стоејќи. НПМ тимот му укажа на Секторот за обезбедување и на управата на затворот, веднаш да обезбедат соодветни услови за конзумирање на храната за малолетните лица.

НПМ при посетата утврди дека при подготвувањето на храната се внимава на верските чувства и потреби на лицата лишени од слобода. Исто така, во кујната се истакнува листа на јадења на двонеделна основа, која е уредно потпишана од одговорните лица од затворот Скопје.

Третман и остварување на правата на лицата лишени од слобода

При посетата на Притвор Скопје беа извршени доверливи групни, но и индивидуални разговори со поголем број лица во просториите за сместување, при што службата за обезбедување не беше присутна при спроведувањето на разговорот.

Лицата со кои НПМ изврши разговор генерално истакнаа дека немаат забелешки во однос на постапувањето на службените лица, односно информираа за коректен однос кон нив. Најголем број забелешки беа дадени во делот на исхраната, прошетка на чист воздух и неколку поплаки за здравствената заштита.

Притворените лица дадоа позитивна оценка за односот на директорот на установата, наведувајќи дека ги прима на разговор на нивно барање. Дел од притворените лица истакнаа дека директорот често ги посетува во нивните простории, и ги прашува дали имаат некаква потреба и дали имаат поплаки за односот на службените лица.

НПМ тимот изврши разговор и со малолетните лица сместени во притворскиот дел, кои дадоа позитивна оценка за односот на службените лица и истакнаа дека е коректен.

Од посетата, НПМ тимот констатираше дека во притворот не е регистриран случај на насилство или лошо постапување од страна на службените лица, ниту пак, меѓу самите притворени лица.

Што се однесува на жените - притворенички, за нив одговорни се лица за обезбедување од женски пол. Според изјавите на жените притворенички, тие се задоволни од односот на вработените од обезбедувањето и изјавија дека им се обезбедува соодветна психосоцијална поддршка, дека нема случаи на насилство кон нив од страна на Секторот за обезбедување, ниту, пак има насилство меѓу нив.

Увид во евиденцијата за лицата лишени од слобода

Од увид во Книгата за посети, Рапортната книга и Книгата за поплаки од притворени лица, НПМ заклучи дека водењето на евиденцијата е на задоволително ниво. Имено

Книгата за посети уредно се води и во неа се нотира секоја посета. Рапортната книга, исто така соодветно и уредно се води.

Книгата за поплаки од притворени лица содржи список на разговори, и во неа е нотирано на што се жалело притвореното лице, и што Управата на затворот има преземено по однос на вложената жалба.

Постапување по дадени препораки

Народниот правобранител-НПМ за констатираните состојби од посетата на притворскиот дел на Затворот Скопје - Скопје достави Посебен извештај до управата на затворот Скопје и до Управата за извршување на санкциите.

По повод доставениот Посебен извештај, Управата на Затвор Скопје - Скопје, достави навремен одговор во кој информираше дека постапила по препораките на НПМ за почитување и остварување на правото на престој на отворено, согласно Правилникот за куќен ред за извршување мерка притвор, односно дека на притворените лица им се овозможува престој на свеж воздух во траење од два часа дневно.

Управата, исто така извести дека согласно препораките, во Затворот секојдневно се одржува хигиената во просториите, постелнината се проветрува еднаш неделно, се менува еднаш во две недели, а старите душеци се заменети со нови.

Во однос на препораката за поставување ормарчиња и аларми, Управата информираше дека по препораката во целост е постапено и во меѓувреме поставени се ормари и аларми во просториите каде што недостасувале.

Исто така и препораката за намалување на бројот на лицата во просторијата во која беше утврдено дека престојуваат 12 лица во целост е имплементирана, со оглед дека во просторијата се сместени 6-8 притвореници.

Од друга страна, Управата за извршување на санкциите го информира НПМ за преземените мерки по повод дадените препораки, при што наведе дека подобрувањето на условите во притворското одделение во Затвор Скопје за обезбедување на минималните меѓународни и национални стандарди е стратешка цел на Управата, како што е и зајакнувањето на човечките и материјално-техничките капацитети за непречено функционирање на казнено-поправните установи.

Управата за извршување на санкциите информираше дека во Акцискиот план на Националната стратегија за развој на пенитенцијарниот систем за период од 2015 до 2019 год. предвидени се рокови за планираните активности и субјектите кои се задолжени за нивно имплементирање.

2.2.2. Посета на Затвор Скопје - Затворски дел

Посетата на НПМ на затворскиот дел на Затворот Скопје-Скопје, беше остварена со учество на надворешни соработници од Здружението на психијатри, Здружението за судска медицина, како и Здружението за кривично право и криминологија. При посетата беше извршена проверка на спроведувањето на претходно дадените препораки содржани во Псебниот извештај изготвен од НПМ по повод спроведена редовна посета на Затворот Скопје извршена на 28.05.2013 година.

Последователната посетата беше спроведена од два подтима на НПМ, од кои едниот го посети приемот, отвореното и полуотвореното одделение и останатите помошни простории, додека вториот тим го посети затвореното одделение, просторијата ХА-5, самиците и Амбулантата. Воедно, беа спроведени разговори со вработените во Секторот

за ресоцијализација и Секторот за обезбедување, и беше прегледана евиденцијата која се однесува на лицата лишени од слобода.

За време на посетата во Затвор Скопје беа присутни 189 осудени лица од кои 179 на самото место, а останатите беа на домашно отсуство и годишен одмор. Во приемното одделение престојуваа 7 лица. Во полуотворено-отворено одделение вкупно 137 лица. Во затвореното одделение 31 лице, а во просторијата ХА-5 беа сместени 2 лица.

НПМ од директорот на затворот доби информација дека 123 осудени лица работно се агажирани внатре во установата, а 11 осудени лица надвор од Затворот. Осудените лица кои се наоѓаат во приемното одделение не се работно ангажирани.

Во текот на посетата НПМ беше информиран дека во 7 простории осудените лица штрајкуваат, односно одбиле да ја примаат храната (во оддел Б и една соба во Г2), но на крајот од посетата беше добиена информација дека штрајкот е прекинет и дека сите лица започнале со примање на храна.

Имајќи предвид дека една од препораките од претходната посета беше изградба на ново или уредување на старото затворено одделение, од директорот на затворот беше добиена информација дека се обезбедени 900.000,00 денари за реновирање на овој дел од затворот.

Од разговорот со командирот НПМ доби информација дека не се забележани случаи на насилство меѓу затворениците и дека немало случаи на самоповредување. Последниот случај на насилство бил забележан во 2014 година.

Од увидот во книгата за претрес беше констатирано дека истата уредно се води. Во најголем број случаи при извршен претрес на просториите за сместување биле пронајдени мобилни телефони. За овие предмети се составува записник и доколку е познат сопственикот истите се чуваат во установата, и врз основа на потврдата за привремено одземени предмети му се враќаат на осуденото лице при отпуштањето од установата, односно по издржување на казната затвор. Пронајдените мобилни телефони чиј сопственик е непознат, се чуваат во посебен магацин.

НПМ констатира дека во моментот на посетата, приемното, полуотвореното и отвореното одделение каде престојувааа 135 затвореници, беа обезбедувани од само двајца припадници на затворската полиција.

Материјални услови

Во моментот на посетата на **приемното одделение** на Затворот Скопје не беше констатирана пренатрупаност. Имено, во едната просторија беа сместени 2, во втората 1 лице, а во третата просторија имаше 3 затвореници, вкупно 6 во три простории. Инаку, од увид во просториите се утврди дека истите се опремени со по пет кревети, што кога би се пополниле преостанатите легла би било спротивно на стандардите кои пропишуваат дека за секое осудено лице треба да се обезбедат најмалку 9 м³ простор.

Кукниот ред на установата не е истакнат на видно место и во разговор со воспитувачот беше потврдено дека кукниот ред неколку пати е истакнуван, но бил искинат од страна на затворениците. Од извршениот разговор со дел од затворениците од албанска националност НПМ утврди дека не го познаваат добро македонскиот јазик, поради што смета дека е потребно кукниот ред да се преведе и истакне и на албански јазик.

И покрај лошата материјална состојба во која се наоѓаат просториите во приемното одделение, беше забележано дека хигиената е на задоволително ниво, за истата се грижат самите затвореници, а од страна на Затворот им се обезбедени потребните хигиенски средства.

НПМ утврди дека сите затвореници во приемното одделение биле навреме прегледани од лекар по нивниот прием. Ниту еден од нив не се пожали на лош однос од страна на затворската полиција.

Забелешки имаше во однос на храната (квалитет и количество), а се пожалија и дека просториите не се соодветно затоплени согласно временските прилики. Воедно, затворениците посочија дека правото на прошетка на чист воздух го остваруваат во траење од само 30 минути дневно.

При увидот беше забележано дека во просториите нема маса и столици на кои би можеле затворениците да ја конзумираат храната.

Во моментот на посетата на **полуотвореното одделение**, во просториите за сместување беа присутни затворениците кои од здравствени причини не се работно ангажирани.

НПМ утврди дека во просториите на полуотвореното одделение има по 7 кревети што е далеку од задоволување на стандардот за минимум обезбеден простор по затвореник, дури и надвор од правилото за максимум 5 лица во просторијаа. Освен стари кревети, во просториите нема основен инвентар (ормарчиња, маса, столици и сл.). Тоалетите се во многу лоша состојба, но хигиената е на задоволително ниво бидејќи управата обезбедува доволно средства за одржување на хигиената. Затворениците истакнаа дека во секое време има топла вода, но во недоволно количество па поради тоа мора да чекаат на ред за туширање од причина што на катот има само еден болјер.

На сидовите на просториите беше видлива влага, а просториите не беа соодветно затоплени согласно временските прилики. Мерачот за влага не регистрираше влага, но мора да се напомене дека прозорците во сите простории беа отворени што може да има влијание на самото мерење.

НПМ од увид во **отвореното одделение** констатира дека има седум простории за сместување со по пет кревети, а во една просторија има 6 кревети. Сите легла се пополнети и е евидентна преполнетоста на просториите за сместување. Во просториите нема соодветен инвентар (ормари, полици, маса, столици и сл.).

Во поглед на слободните активности, во отвореното одделение има простор кој се користи за прошетка, но нема покриен дел кој би го користеле затворениците при лоши временските услови. Просторијата за дневни активности е во многу лоша состојба и е мала, не одговара на бројот на затвореници кои би требало да ја користат. Затворот Скопје има библиотека, но фондот на книги е ограничен.

При посетата на **затвореното одделение** беше констатирано дека во тој момент не постои пренатрупаност како при претходната посета спроведена на 28.05.2013 година, но другите услови беа скоро непроменети.

Материјалните услови во ова одделение се лоши, а осудениците се пожалија на неможност за остварување на некои елементарни потреби – ограничено следење на телевизиска програма поради стара и дотраена електричната инсталација.

Санитарните јазли се во лоша состојба, дел од нив не се во функција, што влијае на хигиената на осудените лица.

Беше дадена поплака за собата за дневен престој, немање на услови за чување храна (во функција е ладилник кој не ги задоволува потребите според бројот на осудени лица) и поплаки за општата хигиена. Исто така, дел од осудените лица истакнаа дека во собите има инсекти и дека е потребна дезинфекција на целиот простор.

НПМ изврши увид и на магацинскиот простор и констатира дека има доволен број на душеци кои се релативно нови, но во пракса душеците на осудените лица им се менуваат само доколку целосно се истрошени или неупотребливи.

При посетата затворениците не се пожалија на примена на насилство, ниту од персоналот, ниту меѓу осудениците.

Имајќи предвид дека при претходната посета на просторија Ха-5 беше затекната лоша состојба и во истата беа сместени осум лица, а две од нив немаа кревет, НПМ при посетата во 2015 година констатира намалување на бројот на лица сместени во оваа просторија, односно почитување на стандардите и обврските предвидени во член 103 од Законот за извршување на санкциите, како и член 15 од Куќниот ред за осудени лица кои издржуваат казна затвор во казнено - поправните установи.

Сепак во истата просторија беше забележлива влага по сидовите, а како душеци се користат сунѓери и стари излитени ќебиња. За време на посетата тоалетот не беше во функција, односно беше затнат со пластично шише, додека, пак мијалник беше целосно рѓосано, така што истиот претставува можен извор на заразни болести. Иако просторијата има дневна светлина потребно е истата почесто да се проветрува за да се намали количеството на влага која беше воочена.

НПМ констатира дека во рамки на **автомеханичарската работилница** има просторија за сместување, во која се сместени тројца затвореници кои истовремено се и работно ангажирани во работилницата. За својот ангажман тие добиваат симболичен надомест. Се почитуваат правилата за заштита при работа, односно при работа користат минимални технички услови за заштита при работа. Во **столарската работилница**, иако работно се ангажирани неколку затвореници, не беше забележана активност.

По спроведената посета НПМ заклучи дека има подобрување во Затвор Скопје, односно дека дел од препораките кои ги има дадено НПМ се имплементирани или се во фаза на подготовка за имплементација. Сепак останува и понатаму дел од препораките да се имплементираат, особено во делот на материјалните услови, како и во подобрувањето на квалитетот на исхраната.

Права на осудени лица

Здравствена заштита

Како што веќе напоменахме здравствената заштита во Затворот Скопје е организирана од здравствен сектор, со 2 лекари, стоматолог и две медицински сестри. Достапна е 24 часа, со лекар кој е на постојан ангажман, но хонорарно се ангажираат и други лекари специјалисти. По потреба се ангажира и психијатар кој задолжително доаѓа еднаш во неделата.

Амбулантата во затворскиот дел е добро опремена, уредна, а документацијата соодветно се чува, и сите лица се прегледани по приемот во установата, во рок од 24 часа.

Повеќето од затворените лица имаа добра оценка за здравствената грижа која ја добиваат во затворот, како и на достапноста на здравствениот персонал, нивото на здравствена грижа, можноста за комплетирање на дијагностички процедури. Сите индивидуални оплаки тимот на НПМ ги забележа и веднаш изврши увид во медицинската документација, а разговараше и со медицинскиот персонал – лекарот и медицинската сестра. Во сите случаи, беше констатирано дека од страна на медицинскиот персонал биле преземени сите потребни дијагностички процедури, лицата биле препраќани во соодветни здравствени институции, односно дека раководството на затворот им овозможило навремена поддршка-превоз.

НПМ утврди дека во сите случаи на акутно влошување на здравствената состојба на штитениците, медицинскиот персонал преземал навремени мерки, и реагирал

соодветно.

При увидот се констатира дека е овозможена соодветна здравствена грижа, како и терапија за сите хронични случаи дека осудените лица се посетуваат еднаш неделно од лекар, а и почесто по потреба. Здравствениот персонал е вклучен во процесот на планирање на исхраната, но и покрај тоа осудените лица најмногу се жалеа на храната, односно дека често добиваат само супа, и дека не добиваат млечни продукти. Воедно во разговор со хронично болни осудени лица се доби податок дека истите немаат посебен режим на исхрана, односно дека храната е иста за сите осудени лица.

Според добиените информации, здравствениот персонал е соодветно обучен, континуирано посетува едукации. Едниот од лекарите од Затвор Скопје е на специјализација по психијатрија со поддршка на затворот, што ќе придонесе за подобрување на здравствената заштита во оваа институција. За одбележување е констатираната добра соработка помеѓу здравствениот сектор и раководството на затвор Скопје.

НПМ изврши увид во здравствената документација, при што утврди дека се почитуваат начелата за доверливост на медицинската документација, како и на доверливост при самиот преглед.

НПМ утврди дека аптеката на Амбулантата е соодветно опремена со потребни лекаства од есенцијална група, како и лекаства за најчести соматски и психички растројства, и за специфични болести кои се дијагностицирани кај лица во затворот. Медицинската терапија е соодветно пропишувана, контролирана и навремено им се дава на осудените лица од страна на здравствениот персонал. Сепак осудените лица искажаа незадоволство од снабдувањето со лекови, односно дека не секогаш ги добиваат во континуитет, односно сами се снабдуваат со одредени лекови за хронични болести (висок крвен притисок, хронична слабост на срцето, бели дробови, дијабетес и др.) Исто така, добиени се сознанија дека постојат периоди во годината кога недостасуваат лекови за акутни и хронични заболувања.

НПМ забележа дека метадонската терапија се чува во посебен медицински ормар кој е заклучен и се дели на дневни дози од страна на лекарот или медицинската сестра. Метадонската терапија се обезбедува континуирано.

Се почитува доверливоста и тајноста на медицинскиот преглед. Лицата – осуденици се прегледуваат во Амбулантата, без присуство на затворскиот персонал. Во однос на доверливоста на документацијата, истата се чува во Амбулантата, во која пристап имаат единствено здравствените работници. Ординациите во кои се прегледуваат осудените лица се мали, но се опремени со основни медицински апарати.

Бидејќи за време на посетата немаше лица со изречена мерка самица НПМ поразговара со лица кои претходно биле на издржување на оваа дисциплинска мерка. Притоа, добиени се информации дека биле прегледани од доктор пред да бидат упатени во самица, а истото беше констатирано и во здравствената документација.

Право на храна

Речиси сите затвореници во затворскиот дел на Затворот Скопје се пожалија на квалитетот и количеството на храната. За поздравување е фактот што речиси сите затвореници од полуотвореното одделение се работно ангажирани (во кујна, перална, работилница, и сл.).

НПМ констатира дека осудените лица кои работат во кујната немаа здравствени книшки и не им се земаат континуирано брисеви за бактериолошки испитувања. Само професионалниот персонал во кујната има здравствени книшки кои беа уредно

пополнети со резултати од редовните бактериолошки испитувања кои се прават на секои шест месеци. Воедно, се прават и микробиолошки испитувања на брисеви кои се земаат од работните површини на кујната.

Хигиената во кујната беше на задоволително ниво, а беше истакнато и мени за тековната недела. На менито евидентен е недостаток на млеко и млечни производи, како и овошје. Во магацинот каде се чуваат намирници беше забележана влага и мувла.

Третман и остварување на права

При посетата на затворскиот дел на Затворот Скопје беа извршени доверливи групни, но и индивидуални разговори со поголем број лица во просториите за сместување, при што службата за обезбедување не беше присутна при спроведувањето на разговорот.

Ниту еден од затворениците не се пожали на несоодветен третман од страна на затворската полиција, воспитувачите и другите лица вработени во Затворот, ниту се пожалија на насилство од страна на други затвореници.

Поплаките на осудените лица беа насочени на исхраната, односно изразија незадоволство како од квалитетот, така и од количеството на храната која ја добиваат осудените лица и на едноличната исхрана.

НПМ констатира деја во трпезаријата има недостаток на инвентар, како и на основен прибор за храна.

Затворениците посочија дека правото на прошетка на чист воздух го остваруваат дневно во траење од 30 минути, односно не се почитува законската одредба за престој на отворено во траење од 2 часа.

Постапување по дадени препораки

НПМ достави Посебен извештај за утврдените состојби од посетата на Затвор Скопје-Скопје-осуденички дел до управата на затворот и до Управата за извршување на санкции.

Од страна на Затворот Скопје-Скопје до НПМ беше доставен навремен одговор. Во однос на препораката за подобрување на условите за сместување, Затворот Скопје-Скопје го информира НПМ дека во текот на месец јуни/јули 2015 година било извршено реновирање на ТВ салата, шест соби и 2 тоалети, а во моментот на доставување на одговорот било започнато реновирање на уште 5 тоалети и бања.

Исто така спроведена е препораката на НПМ и просторијата Ха-5 повеќе не се користи за сместување на осудени лица.

Препораката за реновирање на полуотвореното одделение се прифаќа, со напомена дека истата ќе биде започната по завршување на градежните работи во затвореното одделение.

Во однос на препораката за подобрување на квалитетот на храната во меѓувреме бил склучен договор за јавна набавка на поголем број прехранбени продукти, а се почитуваат и стандардите со кои е предвидено внесување на 12.500 џули за секое осудено лице.

Исполнета е и препораката за посебен режим на исхрана за хронично болните лица, така што за оваа категорија лица воведен е соодветен режим на исхрана. Воедно, спроведена е и препораката за набавка на лекови, односно во меѓувреме била спроведена соодветна постапка за набавка на лекови.

Во однос на контролата на прехранбените продукти Затворот Скопје со ЈЗУ Центар

за јавно здравје има склучено договор за контрола на прехранбените производи, при што се врши испитување со земање на брисеви од работните површини и од вработените во кујната, на секои шест месеци.

Постапено е и по препораката за истакнување на кукниот ред, така што истиот бил истакнат на видливо место (заштитен во пластифицирана фолија), а осудените лица се запознаваат со неговата содржина при приемот во установата.

Од страна на Управата за извршување на санкциите нема доставено одговор по повод Посебниот извештај.

2.3. ДРУГИ ПОСЕТЕНИ МЕСТА

Согласно член 11-а од Законот за народниот правобранител, Народниот правобранител обезбедува посебна заштита на правата на децата, лица со посебни потреби и на лицата кои се предмет на тортура или друг вид на сурово, нечовечно или друго понижувачко постапување или казнување, а согласно член 31-а, за реализација на овие активности врши редовни и ненајавени посети во органите, организациите и установите каде слободата на движење е ограничена, за што подготвува и доставува извештај до посетените места и надлежните министерства.

Во извештајната 2015 година, НПМ како и претходните години изврши посети во Јавни установи во кои нема класично лишување од слобода, туку слободата на движење во одредена мера е ограничена.

2.3.1. Посета на ЈЗУ Геронтолошки завод „13 Ноември“ - Скопје Оддел „Мајка Тереза“

Националниот превентивен механизам, заедно со тим од Одделение за заштита на правата на децата и лица со посебни потреби, претставници на Националниот превентивен механизам на Австрија и надворешен соработник-претставник на Здружението на медицински сестри, техничари и акушерки на Република Македонија оствари посети во ЈЗУ Геронтолошки завод „13 Ноември“- Скопје - Оддел „Мајка Тереза“ во Злокуќани.

НПМ спроведе редовна посета на ЈЗУ Геронтолошки завод „13 Ноември“- Скопје - Оддел „Мајка Тереза“ во Злокуќани, во рамките на мандатот и надлежностите кои произлегуваат од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување, Законот за народниот правобранител, а исто така и како планирана активност во рамките на Твининг проектот за поддршка на институцијата Народен правобранител, кој се реализираше со взаемна соработка со Австрискиот омбудсман.

При посетата на ЈЗУ Геронтолошки завод „13 Ноември“- Скопје - Оддел „Мајка Тереза“ НПМ тимот се водеше од Етичкиот кодекс на постапување со стари лица, во кој се бара со овие лица да се постапува како со личности и да се почитуваат човековите права, да не се врши дискриминација, да има достапност до соодветна здрава храна, чиста вода, сместување, облека и здравствена заштита. Во рамките на овој кодекс, се потенцира и користењето на соодветни видови на институционална и

вонинституционална грижа, а исто така е истакнато дека старите лица треба да бидат заштитени од какви било облици на физичко или психичко насилство, да ја знаат вистината доколку се во состојба самостојно да расудуваат и да ги изразуваат своите чувства на сопствен начин.

Структура на вработените

Во Одделот „Мајка Тереза“, покрај директорот на установата вработени се и 5 медицински сестри, 4 геронтодомаќинки (една од нив често била на боледување заради утврдена психодијагноза), 1 социјален работник, 1 работен терапевт и 3 вработени во кујната, кои се грижат за старите лица.

Во установата социјалниот работник е истовремено и раководител на Одделот „Мајка Тереза“- Скопје. Според добиените информации во Домот нема вработен физиотерапевт, ниту психолог, а има потреба од уште еден социјален работник. Исто така, нема доволно лица за работа во пералната, и за одржување на хигиената, па во моментот геронтодомаќинките се грижат и за хигиената во Домот.

Материјални услови

НПМ констатира дека условите за живеење на корисниците во Домот „Мајка Тереза“ не се на задоволително ниво. Иако објектот е од времен карактер, истиот е во употреба 50 години, воопшто не бил реновиран, ниту биле изведени поголеми поправки.

При увидот НПМ изврши мерење на температурата и влажноста во собите. Во првата соба беше измерена температура од 21,8°C, како и влажност од 39,8%, а во втората соба температурата беше 21,8°C, а влажност од 43,7%, што е во рамките на прифатливите стандарди.

Ако се земе предвид оптималната вредност за температура и влажност⁴ може да се заклучи дека просториите беа доволно загреани, односно за време на посетата ги задоволуваа пропишаните стандарди за температура, а влажноста е исто така во граници на оптималните вредности. НПМ доби информација од самите корисници дека температурата и во текот на зимскиот период била на задоволително ниво. Во дневниот престој, исто така температурата е на задоволително ниво од 21,5°C, а влажноста изнесуваше 37,1%.

НПМ утврди дека тоалетите се стари и руинирани со стари плочки, а тушевите се дотрајани, така што е тешко да се одржува хигиената на задоволително ниво, а исто така не се адаптирани на потребите на категоријата стари лица.

Во состав на Домот има кујна во која се дистрибуира храна за корисниците во која хигиената не е на задоволително ниво. При увидот во кујната НПМ утврди дека ормарите во кои е сместен приборот за јадење се стари и нечисти, што претставува реална опасност по здравјето на корисниците.

Корисниците се главно задоволни од квалитетот и количеството на храната која само се дистрибуира, односно не ја приготвуваат во Домот, но е со потврден квалитет од извршена проверка на Заводот за домаќинство и Министерството за здравство. За корисниците кои имаат здравствени проблеми се обезбедува специјална исхрана.

Во состав на кујната, во која беше истакната и листата на јадења се наоѓа и трпезаријата во која се поставени маси и столици и истата е уредна, а хигиената во просторијата редовно се одржува.

4 Прифатливи стандарди за температура се од 18-25°C, а за влажност од 20-60 R.H.

Општа констатација на НПМ е дека хигиената во Домот не е на задоволително ниво, поради лошите услови кои произлегуваат од дотраеноста на објектот и поради недостигот на персонал задолжен за одржување на хигиената. Воедно, утврди дека има недостаток на кадар за работа во кујната.

Третман и постапување со корисниците

Од разговорот со корисниците НПМ доби информации дека корисниците во основа се задоволни од односот на персоналот, потврдија дека имаат соодветна грижа и се почитува нивната личност. Сепак во текот на посетата НПМ забележа дека поради недостиг на соодветен персонал, дел од корисниците кои се во подобра здравствена состојба се грижат и пружаат нега на оние корисници кои се во потешка здравствена состојба. Наведното беше потврдено и во разговор со дел од корисниците.

При посетата НПМ разговараше со неколку корисници, дел од нив беа задоволни од условите во домот, а дел не беа задоволни од материјалните услови во него. Исто така, дел од корисниците беа задоволни од квалитетот на храната што ја добиваат, а други, пак не беа. Неколку корисници се пожалија дека количеството на храната што ја добиваат не е доволно.

НПМ тимот спроведе разговор со еден корисник кој наведе дека некои од корисниците се привилегирани и имаат подобри услови за сместување.

НПМ доби контрадикторни информации и во однос на одржувањето на личната хигиена. Дел од корисниците истакнаа дека се тушираат секоја недела, а неколку од нив дека се тушираат на секои 2 недели. НПМ доби информација од корисниците дека постелнината се менува еднаш неделно, а кај неподвижните лица почесто.

НПМ доби информација дека Установата има изработено Годишна програма на активности на корисниците за 2015 година, со цел исполнување на слободното време на корисниците, така што во текот на годината биле организирани заеднички излети и посета на културни знаменитости, а биле организирани манифестации и во самата установа.

Од разговорот со корисниците и со службените лица НПМ утврди дека во Домот „Мајка Тереза“ корисниците се вклучени во работна терапија, согласно нивните потреби и интереси. Корисниците имаат изработено ракотворби и учествувале во подготовка на печива.

Во Домот се почитуваат верските обичаи на корисниците.

Социјална заштита на корисниците

НПМ забележа дека корисниците во Домот „Мајка Тереза“ ја препознаваат стручната работа на социјалниот работник и дека социјалниот работник работи индивидуално и групно со корисниците и нивните семејства. Во текот на индивидуалниот третман социјалниот работник воспоставува првичен контакт со корисникот на установата заедно со медицинските сестри и другите вработени, ја воспоставува врската со семејството на корисникот и Центарот за социјална работа, доколку лицето е препратено со решение од надлежен Центар.

На корисниците им се обезбедува помош во остварување на права и услуги од системот на социјална заштита, како и стручна помош во разрешување на одредени конфликтни состојби. Социјалниот работник спроведува редовна теренска работа преку посета на Центрите за социјална работа, Фондот за здравствено осигурување, Фондот

за пензиско и инвалидско осигурување, посета на семејства на корисници и сл., со кои во интерес на корисниците има воспоставено добра соработка.

Здравствена заштита

Во однос на здравствената заштита, НПМ констатира дека корисниците правото на здравствена заштита целосно го остваруваат во Домот, односно здравствената заштита се обезбедува преку координиран систем на лекари од соодветна специјалност.

Секој од корисниците во Домот има избрано матичен лекар, односно корисниците имаат заеднички матичен лекар кој редовно ги посетува еднаш неделно и по потреба се носат кај матичниот лекар, како и на соодветни специјалистички прегледи. Корисниците кои имаат потреба од физикална терапија по препорака на физијатар се носат во Кабинетот за физикална терапија во ЈЗУ „13 Ноември“, каде остануваат онолку време колку ќе препорача специјалистот.

Постапување по дадени препораки

ЈЗУ Геронтолошки завод „13 Ноември“ и Министерството за труд и социјална политика по упатена ургенција на Националниот превентивен механизам доставија одговор на Посебниот извештај.

Во однос на препораката за зголемување на бројот на вработените во Домот, како на стручниот кадар, така и за вработување на хигиеничари и герентодомаќинки, раководителот на Одделот го извести НПМ дека имаат повеќе пати поднесено барање до Министерството за труд и социјална политика за вработување на персонал, но се уште немаат добиено позитивен одговор.

Во однос на препораката на НПМ за подобрување на исхраната, раководителот даде појаснување дека храна во Домот има доволно за секој корисник дека доколку некој побара, му се дава дополнителен оброк, а за количеството и квалитетот на храната е добиена позитивна оценка од ЈЗУ Центар за јавно здравје.

По однос на препораката за подобрување на хигиената во Домот раководителот одговори дека недоволната хигиена се должи на недостаток на вработени хигиеничари, за што повеќе пати биле известени надлежните органи и било побарано вработување, кое се досега не е реализирано.

Во однос на дотраеноста на објектот, НПМ беше информиран дека не е можно реновирање на истиот, напротив, предвидена е негова дислокација, со оглед дека овој објект се наоѓа на археолошки локалитет.

Министерството за труд и социјална политика ја потврди информација дека е предвидена дислокација на објектот. Министерството, исто така наведе дека ја прифаќа препораката на НПМ за проширување на листата на јадења и за таа цел, од Одделението за јавни и приватни установи при Министерството, до ЈЗУ Геронтолошки завод „13 Ноември“ - Оддел Мајка Тереза била доставена проширена листа на јадења, со препорака истата да се имплементира, односно оброците да се подготвуваат согласно оваа листа.

Исто така, Министерството за труд и социјална политика го информира НПМ дека го задолжиле директорот на ЈЗУ Геронтолошки завод „13 Ноември“ - Оддел „Мајка Тереза“, под итно да постапи согласно Посебниот извештај и препораките доставени од НПМ, особено во делот на одржување на хигиената во кујната и во објектот во целина, како и вработувањето на стручни лица и хигиеничари.

2.3.2. Посета на ЈУ за згрижување на деца со воспитно-социјални проблеми „25 Мај“ - Скопје

Националниот превентивен механизам, заедно со тим од Одделение за заштита на правата на децата и лица со посебни потреби, претставници на Националниот превентивен механизам на Австрија и надворешни соработници од Здружението на социјални работници на град Скопје и Комората на психолози на Република Македонија спроведе посета на ЈУ за згрижување на деца со воспитно - социјални проблеми и нарушено поведење-Скопје.

Структура на вработените

ЈУ за згрижување на деца со воспитно-социјални проблеми и нарушено поведење -Скопје е установа во која се врши прифаќање и краткотрајно згрижување на малолетни лица, на возраст од 7-18 години или до завршување на средното училиште, опсервација и дијагностика, сместување, воспитание, образование и корективен третман на малолетните лица во зависност од нивните потреби, во траење од три години.

Во установата се вработени вкупно 31 лице од кои 20 стручни лица, и тоа дипломиран педагог, дипломиран психолог, дипломиран социјален работник, дипломиран правник и неколку предметни наставници. Воспитувачите работат во три смени и тоа: прва смена од 07.00 до 17.00 часот, втора смена од 13.00 до 20.00 часот и трета смена од 20.00 до 07.00 часот.

Кукниот ред на Установата беше поставен на видно место, а беше истакнат и месечен распоред за работното ангажирање на вработените.

Социјална заштита

НПМ доби информација дека во ЈУ за згрижување деца со воспитно-социјални проблеми и нарушено поведење - Скопје делот на стручна работа со корисниците, како дел од мултидисциплинарен тим во установата (педагог, психолог) го реализираат двајца социјални работници кои се вработени и работат во смени. Тие ја спроведуваат стручната работа, учествуваат во изработка на индивидуалниот наод и мислењето за корисникот, за што најчесто ја користат техниката интервју. При изработката на индивидуалниот план за работа со корисник, социјалните работници во установата водат сметка за потребите, интересите и приоритетите на корисниците, правата и услугите кои им се потребни од социјална заштита, се проценуваат нивните способности за вклучување во индивидуалните и групните активности и надминување на постоечките проблеми.

НПМ утврди дека социјалниот работник во однос на методите за работа со корисниците го применува методот на индивидуална и групна социјална работа. Најчесто во фазата на опсервација, дијагностика и ресоцијализација се применува индивидуалната работа (третман) со корисниците, во согласност со потребите на корисниците. Во Листата за следење на работата со корисникот на социјалната заштита, социјалниот работник ги евидентира сите активности кои ги презема во третманот со корисникот, а кои се наведени во индивидуалниот план за работа - третман на корисникот.

НПМ тимот при посетата, а од разговор со дел од децата утврди дека социјалниот работник има секојдневни контакти со нив, кои ги евидентира во Дневникот и Листата

за следење на корисник. Исто така, социјалниот работник е во постојан контакт со Центрите за социјална работа, а има контакти и со семејствата на корисниците. Поголемиот дел од контактите со семејствата на корисниците се дел на стручната работа на Центрите за социјална работа кои треба да работат со семејствата, со цел јакнење на нивните капацитети, решавање на нивните проблеми и создавање можности за враќање и побрзо реинтегрирање на детето во семејството.

Во основа НПМ дојде до сознанија дека соработката на установата со Центрите за социјална работа е добра, но и покрај тоа постои потреба од поголема ангажираност на одделни Центри за социјална работа, кои поради ограничени технички услови не се во можност да одговорат на потребите на установата и на корисниците. Социјалниот работник од установата доставува шестмесечен извештај за секое дете до надлежниот центар за социјална работа.

Психологот е, исто така член на мултидисциплинарниот тим, со што придонесува во спроведување на предвидените активности. Воедно има комплетно познавање и информација за секој корисник, и сето тоа го евидентира. Води индивидуално досие за секој корисник и кумулативно досие со останатите во стручниот тим. Психологот во својата работа применува индивидуална и групна работа со корисниците, врши опсервација на корисниците, применува интервјуа, т.н.р. равености матрици и цртеж како техника.

НПМ констатира дека инструментите кои ги применува психологот се застарени, а истото го потврди и психологот, за што бевме информирани дека управата нема слух за унапредување на тој сегмент од работата.

Материјални услови

Училишни простории

На денот на посетата НПМ изврши увид во училишните простории каде се спроведува наставата. Образовниот процес се реализира во две училници, од кои едната е за одделенска настава, а другата за предметна настава. Од извршениот увид во училишните простории беше констатирано дека хигиената во нив не е на задоволително ниво, училниците не се варосани, а во истите немаше доволен број на клупи. Во училниците има поставено грејни тела, има големи прозорци и има доволен проток на дневна светлина. Во делот наменет за образовен процес сместена е и наставничката канцеларија.

НПМ тимот изврши увид и во училишните тоалети, при што утврди дека истите не се во добра состојба, имаат скршени врати и уништени славини. Меѓутоа во тоалетите немаше присуство на опасни или кршливи предмети, при што беше утврдено дека не постојат ризици од повреда на децата или нарушување на нивната здравствена состојба.

Сместувачки капацитети

НПМ тимот изврши увид во просториите за сместување во машкиот и во женскиот дел, при што утврди дека собите се добро опремени, во нив ги има основните услови за сместување (кревет и ормар за лични работи) и други материјални услови (столче, работна масичка и сл.).

Просториите за сместување во женскиот дел се опремени со по два до три кревети, со чиста и уредна постелнина, има вградено големи прозорци од каде влегува доволно дневна светлина. Во состав на овој дел има и занимална каде што ги извршуваат

домашните задачи и го поминуваат слободното време. Во оваа просторија постои еден дел кој е руиниран, сидовите беа неваросани и нечисти, но во разговор со социјалниот работник бевме информирани дека овој дел ќе добие нова просторија- занимална, за која имаше и план и за која е планирано да биде опремена со нов мебел со што ќе се обезбедат подобри услови.

Од другата страна на ходникот се сместени тоалетите кои беа генерално чисти, но на подот имаше големо количество на вода, така што се добива впечаток дека одводот не е во добра функционална состојба.

Во машиниот оддел во една просторија сместени се две до три деца. При посетата на ова одделение беше констатирано дека просториите се уредни, со чиста и средена постелнина. Во собите има поставено нови прозорци од каде влегува доволно дневна светлина. Просториите се опремени и со други предмети за слободни активности, како што се ТВ приемник, комјутер, радио и сл.

Кујна и менза

Тимот на НПМ изврши увид во кујната во која се приготвува храна за децата, при што беше констатирано дека кујната е уредна и чиста и располага со неопходни апарати за приготвување и чување на храната за повеќе лица. Во овој дел е сместен и магацин со 2 ладилници за чување на храна. Согласно информациите на персоналот децата се задоволни од храната што им се приготвува во Установата.

НПМ утврди дека на децата им се приготвува разновидна храна, а тоа беше утврдено и при увид во листата на јадења која беше уредно и на видно место поставена во кујната. Листата содржи мени на јадење за тековните две седмици, во неа се назначени три оброци кои содржат разновидна храна, односно овошје, зеленчук, млечни производи, месо и месни производи и истата ја потпишува готвачот, директорот и медицинската сестра. Согласно добиените информации и децата се вклучуваат со свои предлози во изготвувањето на листата на јадење, а исто така децата имаат можност и да се вклучат во приготвување на појадокот по нивна желба. Ноќниот воспитувач ги информира готвачите колку деца се присутни во моментот во установата, и за толку деца се приготвува храна, со плус четири порции резервно. Во кујната забележавме и уверение за имплементиран систем за безбедност на храната.

Здравствена заштита

Тимот на НПМ го посети и одделот за здравствена заштита, односно амбулантната соба, при што утврди дека истата е опремена со работно биро и компјутер. Во амбулантната просторија има основни лекарства и медицински помагала. Во оваа просторија од страна на медицинската сестра се остваруваат систематските прегледи на децата.

Третман на децата сместени во установата

НПМ тимот спроведе разговор со неколку деца кои беа на различна возраст, од различен пол и од различна етничка припадност без присуство на вработените во установата. Децата се задоволни од условите и постапувањето со нив и ниту едно не се пожали на лошо постапување, физичко или друг вид на насилство од страна на некој од вработените во установата. Исто така, од разговорот со неколку корисници се доби информација дека децата ја препознаваат работата на социјалниот работник и на

психологот и дека се задоволни од истата.

Од разговорот со неколку деца од женски пол, НПМ беше информиран дека се задоволни од исхраната, но како проблем го истакнаа недоволното затоплување во зимскиот период, поради што од страна на домот им биле обезбедени и кебиња.

Неколку од корисниците со кои НПМ спроведе разговор истакнаа дека им недостасува контакт со потесното семејство. Во текот на разговорот од страна на корисниците беше истакнато дека меѓу себе имаат развиено интеракција, како меѓусебна во рамки на установата, така и надвор од неа бидејќи установата е од отворен тип. Децата истакнаа дека не постои форма на насилство, со исклучок на користење одредени вербални навреди помеѓу корисниците.

Во врска со изречените дисциплински мерки, службите известиле дека била изречена само една дисциплинска мерка, против едно дете поради тепачка. Мерката била „сместување на малолетник во установа“, и истата била извршена на начин што детето било сместено во Установата 20 дена непосредно по настанот.

Образовен процес

НПМ утврди дека сите деца кои се сместени во Установата се вклучени во образовниот процес кој и понатаму се спроведува од страна на основното училиште „Живко Брајковски“ - Скопје, при што наставниците часовите ги одржуваат во самата установа во која има опремени училници. Средното образование се реализира надвор од установата со вклучување во редовниот средношколски систем.

Во однос на образовниот процес, Националниот превентивен механизам констатира дека учениците имаат позитивно мислење за учителката од одделенска настава, но таа често е болна и не одржува настава. Загрижува фактот што според исказите на децата, во отсуство на учителката, замената ја извршува една од ученичките или негователката која е на смена.

Според оценка на НПМ, потребно е учениците да учат во најблиското училиште, а не издвоено во Домот. НПМ смета дека има потреба од вклучување на децата во основните училишта, со цел децата подобро да се интегрираат во заедницата.

Постапување по дадени препораки

По однос на препораките дадени во Посебниот извештај, во врска со извршената посета на ЈУ за згрижување на деца со воспитно социјални проблеми и нарушено поведение-Скопје, установата достави одговор надвор од законски предвидениот рок, односно по доставена ургенција од НПМ. Исто така, и Министерството за труд и социјална политика достави одговор по доставената ургенција.

Во одговорот, директорот на установата не информира дека хигиената во Домот редовно се одржува, но на денот на посетата во тоалетите во женскиот дел имало пукната водоводна цевка која предизвикала собирање на поголемо количество на вода. Директорот, исто така информира дека постапувајќи по препораката на НПМ, во меѓувреме биле заменети расипаните славини, а во тек е постапка за набавка на нови врати во тоалетите и замена на постоечките.

Во однос на препораката и загриженоста на НПМ за квалитетот на наставата, директорот на установата не информираше дека иако одделенската наставничка е често отсутна, како замена се повикува друг наставник од ОУ „Живко Брајковски“ - Скопје.

Препораката на НПМ, за потребата учениците да учат во најблиското училиште

(ОУ „Живко Брајковски - Скопје“), а не издвоено во Домот и нивно вклучување во образовниот процес во основните училишта, од страна на Установата во целост е прифатена. Постапувајќи по препораката на НПМ, директорот одржал повеќе состаноци со раководството на најблиското училиште, така што е постигнат договор за делумно запишување на ученици во споменатото училиште, со очекување дека во учебната 2016/2017 год. процесот на образование за корисниците на Домот во целост ќе се одвива во ова училиште.

Во однос на затоплувањето, НПМ беше информиран дека просториите во зимскиот период се затоплуваат во доволно мера и дека забелешките од страна на децата во однос на ова прашање, според него се неосновани.

Во врска со потребата од унапредување на техниките за работа на психологот, дадено е објаснување дека во работата со децата се применуваат соодветни техники, а се избегнуваа техники за кои е потребно подолго време за реализација (три до четири часа), и кои одземаат многу време и создаваат вознемиреност кај децата, особено доколку се во процес на адаптација.

Министерството за труд и социјална политика го информира НПМ дека по однос на препораката за поголема соработка со невладините организации, Министерството е отворено за унапредување на соработката, доколку одредени организации покажат интерес, а што се однесува до унапредување на едукацијата на стручниот тим на ЈУ за згрижување на деца со воспитно-социјални проблеми и нарушено поведение-Скопје, Министерството дава целосна поддршка.

Националниот превентивен механизам од Министерството беше информиран дека во однос на препораката за потребата од вклучување на учениците во образовниот процес во основните училишта, од страна на Министерството биле преземени соодветни мерки и биле остварени контакти со Министерството за образование и со Локалната самоуправа – Бутел.

2.3.3. Посета на ЈУ за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“ - Скопје

Во рамките на реализацијата на Твининг проектот за поддршка на институцијата Народен правобранител, Националниот превентивен механизам заедно со претставници од Одделот за заштита на правата на децата и лица со посебни потреби во состав на Народниот правобранители, претставници на Националниот превентивен механизам на Австрија и надворешни соработници - претставници на Здружението на социјални работници на град Скопје и Комората на психолози на Република Македонија, оствари посета на ЈУ за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“ - Скопје

Структура на Јавната установа

Согласно законската регулатива ЈУ за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“ - Скопје е установа која има задача да обезбеди за корисниците соодветни услови за сместување, исхрана, планирано и организирано спроведување на содржини, мерки и активности во процесот на нивното воспитание и образование, слободни активности и културно-забавен живот, како и да се грижи за животот и здравјето на згрижените корисници.

Сместувачкиот капацитет на ЈУ за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“ - Скопје изнесува 75 деца. Во моментот на посетата според документацијата беа регистрирани 22 деца, од кои 5 деца од женски и 17 деца од машки пол. Од нив 17 деца се упатени во Установата како резултат на изречена судска одлука, а 5 се со воспитно – социјални проблеми.

За време на посетата беше утврдено дека само 4 деца беа присутни во Установата, и 2 деца беа на настава во средно училиште. 9 деца беа отсутни од Установата без одобрение, за кои навремено била распишана потерница, 2 деца беа заминати во своите домови со одобрение на управата, а 5 деца беа на адаптација во своите домови.

Според НПМ, загрижува фактот што голем број деца неоправдано се отсутни од Јавната установа.

Во ЈУ за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“ - Скопје има згрижени деца кои немаат основно образование, а се со навршени 17 години и одат во прво одделение, според редовната програма на Бирото за образование.

НПМ доби информација дека во Јавната установа има вработено воспитувачи, еден психолог, еден педагог, еден социјален работник, благајник, правник, секретар, инструктор, готвач и 8 одделенски наставници ангажирани од страна на Министерството за образование. Меѓутоа, од посетата беше констатирано дека во Јавната установата нема вработено медицинско лице, а дел од децата немаат здравствено осигурување. Од 01.07.2015 година ЈУ за згрижување на деца со воспитно социјални проблеми и нарушено поведење-Скопје и ЈУ за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“ - Скопје се споени и правно сочинуваат една установа.

Материјални услови

Училишни простории и сместувачки капацитети

Националниот превентивен механизам изврши увид во училишните предвидени за одржување на наставата. При тоа, констатира дека овие простории немаат доволно технички услови за работа, надгледни средства, односно таблите беа стари и дотрајани. Иако по извршениот увид во дневниците беше констатирано дека во установата има запишано повеќе деца, поради бегство од Установата или праќање на адаптација, настава следат многу мал број од децата.

Женски оддел - При посетата на женскиот оддел, претставниците на Националниот превентивен механизам затекнаа само едно девојче. Собата во која таа престојуваше беше релативно чиста, но можеше да се почувствува мирис на влага, а исто така беше забележано дека сидовите не беа варосани. Другите простории од женскиот оддел беа празни, а имаше уште една поголема просторија (соба) во која беа складирани кревети и душеци кои во моментот не се употребуваат. Тоалетите и бањите беа чисти, имаше топла вода, со тоа што некои од чешмите и казанчињата во тоалетите не беа во функција.

Машки оддел - НПМ тимот изврши увид во неколку спални соби и во машкиот оддел, при што утврди дека мебелот е во лоша состојба. Постелнината што ја користат децата беше стара и дотрајана. Меѓутоа, просториите беа чисти, така што хигиената беше на задоволително ниво.

Кујна и менза

НПМ изврши увид во кујната и утврди дека е добро опремена со соодветни електрични апарати, а хигиената во неа беше на задоволително ниво. Тимот беше информиран дека секојдневно се приготвуваат три оброци за појадок, ручек и вечера (по десет порции). Вработените изјавија дека храната е еднолична. Според изјавите на децата, тие не ги добиваат секогаш предвидените оброци, а понекогаш недостасува овошје, млеко или зеленчук.

Третман и постапување со корисниците

При посетата, НПМ разговараше со тројца корисници. При разговор со еден од корисниците НПМ доби информација дека е задоволен од храната, добива џепарлак, добива дозвола за излез, добил дозвола за Нова година да го посети својот дом, по што во Јавната установа се вратил на време. Лицето го информираше НПМ дека никој од персоналот не врши насилство врз него, како и дека не бил сведок на насилство над другите корисници. Корисникот информираше дека има повремени напади од постар корисник кој е насилен, но Управата презема мерки за спречување на насилството, а насилниот корисник бил казнуван со забрана за излегување и скратување на џепарлакот. Истиот корисник го информираше НПМ дека редовно посетува настава, има уште една година да заврши основно училиште, по што очекува да замине дома и да го продолжи образованието во угостителското училиште во родниот град.

Во однос на другите активности, освен извршување на училишните обврски, на изработка на домашната задача, корисникот изјави дека учествува во чистење на просториите и дворот, но не учествува во спортско - рекреативни и други активности.

Второто лице со кое НПМ тимот спроведе разговор е сместено во Јавната установа четири ипол месеци. Лицето изјави дека е задоволно од условите за живот во Установата и од односот на вработените. Истакна дека често контактира со психологот чија канцеларија е секогаш отворена за корисниците и дека тој почесто ја посетува. Според него, храната не е добра, ниту пак ги задоволува нивните потреби, иако имаат можност да побараат дополнителни порции.

Во однос на дополнителните активности, лицето изјави дека учествува во чистење на просториите за престој и на дворот, понекогаш му помага на хаусмајсторот, а желба му е да посетува вечерно училиште за електричари. Пројавува интерес и за спортски активности, но во установата не се одвиваат никакви други активности.

НПМ во разговор со единственото девојче кое беше присутно во Јавната установа, на прашањето дали е задоволна од третманот што го добива одговори позитивно и истакна дека е задоволна од односот на вработените, а особено од психологот. Корисничката се пожали на хигиената во кујната и на квалитетот на исхраната. Воедно, не информираше дека не посетува настава бидејќи не и се допаѓа начинот на кој се спроведува наставната програма и дека не е доволно мотивирана од страна на вработените.

Во разговор со еден од вработените воспитувачи, НПМ беше известен дека подолг временски период децата немаат соодветна грижа во поглед на унапредување и подобрување на воспитанието, немаат дополнителни ангажмани и освен чистењето и средувањето на просториите каде што престојуваат, немаат конкретни активности за ресоцијализација и подобрување на нивното однесување.

Наведеното го утврди и тимот на НПМ при посетата, имено за сето време додека траеше посетата, децата беа во дворот без никакви активности.

НПМ доби информација дека во Јавната установа најзастапено е деструктивното

однесување кон инвентарот (удирање по врата, кршење врата, кршење столица, кршење телевизор и сл.). Насилство помеѓу децата се случува инцидентно, и тоа се евидентира во посебна книга.

Социјална заштита

Според информациите добиени од стручниот тим на Јавната установа и според стручната документација, НПМ утврди дека за секое дете во Установата се води кумулативно досие за кое е задолжен социјалниот работник и кое содржи: Социо-педагошка документација; Психолошки техники; Педагошка документација; Наод и мислење на социјален работник; Наод и мислење на педагог; Социо-педагошки документ од Меѓуопштински центар за социјална работа; Извештај за планот и програмата до Меѓуопштински центар за социјална работа; Документација за прием; Формулари за седмично следење; Свидетелства и медицинска потврда дека детето е психофизички здраво; Лист со секојдневни активности; Документација за приеми и отпусти.

Стручниот тим на Јавната установа подготвува индивидуален план за секој корисник, кој се ревидира на секои шест месеци, а воедно на секои шест месеци доставува извештај до Меѓуопштинскиот центар за социјална работа и до судот, доколку детето е упатено во установата со мерка изречена од надлежен суд.

При увидот НПМ утврди дека месечниот извештај за реализација на планот и програмата за секој корисник беше уредно пополнет од страна на социјалниот работник, психологот и педагогот. Социјалните работници во Установата работат во две смени, еднаш во неделата имаат дневно дежурство и се координатори на смената, двапати во месецот за време на викендите еден од социјалните работници е присутен во Установата.

Во реализирање на стручната работа и при изработка на наодот и мислењето, социјалните работници, ги користат интервјуте и генограмот како методи и техники за работа. Листот за следење на работата со корисникот, генограмот, наодот и мислењето на социјалниот работник се дел од досието на секое дете во установата.

Планот за работа на социјалниот работник е интегриран во наодот и мислењето на стручниот тим на Установата.

НПМ од увидот во документацијата утврди дека социјалниот работник уредно води азбучник (образец УСЗ-1) на корисниците на социјална заштита во установата, книга за прием на корисници на социјална заштита, матична книга за корисниците на социјална заштита, книга за заведување на решенијата испратени од Основниот јавен обвинител и Основните судови за секое дете и книга за отпишаните корисници. Во посебна книга се евидентираат поканите на малолетниците за на суд.

НПМ констатира дека социјалниот работник има секојдневни контакти со децата во Јавната установа, кои ги евидентира во роковник, а потоа се евидентираат во Лист за реализиран индивидуален разговор. Секое дете кое треба да се јави на суд е придружувано од страна на социјалниот работник.

При посетата, социјалниот работник го информира НПМ тимот дека нема средби со родителите/старателите на децата, иако во неговиот план се предвидени средби и запознавање со институционалниот начин на живеење. Во планот и програмата социјалниот работник нема предвидено стручна работа со семејството на корисниците, ниту пак посета на нивниот дом доколку има потреба од тоа, поради неможност за реализација на овие активности.

НПМ смета дека е неопходно да се остварат контакти со родителите на корисниците и да се спроведува групна социјална работа.

НПМ тимот од извршените разговори со корисниците сместени во Установата доби

впечаток дека децата ја препознаваат работата на социјалниот работник, како и тоа дека се задоволни од неговата работа.

Здравствена заштита

Во однос на остварувањето на здравствената заштита, НПМ тимот утврди дека децата сместени во оваа Установа не го остваруваат правото на здравствена заштита, односно немаат матичен лекар, затоа што Законот за здравствена заштита не дозволува повеќе од два пати да се смени матичниот лекар, а со оглед на фактот што децата се од различни градови, потребно е да се овозможи оваа промена. Од вкупниот број на примени деца во оваа Установа, 4 деца се корисници на наркотични средства на кои Установата им одобрува отсуство заради лекување во соодветна установа за одвикнување и третман на корисници на наркотични средства.

НПМ беше информиран дека од вкупниот број деца сместени во оваа Установа, 4-5 деца вдишуваат лепило, а неколку деца инцидентно конзумираат алкохол.

Образовен процес

Образовниот процес се одвива по наставна програма за редовните основни училишта.

НПМ смета дека со оглед дека овие деца се со просечни интелектуални способности, програмата која се спроведува во редовните основни училишта не е соодветна за нив бидејќи не се во состојба да ја следат. Ова, од причина што кај нив, иако се со просечни интелектуални способности, постојат емоционални пречки, социјална и емоционална заостанатост. На ова се надоврзуваат прекините во образованието, па оттука постојат празнини во знаењата, дури и во случаите кога имаат завршено одредено ниво на образование. Оттаму, децата имаат големи недостатоци во знаењата и не можат да се надоврзат на тековниот образовен процес во одделението во кое се вклучени.

Во разговор со еден од вработените воспитувачи, НПМ беше известен дека подолг временски период децата немаат соодветна грижа во поглед на унапредување и подобрување на воспитанието, немаат дополнителни ангажмани и освен чистењето и средувањето на просториите каде што престојуваат немаат конкретни активности за ресоцијализација и подобрување на нивното однесување.

Психологот користи соодветна методологија и има увид во психичката состојба на корисниците. Бидејќи бројот на корисници најчесто е мал, повеќе е ангажиран со индивидуална работа со секој корисник. Иако има посетувано одредени обуки за работа со деца и млади со нарушено поведение, има потреба од проширување на знаењата бидејќи во психолошката практика се внесуваат нови и современи психолошки тестови и советодавни техники за помош на лица со комбинирани проблеми, особено емоционални и социјални.

НПМ констатира недоволна мотивираност на вработените за изведување на образовниот процес, што не може да се оправда со специфичноста на корисниците.

Постапување по дадени препораки

Во врска со извршената претходна посета на ЈУ за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“-Скопје и доставениот Посебен

извештај, Установата достави одговор надвор од законски предвидениот рок, односно по доставена ургенција од НПМ. Исто така, и Министерството за труд и социјална политика достави одговор по доставената ургенција.

Во одговорот директорот на Установата во целост се согласи со препораката за подобрување на условите за престој, а во однос на количината и квалитетот на исхраната смета дека истата е на задоволително ниво.

Во однос на фактот дека корисниците кои се сместени во Установата врз основа на решенија на основните судови не се ослободени од плаќање на партиципација, установата повеќе пати побарала измена на законската регулатива, но ситуацијата останала непроменета.

Препораката на НПМ за вработување на дополнителен стручен кадар, како и потребата од спроведување на групна социјална работа, исто така во целост се прифатени.

Во однос на образованието директорот наведе дека за учениците со едукативни потешкотии кои до моментот на згрижување не биле опфатени во образовниот систем, се изготвуваат посебни индивидуални програми за работа според образовното ниво на детето.

Министерството за труд и социјална политика го информира НПМ дека се унапредува соработката со Бирото за образование заради потребата од интервенција во наставната програма и методите за реализација на наставата.

Во однос на препораката за обезбедување на дополнителен стручен кадар, Министерството наведе дека во иднина ќе се направат напори за унапредување на капацитети во установата, и за подобра мотивираност на стручниот кадар за остварување на работните задачи.

За препораката да се изнајде алтернативно сместување на бездомните лица, Министерството информира дека се бара најсоодветно решение, но дека проблемот не е решен поради недостиг на материјални средства.

2.3.4. Посета на ЈУ Завод за рехабилитација на деца и младинци (Топанско поле) - Скопје

Националниот превентивен механизам - НПМ, заедно со тимот од Одделот за заштита на правата на децата и лица со посебни потреби при Народниот правобранител, претставници на Националниот превентивен механизам на Австрија и надворешен соработник од Здружението на дефектолози, спроведе посета на ЈУ Завод за рехабилитација на деца и младинци Скопје.

Дејност и структура

Заводот за рехабилитација на деца и младинци - Скопје е Републичка установа од јавен интерес и е во мрежата на Јавни установи од социјален карактер. Основна дејност на Заводот за рехабилитација на деца и младинци е обезбедување на рехабилитациско - корективен третман на деца и младинци со умерени, тешки и комбинирани пречки во интелектуалниот развој. Овој третман опфаќа: дневно и интернатско опфаќање, згрижување, воспитување, образование, работно оспособување, работно ангажирање и работна окупација, здравствена заштита, како и културно - забавен и спортско - рекреативен живот на штитениците. Лицата во Заводот за рехабилитација на деца и младинци-Скопје престојуваат врз основа на решение на Центар за социјална заштита.

Во моментот на посетата, во Заводот престојуваа 63 корисници. Од нив 37 корисници се на возраст од 9 до 30 години, од кои 23 корисници се без родителска грижа, а 26 корисници секојдневно се земаат од семејствата и по завршување на наставата организирано се враќаат во своите домови.

Има исклучоци, односно 9 лица без родителска грижа престојуваат во Заводот и по 26 годишна возраст, се до моментот на обезбедување соодветно живеалиште. Во текот на годината Заводот обезбедил средства за опремување на единици за живеење со поддршка, во кои е планирано да се сместат лица над 26 годишна возраст.

Материјални услови

Во состав на Заводот влегуваат три објекти од тврда градба со површина од 3.009 м², и тоа: Интернат, објект за работно оспособување и објект во кој се сместени Управата, Дневниот центар за возрасни и Одделот за едукација. Дворното место е со површина од 16.000 м², од кои спортски игралишта на површина од 4.500 м² и дворна површина од 11.500 м².

НПМ утврди дека објектите се постари од 40 години и дека за нормално функционирање на Заводот потребно е да се изврши реновирање и тоа замена на прозорците, замена на инсталацијата за довод на вода, на инсталацијата за парно греење и друг вид на реконструкција.

Во сите училиници постои план и распоред на активности, добри просторни и технички услови за работа и ограничен број на надгледни средства кои дефектолозите најчесто сами ги изработуваат. Училиниците се опремени со табла, маси и столчиња. Во овој Оддел постои и логопедски кабинет, но тој не е во функција.

Третман и постапување со корисниците

НПМ констатира дека во Заводот за рехабилитација на деца и младинци – Скопје, активностите се одвиваат според утврден План и Програма, со кои се планираат сите сегменти од работењето со корисниците. Во рамките на Установата функционира стручен тим во состав: дефектолог помошник директор, психолог, социјален работник и лекар. Стручниот тим активно работи на планот за прием на нови корисници, опсервација и распоредување на новопримените корисници во соодветно ниво т.е. соодветна група, префрлање од една во друга група и од еден во друг Оддел. За секој корисник се води досие кое континуирано се надолува со планови и резултати од едукацијата и работното оспособување.

Во Заводот за рехабилитација на деца и младинци – Скопје, логопедот е ангажиран во работното оспособување на корисниците. Кај поголемиот број на корисници говорот е неразвиен во целост и истите во комуникацијата користат гестови и физичко водство.

Поголемиот број од децата немаат воспоставено културно-хигиенски навики, но со оглед дека нема вклучено негователки, во голема мера е отежната работата на дефектологот, кој често мора да го прекинува воспитно-образовниот процес и да ги носи децата во Интернатот.

Од извршените разговори, НПМ утврди дека учениците се задоволни од наставата и од односот на наставниците кон нив, и дека можат слободно да одат дома во текот на распустот и да излегуваат сами (имаат картички за идентификација). Исто така, корисниците искажаа задоволство од квалитетот на храната и од условите за сместување.

Едукација

Во Установата се реализира воспитно-образовен и рехабилитациско-корективен третман. Рехабилитациско - корективниот третман е долг процес, кој има за цел да изврши неопходна корекција или ублажување на секундарните последици, настанати под влијание на примарната пречка во развојот, со цел искористување на индивидуалните можности и способностите, со кои располага детето заради обезбедување посамостоен и поквалитетен начин на живот и социјализација.

Стручната работа се одвива во Одделот за едукација, оспособување за работна-производна активност и Дневен центар за возрастни и се реализира од стручни лица – дефектолози, распоредени во четири нивоа, со по една или две групи во секое ниво, во зависност од бројот на децата. Децата според соодветните нивоа, се распоредени во зависност од календарската и менталната возраст, како и во зависност од нивните можности и способности.

НПМ беше информиран дека стручниот дефектолошки третман кој секој дефектолог го спроведува се состои од низа специфични начини и методи на работа за остварување на рехабилитацискиот процес. Како дополнителен и комплексен момент во процесот на едукација е се почестото присуство и прием на деца и младинци со комбинирани пречки во развојот, како и деца со аутистични симптоми, хиперактивни деца и деца со психотични однесувања.

НПМ смета дека за успешно реализирање на предвидените цели и задачи од воспитанието и образованието на оваа категорија на деца, неопходен е континуиран, добро организиран и систематизиран воспитно – образовен процес кој поради својата сложеност бара максимално вложување на труд и енергија од вработените.

Според добиените податоци, во Заводот за рехабилитација на деца и младинци – Скопје, моментално има 20 корисници од прво до четврто ниво, распоредени во четири групи кои посетуваат настава во прва и втора смена, од кои 5 корисници се повозрасни, но се вклучени во групите со интегрирана програма за самостоен живот.

Со корисниците кои имаат завршено четврто ниво, но кои поради видот на попреченоста не се во можност да се вклучат во процесот на работно оспособување се спроведува програма за работна окупација. Станува збор за 10 корисници кои се распоредени во две комбинирани групи за работна окупација. Наставата ја изведуваат вкупно 11 наставници- дефектолози.

Од увид во наставните планови и програми, НПМ утврди дека наставниците работат по посебни програми, применуваат индивидуална работа и индивидуално планирање на наставата. Во секоја група се води дневник за воспитно-образовна работа, а за секое дете постои Индивидуален образовен план и се води евиденција на постигнувањата. Постои план за реализација на проектни активности, План за реализација на воннаставни и слободни активности и др.

Работно оспособување

По завршување на четвртото ниво корисниците се вклучуваат во работно оспособување. Вклучувањето се изведува на следниот начин: прво се оценуваат афинитетите и способностите на корисниците за одредено занимање, потоа корисниците се запознаваат со сите групи за работно оспособување, по што го искажуваат нивниот интерес, за на крај да одлучи стручниот тим, водејќи сметка и за интересот на корисникот.

Во Одделот за работно оспособување се вклучени вкупно 15 корисници кои се поделени во три групи за воспитно образовна работа и четири групи за практична настава и тоа: сервис за перење и пеглање, авто-сервис, дрводелска работилница и

металска работилница. Со корисниците работат три наставници-дефектолози и четири инструктори. Во овој Оддел корисниците се оспособуваат за извршување на едноставни работи од работниот процес, во делот во кој се насочени, во согласност со нивните способности и интереси.

При посетата на просториите во кои се изведува практичната настава, НПМ изврши разговор со инструкторите и корисниците и констатира дека постои голем интерес кај корисниците за работно оспособување, но нивните способности се ограничени само на едноставни активности.

Просториите за практична настава во најголем дел се опремени со алати и машини за работа, но недостасуваат материјали за работа и заштитна опрема. Некои од просториите не беа соодветно уредени, затоплени и осветлени. Работното оспособување не е поврзано со реалниот сектор од стопанството, поради што е отежнато вработувањето на корисниците.

Дневен центар за возрастни лица

Услугите на Дневниот центар ги користат вкупно 18 лица, од кои 11 машки и 7 женски корисници. Активностите во Дневниот центар ги спроведуваат еден дефектолог и двајца инструктори, по однапред утврдена програма за работа и дневно планирање. Корисниците се земаат и се враќаат во своите домови со организиран превоз - автобус кој е многу стар, без греење и често се расипува. Корисниците се земаат од домовите во 7.15 часот, а се враќаат во 15.00 часот, со придружба од социјален работник. Тие можат да останат и подолго од 15.00 часот, но во тој случај ги земаат родителите или старателите. За корисниците во Дневниот центар е обезбеден појадок, кафе, сок и ручек. Дневниот центар е опремен со чајна кујна, просторија за дневен одмор, гардероба, машки и женски тоалет и др.

Просторијата за дневен одмор во која се изведуваат и активностите е многу стара и во потполност не ги задоволува потребните услови за дневен престој и активности на корисниците. Во просторијата има еден ТВ приемник, неколку кревети и столици, маса за пинг-понг и ситен инвентар.

Во разговор со корисниците утврдивме дека тие се задоволни од нивното вклучување во Дневниот центар, но ја искажаа потребата од обезбедување на подобри услови за престој и активности.

Оддел за здравство и Интернат со кујна

Од увидот извршен во Јавната установа, НПМ констатира дека Одделот за здравство и Интернат со кујна обезбедува сместување, примарна здравствена заштита и рехабилитација, целосна грижа и нега за здравствената состојба на секој поединец. Во него се вработени пет медицински лица од кои еден лекар, две медицински сестри и два медицински техничари. За хигиената се грижат две хигиеничарки кои работат во две смени.

Примарната здравствена заштита се одвива преку матичен лекар од амбулантата „Викторија“ која се наоѓа во близина на Заводот и е задолжен за ординирање на медикаментозна терапија или упатување на лекар специјалист. Воедно во Заводот има вработен лекар кој ја следи здравствената состојба на корисниците и воедно се грижи за спроведување на терапијата и лекувањето.

НПМ доби информација дека медицинската документација ја води матичениот лекар од амбулантата „Викторија“. За секој нов корисник во Интернатот, преглед и

консултација врши стручниот тим, се прави опсервација, се доставува документација за увид во здравствената состојба на секој корисник. Документацијата е составен дел на досието кое се води кај социјалниот работник.

Интернатот е сместен во објект составен од приземје и два ката, со капацитет од 16 соби со по седум кревети, но поради недостаток на персонал се користи само едната половина од двата ката, со по четири соби. На приземјето се наоѓа кујната и трпезаријата и шест занимални, од кои две не се во употреба. Занималните се добро опремени, имаат ТВ приемник, гарнитури за седење и во нив корисниците го поминуваат слободното време. За двата ката е обезбедено дежурство од една медицинска сестра-негователка (или неговател) и еден дефектолог. Децата кои се сместени во Интернатот слободно можат да бидат посетени од нивните семејства, а за викендите и распустите можат да престојуваат во нивните домови.

Инаку, НПМ доби информации дека често се случува во првата смена да отсутува медицинската сестра.

Постапување по дадени препораки

Во Посебниот извештај доставен до ЈУ Завод за рехабилитација на деца и младинци - Скопје, НПМ даде препораки во однос на процесот на образование и во таа смисла препорача да се набават повеќе надгледни средства во училниците. Според оцената на тимот, потребно е во просториите за едукација постојано да има дежурни негователи, за да може дефектолозите непречено да ја изведуваат воспитно-образовната и корективната работа, а беше препорачано и отворање на Кабинет за индивидуален рехабилитациски-корективен третман, во кој дефектологот би работел индивидуално со секој корисник.

Исто така, НПМ препорача логопедскиот кабинет да се стави во функција, да се опреми со потребни средства и апаратура за логопедски третман, и да се овозможи секојдневна работа со корисниците, со цел развој на нивниот говор.

Со оглед на констатацијата дека во делот на работното оспособување постојат повеќе недостатоци, НПМ истакна дека процесот треба да биде воден по точно дефинирани правила и активности, треба да се поврзе со реалното стопанство и тоа со друштвата кои вработуваат лица со интелектуална попреченост.

НПМ препорача работилниците да бидат опремени со материјали за работа и ХТЗ опрема, да бидат добро затоплени и осветлени. Воедно, да се обезбедат обуки за инструкторите за изработка на Индивидуален план за работно оспособување на сите корисници и да се водат досиеја за работно оспособување.

Дополнително, НПМ препорача да се зголеми бројот на вработени медицински сестри, со што ќе се подобри негата на корисниците, а дефектолозите да се ослободат од дежурство за да може целосно да се посветат на воспитно-едукативната и рехабилитациската дејност.

Во однос на материјалните услови НПМ ја истакна неопходноста од набавка на ново возило, реновирање на Дневниот центар и негово опремување со нови столици и маси, надгледни средства и друг инвентар, а корисниците да ја користат физкултурната сала и да се вклучат во интензивен програм на окупациска терапија.

Управата на ЈУ Завод за рехабилитација на деца и младинци Скопје, и покрај законската обврска, не достави одговор по повод Посебниот извештај на Народниот правобранител - Национален превентивен механизам. Исто така, и Министерството за труд и социјална политика не достави одговор по доставената ургенција.

ПОСЛЕДОВАТЕЛНИ ПОСЕТИ ВО 2015 ГОДИНА

Во извештајната 2015 година, Националниот превентивен механизам спроведе шест последователни посети, од кои три беа извршени во полициски станици од општа надлежност, две во казнено-поправни установи и една посета во Центарот за баратели на азил.

Последователните посети беа спроведени со цел да се провери имплементацијата на препораките на НПМ, содржани во посебните извештаи, кои произлегоа од извршените редовни посети на институциите.

Во 2015 година беа спроведени последователни посети во **ПС Гази Баба, ПС Прилеп и ПС Кочани**. Исто така, беа спроведени посети на **Арестантското одделение во КПУ Идризово, Затворот Тетово** и на **Центарот за баратели на азил во Визбегово**.

3.1. Полициски станици

3.1.1. Полициска станица Гази Баба

Согласно Годишната програма за 2015 година, НПМ спроведе посета на **ПС Гази Баба**, при што изврши проверка дали се спроведени дадените препораки за подобрување на состојбите и елиминирање на недостатоците и ризиците кои би можеле да доведат до тортура или друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување.

При посетата на ПС Гази Баба беше констатирано дека најголем дел од препораките на НПМ кои беа дадени во претходниот извештај се спроведени.

НПМ изврши увид во 4 индивидуални предмети на задржани лица, при што утврди дека предметите содржат посебна папка за задржано лице, согласно Стандардните оперативни процедури, која е составена од прва, втора и трета страница, а истовремено има јасен приказ кои се документи се во прилог на папката. Во сите индивидуални досиеја имаше и записник за контрола на задржани лица, во кој беше наведено дека задржаното лице било надгледувано на секој 1 час. При увидот во папките за задржани лица беше утврдено дека навремено било известно семејството на задржаното лице, а во еден случај било остварено правото на бранител, за што и во записникот за задржување имаше потпис и факсимил од адвокатот. Во дел од проверените папки беше видно дека бил известен и Јавниот обвинител согласно ЗКП.

Преку увид во едно индивидуално досие за задржување на странски државјанин, НПМ утврди дека во состав на досието имаше флаер за правата на повеќе јазици, од

што може да се утврди дека лицето соодветно било поучено за своите права на јазик кој го разбира.

Исто така, НПМ беше информиран дека полициската станица Гази Баба има обезбеден соодветен буџет за храна на лица кои се задржуваат во полициската станица, меѓутоа едно досие за лице задржано повеќе од 6 часа, не содржеше доказ дека лицето добило оброк, во текот на задржувањето.

НПМ смета дека е потребно да се пополнува службена белешка со која ќе се утврди дека на лицето кое е задржано повеќе од 6 часа, му била обезбедена храна од страна на полициската станица.

При посетата, НПМ констатира дека поуката за правата на приведените и задржаните лица е истакната во просториите. Во просторијата за распит на лицата, правата се истакнати во форма на пластифицирана копија на лист со формат А4 и се прикачени на ѕид.

Исто така, НПМ констатираше дека правата се истакнати и во ходникот, пред просториите за задржување, но не и во самите простории за задржување, како што се бараше во препораката на НПМ.

При последователната посета НПМ спроведе увид во просториите за задржување, од каде што утврди дека просториите за задржување од надворешниот дел на вратата беа нумерички обележани.

Исто така, од увидот во 4 индивидуални досиеја НПМ утврди дека истите се водат уредно, а од увидот во записникот за задржување на лице, како и другите сродни записници за поука и остварување на правата, НПМ констатираше дека во сите има логичен тек на настанот, односно се заведува првичното време на лишување од слобода.

Во извештајот од претходната посета НПМ препорача да се стават во употреба двете простории за разговор со лица лишени од слобода. Во текот на посетата и увидот во двете простории, НПМ констатираше дека само едната од просториите за разговор е ставена во употреба, односно се користи за намената за што и е предвидена, а втората просторија не е во употреба и во неа се уште се чува полициска опрема.

Од разговорот со едно задржано лице, НПМ доби информација дека разговорот и испитувањето инспекторите го спровеле во своите службени канцеларии, а не во просториите за разговор со лица лишени од слобода.

Од разговор со сменоводителот, НПМ доби информација дека се почитува правото на приватност кога лицата лишени од слобода го користат тоалетот, поточно полицискиот службеник заради безбедност влегува во тоалетот, но внимава да не ја загрози интимноста и приватноста на лицето лишено од слобода.

При увид во тоалетот НПМ констатираше дека се отстранети опасните материјали и предмети, поточно во тоалетот беа отстранети огледалото, металниот држач за тоалетна хартија и цревето за туш.

При последователната посета во полициската станица Гази Баба НПМ изврши проверка на имплементацијата на препораките упатени до Министерството за внатрешни работи, при што констатира дека дел од препораките Министерството ги спровело, дел се делумно спроведени, а дел не се спроведени.

НПМ утврди дека при влезот на полициската станица Гази Баба е поставена пристапна рампа за лица со посебни потреби, а состојбата со видео надзорот (камерите) не е променета бидејќи некои од камерите беа во функција, а некои не.

Во врска со вентилацијата, НПМ утврди дека не е преземено ништо од страна на МВР за имплементирање на оваа препорака, односно не е поставен посебен систем за вентилација во просториите за задржување.

3.1.2. Полициска станица Кочани

Националниот превентивен механизам спроведе последователна посета на **ПС Кочани** придружуван од надворешен соработник, согласно Меморандумот за соработка потпишан помеѓу Народниот правобранител и Македонското здружение на млади правници. При посетата не наиде на задржани лица, поради што не можеше да изврши разговор заради утврдување на постапувањето од страна на полициските службеници и условите за задржување во оваа полициска станица.

НПМ при последователната посета на ПС Кочани, односно увидот во просториите за задржување утврди дека состојбата во овие простории е непроменета, односно не е извршена дислокација на просториите за задржување од подрумскиот дел, што значи дека и понатаму се користат истите простории за задржување на лица лишени од слобода.

Од увидот во 4 индивидуални досиеја, НПМ констатира дека истите се водат уредно, согласно претходно дадените препораки. Од увидот во неколку досиеја каде задржаните лица го оствариле правото на преглед од лекар, произлезе дека соодветно и навремено е повикан лекар заради укажување на лекарска помош. Во записникот за задржување на лицето, нотирано е кој лекар и во кој временски период го извршил лекарскиот преглед, меѓутоа во состав на истите досиеја не беше опфатена дополнителна медицинска документација, од која би можело да се констатираат наодите и состојбата од извршениот преглед.

Во Евиденцијата за употреба на средства за присилба за 2015 година, беа нотирани 7 случаи кои беа јасно образложени, а евиденцијата беше уредно пополнета и секоја графа беше пополнета. беше констатирано дека за сите предмети постои Оценка за основаност, оправданост и правосилност на употреба за средствата за присилба, како и извештај за употреба на средства за присилба, каде е констатиран целиот тек на настанот. НПМ забележа висок степен на уредност при водењето на овие предмети.

Исто така, во ниту еден документ не беше забележано употребување на коректурен лак, односно погрешно внесените податоци беа прецртани со една црта и беа читливи.

При последователната посета НПМ констатира дека препораките упатени до Министерството за внатрешни работи не беа спроведени, со исклучок на една препорака. Иако согласно Акцискиот план беше планирано ПС Кочани да биде помеѓу првите полициски станици за реновирање и реконструирање, НПМ утврди дека состојбата со просториите за задржување не е променета и подрумските простории се користат за задржување на лица лишени од слобода.

Во ПС Кочани согласно законската регулатива за малолетничка деликвенција, се уште не е обезбедена посебна просторија за задржување на деца. Меѓутоа, во состав на полициската станица е изградена посебна просторија за разговор со деца, донација од УНИЦЕФ. Во просторијата има видео и аудио надзор, стакло за препознавање и заден влез со пристап за лица со посебни потреби. Просторијата за разговор со деца е опремена согласно потребите и во неа е поставен мебел во пастелни бои, сидовите, исто така се во пастелна боја и просторијата изгледа топло и пријатно, односно не може да предизвика дополнителен стрес при разговор со детето.

НПМ утврди дека во просториите за задржување се уште нема поставено систем, преку кој задржаното лице ќе може лесно да повика некој од службените лица, па доколку има итна потреба задржаното лице треба да тропна силно на металната врата од просторијата.

Според информацијата од командирот на ПС Кочани, полициската станица располага со буџет за храна за задржаните лица.

3.1.3. Полициска станица Прилеп

Посетата на **ПС Прилеп**, НПМ ја спроведе придружуван од надворешен соработник од Македонското здружение на млади правници, согласно Меморандумот за соработка потпишан помеѓу Народниот правобранител и назначеното здружение.

НПМ утврди дека во ПС Прилеп, согласно претходно дадените препораки правата на лицата лишени од слобода се поставени на видно место и на неколку јазици, во просториите за прифат и распит на задржаните лица.

При увидот на тоалетот, НПМ тимот утврди дека хигиената не е на задоволително ниво и не забележа средства за одржување на хигиената (течен сапун и тоалетна хартија). Од друга страна НПМ утврди дека со цел намалување на можните ризици од повредување или самоповредување на лицата лишени од слобода, во тоалетите биле остранети опасните предмети (огледалото, металните држачи за тоалетна хартија и цревото за туширање), односно постапено е по претходно дадената препорака.

Националниот превентивен механизам, при последователната посета изврши увид во целокупната документација што се води за задржаното лице во полициска постапка, вклучувајќи го и записникот за задржување, од каде што беше констатирано дека нема интервенции во ниту една од индиго копиите на записникот за задржување.

Од увидот во сите индивидуални досиеја, произлезе дека записникот за задржување беше соодветно пополнет во делот на потребата од лекар при прием на лице. Во едно проверено досие, за едно задржано лице за кое било утврдено дека има потреба од лекар, бил повикан лекар и во досието имаше службена белешка на специјалист за утврдениот наод и терапија.

Исто така, во ниту еден документ не беше забележано употребување на коректурен лак, односно погрешно внесените податоци се прецртуваат со една црта, и се јасно читливи.

Во разговор со сменоводителот и други службени лица, НПМ доби информација дека задржаните лица не се задржуваат колективно, туку се сместуваат во одделни простории, освен во ретки случаи каде техничките и реалните услови тоа не го дозволуваат. Согласно добиените информации од сменоводителот, доколку има потреба да се врши подетален претрес, истото се прави во просторија која не е под видео надзор.

НПМ доби информација дека ПС Прилеп располага со магацин за привремено одземени предмети, како и магацин за одземено оружје за кои дежурниот службеник води записник/евиденција. НПМ не изврши увид на оваа просторија поради неможност да се отклучи истата, па оттука, не можеше да се провери дали препораката за соодветно складирање и евидентирање на одземените предмети и на огненото оружје, дадена во посебниот извештај по извршената редовна посета, е исполнета.

НПМ, исто така, забележа дека на влезот на полициската станица е изградена пристапна рампа, проширена е и влезната врата, со цел да се олесни пристапот на лицата со посебни потреби.

Во однос на препораката доставена до МВР за подобрување на ноќниот видео мониторинг во просториите за задржување, НПМ утврди дека истата не е спроведена. Не е спроведена ниту препораката да се обезбеди посебна просторија за задржување на малолетни лица, ниту се преземени мерки за техничко доопремување на просторијата за распит на лица (комјутер, печатач и сл.).

Во моментот на посетата тимот од НПМ наиде на едно задржано лице, со кое оствари разговор, при што беше утврдено дека лицето било приведено од 22.00 ч. претходниот ден. Задржаното лице го информираше НПМ дека полициските службеници добро постапувале со него дека бил поучен за своите права во полициска постапка, со тоа што му објасниле зошто е приведен и задржан и му понудиле можност да повика бранител. Воедно, за време на престојот во ПС Прилеп не се соочил со закани или повреди од страна на службените лица. Во текот на периодот на задржување, неколку полициски службеници разговарале со него. Меѓутоа, при увид во евиденциите, беше констатирано дека лицето се уште не беше евидентирано во книгата на приведени лица.

Во однос на здравствената заштита, НПМ доби информација дека медицинска помош се повикува на барање на задржаното лице и по лична проценка на полицискиот службеник, а во случај на висок степен на алкохолизираност на задржаното лице, задолжително се повикува лекар заради навремено укажување на лекарска помош.

НПМ тимот спроведе увид и во просториите за задржување, при што констатираше дека хигиената не е на задоволително ниво. Беше измерена температура од 26°C, а влажноста изнесуваше 53%⁵. Во просториите имаше слаба вентилација и се чувствуваше застоен воздух, а во втората просторија имаше слаба дневна светлина. Сменоводителот информираше дека безбедносните камери во просториите за задржување не се вклучени во текот на ноќта. Хигиената во тоалетот беше во лоша состојба и немаше средства за лична хигиена (сапун и тоалетна хартија).

3.2. Казнено – поправни установи

Во текот на 2015 година беа спроведени последователни посети во 2 Казнено-

5 Прифатливи стандарди за влажност од 20-60% R.H.

поправни установи: **Арестантското одделение во КПД Идризово и Затворот Тетово.**

3.2.1. Арестантско одделение КПД Идризово

Народниот правобранител - Национален превентивен механизам ја спроведе последователната посета на **Арестантското одделение во КПУ Идризово**, придружуван од надворешен соработник од Здружението на медицински сестри, акушери и техничари на Република Македонија, врз основ на претходно склучен Меморандум за соработка.

При посетата во Арестантското одделение беа сместени 3 осудени лица со нарушено здравје, а 3 осудени лица беа сместени во други клиници (еден на Клиниката за гастроентеро-хепатологија, еден на ортопедија и еден на Клиниката за кардиологија). НПМ беше иноформиран дека на истото одделение работно е ангажирано едно осудено лице, како курир, кој користи една од собите за сместување.

Согласно информациите добиени од службеното лице што во моментот на посетата беше одговорно за Арестантското одделение, од КПД Идризово редовно се доставуваат средства за чистење и за дезинфекција. Но, при увидот во спалните соби каде што престојуваат болните осудени лица, НПМ утврди дека хигиената во истите простории не е на задоволително ниво.

При увидот НПМ утврди дека креветите не се опремени со душеци, туку со обични сунѓери, кои се обложени со нечиста и дотраена постелнина, при што во првата просторија имаше поставено 4 кревети, прозорците беа нечисти, а во тоалетот беше утврдена зголемена влажност на воздухот. Понатаму, во втората просторија каде што престојуваше едно осудено лице беше забележана влага, а хигиената и материјалните услови во просторијата не беа на задоволително ниво.

Националниот превентивен механизам, утврди дека состојбата утврдена при редовната и при последователната посета во однос на одржувањето на хигиената во просториите е непроменета. Имено, во сите простории НПМ утврди ниско ниво на хигиена, тоалетите беа нечисти, а сидовите на просториите беа оштетени и неваросани, иако од страна на службеното лице беше посочено дека било извршено варосување на објектот.

Исто така, од разговорот со службеното лице и осудените лица сместени во Арестантското одделение, НПМ констатира дека правото на престој на отворено се уште не се остварува, па така лицата со одредено заболување можат да се движат само во ходникот, но не и надвор во кругот на Одделението.

Арестантското одделение располага со старо транспортно возило, кое не ги исполнува потребните услови за превоз на заболени осудени лица.

НПМ од последователната посета утврди дека во Одделението нема работно ангажиран лекар, ниту пак медицинска сестра, а за итните случаи и по потреба, доаѓаат лекари од клиниките, кои по потреба им даваат ампуларна терапија и инфузија на осудените лица, а при посериозни и итни случаи осудените лица се носат на соодветната клиника.

Имајќи ја предвид ваквата состојба НПМ смета дека иако здравствената заштита, согласно измените на Законот за извршување на санкции е во надлежност на јавните здравствени установи што вршат примарна здравствена заштита на чие подрачје се наоѓа казнено-поправната установа, тоа не го оправдува отсуството на медицински персонал во одделението.

НПМ укажува дека во Одделението треба да има здравствен работник кој ќе биде исклучиво задолжен за здравјето на осудените лица во Арестантското одделение, кој ќе помага при организирање на параклиничките испитувања на заболените осудени лица, ќе работи на здравственото воспитување и развивање на свеста за личната хигиена, како и за изолација на пациентите со заболувања.

НПМ тимот заклучи дека недостасува евиденција за пропишаната терапија што се дава дневно по пациент и тетратка за прием на лекови, во која треба да се нотира кој лек го добил пациентот, во која доза и кој го дал истиот лек. Имено, согласно добиените информации НПМ утврди дека терапијата во Одделението се добива еднаш неделно од лекарот кој се грижи за осудените лица во КПД Идризово, меѓутоа го нема во пишана форма, односно недостасува евиденција кои лекови и кои осудени лица ги примаат на дневна основа.

Лицата кои беа затекнати во Арестантското одделение имаа поплаки за лошите и несоодветните материјални услови и за дозволеното време за движење, кое, како и при првата посета го користат само внатре во ходникот, а не и надвор во кругот на Одделението.

НПМ, исто така, констатира дека во просториите недостасуваат посебни ормари каде осудените лица би можеле да ги чуваат своите лични работи.

3.2.2. Затвор Тетово

Народниот правобранител - Национален превентивен механизам (НПМ), во текот на извештајната година спроведе посета на **Затвор Тетово**, заедно со надворешните соработници од Здружението на психијатри и Здружението на судска медицина. Посетата се спроведе на начин што беа формирани два подтима, кои извршија увид во приемното, затвореното и отвореното одделение, притворот и Амбулантата, а се прегледа и стручната евиденција, односно се изврши увид во Книгата за дисциплински казни, Книгата за евиденција за извршен претрес, преглед на стручните досиеја, како и медицинската документација.

НПМ утврди дека за време на посетата во Затвор Тетово беа присутни 83 осудени лица, од кои 9 работно ангажирани надвор, 8 на викенд и 4 осудени лица на годишен одмор, додека во притворот беа присутни 17 лица.

Од разговорот извршен со директорот на Затворот, НПМ доби информации дека институцијата со години наназад има проблеми со буџетот, што влијае на обезбедувањето на нормални услови за престојот на притворените и осудените лица.

Според информациите во изминатиот период биле вработени 2 лица, но и понатаму нема пополнување на работните места во Секторот за обезбедување. Беше посочено дека состојбата со материјалните услови е идентична, како и претходно и дека Затворот нема просторија за посети на осудените лица, па истите се спроведуваат надвор во дворот на Затворот.

Во Затворот нема можности за работилници во кои би се остварувале стопанско-инструкторски активности, а не се спроведува ниту образовниот процес.

Нема подобрување ни во делот на препораката што беше упатена до Управата за извршување на санкциите за подобрување на условите во мензата во Затворот Тетово, преку обезбедување на доволен број на столици, како и реновирање на ТВ салата. Управата на Затворот го информира НПМ дека осудените лица можат да бидат работно ангажирани надвор од установата, но за тоа тешко добиваат согласност од Управата за извршување на санкции. Инаку, од вкупниот број на осудени лица 29 беа повратници,

а 60 примарни сторители.

За време на последователната посета, НПМ спроведе увид и оствари разговор со притворените лица во Притворскиот дел, при што утврди дека во стариот дел просториите не се чисти и лицата се сместени во субстандардни услови. Иако за време на посетата температурата на собите беше во дозволените граници (температура 23°C, како и влага 50%), сепак притворените лица се пожалија дека просторијата не се затоплува доволно за време на зимскиот период.

НПМ констатира дека дел од просториите во стариот притворски дел немаат столчиња, ниту ормарчиња. Погolem дел од нив се снабдени со душеци од сунѓер, во повеќето простории оштетени се системите за повикување (свончињата), а на сидовите беше забележано големо количество влага.

Од увидот во новиот дел од притворот се забележаа подобри услови, подот е обложен со ламинат, а и креветите се понови, но сепак недостасуваат други помошни средства за одмор и конзумирање на храна (масичка, столчиња и др.) Лицата се пожалија на квалитетот на исхраната.

Во текот на посетата НПМ не доби поплаки од лицата сместени во притворскиот дел, во однос на постапувањето кон нив од страна на Секторот за обезбедување, ниту на начинот како се спроведува претресот на собите. Во оваа насока, НПМ заклучи дека дадената препорака од 2012 година се почитува и не постојат поплаки за некоректен однос, како и вербални закани кон притворените лица.

НПМ смета дека треба да се подобрат условите за сместување и престој во притворското одделение преку почитување на минималните домашни и меѓународни стандарди и препораки. Во тој контекст, просториите треба да имаат директен пристап до природно дневно осветлување, влажноста да се намали и во сите простории да се инсталира систем за повикување (алармни свончиња). Тоалетот треба физички да се издвои од сместувачкиот капацитет на притворската просторија.

НПМ не констатира измени во однос на утврдената состојба при редовната посета, односно притворените лица имаат можност за прошетка од еден час, а останатото време го минуваат во притворските простории, и не се вклучени во секојдневни активности на Затворот. Просторот за прошетка е уреден, но нема покриен дел кој би се користел при лоши временски услови.

Во 2012 година, НПМ даде препорака сместувањето и приемот на осудените лица да се спроведува согласно одредбите на Законот за извршување на санкциите, а приемното одделение да не се користи и за сместување на други категории осудени лица (лица кои издржуваат дисциплинска казна и затворен третман), со цел избегнување на криминогена инфекција кај новопримените осудени лица.

Во текот на последователната посета НПМ затекна иста состојба, односно покрај лицата кои се примени во Затворот, во приемниот дел беше присутно едно лице на кое му беше изречена мерка самица. Ваквиот начин на сместување, според оценка на тимот на НПМ може негативно да влијае на осудените лица кои се новопримени во Установата. Од разговорот со лицата сместени во приемното одделение НПМ доби информација дека сите биле прегледани од лекар во предвидениот рок од 24 часа, а лицата немаа забелешки за односот на вработените од Секторот за обезбедување.

Во текот на посетата НПМ изврши мерење на просториите, при што утврди дека во првата просторија која е со квадратура од 14.4 м² беа сместени 6 осудени лица, што е под посакуваните стандарди од 4 м² по лице, а во втората просторија беа сместени 2 лица. Во текот на разговорот со осудените лица НПМ доби поплака за квалитетот и количеството на храната, а доби информација дека осудените лица постелнината ја обезбедуваат од дома.

Од увид во собите во полуотвореното/отворено одделение се констатира дека во нив се сместуваат лица над дозволеният максимум пропишан со Законот за извршување на санкции. Имено, во едната просторија беа сместени 6 осудени лица, а големината на собата беше 13.4 м², во втората просторија имаше 8 осудени лица на површина од 16.5 м². Собите беа уредни и чисти, а во истите имаше ТВ приемник. Температурата во собите беше во пропишаните граници, односно 22 °С, а влажноста на воздухот 47%.

Како и претходно, НПМ констатира дека сместувачките капацитети во овој дел не се доволни. Дел од нив беа реновирани и се во добра состојба, но во старите соби е неопходна комплетна реконструкција.

Во разговор со осудените лица немаа забелешки на Секторот за обезбедување и на нивниот однос, не се пожалија на прекумерна употреба на сила, ниту на насилство меѓу осудените лица, немаа ниту забелешки за односот на Секторот за ресоцијализација и истакнаа дека секогаш имаат можност да разговараат со нив.

Осудените лица дадоа забелешки за загревањето на просториите во текот на зимскиот период, за квалитетот на храната, па од тие причини храната ја обезбедуваат од дома. Воедно се пожалија дека нема доволно лекови, особено за хроничните заболувања.

Според информациите, НПМ констатира дека здравствената заштита во Затвор Тетово е организирана од здравствен сектор, составен од 1 лекар и 1 медицинска сестра. Здравствената заштита е достапна 24 часа, со лекар на повик. НПМ од увидот во документацијата утврди дека сите лица биле прегледани при самиот прием во установата, во законски пропишаниот рок од 24 часа.

Повеќето притворени лица истакнаа дека им е овозможена основна здравствена заштита, но дека недостасува специјалистичка здравствена заштита. Од притворените лица беа добиени и поплаки дека има недостаток на лекови, особено за хроничните заболувања и дека повеќето од нив сами ја набавуваат медикаментозната терапија.

НПМ ги забележа сите поплаки, по што за поединечните случаи изврши увид во медицинската документација и разговараше со лекарот и медицинската сестра. Притоа НПМ констатира дека медицинскиот персонал уредно го извршува медицинскиот и административниот дел од работата, но за неефикасноста на здравствената служба влијае недоволниот буџет, како и нивниот недефиниран статус.

НПМ препорачува да запре воспоставената долгогодишна пракса да се штеди на буџетот на здравствениот сектор.

НПМ утврди дека затворот овозможува само основна здравствена заштита, и констатира дека постои одолжување и неизвршување на дијагностички и терапевтски процедури, што исто така се должи на недоволниот здравствен буџет. НПМ препорача да се обезбеди соодветен буџет за соодветна здравствена заштита на притворените лица, вклучително и на хронично заболените лица.

НПМ констатира дека се почитуваат сите начела за доверливост на медицинската документација, како и на доверливост при самиот преглед. Од документацијата е видно и дека се води соодветна здравствена документација, како за акутните случаи, така и за потребите на хронично болните.

НПМ изврши увид и во Амбулантата во која се спроведуваат прегледите, при што утврди дека истата е мала и во неа недостасуваат: болнички кревет, параван, мобилен апарат за ЕКГ, како и други основни медицински апарати со цел да се изврши општ преглед на осудените лица. Здравствениот сектор во Затворот Тетово располага со апарат за мерење на крвен притисок, како и компјутер во кој уредно се заведува целата медицинска документација. Медицинските досиеја уредно се водени од страна на лекарот.

НПМ заклучи дека лекарот добро ја познава здравствената состојба на секое осудено лице, а во моментот на посетата имаше три лица кои беа на метадонска терапија и тие секојдневно ја добиваат пропишаната доза. Лекарот наведе дека во затворот не доаѓа лекар специјалист-психијатар. Од страна на лекарот уредно се води евиденцијата (дневници за евиденција на заразни болести, евиденција на повредени осудени лица и книга за резултати од проверка на храната и водата која се користи во Затворот).

Од увидот во документацијата НПМ констатира дека лицата на кои им се изрекува дисциплинска казна самица се прегледани од лекар пред нивно упатување. Видно од документацијата беше дека за едно осудено лице лекарот не дал согласност, поради што оваа дисциплинска мерка не била спроведена.

При посетата НПМ затекна лице на 73 годишна возраст кое престојуваше во отвореното одделение и кое поради хронични заболувања не можеше да се движи. Од увидот во неговата медицинска документација се потврди дека се преземени сите мерки, а од страна на лекарот за случајот е известен судијата на Основен суд Гостивар и е побарано од Судот лицето да се префрли во Клиничкиот центар. По барањето не е добиен одговор иако е поминат подолг временски рок.

Надворешните соработници на НПМ, дадоа мислење дека условите во Затворот не се соодветни за лекување на ова лице и препорачаа лицето да се упати на соодветно болничко лекување.

Во овој контекст НПМ ги има предвид и Европските затворски правила според кои „болните затвореници на кои им е потребно специјалистичко лекување ќе се преместат во специјални институции или градски болници доколку не е можно такво лекување да се обезбеди во затворот“. За овој случај, НПМ состави службена белешка, по што Народниот правобранител формира предмет за заштита на правата на осуденото лице.

Во однос на исхраната, НПМ констатира дека истата е со слаб квалитет, односно дека не содржи протеини и дека на штитениците им се дава еднолична храна. Во кујната работи еден професионален готвач со неколку осудени лица кои му помагаат во приготвувањето на храната. НПМ утврди дека микробиолошки испитувања се прават само на готвачот, но не и на другите лица ангажирани во кујната.

НПМ оцени дека во магацинот е потребно да се раздвојат хемиските средства од храната, како и приборот за јадење. Хигиената во кујната, трпезаријата, како и во собите во кои престојуваат осудените лица беше на задоволително ниво, а книгата за контрола на храна уредно се води.

За време на посетата ниту едно лице лишено од слобода не се пожали на мачење или нехумано постапување, но најголемите забелешки од осудените лица беа дадени за лошите материјалните услови.

НПМ смета дека е потребна дислокација на објектот, односно изградба на објект кој ќе располага со соодветни услови за сместување, работилници, како и простории за спроведување на индивидуален и групен третман. Во него би требало да има и посебна просторија за посети, како и просторија за претрес на осудените лица.

НПМ препорачува лицата кои издржуваат мерка притвор да бидат поредовно вклучени во работни, дневно - рекреативни и други активности.

Во делот на здравствената заштита потребни се неопходни медицински апарати без разлика во чија надлежност е здравствената заштита, проширување на Амбулантата, еднаш неделно посета од страна на психијатар, како и вакцинација против Хепатит Б на целиот персонал и осудените лица.

Како и во претходните извештаи НПМ истакнува дека е потребно да се зголеми бројот на постојано вработени кадри во Затворот Тетово, во согласност со актот за

систематизација, и тоа во Секторот за обезбедување, како и социјален работник и воспитувачи во Секторот за ресоцијализација.

3.3. Преземени мерки и имплементирање на дадени препораки

По доставениот Посебен извештај за спроведената последователна посета на **ПС Кочани**, Националниот превентивен механизам не доби одговор од полициската станица, но одговор беше доставен од Министерството за внатрешни работи.

Министерството за внатрешни работи го информира НПМ дека препораката за уредување на посебните простории за задржување на деца, односно за имплементирање на Акцискиот план за реконструкција на полициските станици ќе биде земена предвид и ќе биде реализирана согласно финансиските можности. Министерството, исто така информира дека во рамките на проектот „Јакнење на капацитетите на органите надлежни за постапување со задржаните и притворените лица“, што се спроведува од Програмската канцеларија на Советот на Европа во Скопје, во Полициската станица Кочани биле опремени 2 простории за задржување, опремени со кревет, душек и постелнина, како и маса и фиксирани столици.

Препораката на НПМ за воспоставување систем за аудио-видео мониторинг и систем за повикување делумно е спроведена во ПС Кочани, бидејќи бил инсталиран интерфон систем за повикување на службено лице. Министерството за внатрешни работи, исто така го информира НПМ дека преку Програмската канцеларија на Советот на Европа Скопје, била спроведена набавка на опрема на една канцеларија која ќе се користи за разговор со задржани лица.

ПС Прилеп, исто така не достави одговор по повод Посебениот извештај, но до НПМ беше доставен одговор од Министерството за внатрешни работи.

Министерството го информира НПМ дека континуирано и уредно се води евиденцијата за задржаните лица, а од страна на ПС Прилеп се преземени активности за континуирано подобрување на хигиената во просториите. Во однос на препораките на НПМ за подобрување на системот за вентилација и осветлување на посочените три простории за задржување, преземени се мерки и од страна на СВР Битола, од каде бил доставен акт - Барање до Одделот за заеднички работи на Министерството за внатрешни работи, со кој било побарано итно преземање мерки за подобрување на состојбата во просториите за задржување. Со истиот допис било побарано регулирање и на системот за видео надзор поставен во просториите за задржување како и обезбедување компјутер и печатач во просторијата за престој на осудените лица.

Што се однесува до констатираните состојби во **ПС Гази Баба**, НПМ нема добиено одговор ниту од полициската станица, ниту од Министерството за внатрешни работи.

Управата за извршување на санкциите достави навремен одговор по препораките на Народниот првобранител-НПМ дадени во Посебниот извештај, за надминување на негативните состојби утврдени во **Арестантското одделение – КПД Идризово**, а од страна на Управата на КПД Идризово не е доставен одговор.

Во однос на препораката за уредување на законската и подзаконската материја за пружање на здравствена заштита на осудените лица, Управата го информира НПМ дека со предвидената законската регулатива се регулираат здравствените услуги

на осудените лица за време на болничко лекување при престојот во Арестантското одделение кое е во рамките на Клиничкиот центар-Скопје и во кое престојуваат осудените лица кои имаат потреба од медицински третман. Управата, исто така информира дека се планира изградба на нов објект за болните кои издржуваат казна затвор, кој ќе се изгради со средства и поддршка на Банката за развој, при Советот на Европа, во рамките на Проектот за реконструкција на здравствените установи, што го реализира Министерството за здравство.

Со оглед дека препораката за обезбедување на дополнителни човечки ресурси за непречено функционирање на Арестантското одделение не е во надлежност на Управата, истата го извести НПМ дека не може да постапи по оваа препорака.

По препораката да се определи здравствен работник, односно медицински персонал кој ќе биде исклучиво задолжен за здравјето на осудените лица во Арестантското одделение, Министерството за здравство нема постапено, ниту има доставено одговор по повод Посебниот извештај за посетата на Арестантското одделение.

Управата за извршување на санкциите, исто така достави навремен одговор по повод Посебниот извештај на Народниот правобранител - НПМ за посетата на Затворот Тетово, а Управата на Затворот Тетово не достави одговор.

Управата за извршување санкции постапила по препораката на НПМ, за потребата на осудените лица да им се даде можност работно да се ангажираат надвор од установата, така што во 2015 година од вкупно 35 поднесени барања, била дадена согласност за 31 барање за работно ангажирање надвор од установата.

Во однос на препораката за реновирање на мензата и останатите простории во притворскиот и затворскиот дел, Управата информира дека тоа зависи од финансиските средства, па доколку истите бидат обезбедени, реновирањето ќе се реализира во идниот период.

Управата за извршување на санкциите, исто така го информира НПМ, дека во Затворот Тетово биле изработени нови акти за систематизација на работните места, со кои е предвидено минимално зголемување на работните места во Секторот за обезбедување, за што била добиена согласност од Министерството за информатичко општество и администрација. Според Управата за да се реализира оваа препорака потребни се дополнителни средства, и истата ќе биде реализирана кога тие ќе бидат обезбедени. Конкретно, Управата за извршување на санкциите го информира НПМ дека согласно Законот за службата во Армијата на Република Македонија, во тек е проценка на потребите од преземање на професионални војници од Армијата во Казнено-поправните и воспитно-поправните установи, на кои им престанал договорот за работа што претставува можност за зголемување на бројот на вработени во Секторот за обезбедување во Затворот Тетово.

3.4. Прифатен центар за баратели на азил

Народниот правобранител како Национален превентивен механизам (НПМ), во текот на 2015 година спроведе посета на Центарот за баратели на азил, како дел од планираните активности од Твининг проектот во соработка со Австрискиот омбудсман. Во посетата учествуваше надворешен соработник од Македонското здружение на млади правници и двајца претставници на Австрискиот омбудсман.

Последователната посета на Центарот за баратели на азил, НПМ ја спроведе во рамките на мандатот и надлежностите кои произлегуваат од Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друго сурово, нечовечно или понижувачко постапување или казнување и Законот за народниот правобранител.

Согласно Законот за азил и привремена заштита, барателот на азил до донесување на конечна одлука во постапката за признавање право на азил, има право на престој, сместување и згрижување во Центарот за баратели на азил или друго место за сместување определено од Министерството за труд и социјална политика. Исто така, барателот на азил има право на основни здравствени услуги, право на социјална заштита, работа само во рамките на Центарот за баратели на азил или друго место за сместување определено од Министерството, право на контакти со Високиот комесаријат за бегалци, како и со невладини хуманитарни организации заради обезбедување на правна помош.

Центарот е јавна установа, воспоставена со одлука на Владата на РМ⁶, со цел сместување, исхрана, услуги на социјална работа, културно-забавни и рекреативни активности и други услуги, согласно минимум стандардите за прифат на баратели на азил, утврдени со меѓународни акти, ратификувани согласно Уставот на Република Македонија.

При посетата спроведена во 2015 година, НПМ утврди дека Центарот за баратели на азил ја користи само првата зграда каде сами соби за сместување, додека втората зграда е дадена на користење на Министерството за внатрешни работи и во истата се сместуваат лица со илегален влез во Република Македонија, имајќи ја предвид преполнетоста на Центарот за странци во Гази Баба.

За време на претходните посети извршени во 2011 и 2013 година, НПМ утврди дека првата зграда е руинирана. Просториите беа неуредни и нечисти, во нив беше забележано големо количество на влага, а во дел од просториите беа скршени прозорците. Дел од тоалетите беа целосно руинирани, извалкани и надвор од употреба.

Во моментот на посетата на НПМ во Прифатниот центар за баратели на азил беа регистрирани вкупно 74 лица. Инаку, Прифатниот центар располага со капацитет од 110 лица со можност да се постават дополнителни легла во вонредни ситуации. Според добиените информации, барателите на азил се задржуваат 2-3 или 5 дена пред да го напуштат Центарот, односно државата, а барателите коишто се пренесени од граничните премини остануваат повеќе денови. НПМ констатира дека во моментот на посетата нема преполнетост на капацитетите.

3.4.1. Структура на вработените

Според добиените податоци бројот на вработени лица во Прифатниот Центар е зголемен во споредба со посетата во 2011 година и тоа: 3 воспитувачи - трајно вработени, 1 волонтер, и 1 вработен со договор за дело. Вработените во Прифатниот центар имаат постојана координација со граѓанските организации за поделба на поединечни работни задачи. Исто така, во Центарот се ангажирани лица - баратели на азил коишто престојуваат во Центарот и тоа на доброволна основа. Вообичаена пракса на Центарот е да се ангажираат лица коишто немаат материјални средства и сакаат да работат, при што добиваат определен месечен надоместок.

⁶ Одлука за основање на јавна установа за сместување на лица баратели на право на азил, Бр.19-5620/1 („Службен весник на РМ“ бр.122/2007)

3.4.2. Материјални услови, третман и постапување

Во текот на посетата НПМ констатира дека во Центарот мажите и жените се поделени во посебни простории, односно горниот кат на зградата која што е во употреба е резервиран за мажите, додека на долниот кат од зградата во еден дел се сместени жените, во еден дел се сместени семејства и во еден дел самохрани мајки и непридружувани малолетници.

НПМ доби информација дека по пристигнување во Прифатниот центар непридружуваните малолетници се сместуваат во посебни простории, и веднаш им се поставува старател. На денот на посетата во Центарот за баратели на азил престојуваше едно малолетно лице со помали повреди на ногата, кое беше изолирано во посебна просторија.

НПМ изврши увид во просториите на првиот кат во кои беа сместени лицата-баратели на азил, при што констатира дека првата просторија беше наменета за три лица, со 3 кревети, опремени со перници, чисти ќебиња и постелнини. Собите беа уредни и немаше влага. Заедничките тоалети беа реновирани и чисти, но беше забележано дека дел од чешмите беа расипани и од нив течеше вода.

Во втората просторија каде што тимот на НПМ изврши увид, беше сместено едно семејство. Собата располагаше со 4 кревети коишто, исто така беа чисти, опремени со перници, чисти ќебиња и постелнини. НПМ утврди дека собната температура во собата е пријатна и во неа нема влага. Собата располага со мијалник - чешма, маса и ормар. Тоалетите коишто се заеднички, исто така беа чисти, со тоа што и во овој дел чешмите беа расипани, што доведува до неконтролирано трошење на вода.

НПМ забележа дека секоја соба на првиот кат од зградата има решетки на прозорците. На прашањето зошто се поставени решетките, одговорното лице го информира НПМ дека решетките се поставени заради безбедност на самохраните мајки, семејствата и малолетните деца коишто се сместени во овој дел на Центарот.

Собата лоцирана на вториот кат од зградата располага со 4 кревети и во истата беа сместени 4 полнолетни машки лица. НПМ утврди дека собата е уредно средена, чиста и ги исполнува минималните услови за престој. Собата располага со ладилник и мијалник -чешма, а лицата просторијата ја користат и за приготвување храна. Во просторијата нема присуство на влага. Тоалетите во овој дел од објектот беа во уредна состојба, чисти со истите недостатоци како и во претходните простории.

НПМ изврши увид и во Центарот за едукација, кој е заеднички и за децата и за возрасните. Во овој Центар беа присутни претставници од невладината организација (ЛА СТРАДА) кои се задолжени за едукација на лицата коишто престојуваат во Прифатниот центар за баратели на азил.

Од увидот извршен во просторијата за деца (градинка), НПМ утврди дека децата сместени во Центарот оваа просторија можат да ја користат неколку часа дневно, во временскиот период од 10.00 часот до 13.00 часот. Оваа просторија е опремена со играчки за деца, донација на фондацијата JPC.

Од разговорот со лицата баратели на азил, НПМ доби информација дека овие лица редовно добиваат средства/пакет за лична хигиена и дека се задоволни од условите во Прифатниот центар, како и од храната што им се обезбедува во текот на престојот. По потреба и по барање на лицата, може да се добие дополнителен пакет за лична хигиена. Постелнината редовно се менува и се пере од страна на персоналот во Центарот, а на барателите на азил на располагање им е машина за перење на алишта и машина за сушење на алишта.

НПМ утврди дека системот на поплаки функционира на тој начин што писмените поплаки се доставуваат до директорот на Центарот или, пак, до Министерството за труд и социјална политика. Поплаките мора да се поднесат во писмена форма, а оваа можност речиси никогаш не се користи од страна на барателите на азил.

НПМ забележа дека правата на барателите на азил се преведени на 9 јазици, а куќниот ред исто така е преведен на неколку јазици – арапски, англиски и француски.

Кујна и исхрана

НПМ изврши увид во кујната на овој Центар, при што констатира дека кујната е реновирана, уредна и чиста согласно потребните стандарди. НПМ заклучи дека хигиенските услови во кујната се добри и ги задоволуваат пропишаните стандарди.

Бидејќи посетата на НПМ се одвиваше во време на Рамазанските пости, од страна на вработените беше кажано дека за овој период исхраната е организирана според правилата на постот и барањата на лицата сместени во Центарот, со тоа што храната се дели по 19.00 часот и во 03.00 или 04.00 часот наутро. Добавувач на храната е компанија којашто врши набавка на храна во вид на кетеринг услуга.

3.4.3. Здравствена заштита

НПМ констатира дека при доаѓањето во Центарот, на барателите на азил им се врши преглед од лекар за да се спречи ширење на заразни болести. Прегледот се врши преку преглед на видливи повреди и знаци за повреди и инфекции, коишто можат да се утврдат од страна на лекарот. Лицата што се префрлуваат од Центарот за странци во Гази баба се веќе прегледани од страна на лекарот присутен во тој Центар. Во таквите ситуации се пренесува и медицинската документација на барателот.

НПМ доби информации дека во амбулантното одделение лекарот е присутен најмалку 2 пати неделно, додека медицинската сестра е присутна најмалку 3 пати неделно по неколку часа. По потреба докторот е достапен 24 часа за итни и ургентни ситуации. Во случај на потреба, барателите на азил имаат можност за медицинска-клиничка интервенција. Амбулантата е опремена со лекови потребни за основни интервенции. Во последниот период забележани се зголемени посети од страна на Секторот за јавно здравје, имајќи го предвид зголемениот број на баратели на азил коишто се сместуваат во Центарот за баратели на азил.

3.4.4. Увид во евиденцијата

Центарот за баратели на азил располага со софтверска програма за водење на евиденција на лицата коишто престојуваат во Центарот. Оваа софтвер-програма се користи од страна на Министерството за внатрешни работи, Прифатниот центар за баратели на азил и Министерството за труд и социјална политика. Сите баратели на азил се регистрирани и снимани, а исто така им се издаваат легитимации за престој во Прифатниот центар.

НПМ констатира дека списокот на присутни лица во Центарот се ажурира на дневна основа со цел утврдување на точната бројка на лица сместени во овој Центар.

Центарот за баратели на азил има изготвено брошура за куќниот ред преведена на англиски, француски и арапски јазик која е достапна за барателите.

3.4.5. Постапување по дадени препораки

НПМ утврди дека Центарот за баратели на азил е реновиран и обновен, со што условите за престој се значително подобрени во споредба со состојбата којашто беше затекната при редовната посета во 2011 година, за што беа дадени неколку препораки, како и при последователната посета во 2013 година.

Ваквата состојба на Центарот ги задоволува основните стандарди и минимум критериуми за сместување на барателите на азил во оваа институција.

НПМ констатира недоволна безбедност на сместените лица, поради што во текот на посетата побара од Управата да биде ангажирано и лице кое ќе врши дополнителна заштита и мониторинг особено на жените и децата. Одговорното лице на Центарот, го информира НПМ дека Управата од надлежните органи има побарано средства за ангажирање на дополнителни чувари.

Во насока на континуирано одржување на хигиената беше добиена информација дека во соработка со Министерството за труд и социјална политика секој понеделник ќе се спроведува генерално чистење и дезинфицирање на зградата, за да се спречи ширење на заразни болести меѓу барателите на азил сместени во овој Центар.

При оваа посета НПМ констатира дека се подобрени условите за сместување, хигиената редовно се одржува, а барателите на азил беа задоволни и немаше оплаки за третманот, односно постапувањето кон нив.

Исто така, НПМ утврди дека е зајакната соработката со граѓанскиот сектор, преку кој се обезбедува бесплатна правна помош, образование и воспитни активности за децата.

ВОНРЕДНИ ПОСЕТИ ВО 2015 ГОДИНА

4.1. ПРИФАТЕН ЦЕНТАР ЗА СТРАНЦИ

Во текот на 2015 година Народниот правобранител-Национален превентивен механизам изврши вонредна посета на Прифатниот центар за странци во Гази Баба, со цел да се утврди дали се преземени мерки по препораките дадени во извештаите од посетите во 2014 година. Вонредната посета беше спроведена и со цел да се утврди моменталната состојба во Центарот.

При посетата НПМ утврди дека во Прифатниот центар за странци има сместено 160 мажи, 22 жени и 4 деца, односно постои пренатрупаност на објектот. Националниот превентивен механизам беше информиран дека се планира во иднина жените и децата кои се сместени во Прифатниот центар за странци, да бидат преместени во објект кој се наоѓа во близина на Центарот за баратели на азил во Визбегово.

Ваквото решение било донесено имајќи ги предвид препораките од Резолуцијата 2020 (2014) од 03.10.2014 г. на Парламентарното собрание на Совет на Европа, со која се препорачува да се спречи задржување и лишување од слобода на деца-илегални мигранти и изнаоѓање алтернативни модели за престој кои ќе бидат во насока на најдобриот интерес на детето.

При претходната посета на Центарот, НПМ констатираше дека на лицата сместени во Прифатниот центар за странци не им е овозможена секојдневна здравствена заштита. Од друга страна во Правилникот за Куќниот ред на Прифатниот центар е предвидено „задолжителниот лекарски преглед на лицето при неговото прифаќање во центарот да се спроведува во рок од 24 часа по приемот“, а меѓународните стандарди бараат „навремена медицинска заштита, особено за лица кои се жртви на тортура, сексуални злоставувања, како и други форми на психолошко или психичко злоставување“.

За време на посетата во 2015 година, НПМ утврди подобрување на здравствената заштита на мигрантите, односно доби информација дека секојдневно е ангажиран лекар кој е по потекло од Сирија и врши прегледи во период од 10 до 15 часот. НПМ забележа дека новите примени лица уредно и навремено се прегледани од лекарот, но сепак дел од поплаките на мигрантите се однесуваа на квалитетот на здравствената заштита што ја добиваат, а дел од нив се пожалија дека самите ги обезбедуваат потребните лекарства. НПМ беше информиран од лекарот дека располага со доволно лекарства, а доколку мигрантите имаат потреба од дополнителни специјалистички прегледи, ги упатува во соодветна клиника.

При прегледот на амбулантниот дневник НПМ утврди дека лекарот го известил управителот на Центарот дека едно лице со рана на ногата треба итно да се оперира, а исто така од увидот во документацијата беше констатирано дека недостасуваа документите од специјалистичкиот преглед за лице кое било на преглед во Клиниката за урологија, со објаснување дека документите можат да се обезбедат од Секторот за обезбедување,

бидејќи лицата кои се носат на специјалистички прегледи се спроведуваат во придружба на Секторот за обезбедување. Во пракса лекарот го придружува пациентот само доколку лицето не го зборува англискиот јазик, односно кога имаат потреба од превод.

Здравствените прегледи се нотирани во Книга за прегледи, но НПМ смета дека е неопходно за секој пациент да се води посебен здравствен картон кој ќе ја содржи здравствената историја на лицата, заедно со специјалистичките мислења, согласно потребата од почитување на медицинската доверливост.

Според НПМ, неопходно е да се подобри пристапот до лекар, односно потребно е лекарот да врши секојдневна посета во сместувачките капацитети и да ги евидентира лицата кои имаат потреба од лекар, иако беше утврдено дека жените и децата можат во секој период да побараат да им се изврши преглед (поради близината на Амбулантата со делот каде што се сместени).

Дел од мигрантите се пожалија дека не можат да го остварат правото на азил, а од страна на управата беше истакнато дека пристапот до постапката за признавање на правото на азил е условен со добивање дозвола од надлежен јавен обвинител.

При увидот во Книгата за дневни настани, НПМ утврди дека мигрантите усно поднесуваат барања за азил, но од разговорот со овие лица беше добиена информација дека чекаат долг временски период за преместување во Центарот за баратели на азил во Визбегово. Поради долгиот престој и лошите услови 100 лица започнале штрајк со глад, а НПМ веднаш даде укажување лекарот секојдневно да ја следи здравствена состојба на лицата кои штрајкуваат. НПМ утврди дека штрајкот како настан е заведен во Книгата за дневни настани.

Иако тимот на НПМ не доби поплаки од сместените лица за нехумано постапување кон нив, од страна на лекарот беше запознаен дека одредени лица се пожалиле дека биле удрени од страна на службените лица. НПМ изврши разговор со лицата кои штрајкуваа од кои не доби поплаки за насилство, односно малтретирање од службените лица.

Мигрантите се пожалија дека слободата на движење им е ограничена и немаат можност да излезат на прошетка. Како и во претходните посети, НПМ констатираше дека правото на прошетка не се остварува, односно не се спроведува одредбата за обезбедување прошетка на отворено два пати во текот на денот од по еден час, или вкупно два часа, од причина што самиот објект не е безбедносно заграден и нема доволен простор за остварување на ова право за сите лица сместени во Центарот. Според сознанијата, на жените им е дозволена прошетка само 10 минути во денот, а на мажите воопшто не им е дозволена прошетка на чист воздух.

Мигрантите се пожалија на условите за сместување. Условите во машкиот дел се непроменети, односно и понатаму голем дел од лицата спијат на земја и во вреќи за спиење.

НПМ констатира дека во Центарот биле преземени мерки за подобрување на условите каде краткотрајно престојуваат жените, но според добиените информации често во тоалетите нема вода, а тушевите се надвор од функција.

НПМ беше запознаен дека не постои посебен режим на исхрана за лица болни од дијабетес, а беа добиени поплаки за квалитетот и количеството на храната.

4.1.1. Постапување по дадени препораки

Националниот превентивен механизам достави Информација до Министерот за внатрешни работи за посетата на Прифатниот центар за странци, и побара Министерството да преземе мерки во насока на обезбедување соодветни услови за сместување на илегалните мигранти во самиот Центар (побара дислокација на Прифатниот центар за странци), но и координација со надлежните органи во насока на остварувањето на правото на азил на лицата кои поднеле барање.

Во однос на препораката за забрзување на постапките за пристап до правото на азил, Министерството за внатрешни работи го информира Националниот превентивен механизам дека се планира средба со претставници на Основното јавно обвинителство за забрзување на процесуирањето на барањата за азил на илегалните мигранти.

Препораката на НПМ за подобрување на условите за престој и сместување на мигрантите е прифатена, и во таа смисла Министерството се обврза да преземе мерки за изнаоѓање нов и соодветен објект со поголем капацитет, за сместување на мигрантите.

Исто така, Министерството за внатрешни работи го информира НПМ дека во соработка со останатите надлежни министерства и невладини организации, направени се напори за изнаоѓање алтернативни решенија за престој на ранливите категории, особено децата, согласно препораките од Резолуцијата 2020 (2014) на Парламентарното собрание на Совет на Европа, а воедно планирани се обуки на персоналот за постапување со овие лица.

Во однос на препораката за подобар пристап до медицинска заштита, Министерството побарало Прифатниот центар за странци во целост да ги прифати препораките за подобрување на здравствената заштита, а во соработка со Државниот санитарен и здравствен инспекторат и Центарот за јавно здравје бил извршен инспекциски и санитарно-хигиенски увид. Воедно, биле извршени здравствени прегледи на сместените лица од страна на лекари-специјалисти, при што не било констатирано присуство на акутна и активна инфективна патологија, ниту постоење на кожни заболувања кај мигрантите.

4.2. Полициски станици

4.2.1. Полициска станица Кисела Вода

По добиените сознанија за приведени лица од протестот одржан во месец мај пред Владата на РМ, како и по информациите од медиумите за полициска бруталност, тимот на Националниот превентивен механизам спроведе вонредна посета во ПС Гази Баба,

ПС Кисела Вода, ПС Центар и ПС Карпош. При тоа утврди дека во ПС Кисела Вода биле приведени 10 лица кои биле задржани поради сомнение за сторено кривично дело по член 384 од Кривичниот законик „учество во толпа што ќе спречи службено лице во вршење на службено дејствие“, а едно лице поради „напад на службено лице“.

Од разговорот со лицата беше констатирано дека нема забелешки на односот на полициските службеници, а лицата наведоа дека им била обезбедена вода и храна во периодот на задржување. Задржаните лица се пожалија на односот на специјалните полициски сили за време на приведувањето, односно истакнаа дека кон нив била употребена сила, како и средства за присила. Поголем дел од задржаните лица го информираа НПМ дека не им е познат основот на задржување.

Ваквите наводи НПМ ги провери, така што изврши увид во документацијата, при што утврди дека за сите задржани лица беа изготвени записници за задржување, поради сомнение за кривично дело „учество во толпа“. Записниците за задржување беа уредно потпишани од задржаните лица, а дел од нив го имаа искористено правото на бранител.

НПМ утврди дека била укажана соодветна медицинска помош на лицата кои имале потреба од интервенција, а на едно лице кое имало и психички проблеми и било во алкохолизирана состојба му била укажана медицинска помош на Клиниката за токсикологија. Од разговорот со едно задржано лице, НПМ доби сознанија дека на лицето кое боледува од дијабетес од страна на службените лица му била овозможена медицинска помош, односно му била донесена медицинската терапија и била повикана медицинска помош за аплицирање на терапијата.

НПМ изврши увид во просториите и притоа утврди дека просториите се чисти и уредни, лицата поседуваа чиста постелнина и во истите имаше соодветна вентилација.

4.2.2. Полициска станица Гази Баба

За време на вонредната посета на **ПС Гази Баба** НПМ утврди дека се приведени 17 лица, од кои едно во моментот на разговорот беше однесено во клиничка болница. Во текот на разговорот извршен со 16 лица кои беа сместени во салата за состаноци, НПМ доби поплаки дека со нив се постапувало нехумано и се пожалија на полициска бруталност при приведувањето. Приведените лица наведоа дека полициските службеници во ПС Гази Баба имале коректен однос со нив, и им овозможиле да го остварат правото да контактираат со родителите и бранителите. Приведените лица се пожалија дека нокта ја поминале сите во салата за обезбедување, а на прашање на НПМ за причините за таквото постапување, сменоводителот даде објаснување дека колективното сместување било спроведено со намера да не се создава нееднаквост меѓу приведените лица.

Дел од приведените лица дополнително го информираа НПМ дека не им бил врачен примерок од Записникот за задржување, од причина што полициската станица немала хартија за печатење.

Во оваа насока НПМ укажа дека согласно Стандардните процедури потребно е на задржаното лице да му се врачи овој записник откако ќе престанат причините за задржување.

При увидот во евиденцијата НПМ констатира дека на лицата кои имале потреба им било овозможено повикување на лекар, бранител и остварување на другите предвидени права. Сепак останува забелешката на НПМ за несоодветниот начин на сместување, односно групното сместување во салата за состаноци, како и забелешките за спроведувањето на разговорите со приведените лица во канцелариите на инспекторите.

ПОСЕТИ НА ПРИВРЕМЕНИ ТРАНЗИТНИ ЦЕНТРИ

Во текот на месец јуни 2015 година бројот на мигранти/бегалци кои транзитираа низ Република Македонија кон западно-европските држави, значително беше зголемен. Зголемениот прилив на мигранти/бегалци предизвика потреба од изградба на привремени транзитни центри за прифат, така што на граничниот премин на грчко-македонската граница се изгради Привремениот транзитен центар „Винојуг“, а на македонско-српската граница Привремениот транзитен центар „Табановце“. Скоро истовремено беше донесен Законот за изменување на Законот за азил и привремена заштита, со кој започна регистрацијата на мигрантите и на истите им се даде можност за искажување намера за поднесување барање за признавање на азил. Со Законот за азил и привремена заштита на странците им беше дадена можност легалено да престојуваат во Република Македонија, во период од 72 часа, по што доколку не поднесат барање за признавање на правото на азил, задолжително мораат да ја напуштат државата.

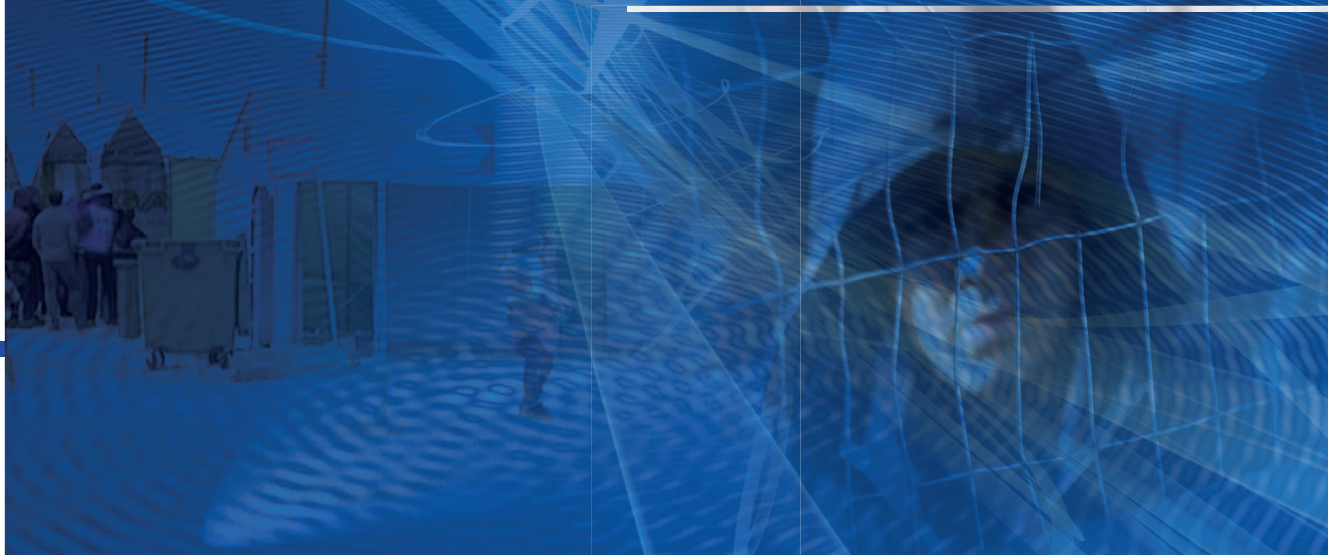
Народниот правобранител - Национален превентивен механизам во текот на 2015 година изврши неколку посети, односно изврши мониторинг на условите за прифат и третман на мигрантите и бегалците во Привремениот транзитен центар „Винојуг“ - Гевгелија и на Привремениот транзитен центар „Табановце“ на границата со Република Србија. Посетите беа спроведени согласно надлежностите од Законот за народниот правобранител и согласно мандатот на Националниот превентивен механизам (НПМ), утврден со Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друго свирепо, нечовечко или понижувачко постапување, и други облици на нехумано или понижувачко постапување.

Целта на посетите беше преку увидот во материјалните услови во центрите за времено сместување на мигрантите/бегалците и постапувањето со оваа категорија лица, да се согледа остварувањето на нивните права загарантирани со националните закони и меѓународните акти, особено Женевската конвенција за статусот на бегалците од 1951 и да се идентификуваат ризиците заради спречување на тортура и друг вид сурово, нечовечко и понижувачко постапување или казнување.

Дел од посетите беа реализирани како заеднички посети со омбудсманите на државите од регионот и нивните национални превентивни механизми, при што се разменија искуства за начинот на прифат и третман на мигрантите и бегалците во другите земји кои се на патот на транзитната рута, а воедно ваквите посети придонесоа за зајакнување на соработката на омбудсман институциите, односно националните превентивни механизми, за прашањата поврзани со мигрантите/бегалците.

Тимовите на Народниот правобранител-Национален превентивен механизам вршеа увид во материјалните услови и сместувачките капацитети, извршија разговори со одговорните лица на Центрите и остварија непосредни средби и разговори со мигрантите/бегалците кои беа прифатени и сместени во овие Центри во моментот на посетите.

5.1. ПРИВРЕМЕН ТРАНЗИТЕН ЦЕНТАР „ВИНОЈУГ“ - ГЕВГЕЛИЈА

Првата посета на Привремениот транзитен центар „Винојуг“ - Гевгелија, Народниот правобранител-Национален превентивен механизам ја изврши во месец септември 2015 година, заедно со претставници на УНХЦР, по што следеа уште три посети. Беше извршена заедничка посета на Народниот правобранител-Национален превентивен механизам со Делегација предводена од Вршителот на должност Омбудсман на Република Грција (беше посетен и кампот за бегалци во Идомени – Република Грција), потоа беше спроведена посета заедно со Омбудсманот на Австрија и шефот на Канцеларијата на УНХЦР во Република Македонија, и во месец декември тимот на НПМ оствари посета со Омбудсманот за деца на Холандија, кој истовремено е претседавач со Европската мрежа на омбудсмани за деца- ЕНОК и претставници на СОС детското село на Македонија и СОС детско село на Холандија.

5.1.1. Управување и организација во Привремениот транзитен центар „Винојуг“

Народниот правобранител-НПМ во текот на посетите изврши разговори со претставници на Министерството за внатрешни работи- Регионален центар за гранични работи Југ, односно со Управникот на Привремениот транзитен центар и неговиот заменик, со управителот на Центарот за управување со кризи, со претставници на Министерството за труд и социјална политика, со претставници на УНХЦР и Црвениот крст на РМ.

По однос на прашањата поврзани со процедурите за организација на прифатот на мигрантите и институции и организации надлежни за организирање на прифатот, регистрацијата и постапувањето со мигрантите, Народниот правобранител-НПМ доби информации дека не само што не се усвоени стандардните оперативни процедури, според кои би се одвивале активностите во Центарот, туку не е јасно определено кој управува со Прифатниот Центар, односно дали е во надлежност на Министерството за внатрешни работи и невладиниот сектор, или, пак со Центарот управува Министерството за труд и социјална политика или Центарот за управување со кризи.

5.1.2. Материјални услови за престој во Привремениот транзитен центар „Винојуг“

При посетите, Народниот правобранител-НПМ констатира дека мигрантите од илегалниот граничен премин со Република Грција (квота 59) пристигнуваат пеш до Привремениот транзитен центар „Винојуг“, кој е оддалечен околу еден километар. НПМ забележа дека патот од Граничниот премин до Центарот е неосветлен, нерамен и тежок за пренесување на лица во инвалидски колички. Хигиената не е обезбедена, освен два контејнера, нема корпи за отпадоци, наоколу има натрупано секаков отпад и просторот наликува на големо ѓубриште.

Во врска со овој проблем, НПМ доби информации дека не се обезбедени средства за расчистување на отпадот и дека локалната самоуправа барала, но не добила средства за оваа намена од централната власт.

НПМ утврди дека мигрантите во Центарот „Винојуг“ влегуваат во групи од по 50 лица, и доколку има поголем прилив на мигранти, тогаш истите остануваат пред оградата на Центарот повеќе часови и се изложени на неповолни временски услови. Дополнително бил поставен еден шатор пред влезот, но истиот не може целосно да ги прифати мигрантите кои чекаат надвор од оградата. НПМ забележа дека вкупно три шатори се поставени надвор од оградата, но тие од непознати причини не беа во функција.

Народниот правобранител-НПМ при посетата остварена на 17.11.2015 година, забележа поголема група на економски мигранти кои не беа пуштени во Транзитниот центар, поради Одлуката на Владата на Република Македонија да не се пропуштаат мигрантите од земјите каде нема воен конфликт. Овие лица беа вратени на грчка територија, без да им се овозможи да започнат процедура за поднесување на барање за азил.

НПМ констатира дека невладините организации, УНХЦР и Црвениот крст на влезот на кампот на мигрантите им делат храна и вода, хигиенски материјали и по потреба кебиња за затоплување, а топли оброци се уште не беа обезбедени, поради тоа што не е обезбедена соодветна опрема. Инаку, НПМ забележа присуство на волонтери на теренот од повеќе невладини организации, меѓу кои Здружение на млади правници, „Легис“, „Ла страда“.

По влезот во Центарот, мигрантите и бегалците се внесуваат во шатор каде што им се собираат документите, кои се предаваат на службени лица од МВР за да се изврши нивна регистрација. Во Привремениот транзитен центар „Винојуг“ поставени се повеќе монтажни објекти во кои е сместена полициската станица за гранична контрола, а во четири контејнери се врши компјутерско евидентирање на мигрантите. За таа цел ангажирани се лица од невладината организација Македонско здружение на млади правници, кои ја вршат техничката работа на регистрацијата и кои работат во три смени.

НПМ констатира дека постапката на заверување се врши од страна на службено лице на Министерството за внатрешни работи, а регистрацијата се врши според издадените грчки документи, односно со внесување на податоци во компјутерски систем, без притоа да бидат земен отпечатоци и без фотографирање на лицата.

Контрола на багажот кои мигрантите го носат со себе се врши при самиот влез во кампот, но според Народниот правобранител-НПМ таа е недоволна, бидејќи само неколку часови во денот е поставен скенер. Со ваквиот начин на проверка на багажот

и на лицата не може да се гарантира безбедноста.

Мигрантите натаму се сместуваат во шатори за одмор. Во моментот на посетите функционираа четири големи шатори во кои може да се згрижат поголем број мигранти.

НПМ утврди дека од страна на УНИЦЕФ обезбедени се два шатора наменети за децата и мајките, во кои покрај тоа што можат да одмараат, децата имаат можност и да се забавуваат. Од страна на УНИЦЕФ обезбедени се разни реквизити и играчки за деца од различна возраст, за полесно и поорганизирано да го поминуваат времето додека го чекаат транспортот.

Во Транзитниот центар поставени се и монтажни тоалети и монтажни тушеви, така што се обезбедени услови за основна хигиена.

Народниот правобранител-НПМ при последната посета констатира дека од првата извршена посета до последната, малку е направено за приспособување на Транзитниот центар за прифат на лица во зимски услови. Имено, НПМ утврди дека не е решено прашањето за обезбедување струја, не се поставени трансформатори, нема затоплување на шаторите и на другите монтажни објекти, ниту пак има обезбедено топла вода. Плинските грејни тела кои беа набавени не можеа во целост да обезбедат загревање на монтажните објекти во кои беа сместени бегалците и мигрантите. На прашањето кога ќе бидат поставени трансформатори, не беше добиен конкретен одговор.

5.1.3. Правна помош

Народниот правобранител-НПМ беше информиран од Министерството за внатрешни работи дека правната помош на мигрантите/бегалците во Транзитниот центар е обезбедена од невладините и меѓународните организации. Имено, УНХЦР и претставници на Здружението на млади правници-МИЛА, постојано се присутни на теренот и даваат бесплатна правна помош на мигрантите/бегалците.

НПМ доби информации од невладиниот сектор дека во текот на деновите кога економските мигранти не беа пропуштани да го продолжат патот кон границата со Република Србија, на овие лица им била објаснета постапката за поднесување барање за азил, но не им била дадена можност да започнат постапка, бидејќи од страна на граничната полиција биле враќани на грчка територија.

Бројот на мигрантите/бегалци кои се регистрираат во Центарот е променлив. Првите месеци бил регистриран влез на 2.000-3.000 мигранти дневно, но бројот постојано се зголемувал. Во текот на посетата извршена на 17.11.2015 година, Народниот правобранител-НПМ доби информација дека за 24 часа биле регистрирани 6.780 мигранти, но претходните денови бројката изнесувала и до 10.000 мигранти.

Според статистичките податоци од 19 јули, кога започна регистрацијата на мигрантите согласно Законот за изменување на Законот за азил и привремена заштита, до 13.12.2015 година, 44% од регистрираните мигранти/бегалци се жени и деца, од кои 28% проценти се деца. Воедно, добиен е податокот дека 17.856 деца на возраст од 16-18 години патувале без родители, што претставува можен ризик за нивна злоупотреба во процесот на трговија со луѓе.

Според податоците на Министерството за труд и социјална политика на 09.12.2015 година во Центарот биле регистрирани 1.835 лица, од кои 641 малолетни лица, 382 жени и 812 мажи. Истиот ден, биле регистрирани 39 непридружувани деца, а добиена е информација дека во просек дневно се регистрираат 200 деца, за кои има сомнеж дека се без придружба на родители.

НПМ за постапувањето со овие лица доби информација дека најнапред се врши разговор со лицата кои се претставуваат како членови на поблиското семејство, потоа се врши проверка во евиденцијата доставена од грчка страна и најчесто се дозволува децата да го продолжат патот. Во случај пак, детето да е сосема само се контактира социјален работник од Министерството за труд и социјална политика, и доколку се утврди дека патува без никаква придружба се упатува во Центарот за баратели за азил во Визбегово, или во безбедната куќа во Козле.

Невладиниот сектор и УНХЦР имаат обезбедено преведувачи кои според оценка на Народниот правобранител не се во доволен број.

5.1.4. Здравствена заштита

Народниот правобранител-Национален превентивен механизам констатира дека здравствената заштита во Привремениот транзитен центар „Винојуг“ е организирана преку јавното здравство и е во надлежност на Министерството за здравство. Во Центарот функционира Амбуланта во која има дваесет и четири часовно дежурство на здравствени работници, (лекар-специјалист по општа медицина и медицинска сестра).

НПМ забележа дека Амбулантата, е составена од две монтажни простории, во едната просторија се вршат здравствените интервенции, а во другата има три кревети кои се наменети за одмор и реанимација на пациентите.

Од разговорот со медицинскиот персонал, НПМ утврди дека пациентите најчесто се жалат на респираторни инфекции, дијареа, зголемена температура, алергии и убоди од инсекти, премореност и исцрпеност поради долгиот пат и влијанието на временските услови. Доколку на пациентите им се потребни таблети тие можат да се снабдат и од Амбулантата и од Црвениот крст на РМ, но во случаите кога е потребна посериозна интервенција, јавното здравство има обезбедено возило на прва помош кое ги пренесува пациентите во најблиските здравствени домови.

При последната посета на 10.12.2015 година, Народниот правобранител-НПМ доби информација дека во последните 24 часа медицинската екипа извршила 10 прегледи на пациенти, од кои 7 биле деца, а 3 биле посериозни случаи и биле транспортирани во најблискиот здравствен дом.

При прегледот на документацијата беше утврдено дека истата уредно се води од страна на медицинскиот персонал.

5.1.5. Транспорт на мигрантите/бегалците

Транспортот на мигрантите се врши организирано со железнички сообраќај, со автобуси и такси превоз. Притоа, НПМ констатира дека не може да се предвиди бројот на мигранти/бегалци кои пристигнуваат бидејќи бројката секојдневно се менува. Билетите за железничкиот сообраќај се издаваат пред влегување во возот, а важноста на билетите е 24 часа, при што НПМ доби информација дека за децата до 10 години не се наплатава билетот.

При последната посетата извршена на 10.12.2015 година, Народниот правобранител-НПМ затекна прилично хаотична состојба во Прифатниот центар. Беше забележано дека билетарницата за железнички транспорт се отвора пред пристигнување на возот и дека се создава невиден метеж и турканици при купувањето на билети. Просторот пред влезот во возовите не е покриен, така што при лоши временски услови мигрантите/

бегалците се изложени на дожд и снег. Воедно, беше утврдено дека не се прави селекција и не се дава предност на децата, жените и лицата со инвалидитет, така што тимот на Народниот правобранител-НПМ беше сведок на молби од овие лица, до претставници на УНХЦР, за да бидат пренесени до возот.

Со оглед дека определената цена од 25 евра е неколкупати повисока од цената определена за граѓаните на Република Македонија, Народниот правобранител-НПМ уште на 09.10.2015 година покрена постапка, во текот на која констатира нееднаков третман на странските со македонските државјани и нееднаков пристап до услугите во однос на цената на билетот, како и непочитување на фискалните прописи. Имајќи го предвид начелото за недискриминација, Народниот правобранител достави Препорака до Владата на Република Македонија и до транспортното претпријатие, цените на билетите за странските државјани да се изедначат со оние за граѓаните на Републиката и побара категоризација на цената на билетите за деца над 10 години и за инвалидизираните лица. Владата наместо преземање конкретни мерки одговори кусо дека ќе постапи согласно надлежностите, така што не достави конкретен одговор.

Народниот правобранител-НПМ, исто така констатира дека мигрантите не можат да изберат со кое средство ќе го продолжат патот кон Табановце, поради што често со часови чекаат да пристигне возот (без да им се даде можност да користат друг превоз) за да бидат пренесени до идната дестинација. Таква ситуација беше затекната и во текот на последната посета на НПМ, кога мигрантите се пожалија дека неколку часови го чекаат пристигнувањето на возот. Народниот правобранител - НПМ не доби одговор од претставниците на Министерството за внатрешни работи кое определува со каков превоз ќе се транспортираат мигрантите и бегалците.

Во текот на посетата остварена во месец декември, тимот на Народниот правобранител-НПМ забележа дека поголема група мигранти и бегалци беа упатени да го продолжат патот со автобус и со такси превоз и притоа беа оставени сами да се движат кон овие возила. Воедно, беше добиена информација дека одредена група во ноќните часови се изгубила и долго време не можела да го пронајде местото каде се стационирани автобусите и такси возилата.

5.1.6. Разговор со мигрантите/бегалците

Во текот на извршените посети, Народниот правобранител-НПМ изврши повеќе разговори со дел од мигрантите/бегалците. Мигрантите/бегалците главно немаа поплаки на третманот од страна на полициските службеници и изразија благодарност за помошта која им се дели во вид на храна, вода, сокови, хигиенски материјали, која ја делат невладините организации. Мигрантите/бегалците се пожалија на долгото чекање за превоз кон граничниот премин Табановце и приговараа, поради тоа што не им се дозволува да излегуваат надвор од Транзитниот центар. Во однос на тоа дали им е објаснета правната процедура и дали им е дадена правна помош, истакнаа дека тоа го добиваат од невладините и меѓународните организации и тоа само на нивно барање.

НПМ утврди дека единствена цел на мигрантите/бегалците е да транзитираат низ Република Македонија кон западноевропските држави. Мигрантите остануваат во Транзитниот центар неколку часа, зависно од тоа како се организира натамошниот превоз. Исто така, се пожалија дека не им се дозволува избор со кој превоз ќе го продолжат патот кон границата со Република Србија.

Во текот на последната посета, Народниот правобранител-НПМ доби поплаки од дел од мигрантите/бегалците за односот на полицијата во текот на приемот во Привремениот транзитен центар, при што наведоа дека од страна на полициските

службеници биле потурнувани и дека била употребена сила за да бидат наредени во група. Најмногу поплаки беа добиени во однос на затоплувањето бидејќи не е решен проблемот со обезбедување струја, односно се уште не се поставени трансформатори.

5.2. ПРИВРЕМЕН ТРАНЗИТЕН ЦЕНТАР „ТАБАНОВЦЕ“

Првата посета на Транзитниот центар „Табановце“ од страна на Народниот правобранител како заштитник на правата на граѓаните и како Национален превентивен механизам беше извршена во текот на месец септември 2015 година, заедно со претставници на УНХЦР, а втората беше извршена во месец декември, заедно со Заштитникот на граѓаните на Република Србија. Истиот ден Народниот правобранител изврши посета и на прифатните кампови во Република Србија. Третата посета на Транзитниот центар „Табановце, тимот на Народниот правобранител - Национален превентивен механизам ја изврши на 10.12.2015 година.

5.2.1. Управување и организација во Привремениот транзитен центар „Табановце“

НПМ утврди дека со Транзитниот центар „Табановце“ управува Центарот за управување со кризи. Од неколкуте посети што Народниот правобранител ги спроведе во овој Центар, констатира добра организација на кампот, а при секоја наредна посета имаше подобрување на условите.

На граничниот премин „Табановце“ во монтажаен објект е сместена Полициската станица за гранична контрола, а полициските службеници се обезбедени од полициската станица во Табановце. Мигрантите и бегалците во Центарот пристигнуваат со патнички возови, автобуси и такси возила. НПМ доби информации дека има ретки случаи на регистрирање на мигранти, кои не биле претходно евидентирани во привремениот Транзитен центар „Винојуг“ во Гевгелија.

Народниот правобранител-НПМ утврди дека на граничниот премин постојано се присутни екипи на УНХЦР, Црвениот крст, повремени посети има и од УНИЦЕФ. На теренот, исто така се присутни повеќе невладини организации, меѓу кои НГО, Легис, НГО Влазрими од Куманово, Ла Страда, Македонско здружение на млади правници и др.

5.2.2. Материјални услови за престој во Привремениот транзитен центар „Табановце“

Во текот на посетите НПМ забележа дека во Транзитниот прифатен центар „Табановце“, условите за прифат на мигрантите/бегалците се подобри отколку во прифатниот центар „Винојуг“. Престојот на мигрантите/бегалците на граничниот премин Табановце е мошне краток, со оглед дека границата на Република Србија е на неколку стотини метри. По пристигнувањето на бегалците, од страна на сите вклучени

во хуманитарната акција, им се дели храна, вода, сокови и хигиенски материјал.

Во прифатниот центар од страна на УНХЦР има обезбедено 32 монтажни простории, во кои се чува храна, вода и хигиенски материјали, ќебиња, обезбедени од невладиниот сектор и меѓународните организации и кои им се делат на мигрантите/бегалците. Во дел од објектите сместени се лицата на кои им е потребен неопходен одмор, за чија цел од страна на УНХЦР е поставен уште еден голем шатор. Со оглед дека во Центарот има изградено монтажни тоалети и е спроведено вода, обезбедени се основните услови за одржување на хигиената, со тоа што утврдено е дека и во овој Центар има недостаток на топла вода.

При посетите, тимот на Народниот правобранител изврши увид во просториите на Детското село СОС, кое има поставено монтажен објект на два ката наменет за престој на деца и мајки. Во овој објект се згрижуваат децата на краток период во прилично добри услови, бидејќи објектот е затоплен и опремен со неопходните средства за хигиена и храна за деца од сите возрасти.

Забелешка на Народниот правобранител-НПМ е недостатокот на топла вода, која е неопходна за одржување хигиена, како и отсуство на специјалист-педијатар. Од страна на Детското село на мигрантите и бегалците им е обезбеден бесплатен Интернет.

Народниот правобранител-НПМ констатира дека на мигрантите им е обезбеден топол оброк (топла супа), облека и чевли, а исто така обезбеден е шатор од страна на невладината организација „Ла Страда“, за сместување на деца и мајки, кој беше доволно затоплен. Од страна на оваа организација им се дава правна и психосоцијална помош и заштита на мајките и децата.

Во текот на посетата на 07.12.2015 година, Народниот правобранител заедно со Заштитникот на правата на Република Србија го поминаа патот до граничниот премин со Република Србија. Притоа, Народниот правобранител констатира дека патот по кој се движат мигрантите е нерамен и каллив, без осветлување и заштита на железничките коловози, така што децата, жените и инвалидизираните лица тешко се движеа по истиот. Но, беше забележано дека е обезбедено возило со кое беа пренесувани немоќни лица до самиот граничен премин. Со оглед дека истиот ден беше посетен и кампот за прифат на бегалците во с.Миратовци што се наоѓа во Република Србија, беше констатирано дека мигрантите мора да поминат два ипол километри пат, по нерамен терен од едниот до другиот прифатен центар, што според Народниот правобранител е нехумано, особено ако се има предвид дека истиот пат треба да го поминат мали деца, бремени жени или лица со инвалидност.

Само неколку дена подоцна, тимот на Народниот правобранител и Национален превентивен механизам констатира забрзани активности во транзитниот центар „Табановце“. Имено, патеката до граничниот премин беше покриена со ситен камен, од едната страна беше заградена со ограда, а во разговор со управителот на Прифатниот центар добиени се информации дека за неколку дена патеката ќе биде осветлена и приспособена за полесно движење.

Исто така, забрзано се работеше на приспособување на три големи шатори наменети за престој на мигрантите/бегалците, со посебни подни подлоги и греење, а се извршуваа и други градежни работи. Се подготвуваше терен за изградба на шатори за лица со посебни потреби, монтажни тоалети и административни објекти.

Народниот правобранител констатираше, на самото место дека во овој Центар секојдневно се работи на подобрување на условите.

5.2.3. Здравствена заштита

Здравствената заштита во центарот „Табановце“ е организирана од страна на Црвениот крст на Република Македонија. Обезбедени се дежурства на лекарски екипи заради давање на примарна здравствена заштита на мигрантите и бегалците. Потешките случаи се упатуваат во Здравствениот дом во Куманово, а по потреба и на клиниките во Скопје.

Според податоците, пациентите најчесто се жалат на респираторни инфекции, дијареа, зголемена температура, алергии, премореност и исцрпеност поради долгиот пат и влијанието на временските услови. Медицинскиот персонал ги снабдува пациентите со аналгетици, парацетамоли, антиревматици и др. основни препарати.

НПМ констатира дека медицинскиот персонал од Црвениот крст на РМ води целосна евиденција за медицински третирани лица. Врз основа на нивната евиденција беа добиени податоци за прегледани лица во периодот од 01.12.2015 година, до 09.12.2015 година.

Датум на посета	01.12.2015	02.12.2015	03.12.2015	04.12.2015
Прва смена	Прегледани вкупно 26 лица	Прегледани 156 лица од кои 27 деца до 10 години	Прегледани 43 лица од кои 1 трудница	Прегледани 107 лица од кои 1 дете и 1 трудница
Втора смена	Прегледани вкупно 57 лица, од кои 16 деца до 10 години	Прегледани 336 лица, од кои 41 дете и 7 трудници	Прегледани 29 лица, од кои 1 дете	Прегледани 420 лица, од кои 52 деца и 5 трудници

Датум на посета	05.12.2015	06.12.2015	07.12.2015	08.12.2015	09.12.2015
Прва смена	Прегледани 224 лица, од кои 35 деца и 3 трудници	Прегледани 120 лица, од кои 17 деца и 1 трудница	Прегледани 106 лица, од кои 8 деца и 2 трудници	Прегледани 176 лица, од кои 39 деца и 3 трудници	За време на посетата на НП беа прегледани вкупно 400 лица, од кои 39 деца.
Втора смена	Прегледани 100 лица, од кои 10 деца и 2 трудници	Прегледани 248 лица, од кои 55 деца и 7 трудници	Прегледани 79 лица, од кои 1 дете и 2 трудници	Прегледани 60 лица од кои 5 деца	

Народниот правобранител-НПМ констатира дека за разлика од Прифатниот транзитен центар „Винојуг“, во овој Центар голем број лица побарале примарна здравствена заштита во Амбулантата во Табановце, како резултат на престојот на овие лица во несоодветни услови во Центарот во Гевгелија.

5.2.4. Разговор со мигрантите/бегалците

Во текот на посетите, Народниот правобранител-НПМ изврши повеќе разговори со мигрантите/бегалците, кои истакнаа особена благодарност за активностите на невладините и меѓународните организации. Истите се пожалија на времето кое се губи при приемот на граничниот премин „Винојуг“ Гевгелија и на времето на чекање за транспорт кон граничниот премин Табановце.

При посетата извршена на 10.12.2015 година, тимот на Народниот правобранител-Национален превентивен механизам затекна група од 35 мигранти кои побараа помош бидејќи на граничниот премин „Табановце“ престојувале неколку дена, а кои не биле пропуштени во Република Србија. НПМ за наведениот случај разговараше со граничната полиција и со Управителот на Центарот, при што беше информиран дека мигрантите немаат никакви документи, а при проверките било констатирано дека не биле регистрирани на граничниот премин во Гевгелија, што сигнализира дека нивниот влез на територијата на Република Македонија е по илегален пат и дека станува збор за економски мигранти.

Согласно заедничката одлука на земјите од Западен Балкан да се примаат бегалци само од Сирија, Авганистан и Ирак, НПМ беше информиран дека на овие лица не им се дозволува премин во Република Србија, односно дека им било понудено да поднесат намера за барање на азил, но тоа го одбиле, и дека единствено преостанува да бидат вратени на територијата на Република Грција. На прашањето на Народниот правобранител-НПМ дали одбивањето за поднесување на барање за азил е евидентирано, беше одговорено дека таква евиденција не се води.

За извршените посети на двата прифатни центри остварени во текот на 2015 година, Народниот правобранител-Национален превентивен механизам изготви Посебен извештај со повеќе констатации и препораки за надминување на констатираните негативни состојби. Посебниот извештај беше доставен до Владата на Република Македонија, Министерството за внатрешни работи, Министерството за труд и социјална политика, Министерство за здравство, Центарот за управување со кризи и управителите на привремените транзитни центри.

5.3. Констатации

---

1. Пред влезот на Прифатниот транзитен центар „Винојуг“, обезбеден е само еден шатор во кој помала група на мигранти/бегалци се сместуваат додека се врши проверка за влез, а останатите се надвор на отворено и се изложени на неповолни временски услови.
2. Постои слаб систем на евиденција и регистрација на бегалците/мигрантите која се врши единствено врз основа на документи издадени од Република Грција. Нема директен контакт на полициските службеници и лицата бегалци/мигранти при нивната евиденција и регистрација.
3. При влезот се врши селекција на бегалци и економски мигранти според земја на потекло, по што лицата-економски мигранти иако се влезени на територијата на Република Македонија се враќаат назад без никаква процедура.
4. Слаб и непостојан безбедносен систем за контрола на бегалците/мигрантите и нивниот багаж на влезот во Привремениот транзитен центар „Винојуг“, со повремена употреба на скенер од страна на Министерството за внатрешни работи.
5. Не е доволна соработката и координацијата на активностите на менаџерите на Прифатните центри „Винојуг“ и „Табановце“ и не е постојана и сеопфатна координацијата на надлежните органи во Република Грција, Република Македонија и Република Србија во однос на прифатот, третманот и транзитот на бегалците/мигрантите.
6. Не се целосно оспособени објектите за прифат на бегалците и мигрантите во зимски услови, не е решен проблемот со снабдување на електрична енергија и не е обезбедено затоплување на сите објекти, а постои и недостаток на топла вода.
7. Недостасува хуман, сеопфатен, и соодветен прифат и грижа за ранливите групи, за време на нивниот престој во Прифатниот Центар. Децата, жените, бремените, старите лица и лицата со инвалидност се сместуваат во објекти кои се незатоплени и не им е обезбедена соодветна помош при влез и излез од Република Македонија.
8. Лошо е организиран транспортот на бегалците/мигрантите и непотребно долго се задржуваат во Центарот, плаќаат висока цена за билет, а не е извршена ниту категоризација на цената за билетите за деца над 10 години и лица со инвалидност. На бегалците и мигрантите не им е овозможено да изберат кој вид на транспорт ќе го користат до „Табановце“.

9. Во Привремениот транзитен центар „Винојуг“ начинот на чување и складирање на храната е несоодветен, односно во најлон кеси што е спротивно на меѓународните стандарди, распределбата на храна наменета за бегалците и мигрантите се врши на нехуман начин. Исто така, во Центарот не е обезбеден топол оброк.
10. Правната помош во Прифатниот центар „Винојуг“ е нецелосна, особено недостасува сеопфатен пристап во детектирање на непридружуваните деца и спречување истите да бидат жртви на трговија со луѓе. Воедно, Министерството за труд и социјална политика и другите надлежни органи се слабо присутни на терен.
11. Домашните и меѓународните невладини организации се присутни на теренот и даваат помош и поддршка на бегалците/мигрантите. Недостасува поголема координација со надлежните органи за поефикасна заштита.

5.4. Препораки

---

1. Да се обезбедат услови за хуман прифат на сите лица кои чекаат влез во Привремениот транзитен центар „Винојуг“ и да се обезбедат повеќе објекти за оваа намена.
2. Да се преземат мерки со цел воведување нов, поефикасен и посеопфатен начин на евиденција и регистрација, преку биометриски систем на евидентирање и фотограмирање на овие лица.
3. Да се овозможи неселективен и хуман пристап кон сите лица кои бараат меѓународна помош и заштита, и да им се овозможи започнување соодветна постапка за признавање на правото на азил или привремен престој во Република Македонија, а доколку лицата тоа го одбијат да постои писмен доказ за одбивањето.
4. Подобрување на безбедносните проверки преку редовна контрола од страна на Министерството за внатрешни работи со постојана употреба на скенери за контрола на багажот и на лицата.
5. Да се воспостави подобра и поинтензивна координација на менаџерите на Прифатните центри на државно и меѓудржавно ниво, како и соработка меѓу граничните полициски служби на Република Грција-Република Македонија-Република Србија за навремен, похуман и целосен прифат и транзит на бегалците и мигрантите.
6. Под итно да се преземат мерки за обезбедување на сите услови за прифат на бегалците/мигрантите во зимски услови, снабдување со потребниот напон на електрична енергија заради задоволително затоплување на објектите и обезбедување топла вода за бегалците и мигрантите.

7. Да се преземат мерки за хумано прифаќање, грижа и постапување со ранливите групи во Прифатниот центар. За жените, децата, бремените, старите лица и лицата со посебни потреби да се организира превезување преку легалните гранични премини.
8. Транспортот на бегалците/мигрантите да се организира без застој и непотребно повеќечасовно чекање, со почитување на правото на избор на видот на превозно средство, како и да се преземат мерки за изедначување на цената на билетите, согласно принципот на еднаквост на граѓаните кон услугите.
9. Да се преземат мерки за чување и складирање на храната, согласно меѓународните стандарди, како и мерки за задолжително обезбедување топол оброк, а храната да биде распределена на хуман начин со обезбедување пристојни услови за нејзино консумирање.
10. Подобрено организирана правна помош во Прифатните центри, поголемо присуство на надлежните органи и институции и обезбедување на постојано присуство на стручни лица (социјални работници, психолози, педагози), кои ќе даваат соодветна стручна и професионална помош и заштита на децата, ранливите групи и на сите лица кои ќе појават потреба од тоа.
11. Да се воспостави и зајакне соработката и координацијата со домашните и меѓународните невладини организации кои работат на прашањето на бегалците/мигрантите.

5.5. Постапување по препораки

По повод доставениот Посебен извештај на Народниот правобранител-Национален превентивен механизам за состојбите во привремените транзитни центри, Центарот за управување со кризи достави навремен одговор, во кој го информира Народниот правобранител-НПМ дека извештајот бил разгледан од Главниот штаб на Центарот, како стручно тело кое раководи со активностите за превенција и справување со кризни ситуации.

Центарот за управување со кризи го информира Народниот правобранител-НПМ дека во меѓувреме состојбите и условите во двата центри се подобрени, односно дека се обезбедени повеќе простории кои се затоплени, а се дели и топла храна и пијалоци. Топла вода, исто така била обезбедена, а во центрите започнало снабдување со соодветна електрична енергија.

Во однос на транспортот, Центарот за управување со кризи го информира НПМ дека Главниот штаб донел заклучок основен транспорт за мигрантите да биде железничкиот, а во случај на недостиг на капацитети да се користи автобускиот и такси превозот. Воедно, Главниот штаб донел одлука сите деца-бегалци да бидат ослободени од плаќање превоз, а исто така и возрасните лица кои немаат парични средства.

По повод препораката на Народниот правобранител-НПМ за зајакнување на безбедносните проверки на багажот и патниците, Центарот за управување со кризи одговори дека во меѓувреме бил поставен скенер со кој се врши поголема и поефикасна

контрола. Исто така, во насока на поголема безбедност на граничниот појас, покрај полицијата на Република Македонија, учествуваат и припадници на полицијата од Република Србија, Република Хрватска и Република Словенија, а биле најавени и од другите земји во регионот.

Што се однесува до исхраната, Центарот за управување со кризи наведе дека поделбата на храна во центрите се врши организирано од хуманитарните организации, во координација и согласно стандардите поставени од Агенцијата за храна на Република Македонија.

За грижата за лицата со посебни потреби и ранливите групи, наведено е дека се задолжени невладините организации кои работат на полето на заштита на човековите права.

Центарот за управување со кризи го информира Народниот правобранител дека не може да ги имплементира во целост дадените препораки, од причини што недостигаат финансиски средства, истовремено напоменувајќи дека констатациите и препораките на Народниот правобранител-НПМ ќе се имаат предвид и истите ќе придонесат за зголемување на ефикасноста на работењето на органите и телата на системот за управување со кризи.

ПРЕПОРАКИ ОД СПРОВЕДЕНИ ПОСЕТИ

Националниот превентивен механизам во 2015 година подготви 14 посебни извештаи и две информации кои ги достави до надлежните органи со детална анализа и конкретни мерки за подобрување на состојбите. Препораките содржани во овој годишен извештај се општи и претставуваат генерални насоки, согласно состојбите и трендовите констатирани при спроведените редовни и последователни посети во текот на 2015 година, а со цел превентивно дејствување на засегнатите државни органи.

6.1. ОПШТИ ПРЕПОРАКИ ЗА НПМ ОДДЕЛЕНИЕТО

Пополнување на упразнетите работни места, односно зголемување на човечките ресурси во Националниот превентивен механизам, со што ќе се овозможи континуирано следење на состојбите во местата на лишување од слобода, како и ефикасно спроведување на овластувањата утврдени со Факултативниот протокол;

Зајакната соработка со органите и надлежните Министерства, во поглед на постапувањето по дадените насоки, укажувањата и препораките, и во тој контекст особено воспоставување дијалог и соработка со Министерството за здравство, кој во изминатите години континуирано изостануваше, со цел остварување на мандатот на НПМ;

Ефективно, ефикасно и навремено спроведување на препораките на Националниот превентивен механизам, со цел превенција од тортура, почитување на човечкото достоинство, хумано постапување со лицата лишени од слобода, како и помош и рехабилитација на лицата врз кои била извршена тортура.

6.2. ПРЕПОРАКИ ЗА ПОЛИЦИСКИ СТАНИЦИ

---

1. **Реновирање на просториите за задржување во полициските станици согласно утврдените акциски планови, а со цел исполнување на минималните меѓународни стандарди за сместување и заштита на лицата лишени од слобода;**

2. Просториите за задржување во Полициските станици кои се под посакуваните стандарди да се користат во исклучителни ситуации и со краткотраен временски интервал од неколку часа, при што лицата ќе бидат под континуиран надзор од страна на полициските службеници;
3. Уредување на посебна просторија за задржување на малолетни лица во Полициските станици од општа надлежност, согласно Законот за правата на децата;
4. Во полициските станици каде има поголем број на лишувања од слобода и поголем број на задржувања да се преземат мерки функцијата сменоводител да се одвои од полициски службеник за прифат;
5. Лицата лишени од слобода навремено и целосно да бидат информирани за нивните права, правото на бранител, известување на семејството, правото на здравствена заштита и остварување на правото на вода и храна, за што ќе се води дополнителна службена евиденција;
6. Обезбедување на потребниот буџет во полициските станици за набавка на храна на задржаните лица, воведување систем за повикување, односно домофон, со цел полициските службеници навремено да реагираат и интервенираат во случај на потреба;
7. Почитување на правата на децата при приведување, согласно Законот за правда на децата и доследна примена на одредбите за заштита на децата во ризик кои не наполниле 14 години;
8. Обезбедување на услови (повикување на лекар) заради навремена заштита на здравјето на лицето лишено од слобода, односно задржаното лице кое е под дејство на алкохол или психотропни супстанции;
9. Уредно водење и целосно пополнување на евиденциите за лица кои се приведени, лица лишени од слобода и лица задржани во полициска

станица со запазување на логичниот тек на настаните, од времето на лишување од слобода до задржувањето во полициска станица, како и почитување на временскиот максимум на лишување од 24 часа за полнолетно лице и 12 часа за малолетно лице;

10. Разговорот со приведените лица да биде спроведен во посебно назначени простории во полициските станици, особено онаму каде се изградени нови простории за распит, и во кои е поставен видео-надзор, како и други безбедносни мерки.

6.3. ПРЕПОРАКИ ЗА КАЗНЕНО - ПОПРАВНИ УСТАНОВИ

---

1. Целосно и доследно имплементирање на Законот за пробација со што ќе се изврши реформа на казнено-правниот систем и реформа на системот за извршување на санкциите и ќе се воспостави посебна пробациска служба за алтернативно казнување на сторителите на кривични дела;
2. Целосно почитување и остварување на правата на притворени и осудени лица утврдени во Законот за извршување на санкции и Европските затворски правила;
3. Преземање на мерки за ефикасно испитување на индивидуални поплаки за насилство и притисоци над притворени и осудени лица, и преземање на мерки од страна на казнено-поправните установи со цел намалување, односно превенирање на нехумано и сурово однесување кон лицата лишени од слобода;
4. Евидентирање на видливите повреди во здравствените картони, за кои осудените лица наведуваат дека се здобиени со прекумерна употреба на сила, со цел утврдување на евентуална тортура или нехумано постапување кон лицата лишени од слобода;
5. Преземање на мерки за доследна имплементација на Проектот за реконструкција на казнено- поправните установи, и во таа насока обезбедување на соодветни услови за сместување, согласно меѓународните стандарди и намалување на преполнетоста во затворските установи;
6. Континуирано одржување и реновирање на затворските установи кои не се вклучени во Проектот за реконструкција на КПУ, со цел овозможување на хумани услови за престој на лицата лишени од слобода, како и обезбедување на посебни приемни одделенија заради спречување на ширење на криминогена инфекција;
7. Обезбедување на потребните човечки ресурси и техничко-материјални предуслови за непречено функционирање на казнено-

- поправните установи заради остварување и почитување на правата на лицата лишени од слобода;
8. Просториите за издржување мерка самица кои се под минимални меѓународни стандарди да не се употребуваат;
  9. Ефикасно спроведување на системот на здравствена заштита со дополнително ангажирање на медицински персонал, согласно потребите на притворените и осудените лица;
  10. Овозможување на соодветна и квалитетна здравствена заштита на осудени лица во Арестантското одделение во КПД Идризово, преку обезбедување на редовно вработување на потребниот медицински персонал, како и обезбедување на медицинска доверливост при лекувањето на лицата лишени од слобода;
  11. Да се преземат мерки за обезбедување квалитетна и разновидна исхрана за притворените и осудените лица, која количествено ќе ги задоволува потребите и ќе ја исполнува енергетската вредност на оброците пропишана со закон;
  12. Заради ефективен процес на ресоцијализација и со цел реинтеграција на оваа категорија лица во општеството да се преземат мерки за востановување на програми за стручно оспособување и работно ангажирање на осуденичката популација;
  13. Обезбедување услови за непречено остварување на основното и средното образование на осудените лица согласно законот, преку взаемна координација на Управата за извршување на санкциите и Министерството за образование.

6.4. ПРЕПОРАКИ ЗА УСТАНОВИ И ОСТАНАТИ МЕСТА ЗА СМЕСТУВАЊЕ

---

1. Министерството за труд и социјална политика да преземе мерки за надзор во установите за сместување и грижа на деца/лица со посебни потреби, стари лица во насока на проценка на сместувачките капацитети на установите заради спречување на можно нехумано или понижувачко постапување или казнување;
2. Подобрување на условите за сместување, како и одржување на хигиената во Заводот за рехабилитација на деца и младинци-Скопје;
3. Зголемување и обезбедување на потребните човечки ресурси и материјално-технички услови во Заводот за рехабилитација на деца и младинци-Скопје, зајакнување на грижата на овие лица и обезбедување навремена здравствена нега и терапија, како и огранизирање на културно-социолошки активности;
4. Подобрување на процесот на образование, набавување повеќе

надгледни средства во училиниците и отворање на кабинет за индивидуален рехабилитациски-корективен третман на децата/лицата со посебни потреби, за да се создадат услови дефектологот индивидуално да работи со секој корисник;

5. Да се преземат мерки за работно оспособување на корисниците од Заводот за рехабилитација на деца и младинци- Скопје, а процесот на оспособување да се поврзе со реалното стопанство, како и со друштвата кои вработуваат лица со интелектуална попреченост;
6. Во домовите за стари лица да се обезбедат соодветни услови за сместување, со кои ќе се овозможи хуман третман и почитување на човековото достоинство, со посебна грижа на неподвижните корисници;
7. Обезбедување на соодветен и доволен број на персонал во домовите за стари лица согласно предвидените стандарди, а особено медицински сестри, геренто домаќинки и хигиеничари;
8. Засилен медицински надзор и контрола од лекарот врз неподвижните корисници, како и утврдување на неделни посети (домашна визита) согласно потребите на корисниците;
9. Да се преземат мерки за подобрување на хигиената во просториите за сместување на стари лица, трпезариите, особено кујните, како и мерки за редовно одржување на општата и личната хигиена на корисниците;
10. Во ЈУ за згрижување деца исклучиво да се упатуваат и згрижуваат малолетни лица со воспитно- социјални проблеми и нарушено поведење, односно да се престане со праксата да се упатуваат сторители на кривични дела или деца сторители на дејствија кои во законот се предвидени како кривични дела, со цел спречување на можноста од негативно влијание и ширење на криминогена инфекција;
11. Континуирано одржување и реновирање на сместувачките капацитети и на заедничките простории, согласно потребите на децата во Јавните установи, а во насока на нивно успешно воспитување и превоспитување;
12. Поголема соработка со Центрите за социјална работа во спроведување на активностите за подготовка на детето/лицето упатено во установата, почести и редовни средби со стручниот тим и корисникот, со цел следење и навремено интервенирање на надлежните;
13. За случаите на физичко насилство меѓу децата и случаи на самоповредување во јавните установи за згрижување на деца да се води посебен регистар/книга и да се почитуваат протоколите за превенција и спречување на насилство меѓу децата;
14. Проактивен пристап на персоналот во установите за згрижување на деца, со засилена грижа, надзор и обезбедување на дополнителни

активности кои позитивно ќе влијаат на воспитно–образовниот и корективниот процес на децата/малолетните лица;

15. Да се преземат мерки за обезбедување на услови за редовно образование (основно и средно) во јавните установи за згрижување, како и мерки детето сместено во установата да се стимулира за редовно посетување на наставата.

6.5. ПРЕПОРАКИ ЗА УСТАНОВИ ЗА ЗАДРЖУВАЊЕ И ПРЕСТОЈ НА СТРАНЦИ, МИГРАНТИ/БЕГАЛЦИ И БАРАТЕЛИ НА ПРАВО НА АЗИЛ

---

1. Да се изврши дислокација, односно обезбедување нов објект за Прифатниот центар за странци што ќе ги задоволува меѓународните и домашните стандарди;
2. Да се овозможи пристап до постапката за признавање на правото на азил и до заштитните механизми кои треба да вклучуваат пристап до бранител, лекарски преглед, право на преведувач, како и можност за контакт со семејството и со претставници од дипломатско-конзуларните претставништва;
3. Да не се задржуваат странците во Центарот заради нивно обезбедување како сведоци во постапки спрема трети лица и да се почитуваат законските рокови за задржување на странец со илегален влез во земјата;
4. Да се обезбеди сеопфатна правна помош на лицата сместени во Прифатниот центар за странци и целосно информирање на илегалните мигранти за текот на постапката, за нивните права на јазикот што го говорат или разбираат;
5. Да се обезбедат соодветни услови за престој и исхрана во Прифатниот центар, согласно меѓународните и домашни стандарди и да се почитува правото на странските лица за прошетка на свеж воздух, а за децата и жените да се обезбедат алтернативни начини за сместување;
6. Во Правилникот за куќниот ред на Прифатниот центар за странци да биде уредено правото на поднесување на поплаки од странците на јазик кој го говорат или разбираат, а во насока на остварување на нивните права;
7. Привремените транзитни центри да се прилагодат и оспособат за прифат и сместување на мигранти/бегалци за долготраен престој;
8. Изготвување на стандардни оперативни процедури за постапување со мигрантите/бегалците со точно и јасно определување на надлежностите на секој орган;

9. Во привремените транзитни центри да се создадат услови за посебна грижа и третман на ранливите категории лица, особено за децата и жените, старите и инвалидизираните лица;
10. Да се обезбеди соодветна исхрана, вклучително топли оброци и напитки за мигрантите/бегалците, облека прилагодена на временските услови, како и хигиенски средства и друг прибор за одржување на хигиената;
11. Навремена и соодветна медицинска заштита на мигрантите/бегалците со особена грижа за ранливите категории и лицата жртви на тортура, сексуални злоставувања, како и обезбедување на соодветни и други форми на заштита од психолошко или психичко злоставување;
12. Поголема ангажираност на Министерството за труд и социјална политика за навремено поставување на старател на непридружувани малолетни странци и нивна континуирана комуникација, во насока на заштита и остварување на најдобриот интерес на детето, како и развивање на посебни програми за работа со деца, согласно Конвенцијата за правата на детето;
13. Доследно почитување на законскиот рок за издавање на потврда за барател на право на азил од страна на надлежното одделение при Министерството за внатрешни работи, како и навремено обезбедување на идентификациона исправа согласно Законот за азил и привремена заштита;
14. Да се обезбедат специјализирани и соодветни обуки за вработените во Центарот за странци и Центарот за баратели на азил во насока на нивна едукација за човековите слободи и права, како и за постапување со жртви од тортура, трауматизирани лица, жени, деца и други ранливи групи, согласно меѓународните стандарди.

Анекс 1: Преглед на посети на Националниот превентивен механизам во 2015 година

Датум	Место	Активност	Учесници	Организатор
27.03.2015	Скопје	НПМ последователна посета – ПС Гази Баба	НПМ	НПМ
02.04.2015	Скопје	НПМ вонредна посета на Прифатен центар за странци	НПМ	НПМ
03.04.2015	Скопје	НПМ редовна посета – Притвор Скопје	НПМ во соработка со надворешен соработник од Здружението на психијатри на РМ	НПМ
14.04.2015	Скопје	НПМ последователна посета – Арестантско одделение при КПД Идризово	НПМ во соработка со надворешен соработник од Здружението на медицински сестри, акушери и техничари на РМ	НПМ
24.04.2015	Скопје	НПМ редовна посета – Затвор Скопје	НПМ во соработка со надворешни соработници од Здружението на психијатри, Здружението по судска медицина, и Здружението за кривично право и криминологија.	НПМ
06.05.2015	Скопје	НПМ вонредни посети – ПС Гази Баба, ПС Кисела Вода, ПС Центар, ПС Карпош	НПМ	НПМ
15.05.2015	Тетово	НПМ вонредна посета на Затвор Тетово	НПМ во соработка со надворешните соработници од Здружението на психијатри и Здружението по судска медицина	НПМ
03.06.2015	Кочани	НПМ последователна посета – ПС Кочани	НПМ во соработка со Македонското здружение на млади правници	НПМ
23.06.2015	Скопје	НПМ посета на Центар за баратели на азил - Визбегово	НПМ во соработка со надворешен соработник од Македонското здружение на млади правници и двајца претставници на Австрискиот омбудсман	НПМ
14.09.2015	Табановце	НПМ посета на Привремен транзитен центар „Табановце“	НПМ во соработка со претставници на УНХЦР	НПМ
15.09.2015	Гевгелија	НПМ посета на Привремен транзитен центар „Винојуг“	НПМ во соработка со претставници на УНХЦР	НПМ
16.09.2015	Прилеп	НПМ последователна посета – ПС Прилеп	НПМ во соработка со Македонското здружение на млади правници	НПМ
21.09.2015	Неготино	НПМ редовна посета – ПС Неготино	НПМ во соработка со Македонското здружение на млади правници	НПМ
23.09.2015	Скопје	НПМ редовна посета на ЈУ за згрижување деца со воспитно социјални проблеми-Скопје	НПМ заедно со членови на НПМ од Австрија и во соработка со Здружението на социјални работници на Град Скопје и Комората на психолози на Република Македонија.	НПМ
23.09.2015	Скопје	НПМ редовна посета на ЈУ за згрижување, воспитување и образование на деца и младинци „Ранка Милановиќ“ „ Скопје	НПМ заедно со членови на НПМ од Австрија и во соработка со Здружението на социјални работници на Град Скопје и Комората на психолози на Република Македонија.	НПМ

Датум	Место	Активност	Учесници	Организатор
04.11.2015	Скопје	НПМ посета на ЈЗУ Геронтолошки завод „13 Ноември“ - Скопје, - Оддел „Мајка Тереза“ во Злокуќани	НПМ во соработка со претставници на Националниот превентивен механизам на Австрија и надворешен соработник од Здружението на медицински сестри	НПМ
17.11.2015	Скопје	НПМ посета на ЈУ Завод за рехабилитација на деца и младинци Скопје	НПМ во соработка со претставници на Националниот превентивен механизам на Австрија и надворешен соработник од Здружението на дефектолози	НПМ
17.11.2015	Гевгелија	НПМ посета на Привремен транзитен центар „Винојуг“	НП-НПМ заедно со вршител на должност Омбудсман во Р.Грција	НПМ
17.11.2015	Гевгелија	НПМ посета на Привремен транзитен центар „Винојуг“	НП-НПМ заедно со Омбудсманот на Австрија и шефот на Канцеларијата на УНХЦР	НПМ
07.12.2015	Табановце и Р.Србија	НПМ посета на Привремен транзитен центар „Табановце“ и кампови во Р.Србија	НП-НПМ заедно со Заштитникот на граѓаните на Р. Србија	НПМ
10.12.2015	Гевгелија	НПМ посета на Привремен транзитен центар „Винојуг“	НП-НПМ заедно со Омбудсманот за деца на Холандија и претседавач со Европската мрежа на омбудсмани за деца- ЕНОК и со претставници на СОС детското село на Македонија и СОС детско село на Холандија	НПМ
10.12.2015	Табановце	НПМ посета на Привремен транзитен центар „Табановце“	НПМ	НПМ

Анекс 2: Листа на надворешни соработници

1. проф. д-р Верка Стаменкова Трајкова, Комора на психолози;
2. доц. д-р Иван Трајков, Комора на психолози;
3. м-р Александра Цонева, Здружение на социјални работници на Град Скопје;
4. д-р Владимир Илиевски, Здружение на социјални работници на Град Скопје;
5. Горан Петрушев, Здружение на дефектолози;
6. Велка Лукиќ, Здружение на медицински сестри, техничари и акушери на Република Македонија;
7. д-р Стојан Бајрактаров, Здружение на психијатри на Република Македонија;
8. д-р Верица Поповска, Здружение по судска медицина при македонско лекарско друштво;
9. асс. д-р Горан Павловски, Здружение по судска медицина при македонско лекарско друштво;
10. д-р Александра Груевска Дракулевска, Здружение за кривично право и криминологија на Република Македонија
11. Мартина Смилевска, Македонско здружение на млади правници;
12. Ирена Здравкова, Македонско здружение на млади правници;
13. Светлана Ќосева, Македонско здружение на млади правници;
14. Назиф Авди, Македонско здружение на млади правници.

Република Македонија
НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ

Republika e Maqedonisë
AVOKATI I POPULLIT

O M B U D S M A N
Republic of Macedonia

**AVOKATI I POPULLIT
MEKANIZËM PARANDALUES NACIONAL**

RAPORTI VJETOR

Shkup, juni 2016

Titulli: *Raporti vjetor 2015, Mekanizmi Parandalues Nacional*

Editor: Avokati i Popullit i Republikës së Maqedonisë

Këshilli redaktues: Avokati i Popullit i Republikës së Maqedonisë -
Mekanizmi Parandalues Nacional

Përkthyes dhe redaktore gjuhësore: Moment Mal

Disenji grafik: Keti Stefkova

Tirazhi: 350

PËRMBAJTJA

Parathënie

Shkurtesa

1. AUTORIZIME DHE AKTIVITETE TË MEKANIZMIT PARANDALUES NACIONAL	106
1.1. Autorizimet dhe mandati i Mekanizmit Parandalues Nacional	106
1.2. Struktura organizative, Buxheti i MPN-së dhe qasja multidisiplinare e vizitave preventive të MPN-së	107
1.3. Bashkëpunimi me organet dhe institucionet	109
1.4. Iniciativa dhe mendime	109
1.5. Promovimi i Mekanizmit Parandalues Nacional dhe përforcimi i kapaciteteve në pjesën e realizimit të të drejtave të personave të privuar nga liria	110
1.6. Dukshmëria dhe transparenca e punës së MPN-së	111
1.7. Prezantimi dhe shpërndarja e raportit vjetor të MPN-së për vitin 2015	111
1.8. Aktivitetet ndërkombëtare dhe bashkëpunimi me trupa ndërkombëtarë për parandalim të torturës dhe llojit tjetër të veprimit apo ndëshkimit mizor, çnjerëzor ose poshtëruës	112
2. VIZITAT E RREGULLTA PARANDALUESE DHE GJENDJET E KONSTATUARA NË VITIN 2015	114
2.1. Stacioni i policisë me kompetenca të përgjithshme Negotinë	114
2.1.1. Kushtet materiale	115
- <i>Nyja sanitare</i>	<i>116</i>
- <i>Lokalet dhe kushtet për biseda dhe marrje në pyetje</i>	<i>116</i>

2.1.2. Realizimi i të drejtave të personave të mbajtur	116
- Informata dhe këshilla për drejtësi	116
- E drejta për ujë dhe ushqim	117
- E drejta për avokat dhe njoftimi i familjes	117
- E drejta për mjek	117
2.1.3. Inspektimi i evidencës dhe regjistrave për personat e mbajtur	118
2.1.4. Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna	118
2.2. Institucionet ndëshkuese - përmirësuese	119
2.2.1. Vizita e Burgut Shkup - Reparti i paraburgimi	119
<i>Kushtet materiale</i>	119
- <i>Hapësira për shëtitje në ambient të hapur</i>	121
<i>Të drejtat e personave të paraburgosur</i>	121
- <i>E drejta për mbrojtje shëndetësore</i>	121
- <i>E drejta për pushim dhe qëndrim në ambient të hapur</i>	122
- <i>E drejta për ushqim</i>	122
<i>Trajtimi dhe realizimi i të drejtave</i>	122
<i>Kontrolli në evidencat e personave të paraburgosur</i>	123
<i>Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna</i>	123
2.2.2. Vizita në Burgun Shkup - reparti i burgut	124
<i>Kushtet materiale</i>	125
<i>Të drejtat e personave të dënuar</i>	126
- <i>Mbrojtja shëndetësore</i>	126
- <i>E drejta për ushqim</i>	128
<i>Trajtimi dhe realizimi i të drejtave</i>	128
<i>Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna</i>	128
2.3. Vende të tjera të vizituara	129
2.3.1. Vizita në IP Enti Gjerontologjik „13 Nëntori“ – Seksioni „Nënë Tereza“	129
<i>Struktura e të punësuarve</i>	130
<i>Kushtet materiale</i>	130
<i>Trajtimi dhe veprimi me shfrytëzuesit</i>	131
<i>Mbrojtja sociale e shfrytëzuesve</i>	131
<i>Mbrojtja shëndetësore</i>	132
<i>Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna</i>	132
2.3.2. Vizita në IP për Përkujdesjen e Fëmijëve me Probleme Edukative-Sociale «25 Maji» - Shkup	133
<i>Struktura e të punësuarve</i>	133

<i>Mbrojtja sociale</i>	133
<i>Kushtet materiale</i>	134
- <i>Lokalet shkollore</i>	134
- <i>Kapacitetet e vendosjes</i>	134
- <i>Kuzhina dhe mensa</i>	135
<i>Mbrojtja shëndetësore</i>	135
<i>Trajtimi i fëmijëve të akomoduar në institucion</i>	135
<i>Procesi arsimor</i>	136
<i>Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna</i>	136
2.3.3. Vizita në IP për Përkujdesjen, Edukimin dhe Arsimimin e Fëmijëve dhe të Rinjve «Ranka Millanoviq» - Shkup	137
<i>Struktura e institucionit publik</i>	137
<i>Kushtet materiale</i>	138
- <i>Lokalet shkollore dhe kapacitetet e vendosjes</i>	138
- <i>Kuzhina dhe mensa</i>	138
<i>Trajtimi dhe veprimi me shfrytëzuesit</i>	138
<i>Mbrojtja sociale</i>	139
<i>Mbrojtja shëndetësore</i>	140
<i>Procesi arsimor</i>	140
<i>Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna</i>	141
2.3.4. Vizita e IP Enti për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve (Fushë Topanë) - Shkup	141
<i>Veprimi dhe struktura</i>	141
<i>Kushtet materiale</i>	142
<i>Trajtimi dhe veprimi me shfrytëzuesit</i>	142
<i>Edukimi</i>	143
<i>Aftësimi për punë</i>	143
<i>Qëndrimi ditor për persona të rritur</i>	144
<i>Spektori për shëndetësi dhe internat me kuzhinë</i>	144
<i>Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna</i>	145
3. VIZITA TË NJËPASNJËSHME NË VITIN 2015	146
3.1. Stacionet policore	146
3.1.1. Stacioni policor Gazi Babë	146
3.1.2. Stacioni policor Koçanë	148
3.1.3. Stacioni policor Prilep	149
3.2. Institucionet ndëshkuese - përmirësuese	150
3.2.1. Spektori i arrestimit në INP Idrizovë	151

3.2.2. Burgu Tetovë	152
3.3. Masa të ndërmarra dhe zbatimi i rekomandimeve të dhëna	156
3.4. Qendra e pranimit për azilkërkues	157
3.4.1. Struktura e të punësuarve	158
3.4.2. Kushtet materiale, trajtimi dhe veprimi	158
- <i>Kuzhina dhe ushqimi</i>	159
3.4.3. Mbrojtja shëndetësore	160
3.4.4. Inspektimi në evidencë	160
3.4.5. Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna	160
4. BVIZITA TË RREGULLTA NË VITIN 2015	162
4.1. Qendra e Strehimit për të Huaj	162
4.1.1. Të vepruarit sipas rekomandimeve të dhëna	164
4.2. Stacionet policore	164
4.2.1. Stacioni policor Kisella Vodë	164
4.2.2. Stacioni policor Gazi Babë	165
5. VIZITA E QENDRAVE TË PËRKOHSHME TRANSITORE	166
5.1. Qendra e Përkohshme Transitore „Vinojug” - Gjevgjeli	167
5.1.1. Menaxhimi dhe organizimi i Qendrës së Përkohshme Transitore „Vinojug”	167
5.1.2. Kushtet materiale për qëndrim në Qendrën e Përkohshme Transitore „Vinojug”	168
5.1.3. Ndihma juridike	169
5.1.4. Mbrojtja shëndetësore	169
5.1.5. Transporti i emigrantëve/refugjatëve	170
5.1.6. Biseda me emigrantët/refugjatët	171
5.2. Qendra e Përkohshme Transitore “Tabanocë”	171
5.2.1. Udhëheqja dhe organizimi në Qendrën e Përkohshme Transitore „Tabanocë”	171
5.2.2. Kushtet materiale për qëndrim në Qendrën e Përkohshme Transitore „Tabanocë”	172
5.2.3. Mbrojtja shëndetësore	173
5.2.4. Biseda me emigrantët/refugjatët	174
5.3. Konstatime	174
5.4. Rekomandime	176

5.5. Veprimi sipas rekomandimeve	177
6. REKOMANDIMET NGA VIZITAT E REALIZUARA	178
6.1 Rekomandimet e përgjithshme për sektorët e MPN-së	178
6.2 Rekomandimet për stacione të policisë	178
6.3 Rekomandimet për institucione ndëshkuese përmirësuese	180
6.4 Rekomandimet për institucione dhe vende të tjera për vendosje	181
6.5 Rekomandime për institucione për mbajtjen dhe qëndrimin e të huajve, emigrantëve/refugjatëve dhe kërkuesve të drejtës për azil	183
Aneksi 1: Pasqyrimi i vizitave të Mekanizimit Preventiv Nacional në vitin 2015	185
Aneksi 2: Lista e bashkëpunëtorëve të jashtëm	187
Aneksi 3: Zgjedhja e fotografive nga vizitat e realizuara në vitin 2015 - shembuj pozitivë dhe negativë	280

Shkurtesa

APT	Asociacioni për Parandalim të Torturës
LPP	Ligji për procedurë penale
LKS	Ligji për kryerje të sanksioneve
IP	Institucioni Publik
ISHP	Institucioni Shëndetësor Publik
SHJR	Shërbimi jezuit për refugjatë
INP	Shtëpia Ndëshkuese Përmirësuese
SHNP	Institucioni Ndëshkues Përmirësues
KPT	Komiteti Evropian për Parandalim të Torturës
MPB	Ministria e Punëve të Brendshme
MPPS	Ministria e Punës dhe Politikës Sociale
AP	Avokati i Popullit
MNP	Mekanizmi Parandalues Nacional
OPKAT	Protokolli fakultativ ndaj Konventës së KB-së kundër torturës dhe llojit tjetër të veprimit apo ndëshkimit mizor, çnjerëzor ose poshtërues
KB	Kombet e Bashkuara
SP	Spitali Psikiatrik
SP	Stacioni policor
SPKP	Stacioni policor me kompetenca të përgjithshme
RM	Republika e Maqedonisë
SPB	Spektori për punë të brendshme
DKS	Drejtoria për Kryerjen e Sanksioneve
UNHCR	Komisariati i Lartë i KB-së për refugjatë
QPS	Qendra për Punë Sociale
CRPD	Конвенција за правата на лица со попреченост

Të nderuar,

Duke vepruar në kuadër të mandatit që është i përcaktuar në Protokollin fakultativ ndaj Konventës kundër torturës dhe llojit tjetër të veprimit apo ndëshkimit mizor, çnjerëzor ose poshtëruës të Kombeve të Bashkuara, Avokati i Popullit - Mekanizmi Nacional Parandalues nëpërmjet vizitave preventive të realizuara në vendet e privimit dhe kufizimit të lirisë së lëvizjes, edhe këtë vit, është përqendruar që t'i identifikojë rreziqet e mundshme të cilat mund të shkaktojnë shkeljen e të drejtave të njeriut, torturës dhe llojit tjetër të veprimit apo ndëshkimit mizor, çnjerëzor ose poshtëruës.

Mekanizmi Nacional Parandalues si seksion i veçantë në përbërje të Avokatit të Popullit, në vitin e pestë me radhë përpilon raport vjetor në të cilin është prezantuar analiza dhe gjendjet e konstatuara, rekomandime konkrete dhe udhëzime për mënjanimin e mangësive në veprim, dhe kushteve në vendet e privimit dhe kufizimit të lirisë së lëvizjes dhe iniciativat për ndryshimin e zgjidhjeve ligjore ekzistuese.

Gjatë vitit 2015 kemi zbatuar 24 vizita parandaluese në vendet e privimit ose kufizimit të lirisë së lëvizjes, në të cilat krahas MPN-së, ishin të përfshirë edhe bashkëpunëtorë të jashtëm profesionalë nga profile të ndryshme dhe institucione, me të cilën Avokati i Popullit - Mekanizmi Parandalues Nacional ka siguruar qasje multidisiplinare në punën e vet.

Nuk mund të mos përmenden vështirësitë me të cilat u ballafaquam gjatë vitit 2015 lidhur me mosekipimin e kuadrit të Mekanizmit Parandalues Nacional, i cili në gjysmën e parë të vitit ka funksionuar me dy këshilltarë, në gjysmën e dytë njëri nga këshilltarët e lëshoi ekipin për shkak të ndryshimit të punësimit, ndërsa në muajin tetor këshilltari tjetër shkoi në pushim mjekësor afatgjatë. Edhe pse mbetëm pa ekipin e plotë, megjithatë me angazhime plotësuese të personave të punësuar nga sektori për mbrojtje, kemi arritur në një pjesë të madhe ta realizojmë programin vjetor të Mekanizmit Parandalues Nacional.

Viti raportues 2015 është karakteristik edhe pas paraqitjes së krizës së emigrantëve, që shkaktoi nevojë për aktivitete plotësuese të Mekanizmit Parandalues Nacional. Në këtë drejtim, u ndërmorën një numër i madh i aktiviteteve dhe veprimeve për përcaktimin e gjendjeve, kushteve, trajtimin dhe transportin e emigrantëve dhe refugjatëve në qendrat e përkohshme transitore dhe tek organet kompetente u dërguan rekomandime të shumta për përmirësimin e gjendjeve të konstatuara negative.

Avokati i Popullit

Ixhet Memeti

A handwritten signature in blue ink, which appears to be 'Ixhet Memeti', written in a cursive style.

AUTORIZIMET DHE AKTIVITETET E MEKANIZMIT PARANDALUES NACIONAL

1.1. AUTORIZIMET DHE MANDATI I MEKANIZMIT PARANDALUES NACIONAL

Ndalimi i torturës dhe formave tjera të veprimit apo ndëshkimit mizor, çnjerëzor janë përcaktuar në më shumë dokumente ndërkombëtare dhe konventa, ndër të cilat më e rëndësishmja është Konventa e KB-së kundër torturës dhe llojit tjetër të veprimit apo ndëshkimit mizor, çnjerëzor ose poshtëruës. Me qëllim të përforcimit të mbrojtjes së personave të privuar nga liria nëpërmjet zbatimit të mjeteve jashtëgjyqësore të karakterit preventiv, nga Asambleja Parlamentare të KB-së në mënyrë plotësuese është miratuar Protokollin fakultativ ndaj Konventës së KB-së kundër torturës, që ka hyrë në fuqi në vitin 2006.

Mekanizmi Parandalues Nacional mandatin dhe kompetencat e veta i merr pikërisht nga Protokollin fakultativ i Konventës kundër torturës dhe llojit tjetër të veprimit apo ndëshkimit mizor, çnjerëzor ose poshtëruës, i cili kah fundi i vitit 2008 u ratifikua nga Kuvendi i Republikës së Maqedonisë.

Me miratimin e Ligjit për ratifikim të Protokollit fakultativ ndaj Konventës së KB-së kundër torturës, Avokati i Popullit është emëruar të veprojë si Mekanizëm Parandalues Nacional, me të cilën e mori obligimin që t'i respektojë përpjekjet e Kombeve të Bashkuara për luftën gjithëpërfshirëse kundër torturës dhe tolerancë zero në rast të ekzistimit të saj.

Me ndryshimet e Ligjit për Avokatin e Popullit të vitit 2009 në kuadër të Avokatit të Popullit është formuar seksioni i veçantë Mekanizmi Parandalues Nacional, detyra e të cilit është parandalimi i torturës dhe llojit tjetër të veprimit apo ndëshkimit mizor, çnjerëzor ose poshtëruës. Avokati i Popullit - Mekanizmi Parandalues Nacional ka përpiluar Rregulloren të veçantë për parandalim të torturës dhe Metodologjinë për mënyrën e kryerjes së vizitave të rregullta dhe të njëpasnjëshme parandaluese në vendet ku janë ose ku mund të vendosen personat e privuar nga liria.

Në pajtim me Protokollin fakultativ, Mekanizmi Parandalues Nacional ka kompetencë rregullisht ta hulumtojë veprimin ndaj personave të privuar nga liria, të japë rekomandime organeve relevante me qëllim të pengimit të torturës dhe formave të tjera të veprimit jo human, si dhe të ngritë propozime dhe mospajtime lidhur me projekt legjislaicionin ose atë ekzistues.

Ekipi i Mekanizmit Parandalues Nacional ka autorizime për qasje të papenguar në të gjitha vendet dhe objektet të privimit nga liria, qasje në të gjitha informatat që kanë të bëjnë me numrin e personave të privuar nga liria, numrin e vendeve, përkatësisht lokacioneve në të cilat kryhet privimi, si dhe qasje në të gjitha informatat të cilat kanë të bëjnë me veprimin me personat dhe me kushtet e privimit të tyre nga liria.

Mekanizmi Parandalues Nacional ka autorizime dhe mundësi të realizojë biseda pa dëshmitarë me çdo person të privuar nga liria dhe atë personalisht ose me përkthyes, nëse kjo konsiderohet e domosdoshme, si dhe bisedë me cilindo person tjetër për të cilin konsideron se mund të japë informata relevante. Gjithashtu MPN e ka lirinë që t'i zgjedhë vendet që dëshiron t'i vizitojë dhe me personat me të cilët dëshiron të bisedojë, ndërsa ka liri të kontaktojë me Nënkomitetin për Parandalim e Torturës, t'i dërgojë informata dhe me atë të mbajë takime.

Mekanizmi Parandalues Nacional, gjithashtu ka vepruar në pajtim me standardet ndërkombëtare, të drejtën e zakonshme dhe praktikën gjyqësore të gjykatave dhe trupave ndërkombëtarë, në pjesën e mbrojtjes nga tortura dhe veprimi i personave të privuar nga liria.

1.2. STRUKTURA ORGANIZATIVE, BUXHETI I MPN-së DHE QASJA MULTIDISIPLNARE E VIZITAVE PREVENTIVE

Në pajtim me Ligjin për Avokatin e Popullit, Mekanizmi Parandalues Nacional është paraparë që të funksionojë si njësi e veçantë organizuese në përbërje të institucionit Avokati i Popullit.

Në pajtim me nenin 18 paragrafin 3 të Protokollit fakultativ të Konventës kundër torturës dhe llojit tjetër të veprimit apo ndëshkimit mizor, çnjerëzor ose poshtërues, shtetet pjesëmarrëse duke përfshirë edhe Republikën e Maqedonisë marrin obligim të vendosin në dispozicion resurset e nevojshme për funksionimin e Mekanizmit Parandalues Nacional.

Realisht nga viti 2013 në Buxhetin e Avokatit të Popullit janë siguruar mjete të veçanta edhe për këtë seksion, por u tregua se nuk janë të mjaftueshme për plotësimin e kompetencave të parapara. Pikërisht, krahas vizitave preventive në vendet e privimit nga liria, Mekanizmi Parandalues Nacional ka mandat të zbatojë aktivitete promovuese edukative dhe ndërkombëtare, për të cilat në Buxhet nuk janë paraparë mjete për Mekanizimin Nacional Parandalues si pjesë e Avokatit të Popullit i cili ka status të institucionit nacional për të drejtat e njeriut ka nevojë për mjete plotësuese për realizimin e aktiviteteve promovuese dhe edukative.

Mjetet e parapara buxhetore nuk janë të nevojshme edhe në pjesën e mbulimit të harx-

himeve për zbatimin e vizitave edhe për pjesëmarrje në aktivitete ndërkombëtare në kuadër të rrjetit dhe trupave në të cilat merr pjesë Mekanizimi Parandalues Nacional.

Në gjysmën e parë të vitit 2015, Mekanizimin Parandalues Nacional e përbënin dy këshilltarë (juristë të diplomuar) për parandalim të torturës dhe llojit tjetër të veprimit apo ndëshkimit mizor, çnjerezor ose poshtëruës. Edhe pse numri i të punësuarve nuk ishte i mjaftueshëm për shkak të ndërprerjes së marrëdhënies së punës të anëtarit të tretë të MPN-së, vendi nuk u plotësua, prapë se prapë të punësuarit arritën plotësisht t'i realizojnë aktivitetet dhe kompetencat e parapara me Protokollin fakultativ dhe Ligjin për Avokatin e Popullit.

Por në gjysmën e dytë të vitit 2015 anëtari i dytë i ekipit e ka ndërprerë marrëdhënien e punës dhe shkoi në vend të ri të punës, ndërsa në muajin tetor anëtari tjetër shkoi në pushim mjekësor afatgjatë, ashtu që Mekanizimi Parandalues Nacional mbeti pa asnjë realizues.

Avokati i Popullit shumë herë në Ministrinë e Financave është drejtuar me kërkesë për plotësimin e vendeve të zbrazëta të punës të Mekanizimit Parandalues Nacional, por prej atyre në vazhdimësi u morën përgjigje negative.

Gjendja e tillë shkakton reagime të Avokati i Popullit para trupave dhe institucioneve ndërkombëtare, ndërsa për këtë situatë u informua edhe Nënkomiteti për Parandalim të Torturës i KB-së. Vetëm disa ditë para përfundimit të vitit 2015, nga Ministria e Financave u dha pëlqimi për plotësimin e dy vendeve të zbrazëta të punës, por punësimet nuk mund të realizohen për shkak të mungesës së kohës për zbatimin e procedurës.

Edhe krahas gjendjes së tillë, me angazhime plotësuese të personit të punësuar nga sektori për mbrojtjen e Avokatit të Popullit, Programi vjetor i Mekanizmit Parandalues Nacional, në pjesë të madhe ishte realizuar.

Me përfshirjen e bashkëpunëtorëve të jashtëm nga profile të ndryshme në punën e Mekanizmit Parandalues Nacional u realizua rekomandimi i Asociacionit për Parandalim të Torturës (APT) i cili rekomandon gjatë vizitave preventive përpos juristëve të përfshihen edhe persona të profesioneve të ndryshme të cilët me ekspertizën e vet do të ndihmojnë në përpilimin e analizës gjithëpërfshirëse për rreziqet e mundshme nga tortura dhe lloji tjetër i veprimit johuman.

Duke vepruar sipas rekomandimit të APT-së, Mekanizimi Parandalues Nacional në vitin 2015 përsëri lidhi memorandume për bashkëpunim me më shumë shoqata edhe atë Shoqatën e Psikiatërve, Shoqatën për Punëtor Social të Qytetit të Shkupit, Odën e Psikologëve, Lidhjen e Defektologëve të Republikës së Maqedonisë, Shoqatën e Forenzikëve në Institutin për Mjekësi Ligjore, Shoqatën për të Drejtë Penale dhe Kriminologji, si dhe Shoqatën Maqedonase për Juristë të Rinj.

Këta persona si bashkëpunëtorë të jashtëm, në pajtim me memorandumun dhe marrëveshjet që me ta ishin lidhur në mënyrë shtesë, ndërmorën një pjesë të autorizimeve të MPN-së gjatë kryerjes së vizitave. Me lidhjen e tyre në vizitat parandaluese, Mekanizimi Parandalues Nacional siguroi qasje eksperte dhe profesionale gjatë analizës së gjendjeve, veprimit dhe kushteve në vendet e privimit ose kufizimit të lirive të lëvizjes, ndërsa këto analiza eksperte ishin përfshirë në raportet e veçanta të cilat ANPM-ja i dorëzonte te organet kompetente dhe institucionet.

Si rezultat i bashkëpunimit me Komisaratin e Lartë për Refugjatë të Kombeve të Bashkuara-UNHCR, Avokati i Popullit-Mekanizimi Parandalues Nacional kah fundi i vitit nënshkroi memorandum për bashkëpunim me këtë organizatë ndërkombëtare, me qëllim të kryerjes së monitorimit të kushteve, veprimit dhe trajtimit të emigrantëve/refugjatëve, të vendosur në Qendrën për të Huaj dhe Qendrën për Azilkerkues në Shkup dhe qendrat e përkohshme tranzitore "Tabanocë" dhe "Vinojug".

1.3. BASHKËPUNIMI ME ORGANET DHE INSTITUCIONET

Sipas nenit 3 të Ligjit për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Avokatin e Popullit, organet kompetente, organizatat dhe institucionet në të cilat liria e lëvizjes është e kufizuar, janë të obliguara të veprojnë sipas sugjerimeve dhe rekomandimeve të Avokatit të Popullit dhe për veprimin ta njoftojnë në afat prej 30 ditësh, duke llogaritur nga dita e pranimit të Raportit të veçantë.

Si në vitin e kaluar ashtu edhe gjatë këtij viti, për një pjesë të raporteve të dorëzuara MPN-ja në afatin e përcaktuar ligjor mori përgjigje me kohë, por në raste të caktuara për shkak të mungesës së përgjigjes duhej të ndërhynte në mënyrë shtesë, kështu që te institucionet e caktuara, entet dhe ministritë kompetente dërgoi në mënyrë shtesë urgjenca me shkrim.

Në vitin 2015, MPN-ja vazhdoi bashkëpunimin e mirë me personat zyrtarë në institucionet e vizituara dhe kishte qasje të pakufizuar në kushtet materiale të vendeve ku qëndrojnë, ose mbahen personat e privuar nga liria. Në kryerjen e vizitave të tyre të rregullta dhe të njëpasnjëshme, MPN-ja ka pasur takime të papenguara dhe me këtë rast ka folur me numër të madh të personave të privuar nga liria me zgjedhje të vet, pa mbikëqyrje dhe dëshmitarë. Ekipeve të Mekanizmit Parandalues Nacional në asnjë moment nuk i ishte kufizuar hapësira e lëvizjes e as liria e zgjedhjes së personave për bisedë.

1.4. INICIATIVA DHE MENDIME

Në vitin 2015 Avokati i Popullit-Mekanizmi Parandalues Nacional, në përputhje me kompetencat që dalin nga Protokollin fakultativ ndaj Konventës kundër torturës dhe veprimit ose ndëshkimit tjetër mizor, çnjerëzor ose poshtëruar, Ligji për Avokatin e Popullit dhe Rregulloja e punës së Avokatit të Popullit, të Ministria e Punëve të Brendshme paraqiti mendim mbi Projekt-strategjinë nacionale për zhvillimin e sistemit të burgjeve në Republikën e Maqedonisë (2015-2019).

Në mendim, Avokati i Popullit-Mekanizmi-Parandalues Nacional theksoi se në Projekt-Strategjinë nacionale për zhvillimin e sistemit penitenciar në fakt janë paraqitur gjendjet në institucionet ndëshkuese përmirësuese, si dhe nevoja për të përmirësuar dhe për të përsosur sistemin për kryerje të sanksioneve, i cili është një angazhim i MPN-së me qëllim të parandalimit të torturës së mundshme ose llojit tjetër të veprimit mizor ose çnjerëzor.

MPN-ja përshëndeti vendosjen e sistemit të shërbimit të provës, por edhe përforcimin e resurseve njerëzore që janë parakushte për reduktimin e një pjese të dobësive në sistemin penitenciar, dhe theksoi se si pjesë e institucioneve përgjegjëse për zbatimin e Strategjisë nacionale duhet të shtohet edhe Ministria e Financave. Në Mendim, MPN-ja theksoi se ministritë kompetente, veçanërisht Ministria e Financave duhet t'i pranojnë Strategjinë dhe Planin të veprimit, në të cilat janë paraparë implikimet financiare dhe periudha për realizimin e tyre, me prioritet për sa i përket sigurimit të resurseve njerëzore dhe kushteve materiale për vendosje të personave të dënuar. Sipas MPN-së, është i nevojshëm zbatimi në përputhje dhe në kohë i Planit të veprimit, me qëllim që Strategjia për zhvillim të sistemit penitenciar të jetë efektive, në drejtim të arritjes së sistemit penitenciar efikas që i plotëson standardet më të larta

evropiane për kryerjen e sanksioneve me respektimin e të drejtave të njeriut dhe dinjitetit të personalitetit të personave.

Në aspektin e harmonizimit të rregullativës ligjore në fushën e kryerjes së sanksioneve, MPN-ja theksoi se është e nevojshme që në Ligjin për kryerjen e sanksioneve të vendosen edhe risitë, në pikëpamje të standardeve në institucionet ndëshkuese përmirësuese, veçanërisht rekomandimet në lidhje me fëmijët dhe gratë. MPN-ja theksoi vërejtjen e tij në lidhje me përdorimin e nocionit "të mitur" dhe vuri në dukje se është i nevojshëm harmonizimi me terminologjinë e cila përdoret në Konventën për të drejtat e fëmijës përkatësisht për të mitur të përdoret nocioni „fëmijë“, i cili përfshin personin deri në moshën 18 vjeçare.

Gjithashtu MPN-ja rekomandoi miratimin e një Ligji të ri për kryerjen e sanksioneve, i cili do ta përcaktojë edhe mbikëqyrjen e zbatimit të masave të sigurisë të parashikuara në të. Në këtë kuptim MPN-ja vuri në dukje se edhe pse formulimi aktual i Ligjit parashikon kompetencë të Ministrisë së Shëndetësisë lidhur me masën e trajtimit të detyrueshëm psikiatrik dhe ruajtje në institucionin shëndetësor është e nevojshme që dhe Drejtoria të ketë kompetencë në këtë pjesë, si organ që para së gjithash ka një rol në kryerjen e sanksionit përkatësisht masës së shqiptuar. Drejtoria, gjithashtu duhet të ketë kompetencë edhe në mbikëqyrjen e zbatimit të arsimit dhe kujdesit shëndetësor, si të drejta themelore gjatë shqiptimit të sanksioneve mbi personat e dënuar, edhe pse drejtpërdrejt përgjegjës për zbatimin e këtyre dispozitave janë Ministria e Arsimit dhe Ministria e Shëndetësisë.

1.5. PROMOVIMI I MPN-së DHE PËRFORCIMI I KAPACITETEVE NË FUSHËN E ZBATIMIT TË TË DREJTAVE TË PERSONAVE TË PRIVUAR NGA LIRIA

Në kuadër të Tuning projektit me ombudsmanin Austriak dhe Institutin Ludvig Boltzmann, Avokati i Popullit - Mekanizmi Parandalues Nacional organizoi një Konferencë rajonale mbi gjendjen dhe sfidat e emigrantëve dhe azilkërkuesve, të mbajtur më 26 qershor në Shkup. Në Konferencë, krahas prezantimit të Mekanizmit Parandalues Nacional, u shpалosën edhe standardet e Komitetit Kundër Torturës të Këshillit të Evropës, si dhe roli i organeve ndërkombëtare për të përmirësuar situatën dhe mbrojtjen e personave - azilkërkues dhe të huajve që hyjnë në vend ilegalisht. Përvoja krahasuese u ndanë edhe nga përfaqësuesit e institucioneve austriake dhe Mekanizmi Parandalues Nacional Sloven, institucionet shtetërore dhe organizatat joqeveritare që punojnë në këtë fushë.

Në fushën e përforsimit të kapaciteteve dhe bashkëpunimit ndërkombëtar u realizua udhëtim studimor në Austri, i cili u organizua në kuadër të Tuning projektit me Ombudsmanin austriak dhe Institutin Ludvig Boltzmann. Në këtë udhëtim studimor delegacioni i Mekanizmit Parandalues Nacional me qëllim të shkëmbimit të përvojave dhe praktikave të mira vizitoi stacionin e policisë, ku mbahen të huajt që hyjnë në mënyrë të paligjshme, dhe Qendrën për Strehimin e Azilkërkuesve. Gjithashtu, në kuadër të Tuning projektit një ekip i përbashkët nga MPN-ja maqedonase dhe MPN-ja austriake realizuan vizitë të Qendrës për Azilkërkues në Vizbeg.

Viti Raportues iu përkushtua situatës së emigrantëve të paligjshëm dhe azilkërkuesve, dhe në këtë drejtim u zhvilluan aktivitetet për përforsimin e kapaciteteve të Seksionit për Parandalimin e Torturës. Për më tepër, MPN-ja ka marrë pjesë në trajnimet bazike për intervistimin e viktimave të torturës që është kryer bashkërisht nga organizatorët e Tuning projektit,

përkatësisht ekspertët nga Instituti Ludwig Boltzmann, si dhe Ombudsmani Austriak.

Në Ditën ndërkombëtare për mbështetje të viktimave të torturës, Mekanizmi Parandalues Nacional prezantoi Raportin vjetor për vitin 2014, i cili përmban një pjesë të veçantë tematike për mbrojtjen e të drejtave gjatë hospitalizimit të detyrueshëm në institucionet psikiatrike në Republikën e Maqedonisë.

1.6. DUKSHMËRIA DHE TRANSPARENCA NË PUNËN E MPN-së

Në drejtim të sigurimit të punës transparente, nëpërmjet veb-faqes së tij, Mekanizmi Parandalues Ndërkombëtar edhe gjatë vitit 2015 vazhdoi të informojë publikun për të gjitha aktivitetet në drejtim të vizitave të realizuara parandaluese dhe iniciativat dhe mendimet e parashikuara në lidhjen e mëposhtme: http://www.ombudsman.mk/ombudsman/MK.nacionalen_preventiven_mehanizam

Me qëllim të rritjes së transparencës dhe qasjes së qytetarëve, të dhënat dhe informatat janë publikuar në tri gjuhë (maqedonisht, shqip dhe anglisht).

1.7. PARAQITJA DHE SHPËRNDARJA E RAPORTI VJETOR

Me rastin e Ditës ndërkombëtare në mbështetje të viktimave të torturës, Mekanizmi Parandalues Nacional më 25/06/2015 paraqiti përkatësisht publikoi Raportin vjetor për vitin 2014, i cili përmban edhe një pjesë të veçantë tematike për mbrojtjen e të drejtave gjatë hospitalizimit të detyrueshëm në institucionet psikiatrike në Republikën e Maqedonisë.

Më vonë, raporti i është dorëzuar Qeverisë së Republikës së Maqedonisë, Kuvendit të Republikës së Maqedonisë, ministrive kompetente, por edhe organeve, institucioneve dhe institucioneve ku kryhet privimi ose kufizimi i lirisë së lëvizjes.

Ajo që është më e rëndësishme, dhe që si një detyrim që rrjedh nga Protokollin opsional i Konventës kundër torturës, është se raporti vjetor i është dorëzuar Nënkomitetit për Parandalimin e Torturës të Kombeve të Bashkuara. Gjithashtu, raporti i dorëzohet edhe Komitetit Evropian për Parandalimin e Torturës dhe Veprimit ose Ndëshkimit Çnjerëzor dhe Poshtëruës, si dhe institucioneve të tjera dhe organizatave ndërkombëtare për parandalimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut.

1.8. AKTIVITETET NDËRKOMBËTARE DHE BASHKË-PUNIMI ME INSTITUCIONET NDËRKOMBËTARE PËR PARANDALIMIN E TORTURËS DHE VEPRIMIT OSE NDËSHKIMIT TJETËR MIZOR, ÇNJERËZOR OSE POSHTËRUES

Në vitin 2015 MPN-ja ka marrë pjesë në përgatitjen e Raportit alternativ të cilin Avokati i Popullit ia dërgoi Komitetit Kundër Torturës të Kombeve të Bashkuara. Në Raportin Alternativ u prezantuan gjendjet në vendet e privimit nga liria të cilat MPN-ja i ka vizituar, si dhe situata shqetësuese me kushtet dhe trajtimin e refugjatëve dhe azilkërkuesve të vendosur në Qendrën e Pranimit për të Huaj në Gazi Babë.

Njëkohësisht Komiteti Kundër Torturës i KB-së u informua edhe për mungesën e buri-meve njerëzore në kuadër të MPN-së, përkatësisht kufizim në aspektin e punësimit të rregullt të profileve përkatëse me çka do të përforcohet roli si dhe efektiviteti i këtij mekanizmi, i cili përveç vizitave të rregullta parandaluese është mandatuar për të marrë pjesë në përgatitjen e zgjidhjeve ligjore, që janë në interes të personave të privuar nga liria, por edhe në pjesën e edukimit të të punësuarve në vendet e privimit të lirisë.

Në kuadër të aktiviteteve ndërkombëtare ka qenë edhe pjesëmarrja në 25-vjetorin e Komitetit për Parandalimin e Torturës të Këshillit të Evropës, si dhe pjesëmarrja në dy punëtori që u mbajtën në Tiranë në kuadër të MPN Rrjetit të Evropës Juglindore. Punëtorja e parë ishte e përkushtuar për kujdesin shëndetësor në vendet e privimit nga liria, ndërsa tjetra e përfshiu temën e monitorimit të vendeve ku ndodhen ose mbahen emigrantë të paligjshëm dhe azilkërkues.

Avokati i Popullit-Mekanizmi Parandalues Nacional, gjithashtu mori pjesë në Konferencën me temë "Ombudsman/Institucionet Nacionale për të Drejtat e Njeriut-Sfidat për të drejtat e refugjatëve dhe emigrantëve në kohë krize", të mbajtur në Beograd, të organizuar nga Mbrojtësi i qytetarëve/Ombudsmani i Republikës së Serbisë.

Në Konferencë MPN-ja foli mbi temën "Sfidat e veprimit të Avokatit të Popullit në kushtet e krizës së emigrantëve". Pjesëmarrësit diskutuan për sfidat me të cilat përballen vendet e tranzitit dhe vendet që janë destinacioni i fundit në kushte të krizës së emigrantëve, për mënyrën e monitorimit dhe mbrojtjes së të drejtave të refugjatëve dhe emigrantëve për të zhvilluar vetëdijen dhe ndikimin e institucioneve të ombudsmanit në krijimin e politikave pozitive të shteteve për trajtimin dhe mbrojtjen e emigrantëve dhe refugjatëve.

Gjithashtu, u theksua nevoja për promovimin e të drejtave të refugjatëve dhe emigrantëve, përforcimi i bashkëpunimit me sektorin joqeveritar dhe shkëmbimi i përvojave të të gjithë pjesëmarrësve në procesin e ballafaqimit me krizën e emigrantëve. Në Konferencë u miratua Deklarata mbi mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të refugjatëve dhe emigrantëve, në përpilim e të cilës mori pjesë MPN-ja në takimin përgatitor të mbajtur paraprakisht në Beograd.

Me ftesë të Këshillit të Evropës, Avokati i popullit-Mekanizmi Parandalues Nacional mori pjesë në Konferencën „Liria e shprehjes-ende një parakusht për demokracinë“, të mbajtur në Strasburg, Francë.

Në kuadër të aktiviteteve të rrjetit të të mekanizmave parandalues nacionalë të Evropës

Juglindore, përfaqësues i MPN-së dhe bashkëpunëtor i jashtëm i Asociacionit të Juristëve të Rinj të Maqedonisë morën pjesë në Konferencë- në Punëtorinë me titull „Azilkërkesit, refugjatët dhe kthimi i emigrantëve në Evropën Juglindore.

VIZITA TË RREGULLTA PARANDALUESE NË VITIN 2015

Protokolli fakultativ ndaj Konventës kundër torturës të Kombeve të Bashkuara ka konstatuar se qëllimi i vizitave të rregullta në vendet ku personat janë të privuar nga liria është të identifikojë rreziqet me qëllim parandalimin e torturës ose llojin tjetër të veprimit ose ndëshkimit mizor, çnjerëzor ose poshtërues. Në këtë drejtim, MPN-ja gjatë periudhës raportuese realizoi vizita të rregullta si pjesë e mandatit të tij, me ç’rast u angazhuan edhe bashkëpunëtorë të jashtëm.

Disa nga vizitat janë kryer pa paralajmërim, në përputhje me programin vjetor të punës të përcaktuar dhe miratuar më parë, ndërsa një pjesë e vizitave janë kryer me njoftim paraprak për shkak se u zhvilluan në kuadër të Tuining projektit në mbështetje të Institucionit Avokati i Popullit dhe u zhvilluan bashkë me anëtarët e Mekanizmit Parandalues Nacional të Austrisë.

Gjegjësisht, gjatë vitit 2015 Mekanizmi Parandalues Nacional-MPN realizoi 7 vizita të rregullta, duke përfshirë 1 vizitë në stacionin e policisë me kompetencë të përgjithshme (SP Negotinë), 2 në institucionet ndëshkuese-përmirësuese, nga të cilat 1 në pjesën e paraburgimit Burgu Shkup dhe 1 në Burgu Shkup (repart i mbyllur), 1 në Institucionin Shëndetësor Publik (ISHP Enti Gjerontologjik „13 Nëntori” Shkup-reparti „Nënë Tereza”), dhe 3 vizita në institucione të tjera (IP „Instituti për Rehabilitim të Fëmijëve dhe të Rinjve”, Shkup, IP për kujdesin e fëmijëve me probleme edukativo-sociale „25 Maj”, Shkup dhe IP për kujdesin, edukimin dhe arsimimin e fëmijëve dhe të rinjve „Ranka Milanoviq” Shkup).

Në të gjitha vizitat e kryera MPN hasi në dialog konstruktiv dhe bashkëpunim efektiv nga ana e personave zyrtarë, realizoi kontroll të papenguar në të gjitha objektet dhe bisedë me të gjithë personat me zgjedhje personale, në besueshmëri të plotë, pa praninë dhe mbikëqyrjen e personave zyrtarë.

2.1. STACIONI POLICOR ME KOMPETENCË TË PËRGJITHSHME NEGOTINË

Stacioni policor me kompetencë të përgjithshme Negotinë (SPKP), sipas vendimit të Ministrisë së Punëve të Brendshme është përcaktuar si vend për mbajtjen e personave të privuar nga liria. Vizita e këtij stacioni policor është kryer nga ekipi i Mekanizmit Parandalues Nacional, së bashku me bashkëpunëtorin e jashtëm nga Shoqata e Avokatëve të Rinj të Maqedonisë, në bazë të Memorandumit për mirëkuptim të nënshkruar më parë.

Në një vizitë të paparalajmëruar në Stacionin Policor Negotinë, ekipi i MPN-së i përcaktoi gjendjen dhe kushtet në qendrat për mbajtjen e personave të privuar nga liria dhe trajtimin e

personave të mbajtur. Gjatë vizitës në PS Negotinë nuk kishte persona të mbajtur të vendosur në vende të përshtatshme për mbajtje.

Stacioni policor Negotinë është në kompetencë të SPB Veles. Në vitin 2015, në këtë stacion policor janë evidentuar rreth 100 privime nga liria dhe mbajtje të personave, që është numri më i madh i ndërhyrjeve policore nga stacionet policore të rrethit në Veles dhe Kavadar, si rezultat i rritjes së numrit të mbajtjes së personave të dyshuar për vepër penale kontrabandë e emigrantëve.

2.1.1. Kushtet materiale

Stacioni policor Negotinë nuk ishte përfshirë me projektin për rinovimin e vendeve për mbajtjen e personave të privuar nga liria që është zbatuar nga MPB-ja, që reflektohet edhe në kushtet materiale në stacion.

MPN-ja konstaton se në përbërje të stacionit policor ka dy lokale të vjetra për mbajtje, që janë vendosur në katin përdhes në afërsi të zyrës së udhëheqësit të turnit, por nuk ekziston lokal i veçantë për mbajtje të fëmijës. Njëri lokal është për mbajtje individuale me një shtrat, ndërsa tjetri për mbajtje kolektive, me dy shtretër

Në përcaktimin e gjendjeve në lokale, MPN-ja udhëhiqej nga standardet ndërkombëtare në lidhje me nivelin e lejuar të lagështisë dhe të dritës, me ç'rast konstatoi:

Hapësira individuale e dedikuar për ndalimin e një personi është me sipërfaqe prej 3.18 m² (gjatësi) dhe 1.75 m² (gjerësi), me çka përmbushet standardi minimal prej 4 m² për person. Lagështia e ajrit në hapësirë ishte 63%¹. e që është mbi nivelin e lejuar të lagështisë, të cilin duhet ta ketë hapësira ku ndalohen personat Shtroja ishte e pastër dhe e rregullt, ndërsa në hapësirë higjiena mirëmbahej mirë. MPN vërejti se ndriçimi natyror në hapësirë është i dobët dhe nuk është në përputhje me standardet për vendet ku privohen dhe ndalohen personat e privuar nga liria, ndërsa ndriçimi artificial nga jashtë, hyn përmes një hapjeje të vogël në pjesën e sipërme të derës.

Lokali i dytë për vendosje kolektive është i dedikuar për të mbajtur maksimum dy persona, ku është matur lagështi prej rreth 63%, me çka edhe në këtë lokal lagështia e tejkalon kufirin e përcaktuar. Edhe në këtë lokal ka vetëm një dritare të vogël ku ka një depërtim të

1 Standardet e pranueshme për lagështi prej 20-60 % R.H

vogël të dritës gjatë ditës. Ekipi i MPN-së gjatë inspektimit të lokalit vërejtë më shumë gjurmë gjaku në dy muret, gjë që mund të ndikojë negativisht dhe të krijojë frikë te personi i mbajtur se do të ekspozohet në torturë dhe keqtrajtim, në mënyrë që ai të detyrohet për të pranuar diçka. Të dy lokalet kanë siguruar video mbikëqyrje që gjendet në zyrën e pranimit.

Në lokalet për mbajtje nuk ishte instaluar interfon as sistem tjetër për thirrje, me çka pamundësohet kontakti i personave të privuar nga liria me personat zyrtarë në Stacionin Policor.

Në të dy lokalet nuk është instaluar sistem i veçantë i ngrohjes qendrore, ndërsa ngrohja është nëpërmjet trupave ngrohës të vendosur në korridor, me të cilët nuk mund të arrihet temperatura e dëshiruar.

Ekipi i MPN-së gjatë vizitës së lokaleve për mbajtje, si dhe të lokaleve të tjera zyrtare nuk hasi mjete me të cilat mund të kryhet frikësimi ose gjëra tjera të dyshimta.

Nyja sanitare

BNë korridorin prej ku hyhet në të dy lokalet për mbajtje të personave të privuar nga liria është një tualet i cili dedikohet vetëm për personat e mbajtur. Duke pasur parasysh konkluzionin se në lokalet për mbajtje nuk është instaluar interfon as ndonjë sistem tjetër për thirrje, personat e mbajtur nuk mund të realizojnë kontakt me personat zyrtarë, pra së këtejmi kryerja e nevojave bazë fiziologjike dhe higjienike është e diskutueshme. Përndryshe tualeti është pa derë, me çka personave të mbajtur u pamundësohet kryerja e nevojave fiziologjike në kushte dinjitoze, nuk ka ujë, me çka pamundësohet mbajtja dhe plotësimi i nevojave higjienike të personave të mbajtur.

Sipas MPN-së kushtet e tilla shkaktojnë që personat e mbajtur të ekspozohen në turp dhe degradim të dinjitetit njerëzor.

Lokalet dhe kushtet për bisedë dhe marrje në pyetje

Në PS Negotinë nuk ka vend të veçantë për marrje në pyetje. Biseda me personat e mbajtur kryhet në zyrën e udhëheqësit të turnit që është lokal i rregulluar për zyrë dhe nuk është i përshtatshëm për bisedë me personat e mbajtur (sidomos jo marrje në pyetje), kryesisht për shkak të pozitës dominuese në të cilën vendoset personi zyrtar i cili e kryen marrjen në pyetje lidhje me personin e mbajtur.

Ka një numër të pamjaftueshëm të personave për pranim, ose udhëheqës të turnit obligimi i të cilëve është të kryejnë pranimin e personit të mbajtur, e të cilët janë përgjegjës edhe për mbajtjen e procedurës së mëtejshme për lirim të personit, përkatësisht deri në dorëzimin e personit te organet tjera kompetente, në varësi të rezultatit të procedurës. Ekipi i Mekanizmit Parandalues Nacional-MPN-së i është dhënë për shqyrtim akti në Urdhëresë e Komandantit të SP Negotinë për angazhimin e nëpunësve policorë kujdestarë si udhëheqës të turnit kur është e nevojshme.

2.1.2. Realizimi i të drejtave të personave të mbajtur

Informatat dhe këshilla për të drejtat

MPN-ja gjatë inspektimit konstatoi që të drejtat e qytetarëve ishin theksuar në mënyrë të rregullt në stacionin policor edhe atë në derën hyrëse, në korridor dhe dyert e të dy lokaleve për mbajtje. Janë përgatitur edhe fletëpalosje në disa gjuhë që janë në dispozicion për personat nga momenti i privimit nga liria.

Të drejtat e personave të mbajtur janë theksuar në mënyrë përkatese edhe në pjesën e lokaleve për mbajtje, përkatesisht ato janë vendosur në dyert e lokaleve për mbajtje.

E drejta për ujë dhe ushqim

Sipas standardeve ndërkombëtare personave të privuar nga liria u garantohet e drejta për ushqim, ndërsa procedurat standarde operative të Ministrisë së Punëve të Brendshme personit të mbajtur i përcaktojnë së paku një vakt në kohën e mbajtjes (nëse mbahet më shumë se 6 orë).

MPN-ja arriti në përfundimin se stacioni policor nuk disponon me zë të veçantë buxhetor për sigurimin e ushqimit për personat e mbajtur. Ushqimi, përkatesisht vakti sigurohet nga mjetet me para për personin e mbajtur, ndërsa në rastin kur personi i mbajtur nuk ka mjete të veta, atëherë sigurohet nga mjetet e nëpunësve policorë.

E drejta për avokat dhe njoftimi i familjes

Nga kontrollimi i dosjeve të personave të mbajtur dhe të paraburgosur, si dhe nga informatat e marra nga udhëheqësi i turnit, si dhe nga procesverbali për të drejta dhe këshilla për avokat, është e qartë se personat janë të informuar për të drejtën e tyre për të angazhuar avokat dhe ai është i angazhuar që nga fillimi i privimit të tyre nga liria.

Personat e mbajtur më së shpeshti angazhojnë avokat me zgjedhje dhe shpenzime të tyre, nga lista e avokatëve të dërguar nga Oda e Avokatëve të Republikës së Maqedonisë, e cila shpesh nuk është e përditësuar në kohë.

Realizimi i të drejtës për avokat shpesh varet nga gjendja materiale e personit të mbajtur. Sipas informatave të marra nga personat zyrtarë personat e mbajtur janë të informuar në lidhje me të drejtën për avokat, por shpesh për shkak të gjendjes së vështirë financiare refuzojnë për të angazhuar ndihmë juridike.

Në bazë të Ligjit për ndihmë juridike falas, personat e mbajtur nuk bëjnë pjesë në të ashtuquajturit shfrytëzues të ndihmës juridike falas dhe nuk mund të marrin avokat falas i cili do të sigurohet nga shteti. Sipas Ligjit për procedurë penale personat mund të marrin ndihmë juridike falas në një fazë të mëvonshme të procedurës, kur personi ka statusin e një të dyshuari edhe atë për vepra penale për të cilat është paraparë mbrojtje e detyrueshme.

MPN-ja konstaton se qasja në të drejtën për avokat të personave të mbajtur të cilët janë në gjendje materiale të pavoritshme si e drejtë themelore është e kufizuar, përkatesisht e kufizuar është qasja në drejtësi e këtyre personave të cilët janë të vendosur në një pozitë të pabarabartë në krahasim me qytetarët e tjerë në Republikën e Maqedonisë.

E drejta për mjek

Procedurat standarde operative për veprim me persona të cilëve u është kufizuar e drejta e lirisë së lëvizjes parashikojnë se gjatë vet pranimit konstatohet gjendja psiko-fizike e personit të mbajtur (lëndime të dukshme, shenja të sëmundjes, çrregullim mendor, etj). Në qoftë se personi i mbajtur është i lënduar, nëpunësi policor për pranim - udhëheqësi i turnit kërkon ekzaminim mjekësor. Në rast të lëndimit të rëndë ose nëse personi i mbajtur ankohe për dhimbje ose lëndime, e drejta për sugjerim të ndihmës mjekësore është primare dhe e domosdoshme para marrjes së të gjitha veprimeve tjera.

Në SP Negotinë, sipas informatave të marra nga udhëheqësit e turneve, nëse personat e

mbajtur kërkojnë të ekzaminohen nga mjeku apo kanë lëndime të dukshme detyrimisht thirret shërbimi urgjent mjekësor ose personi dërgohet në institucion të përshtatshëm mjekësor për dhënien e ndihmës mjekësore.

Ekipi i NPM-së nga inspektimi i dosjeve individuale konstatoi se thirret mjek, përkatësisht e drejta për mjek realizohet në mënyrë përkatëse dhe me kohë.

2.1.3. Inspektimi i evidencës dhe regjistrave për personat e mbajtur

Gjatë vizitës së SP-Negotinë u inspektuan regjistrat dhe dokumentet për: evidencën e personave të privuar nga liria dhe të personave të mbajtur, evidencën e personave të arrestuar; evidencën e ngjarjeve të ditës, evidencën e parashtrësive të parashtruara të qytetarëve kundër nëpunësve policorë dhe masat e marra në dosjet për personat e mbajtur (6 dosje me zgjedhje të rastësishme).

Mekanizmi Parandalues Nacional inspektoi dokumentacionin e plotë që mbahet për personat e privuar nga liria, me ç'rast konstatoi se ato (evidenca e ngjarjeve ditore, evidenca e personave të mbajtur dhe atyre të privuar nga liria, evidenca e personave të paraburgosur, evidenca e parashtrësive dhe ankesave të parashtruara) si dhe lëndët individuale për persona të mbajtur të cilët janë përzgjedhur në mënyrë të rastësishme mbahen me rregull pa gabime të mëdha dhe korrigjime.

Deri në ditën e vizitës (në tetor 2015) në librin e ngjarjeve ditore të regjistruara janë - 1791 ngjarje, në librin e të arrestuarve - 68 persona, në librin e personave të mbajtur - 92 persona, në librin e parashtrësive dhe ankesave janë paraqitur 2 parashtrësia në vitin 2014 dhe 1 në 2015. Gjatë kontrollimit të 6 dosjeve me përzgjedhje të rastësishme është konstatuar lidhshmëri numerike ndërmjet Librit për ngjarje ditore dhe Regjistrat për persona të thirrur, të arrestuar ose të mbajtur, që jep mundësi për kontrollin e lehtë të të dhënave, sidomos në aspektin e kohës së mbajtjes.

Lëndët e veçanta i përfshijnë të gjitha dokumentet përkatëse, si: procesverbalin e mbajtjes, në të cilin është theksuar dita dhe ora e privimit nga liria të personit, procesverbalin e këshillimit të personit për të drejtat e tij, procesverbalin e të drejtës për avokat, procesverbalin e nevojës për mjek dhe ndihmë mjekësore si dhe dokumentet për të cilat vet SP në mënyrë interne ka vendosur se është e nevojshme të përgatiten.

Praktikë pozitive është se stacioni policor mban evidencë për marrje të masave dhe veprimeve në lidhje me personat e arrestuar dhe të mbajtur edhe atë nga fillimi deri në datën e përfundimit të masës.

MPN-ja konstatoi se në dosje mungojnë të dhëna rreth ushqimit që e marrin personat e mbajtur, sepse Stacioni Policor Negotinë nuk disponon me buxhet për sigurimin e ushqimit për personat e mbajtur, që shpie në situatën që personat ta sigurojnë ushqimin nga mjetet e tyre, ose ai të blihet nga mjetet personale të nëpunësve policorë.

2.1.4. Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna

Avokati i Popullit-MPN për gjendjet e konstatuara nga vizita ka përgatitur një Raport të veçantë me rekomandime konkrete të cilin e dorëzon te Ministria e Punëve të Brendshme dhe Komandanti i Stacionit Policor Negotinë.

Ministria e Punëve të Brendshme dorëzoi përgjigje jashtë afatit të paraparë ligjor, ndërsa

pas sugjerimit të urgjencës nga MPN-ja, ndërsa komandanti i Stacionit Policor Negotinë, as pas sugjerimit të urgjencës nuk dorëzoi përgjigje.

Në lidhje me rekomandimin e dorëzuar nga MPN-ja që të rinovohet lokali për mbajtje kolektive, Ministria informon se lokali ndërkohë është gëlqerosur dhe gjurmët e gjakut janë mënjanuar.

Në lidhje me rekomandimin e dorëzuar nga MPN-ja që të vendoset sistem për thirrje, përkatësisht interfon, Ministria u përgjigj se rekomandimi është në fazën e realizimit. Në këtë kontekst njoftohet se SPM Veles te Njësia për punë të përgjithshme dhe të përbashkëta e Ministrisë së Punëve të Brendshme ka dorëzuar kërkesë për sigurimin dhe instalimin e pajisjes –sistem për thirrje.

MPN-ja është e njoftuar se është dorëzuar edhe kërkesë për rikonstruktimin e dritareve në lokalet e mbajtjes ndërsa është dërguar edhe kërkesë te Oda e Avokatëve të Maqedonisë për përditësimin e listës së avokatëve të zonës së qytetit të Negotinës.

Në lidhje me rekomandimin e MPN-së për punësim të personit për praninë – udhëheqës të turnit Ministria u përgjigj se bëhen përpjekje për plotësim kadrovik të vendit të lirë.

Ministria e Punëve të Brendshme nuk ka dorëzuar përgjigje në lidhje me rekomandimin e MPN-së për ndërtimin urgjent të lokaleve të reja për mbajtje, të cilat do t'i plotësojnë në tërësi standardet minimale për mbajtje të personave (me tualete të veçanta) dhe të rregullohet lokal i veçantë për mbajtjen e fëmijëve.

2.2. INSTITUCIONET NDËSHKUESE PËRMIRËSUESE

Në vitin 2015 Mekanizmi Parandalues Nacional zhvilloi një vizitë të rregullt të **paparalajmëruar në repartin e Burgut Shkup** dhe një vizitë të rregullt në **seksionin e mbyllur të Burgut Shkup**. Vizita u organizua në kuadër të mandatit dhe kompetencave që dalin nga Protokollin fakultativ i Konventës kundër torturës dhe veprimeve ose ndëshkimeve të tjera, çnjëzore ose poshtëruese dhe Ligji për Avokatin e Popullit. MPN-ja e realizoi vizitën e shoqëruar nga një bashkëpunëtor i jashtëm i Shoqatës së Psikiatërve të Maqedonisë, në bazë të një Memorandumi të nënshkruar më parë për bashkëpunim.

2.2.1. Vizita e Burgut Shkup-reparti i paraburgimit

Kushtet materiale

Seksioni i paraburgimit në Burgun Shkup disponon me kapacitet prej 310 persona të paraburgosur, ndërsa në momentin e vizitës ishin vendosur 322 persona. Gjatë inspektimit u konstatua se ka filluar me rinovimin e një pjese të paraburgimit, me ç'rast është evidente përmirësimi i dukshëm i kushteve materiale në lokalet e rinovuara në të cilat janë vendosur personat e paraburgosur.

Ekipi i MPN-së vizitoi disa lokale të pjesës së vjetër dhe të re, me ç'rast konstatoi:

Nga inspektimi i lokaleve në pjesën e vjetër të njësies së paraburgimit, MPN konstatoi përmirësim të kushteve në disa lokale të cilat ishin gëlqerosur plotësisht (lokalet e qëndrimit dhe korridoret). Janë vërejtur edhe aktivitete për rinovim të mëtejshëm të lokaleve të tjera të paraburgimit me qëllim të përmirësimit të kushteve materiale në pjesën e vjetër të njësies së paraburgimit.

MPN konstatoi se në një lokal të madh janë vendosur 12 persona të paraburgosur që kanë në dispozicion vetëm një nyjë sanitare. Edhe pse lokali ishte gëlqerosur, ai nuk i plotëson standardet për vendosje të personave të privuar nga liria, për shkak të depërtimit të dobët të dritës gjatë ditës, ajrosjes së pamjaftueshme dhe për shkak të numrit të madh të personave të vendosur. Shtroja ishte personale e personave të paraburgosur, por ishte e papastër dhe e parregulluar.

Temperatura e ajrit në dhomë ishte 19°C dhe lagështia 59%, që përfaqësojnë vlerat normale dhe të pranueshme për vendet ku janë vendosur personat e privuar nga liria². Personat e vendosur në të njëjtën dhomë thanë se rregullisht bëjnë dush, dhe se të drejtën për ajër të pastër e shfrytëzojnë vetëm një orë, ndërsa sipas Ligjit për Procedurë Penale personat e paraburgosur kanë të drejtë për ajër të pastër të paktën dy orë në ditë.

Nga inspektimi i kryer rezultoi përfundimi se kushtet materiale në repartin e paraburgimit në Burgun Shkup, ndryshojnë nga njëri krah në tjetrin.

Gjegjësisht, në krahun C kushtet materiale janë në gjendje shumë të keqe. Lokalet dhe korridori i këtij krah janë tepër të vjetra, ndërsa ka edhe sasi të madhe të lagështisë.

Ekipi i MPN-së nga inspektimi në një lokal të këtij krah konstatoi se ai është në gjendje shumë të keqe materiale, muret janë të rrënuara dhe të vjetra e të ndyra. Në shtretërit në të njëjtin lokal ishin vendosur dyshekë të vjetër, baza e krevateve ishte e dëmtuar, e në të ishin vendosur shishe të zbrazëta plastike dhe dërrasa prej druri. Në dhoma nuk ka dollapë të veçanta dhe të paraburgosurit e vendosur në këtë dhomë, sendet e tyre personale i mbajnë nën shtretër.

Shumica e objekteve të paraburgimit nuk kanë të instaluar sistemin e alarmit (zile), ndërsa edhe në ambientet ku ka alarme të instaluara, ato nuk punojnë. Duke pasur parasysh gjendjen me alarme në objektet e paraburgimit parashtrohet pyetja se në cilën mënyrë personat e privuar nga liria i informojnë personat zyrtarë për nevojat e tyre urgjente.

Nga inspektimi i një dhome në pjesën e re të seksionit të paraburgimit MPN konstatoi se ishin vendosur 3 krevate ku ishin vendosur tre persona të paraburgosur, në të njëjtin lokal është matur temperaturë prej 20°C dhe lagështi prej 37%, që përfaqësojnë vlerat normale dhe të pranueshme për vendet ku vendosen personat e privuar nga liria. Në lokal kishte të vendosur trupa për ngrohje, ndërsa në bazë të informatave të marra nga personat e paraburgosur ngrohja edhe në periudhën e dimrit ishte e kënaqshme.

Në lokalet e tjera të paraburgimit në pjesën e re MPN konstatoi inventar të shkatërruar, ndërsa muret e këtyre lokaleve ishin të pista dhe të pa gëlqerosura. Është matur temperaturë prej 200°C dhe lagështi prej rreth 51%, ndërsa kishte depërtim të mjaftueshëm të dritës gjatë ditës.

Edhe pse këto lokale janë të vendosura në repartin e ri, ku do të duhej që kushtet materiale të jenë në një nivel më të lartë, përkatësisht si në lokalin e lartpërmendur, megjithatë ekipi i MPN-së gjatë vizitës konstatoi kushte të këqija materiale edhe në këtë pjesë të paraburgimit.

Nga vizita e pjesës ku janë vendosur persona të gjinisë femërore, MPN-ja konstatoi se kushtet materiale dhe higjiena janë në nivel të kënaqshëm. Gjegjësisht, gjatë inspektimit, në një nga lokalet ekipi konstatoi se aty ka depërtim të mjaftueshëm të dritës gjatë ditës, në shtretër kishte batanije të pastra dhe shtroja ishte e rregulluar.

Për mbajtjen e pastërtisë në lokale personat e paraburgosur marrin mjete për pastrim, ndërsa për higjienë personale shfrytëzojnë mjete të tyre. Tualetet ishin në gjendje mjaft të mire, ndërsa higjiena e tyre ishte në nivel mjaft të kënaqshëm.

Nga ekipi I MPN-së u vizituan lokalet ku ishin vendosur persona të mitur dhe është kryer inspektim i kushteve materiale në lokale. Me këtë rast takoi dy persona të mitur të vendosur me urdhër të gjykatës kompetente.

² Standardet e pranuar për temperaturën janë prej 18-25°C, ndërsa për lagështi prej 20-60 R.H

Dy personat e mitur ishin kontrolluar me kohë nga mjeku, të kontrolluar dhe të vizituar nga psikiatri, përkatësisht ishin ndërmarrë të gjitha masat e nevojshme nga personeli i burgut.

Nga inspektimi i lokalit ku ishin vendosur personat e mitur konstatohet s kishte të vendosur dy shtretër dhe një tryezë prej druri, por nuk kishte asnjë karrige për tu mundësuar të miturve të ulen dhe të konsumojnë ushqimin në mënyrë përkatëse. Lokali nuk kishte në dispozicion dollap të veçantë ku personat e mitur do të mund t'i ruanin gjërat e tyre personale.

Sipas MPN-së kushtet për vendosje nuk janë përkatëse për këtë kategori të personave dhe duhet t'i kushtohet më tepër kujdes të gjitha aspekteve të paraburgimit të personave të mitur, para së gjithash shëndetit të tyre mendor dhe mbështetjes së vazhdueshme sociale.

Hapësira për shëtitje në ambient të hapur

Në pjesën e seksionit të paraburgimit ekzistojnë shëtitore ku personat e paraburgosur e realizojnë të drejtën e qëndrimit në ambient të hapur.

Ekipi i MPN-së inspektoi dy prej tyre, me ç'rast konstatoi se në shëtitore nuk ka të vendosur vend për pushim (tavolinë, karrige, etj) pushimi, por ka një pjesë të vogël të mbuluar mbrojtëse (nën vazhdim të ndërtesës), e cila shfrytëzohet për shëtitje të personave të paraburgosur gjatë kushteve të motit të keq.

Të drejtat e personave të paraburgosur

E drejta e mbrojtjes shëndetësore

Mbrojtjen shëndetësore në pjesën e paraburgimit të Burgut Shkup e kryejnë 2 mjekë, 2 stomatologë dhe 2 infermiere. Mbrojtja shëndetësore është në dispozicion 24 orë, me mjek në dispozicion në thirrje. Gjithashtu në burg është i punësuar psikiatër që kryhen vizitë të të personave të paraburgosur një herë në javë, ndërsa sipas nevojës angazhohen edhe mjek të tjerë-specialistë. Sipas informatave, nëse ka nevojë të paraburgosurat dërgohen në kontroll gjinekologjik në institucion të përshtatshëm mjekësor, për shkak se në burg nuk ka të punësuar mjek-gjinekolog.

Qëndrimi i MPN-së është se për mbrojtje shëndetësore të përshtatshme të grave është i nevojshëm siguri i kontroleve të rregullta gjinekologjike, rrjedhimisht angazhimi i mjekut-gjinekolog.

Gjatë vizitës MPN-ja bisedoi me dy persona të mitur të cilët informuan se u është bërë kontroll me kohë nga mjeku. Bashkëpunëtori i jashtëm i MPN-së, mjek-psikiatër zhvilloi bisedë individuale (të besueshme) me një person të mitur i cili u ankua se një kohë të gjatë nuk mund të flinte dhe se vazhdimisht i paraqitet imazhi nga vepra penale e kryer. Ekipi i MPN-së mjekut të Burgut Shkup I sugjeroi që në vazhdimësi ta ndjekë gjendjen shëndetësore dhe psikike të fëmijës.

Në burg ka dy ambulanca, për pjesën e burgut dhe për pjesën e paraburgimit të cilat janë të pajisura siç duhet, aty higjiena mbahet në mënyrë solide, ndërsa dokumentacioni ruhet në mënyrë adekuate. Ekipi i MPN-së inspektoi dokumentacionin mjekësor, dhe njëkohësisht diskutoi edhe me personelin mjekësor - mjekun dhe infermierën, me ç'rast konstatoi se në të gjitha rastet janë marrë të gjitha procedurat e nevojshme diagnostikuese, përkatësisht personat janë dërguar në institucione përkatëse, me ç'rast udhëheqësia e burgut ka mundësuar mbështetje me kohë në pjesën e transportit. Për të gjitha rastet e përkeqësimit akut të shëndetit janë marrë masa me kohë, dhe është reaguar në mënyrë përkatëse.

MPN-ja konstaton se personat e paraburgosur kontrollohen para pranimit në institute,

në afat prej 24 orësh.

Nga biseda me personat e paraburgosur MPN-ja mori disa ankesa në lidhje me përfshirjen e vonshme në terapi, ndarjen jo në kohë të terapisë, veprimin jo në kohë me ankesat në lidhje me problemet e shëndetit, si dhe dërgimin jo në kohë në institucion shëndetësor. Pas marrjes së masave për kontrollim të ankesave, MPN-ja nuk konstatoi raste të ofrimit të papërshtatshëm dhe jo në kohë të mbrojtjes shëndetësore të personave të paraburgosur. Gjegjësisht, nga kontrollimi i dokumentacionit për çdo rast në veçanti, është konstatuar se personat e përmendur janë kontrolluar nga mjeku gjatë pranimit në institucion, si dhe në çdo nevojë të tyre për mbrojtje shëndetësore emergjente, ndërsa është dhënë kujdes i duhur mjekësor dhe trajtim për të gjitha rastet kronike. Personat e paraburgosur vizitohen një here në javë nga mjeku, ndërsa edhe më shpesh nëse ka nevojë. Personeli shëndetësor, gjithashtu është i përfshirë në procesin e planifikimit të ushqimit.

Gjithashtu, MPN-ja konstaton se janë respektuar parimet për besueshmëri të dokumentacionit mjekësor, si dhe besueshmëri gjatë kontrollit.

Gjatë vizitës, MPN-ja konstatoi se para mbajtjes së sanksionit disiplinor për dërgim në qeli është siguruar mendim nga mjeku për gjendjen shëndetësore të personit të dënuar, që ishte e qartë në dokumentacionin përkatës.

E drejta për pushim dhe qëndrim në ambient të hapur

Personat në pjesën e paraburgimit me të cilët MPN-ja realizoi bisedë theksuan se ata shpenzojnë ndërmjet 1-2 orë në ditë në shëtitje, dhe si edhe në dy vizitat e mëparshme janë ankuar për hapësirën e kufizuar të lëvizjes.

Duke pasur parasysh se të gjithë personat e paraburgosur u ankuar se ata shpenzojnë më pak se 2 orë në ditë në ambient të hapur, MPN-ja përsëriti sugjerimin dhe i rekomandoi drejtorisë së burgut se ajo është në kundërshtim me ligjin dispozita ligjore³ që kërkojnë të burgosurve tu mundësohet lëvizje në ambient të hapur të paktën dy orë në ditë. Në këtë pjesë NPM-ja i rekomandoi drejtorisë së burgut, se e drejta për pushim dhe për qëndrim në ambient të hapur duhet të realizohet në përputhje me dispozitat ligjore të cilat parashihet personat e paraburgosur të kalojnë të paktën dy orë në ditë jashtë lokaleve të mbyllura.

E drejta për ushqim

Shumica e personave të paraburgosur kishin ankesa në lidhje me ushqimin që ata marrin në Burgun Shkup, në aspektin e sasisë dhe cilësisë së ushqimit në mënyrë të veçantë u ankuar për darkë, sepse, ashtu siç na informuan, për darkë marrin vetëm supë.

Personat e mitur të paraburgosur ushqimin e marrin dhe e konsumojnë në dhomën e tyre, në të cilën ka vetëm një tavolinë, nuk ka karrige, kështu që këta persona ushqimin e konsumojnë në këmbë. Ekipi i MPN-së i sugjeroi Sektorit për Sigurim dhe drejtorisë së burgut që menjëherë të sigurojnë kushte të përshtatshme për konsumim të ushqimit të personave të mitur.

MPN-ja gjatë vizitës konstatoi se në përgatitjen e ushqimit kujdesen për ndjenjat fetare dhe nevojat e personave të privuar nga liria fetare. Gjithashtu në kuzhinë theksohet lista e ushqimeve në çdo dy javë, e cila është nënshkruar me rregull nga personat përgjegjës të Burgut Shkup.

Trajtimi dhe realizimi i të drejtave

Gjatë vizitës së Paraburgimit në Shkup u bënë biseda të besueshme në grupe por edhe individuale me numër më të madh të personave në lokalet për vendosje, me ç'rast shërbimi i

3 Neni 194 të Ligjit mbi procedurën penale

sigurimit nuk ishte i pranishëm në zbatimin e bisedës.

Personat me të cilët MPN-ja zhvilloi bisedë në përgjithësi theksuan se nuk kanë vërejtje për sjelljen e personave zyrtarë, përkatësisht informuan për sjellje korrekte ndaj tyre. Numri më i madh i vërejtjeve janë bërë në pjesën e të ushqyerit, shëtitjes në ajër të pastër dhe disa ankesa për mbrojtjen shëndetësore.

Personat e parburgosur dhanë një vlerësim pozitiv për sjelljen e drejtorit të institucionit, duke theksuar se i pranon për bisedë me kërkesë të tyre. Disa nga personat e parburgosur theksuan se drejtori shpesh i viziton në lokalet e tyre, dhe i pyet nëse ata kanë ndonjë nevojë dhe nëse ata kanë ankesa për sjelljen e personave zyrtarë.

Ekipi i MPN-së bisedoi edhe me personat e mitur në seksionin e parburgimit, të cilët dhanë vlerësim pozitiv për qëndrimin e personave zyrtarë dhe theksuan se është korrekt.

Nga vizita, ekipi i MPN-së konstatoi se në parburgim nuk është regjistruar ndonjë rast i dhunës apo keqtrajtimit nga ana e personave zyrtarë, as në mesin e personave të parburgosur.

Sa për gratë - e parburgosura, për to janë përgjegjës personat për sigurim të gjinisë femërore. Sipas deklaratave të grave të parburgosura, ato janë të kënaqura me qëndrimin e punëtorëve të sigurimit dhe deklaruan se u ofrohet mbështetje e duhur psiko-sociale, që nuk ka raste të dhunës ndaj tyre nga ana e Sektorit të Sigurimit dhe as dhunë mes tyre.

Kontrolli në evidencën e personave të parburgosur

Nga kontrolli në Librin për vizita, Librin raportues dhe Librin e ankesave nga personat e parburgosur, MPN-ja arriti në përfundimin se mbajtja e shënimeve është në nivel të kënaqshëm. Gjegjësisht Libri i vizitave mbahet me rregull dhe aty evidentohet çdo vizitë. Libri raportues gjithashtu mbahet në mënyrë adekuate dhe të duhur.

Libri i ankesave të personave të parburgosur përmban një listë të bisedave, dhe aty është vërejtur se në çka ankohet personi i parburgosur, dhe çka ka ndërmarrë Drejtoria e Burgut lidhur me ankesën.

Veprimi pas rekomandimeve të dhëna

Avokati i Popullit-MPN për gjendjet e konstatuara nga vizita e pjesës së parburgimit të Burgut Shkup-Shkup dorëzoi Raport të veçantë te Drejtoria e Burgut Shkup dhe te Drejtoria për Kryerje të Sanksioneve.

Me rastin e dorëzimit të Raportit të veçantë, Drejtoria e Burgut Shkup-Shkup, dorëzoi përgjigje në kohë në të cilën informoi se veprohet sipas rekomandimeve të MPN-së për respektimin dhe realizimin e të drejtës për qëndrim në ambient të hapur, në bazë të Rregullores së rendit shtëpiak për realizimin e masës parburgim, përkatësisht se personave të parburgosur u mundësohet qëndrimi në ajër të freskët me kohëzgjatje prej dy orë në ditë.

Drejtoria, gjithashtu njoftoi se në bazë të rekomandimeve, në burg për çdo ditë mbahet higjienë në lokale shtroja ajroset një herë në javë, ndërrohet çdo dy javë, dhe dyshekët e vjetër janë zëvendësuar me të rinj.

Lidhur me rekomandimin për të vendosur alarme dhe dollapë, Drejtoria informoi se pas rekomandimit është vepruar plotësisht dhe në ndërkohë janë vendosur dollapë dhe alarme në lokalet ku mungonin.

Gjithashtu edhe rekomandimi për zvogëlimin e numrit të personave në lokalin ku u konstatua se qëndrojnë 12 persona në tërësi është implementuar, duke marrë parasysh se në lokal janë vendosur 6-8 të parburgosur.

Nga ana tjetër, Drejtoria për Kryerjen e Sanksioneve e informon MPN-në për masat e marra me rastin e rekomandimeve të dhëna, me ç'rast theksoi se përmirësimi i kushteve në repartin e paraburgimit në Burgun Shkup për sigurimin e standardeve minimale ndërkombëtare dhe nacionale është qëllim strategjik Drejtorisë, siç është edhe përforsimi i kapaciteteve njerëzore dhe atyre materiale-teknike për funksionimin normal të institucioneve ndëshkuese përmirësuese.

Drejtorja për kryerjen e sanksioneve informonte se në Planin aksionar të Strategjisë nacionale për zhvillim të sistemit penitenciar për periudhën prej vitit 2015 deri 2019 janë paraparë afate për aktivitete dhe subjekte që janë të obliguara për implementimin e tyre.

2.2.2. Vizita e Burgut Shkup – Pjesa e burgut

Vizita e MPN-së në pjesën e burgut të Burgut Shkup-Shkup, u realizua me pjesëmarrjen e bashkëpunëtorëve të jashtëm nga Shoqata e Psikiatërve, Shoqata e Mjekësisë Ligjore, si dhe Shoqata për të Drejtë Penale dhe Kriminologji. Gjatë vizitës u kontrollua zbatimi i rekomandimeve të dhëna më parë në Raportin e veçantë të përgatitur nga MPN-ja me rastin e realizimit të vizitës së rregullt në Burgun Shkup të kryer më 28.05.2013.

Vizita e mëvonshme u realizua nga dy nënëkipe të MPN-së, njëri prej të cilëve vizitoi repartin e pranimit, të hapur dhe gjysmë të hapur dhe lokalet tjera ndihmëse, ndërsa ekipi i dytë vizitoi seksionin e mbyllur, lokalin HA-5, qelitë dhe ambulancën. Gjithashtu, u zhvilluan biseda me të punësuarit në sektorin për risocializim dhe Sektorin për Sigurim dhe, dhe u shqyrtua evidenca lidhur me personat e privuar nga liria.

Gjatë vizitës në Burgun Shkup ishin të pranishëm 189 persona të dënuar prej të cilëve 179 në vend, dhe pjesa tjetër ishin në pushim në shtëpi dhe pushim vjetor. Në repartin e pranimit qëndronin 7 persona. Në repartin gjysmë të hapur- të hapur qëndronin gjithsej 137 persona. Në repartin e mbyllur 31 persona dhe në lokalin HA-5 ishin vendosur 2 persona.

MPN-ja nga drejtori i burgut mori informatë se 123 persona të dënuar janë të angazhuar me punë brenda në institucion, ndërsa 11 persona të dënuar jashtë burgut. Personat e dënuar që gjenden në repartin e pranimit nuk janë të angazhuar me punë.

Gjatë vizitës MPN-ja u informua se në 7 lokale personat e dënuar mbajnë grevë, përkatësisht refuzuan të marrin ushqimin (në repartin B dhe një dhomë në G2), por në fund të vizitës u mor informatë se greva është ndërprerë dhe se të gjithë personat filluan të marrin ushqimin.

Duke pasur parasysh se një nga rekomandimet nga vizita e mëparshme ishte ndërtimi i repartit të ri të burgut apo riparimi i tij, nga drejtori i burgut u mor informatë se janë siguruar 900.000,00 denarë për rinovimin e kësaj pjese të burgut.

Nga biseda me komandantin MPN-ja mori informatë se nuk janë vërejtur raste të dhunës ndërmjet të burgosurve dhe se nuk ka pasur raste të vetëlëndimit. Rasti i fundit i dhunës ishte vërejtur në vitin 2014.

Nga kontrolli në Librin për kontroll është konstatuar se ai mbahet me rregull. Në shumicën e rasteve gjatë kryerjes së kontrollit të lokaleve për vendosje janë gjetur telefona mobilë. Për këto gj;ra përpilohet raport dhe në qoftë se njihet pronari ato ruhen në institucion, dhe në bazë të vërtetimit për sende të të sekuestruara përkohësisht i kthehen personit të dënuar gjatë lirimimit nga institucioni, përkatësisht pas mbajtjes së dënimit me burg. Telefonat celularë pronari i të cilëve është i panjohur, ruhen në një depo të veçantë.

MPN-ja konstaton se në momentin e vizitës, reparti i pranimit, gjysmë-i hapur dhe i hapur ku qëndronin 135 të burgosur, ishin të siguruar vetëm nga dy pjesëtarë të policisë së burgut.

Kushtet materiale

Në momentin e vizitës së **repartit të pranimit** të Burgut Shkup nuk u konstatua stërm-bushje. Gjegjesisht, në njërin lokal ishin vendosur 2 të burgosur, në të dytin 1 dhe në të tretin kishte 3 të burgosur, gjithsej 6 në tre lokale. Përndryshe, nga kontrolli I lokaleve u konstatua se ato janë të pajisura me nga 5 shtretër, që kur do të plotësoheshin me shtretër të tjerë do të ishte në kundërshtim me standardet që përcaktojnë se për çdo person të gjykuar duhet të sigurohen së paku 9m³ hapësirë.

Rendi shtëpiak i institucionit nuk është theksuar në vend të dukshëm dhe në bisedë me edukatorin u konstatua se Rendi shtëpiak disa herë është theksuar, por ishte grisur nga të burgosurit. Nga biseda e kryer me një pjesë të të burgosurve të kombësisë shqiptare MPN-ja konstaton se nuk e njohin mire gjuhën maqedonase, për çka konsideron se rendi shtëpiak duhet të përkthehet dhe vendoset në gjuhën shqipe.

Edhe krahas gjendjes së keqe materiale në të cilën gjenden lokalet në repartin e pranimit, u vërejt se higjiena është në nivel të kënaqshëm, për të kujdesen vet të burgosurit, ndërsa nga Burgu u janë siguruar mjete e nevojshme higjienike.

MPN-ja konstatoi se të gjithë të burgosurit në repartin e pranimit ishin kontrolluar me kohë nga mjeku pas pranimit të tyre. Asnjëri prej tyre nuk u ankua për sjellje të keqe nga policia e burgut.

Vërejtje kishte në lidhje me ushqimin (kualitetin dhe sasinë), ndërsa u ankuan edhe se lokalet nuk janë të ngrohura përkatësisht me kushtet e motit. Njëkohësisht, të burgosurit theksuan se të drejtën për shëtitje në ajër të pastër e realizojnë vetëm 30 minuta në ditë.

Gjatë kontrollit u vërejt se në lokale nuk ka tavolinë dhe karrige ku të burgosurit do të mund ta konsumonin ushqimin.

Në momentin e vizitës së **repartit gjysmë të hapur**, në lokalet për vendosje ishin të pranishëm të burgosurit të cilët për shkaqe shëndetësore nuk janë angazhuar me punë.

MPN-ja konstatoi se në lokalet e repartit gjysmë të hapur, ka nga 7 shtretër që është larg plotësisht të standardeve për hapësirë të siguruar në minimum për të burgosur, madje edhe jashtë rregullës për maksimum 5 persona në lokal. Përveç shtretër të vjetër, në lokal nuk ka inventar themelor (dollarë, tavolinë, karrige, etj). Tualetet janë në gjendje shumë të keqe, por higjiena është e kënaqshme për shkak se drejtoria siguron mjete të mjaftueshme për mbajtjen e higjienës. Të burgosurit vunë në dukje se çdo kohë ka ujë të ngrohtë, por në sasi të pamjaftueshme dhe për këtë arsye duhet të presin radhë për dush sepse në kat ka vetëm një ngrohës uji.

Në muret e lokaleve vërehej lagështi, ndërsa lokalet nuk ishin të ngrohura përkatësisht me kushtet e motit. Matësi I lagështisë nuk regjistronte lagështi, por duhet të theksohet se dritaret në të gjitha lokalet ishin të hapura që mund të ketë ndikim në vet matjen.

MPN-ja nga kontrolli i repartit të hapur konstatoi se ka 7 lokale për vendosje me nga 5 shtretër, ndërsa në një lokal ka 6 shtretër. Të gjithë shtretërit janë të plotësuar dhe është evidente stërm-bushja e lokaleve për vendosje. Në lokale nuk ka inventar përkatës (dollarë, sirtarë, tavolinë, karrige, etj.).

Në lidhje me aktivitete e lira, në repartin e hapur ka hapësirë që shfrytëzohet për shëtitje, por nuk ka pjesë të mbuluar të cilën do ta shfrytëzonin gjatë motit të keq. Lokali për aktivitete ditore është në gjendje shumë të keqe dhe është i vogël, nuk përputhet me numrin e të burgosurve që do të duhej ta shfrytëzonin. Burgu Shkup ka bibliotekë, por fondi i librave është i kufizuar.

Gjatë vizitës së repartit të mbyllur u konstatua se në këtë moment nuk ekziston stërm-

bushje si gjatë vizitës së mëparshme të zbatuar më 28.05.2013, por kushtet tjera ishin pothuajse të pandryshueshme.

Kushtet materiale në këtë repart janë të këqija, ndërsa të dënuarit u ankuan në pamundësi për realizimin e disa nevojave elementare-ndjekje e kufizuar e programit televiziv për shkak të instalimit elektrik tepër të vjetër.

Nyejt sanitare janë në gjendje të keqe, një pjesë e tyre nuk funksionon, që ndikon në higjienën e personave të dënuar.

Ishte dhënë ankesë për dhomën për qëndrim ditor, mospasje të kushteve për ruajtje të ushqimit (në funksion të frigoriferit që nuk i plotëson nevojat sipas numrit të personave të dënuar) dhe ankesa për higjienën e përgjithshme. Gjithashtu, një pjesë e personave të dënuar theksuan se në dhoma ka insekte dhe se është i nevojshëm dezinfektim i tërë hapësirës.

MPN-ja kontrolloi edhe lokalin magazinues dhe konstatoi se ka numër të caktuar të dyshekëve që janë relativisht të rinj, por në praktikë dyshekët personave të dënuar u ndërrohen vetëm nëse plotësisht janë vjetruar ose janë të papërdorshëm.

Gjatë vizitës të burgosurit nuk u ankuan për zbatimin e dhunës, as nga personeli, as ndërmjet të dënuarve.

Duke pasur parasysh se gjatë vizitës paraprake të lokalit Ha-5 u has në gjendje të keqe dhe aty ishin vendosur tetë persona dhe dy prej tyre nuk kishin krevat, MPN-ja gjatë vizitës në vitin 2015 konstatoi rënie në numrin e personave të vendosur në këtë lokal, përkatësisht respektim të standardeve dhe detyrimeve të parapara në nenin 103 të Ligjit për kryerje të sanksioneve, si dhe nenin 15 të Rendit shtëpiak për të burgosurit që mbajnë dënimin me burg në institucionet ndëshkuese edukuese.

Megjithatë, në të njëjtin lokal ishte vërejtur lagështi e dukshme në mure, ndërsa si dyshekë përdorëshin sfungjerë dhe batanije të vjetra. Gjatë vizitës, tualeti nuk ishte në funksionim, përkatësisht ishte bllokuar me shishe plastike, ndërsa lavamani ishte ndryshkur plotësisht, në mënyrë që si paraqet burim të mundshëm të sëmundjeve infektive. Edhe pse lokali ka dritë është e nevojshme që të ajroset dhe të zvogëlohet sasia e lagështisë që ishte hasur.

MPN-ja konstatoi se në kuadër të **punëtorisë automekanike** ka lokal për vendosje, ku janë vendosur tre të burgosur që njëkohësisht janë të angazhuar me punë aty. Për angazhimin e tyre ata marrin kompensim simbolikë Respektohen rregullat për mbrojtje gjatë punës, përkatësisht gjatë punës përdorin kushte minimale teknike për mbrojtje gjatë punës. Në punëtorinë e zdrukthëtarisë, edhe pse janë të angazhuar disa të burgosur, nuk u vërejt aktivitetet.

Pas realizimit të vizitës MPN-ja përfundoi se ka përmirësim në Burgun Shkup, përkatësisht se një pjesë e rekomandimeve që I ka dhënë MPN-ja janë implementuar ose janë në fazën e përgatitjes për implementim. Megjithatë, mbetet edhe më tej një pjesë e rekomandimeve të implementohen, veçanërisht në pjesën e kushteve materiale, si dhe në përmirësimin e kualitetit të ushqimit.

Të drejtat e personave të dënuar

Mbrojtja shëndetësore

Siç tani më përmendëm mbrojtja shëndetësore në Burgun Shkup është organizuar nga sektori shëndetësor, me 2 mjekë, një stomatolog dhe dy infermiere. Është në dispozicion 24 orë, me mjek që është me angazhim të përhershëm, por me honorar angazhohen edhe mjekë të tjerë specialistë. Sipas nevojës angazhohet edhe psikiatër që detyrimisht vjen një herë në javë.

Ambulanca në pjesën e burgut është e pajisur mire, e rregulluar ndërsa dokumentacioni ruhet në mënyrë përkatëse dhe të gjithë janë të kontrolluar pas pranimit në institucion, në afat prej 24 orësh.

Shumica e të burgosurve kishin vlerësim të mirë për kujdesin shëndetësor në burg, si dhe në dispozicionin e personelit mjekësor, nivelin e kujdesit shëndetësor, mundësinë për kompletim të procedurave diagnostikuese. Të gjitha ankesat individuale ekipi i MPN-së i vërejti dhe menjëherë kontrolloi dokumentacionin mjekësor, ndërsa bisedoi edhe me personelin mjekësor-mjekun dhe infermieren. Në të gjitha rastet u konstatua se nga personeli mjekësor janë marrë të gjitha procedurat e nevojshme diagnostikuese, personat janë dërguar në institucione përkatëse shëndetësore, përkatësisht se udhëheqësia e burgut u mundësoi mbështetje me kohë-transport .

MPN-ja konstatoi se në të gjitha rastet e përkeqësimit akut të gjendjes shëndetësore të personave të mbrojtur, personeli mjekësor ndërmori masa me kohë, dha ka reaguar përkatësisht.

Gjatë kontrollit konstatohet se është mundësuar kujdes përkatës shëndetësor, si dhe terapi për të gjitha rastet kronike kur personat e dënuar vizitohen një herë në javë nga mjeku ndërsa edhe më shpesh sipas nevojës. Personeli shëndetësor është përfshirë në procesin e planifikimit të ushqimit, por edhe krahas kësaj personat e dënuar më së shumti u ankuan për ushqimin, përkatësisht se shpesh marrin vetëm supë, dhe se nuk marrin prodhime qumështi. Njëkohësisht në bisedë me personat e dënuar të sëmurë kronikë u fitua përshtypje se ata nuk kanë regjim të veçantë të ushqimit, përkatësisht se ushqimi është i njëjtë për të gjithë personat e dënuar.

Sipas informative të mara, personeli shëndetësor është i trajnuar përkatësisht, vazhdimisht ndjek edukime. Një prej mjekëve nga Burgu Shkup është në specializim në psikiatri me mbështetjen e burgut, i cili do të kontribuojë në përmirësimin e kujdesit shëndetësor në këtë institucion. Për vërejtje është konstatuar bashkëpunim i mirë në mes të sektorit të shëndetësisë dhe udhëheqësisë së Burgut Shkup.

NPM-ja kontrolloi dokumentacionin shëndetësor, me ç'rast konstatoi se respektohen parimet e besueshmërisë së dokumentacionit mjekësor si dhe të besueshmërisë gjatë vet kontrollit.

MPN-ja konstatoi se Ambulanca është e pajisur në mënyrë adekuate me ilaçe të nevojshme nga grupi thelbësor, si dhe ilaçe për çrregullime të zakonshme somatike dhe psikike, si dhe për sëmundjet e caktuara që janë diagnostikuar në mesin e të burgosurve. Terapia mjekësore është e caktuar në mënyrë të përshtatshme e kontrolluar dhe u jepet në kohën e duhur të dënuarve nga ana e personelit shëndetësor. Megjithatë të dënuarit shprehën pakënaqësinë e tyre me furnizimin e barnave, përkatësisht se nuk jo gjithmonë i marrin në vazhdueshmëri, përkatësisht vetë furnizohen me barna të caktuara për sëmundje kronike (hipertension, dobësi kronike e zembrës, mushkërive, diabet, etj). Gjithashtu janë marrë njoftime se ekzistojnë periudha gjatë vitit kur mungojnë barna për sëmundje akute dhe kronike.

MPN-ja vërejti se terapia me metadon ruhet në dollap të veçantë mjekësor që është i mbyllur dhe ndahet në doza ditore nga mjeku ose infermieri. Terapija me metadon sigurohet në vazhdimësi.

Respektohet besueshmëria dhe fshehtësia e kontrollit mjekësor. Personat e dënuar kontrollohen në Ambulancë, pa praninë e personelit mjekësor. Në lidhje me besueshmërinë e dokumentacionit, ai ruhet në Ambulancë, ku qasje kanë vetëm punëtorët e shëndetësisë. Ordinancat ku kontrollohen personat e dënuar janë të vogla, por janë të pajisura me aparate themelore mjekësore.

Meqë gjatë vizitës nuk kishte persona me masë të shqiptuar-qeli MPN-ja bisedoi me personat të cilët më pare kanë qenë në vuajtjen e kësaj mase disiplinore. Me këtë rast, janë marrë

informata ase janë kontrolluar nga mjeku para se të dërgohen në qeli, dhe kjo u konstatua edhe dokumentacionin shëndetësor.

E drejta për ushqim

Pothuajse të gjithë të burgosurit në pjesën e burgut të Burgut Shkup u ankuan për kualitetin dhe sasinë e ushqimit. Për tu përshëndetur është fakti se pothuajse të gjithë të burgosurit nga reparti gjysmë I hapur janë të angazhuar me punë (në kuzhinë, lavanderi, punëtori, etj).

MPN-ja konstatoi se të dënuarit që punojnë në kuzhinë nuk kanë librezë shëndetësore dhe nuk u merren në mënyrë të vazhdueshme brise për ekzaminime bakteriologjike. Vetëm personeli profesional në kuzhinë kanë librezë shëndetësore të cilat ishin të plotësuar siç duhet me rezultatet e ekzaminimeve të rregullta bakteriologjike që bëhen çdo gjashtë muaj. Gjithashtu, bëhen testime mikrobiologjike të briseve që merren nga sipërfaqet e punës të kuzhinës. Higjiena në kuzhinë ishte e kënaqshme ndërsa ishte theksuar meni për javën e tanishme. Në meni është evidente mungesë e dukshme e qumështit dhe produkteve të qumështit, dhe fruta. Në depo ku mbahen sendet ushqimore është vërejtur lagështi dhe myk.

Trajtimet dhe realizimi i të drejtave

Gjatë vizitës në pjesën e burgut në Burgun Shkup u realizuan biseda të besueshme në grup por edhe individuale me më shumë persona në lokalet e vendosje it, ku shërbimi i sigurisë nuk ishte i pranishëm gjatë realizimit të bisedës.

Asnjë nga të burgosurit nuk u ankua për keqtrajtim nga ana e policisë së burgut, edukatorëve dhe punonjësve të tjerë të burgut, as nuk u ankuan për dhunë nga të burgosurit e tjerë.

Ankesat e personave të dënuar u drejtuar në ushqim, përkatësisht shprehën pakënaqësi për cilësinë dhe sasinë e ushqimit që e marrin të dënuarit dhe për ushqimin e njëjlojtë. MPN-ja konstatoi se në dhomën e ngrënies ka mungesë të inventarit, si dhe të veglërisë për ushqim. Të burgosurit u shprehën se të drejtën për shëtitje në ajër të pastër e realizojnë në kohëzgjatje prej 30 minutash në ditë, përkatësisht nuk respektohet rregulla ligjore për të qëndruar në të hapur në kohëzgjatje prej 2 orësh.

Veprimi për rekomandimet e dhëna

MPN -ja dorëzoi raport të veçantë për gjendjet e konstatuara nga vizita e Burgut Shkup-Shkup-pjesa e të dënuarve te Drejtoria e Burgut dhe Drejtoria për Kryerje të Sanksioneve.

Nga Burgu Shkup - Shkup te MPN-ja është dorëzuar përgjigje në kohë. Lidhur me rekomandimin për të përmirësuar kushtet për vendosje, Burgu Shkup - Shkup informon MPN-në se gjatë muajve qershor/korrik vitin 2015 ishte përfunduar renovimi i TV sallës, gjashtë dhomave të gjumit dhe 2 banjave, dhe në momentin e paraqitjes së përgjigjes është iniciuar renovimi edhe i 5 tualeteve dhe banjave.

Gjithashtu është zbatuar është rekomandimi i MPN-së dhe lokali Ha-5 më nuk përdoret për vendosje të personave të dënuar.

Rekomandimi për rinovim të repartit gjysmë të hapur pranohet, me vërejtjen se ajo do të nisë pas përfundimit të punimeve të ndërtimit në repartin e mbyllur.

Lidhur me rekomandimin për përmirësimin e cilësisë së ushqimit në ndërkohë është lidhur marrëveshje për furnizim publik të numrit më të madh të produkteve ushqimore, ndërsa respektohen edhe standardet me të cilat është paraparë futje prej 12 500 xhul për çdo të

dënuar.

Është përmbushur edhe rekomandimi për regjim të veçantë të ushqimit për të sëmurët kronikë, kështu që për këtë kategori personash u vendos regjim përkatës i ushqimit. Në të njëjtën kohë, është zbatuar rekomandimi për blerjen e barnave, përkatësisht në ndërkohë është zbatuar procedura adekuate për furnizim të barnave.

Lidhur me kontrollin e produkteve ushqimore Burgu Shkup në ISHP Qendra e Shëndetit Publik ka lidhur marrëveshje për kontrollin e produkteve ushqimore, me ç'rast kryhet ekzaminimi me marrjen e briseve nga sipërfaqet punuese në kuzhinë, çdo gjashtë muaj.

Është vepur edhe sipas rekomandimit për theksimin e Rendit shtëpiak, kështu që ai ishte theksuar në vend të dukshëm (i mbrojtur me foli plastike), ndërsa personat e dënuar janë të njohur me përmbajtjen e tij gjatë pranimit në institucion. Nga Drejtoria për Kryerjen e sanksioneve nuk është dorëzuar përgjigje me rastin e Raportit të veçantë.

2.3. VENDE TJERA TË VIZITUARA

Sipas nenit 11 të Ligjit për Avokatin e Popullit, Avokati i Popullit siguron mbrojtje të veçantë për të drejtat e fëmijëve, personave me aftësi të kufizuara dhe personave që i nënshtrohen torturës apo veprimit ose ndëshkimit tjetër mizor, çnjerëzor ose poshtërues, ndërsa në përputhje me nenin 31-a, për realizimin e këtyre aktiviteteve kryen vizita të rregullta dhe të paparalajmëruara në organet, organizatat dhe institucionet ku liria e lëvizjes është e kufizuar, për çka përgatit dhe dorëzon raport te vendet e vizituara dhe ministritë kompetente.

Në vitin raportues 2015, MPN-ja si edhe në vitet e mëparshme realizoi vizita në institucionet publike ku nuk ka privim konvencional të lirisë, por liria e lëvizjes, në një masë të caktuar është e kufizuar.

2.3.1. Vizita e ISHP Enti Gjerontologjik «13 Nëntori» - Shkup - Reparti „Nënë Tereza“

Mekanizmi Parandalues Nacional, së bashku me një ekip të Seksionit për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve dhe personave me nevoja të veçanta, përfaqësues të Mekanizmit Parandalues Nacional të Austrisë dhe bashkëpunëtor të jashtëm- përfaqësues i Shoqatës së Infermiereve, Teknikëve dhe Mamive të Republikës së Maqedonisë realizoi vizitë në ISHP Enti Gjerontologjik „13 Nëntori“ - Shkup - Reparti „Nënë Tereza“ në Zllokuqan.

MPN-ja realizoi vizitë të rregullt të ISHP Enti Gjerontologjik „13 Nëntor“ - Shkup - Reparti „Nënë Tereza“ në Zllokuqan, në kuadër të mandatit dhe kompetencave që dalin nga Protokollin fakultativ i Konventës kundër Torturës dhe Veprimit ose ndëshkimit tjetër Mizor, Çnjerëzor ose Poshtërues, Ligjit për Avokatin e Popullit, e gjithashtu si aktivitetet e planifikuara në kuadër të Tuninig projektit për mbështetje të institucionit Avokati i Popullit, i cili është realizuar me bashkëpunim të ndërsjellë me Ombudsmanin e Austrisë.

Gjatë vizitës në ISHP Enti Gjerontologjik „13 Nëntori“ - Shkup - Reparti „Nënë Tereza“ ekipi i MPN-së është udhëhequr nga Kodi i etikës së veprimit me persona të moshuar, i cili kërkon që këta persona të trajtohen si individë dhe të respektohen të drejtat e njeriut, të mos kryhet diskriminim, të ketë qasje në ushqim të shëndoshë përkatës, ujë të pastër, strehim,

veshje dhe mbrojtje shëndetësore. Në korniza të këtij Kodi, theksohet edhe përdorimi i llojeve të përshtatshme të kujdesit institucional dhe jashtë-institucional, por gjithashtu është theksuar se personat e moshuar duhet të mbrohen nga çdo formë e dhunës fizike ose psikike, të dinë të vërtetën, nëse ata janë në gjendje në mënyrë të pavarur të gjykojnë dhe të shprehin ndjenjat e tyre në mënyrën e vet.

Struktura e të punësuarve

Në Repartin "Nënë Tereza", përveç drejtorit të punëtorëve të institucionit janë të punësuar edhe 5 infermiere, 4 gjerontoamvise (njëra prej tyre shpesh ishte në pushim mjekësor për shkak të psikodiagnozës së vërtetuar), 1 punëtor social, 1 terapeut pune dhe 3 punëtorë në kuzhinë, të cilët kujdesen për personat e moshuar.

Brenda institucionit, punëtori social është edhe udhëheqës i Repartit "Nënë Tereza" - Shkup. Sipas informatës të marrë në Shtëpi nuk ka të punësuar fizioterapist, as psikolog, ndërsa ka nevojë edhe për një punëtor social. Gjithashtu, nuk ka mjaft njerëz për të punuar në lavanderi, dhe për mbajtjen e pastërtisë, kështu që për momentin gjerontoamviset kujdesen edhe për higjienën në Shtëpi.

Kushtet materiale

MPN-ja konstaton se kushtet e jetesës së shfrytëzuesve në Shtëpinë „Nënë Tereza” nuk janë në nivel të kënaqshëm. Edhe pse objekti është me karakter kohor, ai është në përdorim për 50 vjet, aspak nuk është rinovuar, dhe nuk janë kryer riparime të mëdha.

Gjatë inspektimit MPN bëri matjen e temperaturës dhe lagështisë në dhoma. Në dhomën e parë është matur temperaturë prej 21,8°C, dhe lagështi prej 39.8% ndërsa në dhomën e dytë temperatura ishte 21,8°C dhe lagështia 43.7%, e cila është brenda standardeve të pranueshme.

Nëse merret parasysh vlera optimale e temperaturës dhe lagështisë⁴ mund të përfundohet se objektet janë ngrohur sa duhet, përkatësisht gjatë vizitës i përmbushnin standardet e parapara për temperaturë, ndërsa lagështia është gjithashtu brenda intervalit të vlerave optimale. MPN-ja u informua nga vetë shfrytëzuesit se temperatura edhe gjatë periudhës së dimrit ka qenë në nivel të kënaqshëm. Në qëndrimin ditor, gjithashtu temperatura është në një nivel të kënaqshëm prej 21.5°C dhe lagështia ishte 37.1%.

MPN-ja arriti në përfundimin se tualetet janë të vjetra dhe të shkatërruara me pllaka të vjetra, ndërsa dushet janë të vjetruara, kështu që është e vështirë për të ruajtur higjienën në nivel të kënaqshëm, dhe gjithashtu nuk janë të përshtatur për nevojat e kategorisë persona të moshuar.

Në kuadër të Shtëpisë ka një kuzhinë e cila shpërndan ushqim për konsumatorët në të cilën higjiena nuk është e kënaqshme. Gjatë inspektimit në kuzhinë MPN-ja konstatoi se dolapët në të cilat janë vendosur takëmet ushqimit janë të vjetër dhe të pista, që paraqet rrezik real për shëndetin e përdoruesve.

Përdoruesit janë përgjithësisht të kënaqur me cilësinë dhe sasinë e ushqimit i cili vetëm shpërndahet, që do të thotë, nuk përgatitet në Shtëpinë, por është me cilësi të certifikuar nga kontrolli i kryer i Entit për Amvisëri dhe Ministrisë së Shëndetësisë. Për konsumatorët të cilët kanë probleme shëndetësore sigurohet ushqim i veçantë.

Në përbërje të kuzhinës, ku ishte theksuar lista e ushqimeve ndodhej edhe dhoma e ngrënies ku janë vendosur tavolina dhe karrige dhe kjo është e rregulluar, dhe higjiena në

⁴ Standardet e pranuar për temperaturën janë prej 18-25°C, ndërsa për lagështi prej 20-60 R.H.

dhomë mbahet rregullisht.

Konkluzioni i përgjithshëm i MPN-së është se higjiena në Shtëpi nuk është e kënaqshme, për shkak të kushteve të këqija që dalin nga objekti i vjetruar dhe për shkak të mungesës së personelit të ngarkuar me pastrimin. Njëkohësisht, konstatoi se ka mungesë të personelit për punën në kuzhinë.

Trajtimi dhe veprimi me shfrytëzuesit

Nga biseda me përdorues MPN-ja mori informata që përdoruesit në thelb janë të kënaqur me qëndrimin e personelit, konfirmuan që kanë kujdes përkatës dhe respektohet personaliteti i tyre. Megjithatë gjatë vizitës MPN-ja vërejti se për shkak të mungesës së personelit adekuat, disa nga përdoruesit të cilët janë në gjendje më të mirë shëndetësore kujdesen dhe u ofrojnë ndihmë atyre shfrytëzuesve të cilët janë në gjendje më të rëndë shëndetësore. Kjo u konfirmua në një bisedë me disa nga shfrytëzuesit.

Gjatë vizitës MPN-ja bisedoi me disa shfrytëzues, disa prej tyre ishin të kënaqur me kushtet në shtëpi, e disa nuk ishin të kënaqur me kushtet materiale në të. Gjithashtu, disa nga shfrytëzuesit ishin të kënaqur me cilësinë e ushqimit që e merrnin, e të tjerët nuk ishin. Disa shfrytëzues u ankuan se sasia e ushqimit që ata marrin nuk është e mjaftueshme.

Ekipi i MPN-së zhvilloi bisedë me një shfrytëzues i cili theksoi se disa nga shfrytëzuesit janë të privilegjuar dhe kanë kushte më të mira për vendosje.

MPN-ja mori informata kundërtënëse në lidhje me mbajtjen e higjienës personale. Disa shfrytëzues theksuan se bëjnë dush çdo javë, dhe disa prej tyre se bëjnë dush çdo 2 javë. MPN-ja mori informatë nga shfrytëzuesit se shtroja ndërrohet një herë në javë, ndërsa te personat e palëvizshëm më shpesh.

MPN-ja mori informatë se institucioni ka përpunuar Programin vjetor të aktiviteteve të shfrytëzuesve në vitin 2015, për të përmbushur kohën e lirë, në mënyrë që gjatë vitit janë organizuar piknikë të përbashkëta dhe vizita të vendeve kulturore, ndërsa ishin organizuar manifestime edhe në institucion.

Nga biseda me shfrytëzuesit dhe me personat zyrtarë MPN-ja erdhi në përfundim se në Shtëpinë „Nëna Terezë“ shfrytëzuesit janë të përfshirë në terapi punuese, në përputhje me nevojat dhe interesat e tyre. Shfrytëzuesit kanë bërë vepra artizanale dhe kanë marrë pjesë në përgatitjen e pjekurinave.

Në Shtëpi respektohen zakonet fetare të shfrytëzuesve.

Mbrojtja sociale e shfrytëzuesve

MPN-ja vërejti se shfrytëzuesit në Shtëpinë „Nënë Tereza“ e njohin punën profesionale të punëtorit social dhe se punëtor social punon në mënyrë individuale dhe në grupe me shfrytëzuesit dhe familjet e tyre. Gjatë trajtimit individual punëtori social krijon kontakt fillestar me shfrytëzuesin e institucionit së bashku me infermieret dhe të punësuarit tjerë, krijon një lidhje me familjen e shfrytëzuesit dhe Qendrës për Punë Sociale, në qoftë se personi është dërguar me vendimi nga qendra kompetente.

Shfrytëzuesve u sigurohet ndihmë në arritjen e të drejtave dhe shërbimeve nga sistemi i sigurimit social, si dhe asistencë profesionale në zgjidhjen e disa situatave konfliktuozë. Punëtori social kryen punë të rregullt në terren duke vizituar Qendrat për Punë Sociale, Fondin e Sigurimeve Shëndetësore, Fondin e Sigurimit Pensional dhe invalidor, vizitë të familjeve të shfrytëzuesve, etj, me të cilat në interes të shfrytëzuesve është vendosur bashkëpunim i mirë.

Mbrojtja shëndetësore

Në lidhje me mbrojtjen shëndetësore, MPN-ja arriti në përfundim se shfrytëzuesit e të drejtës për mbrojtje shëndetësore e realizojnë plotësisht në Shtëpi, përkatësisht mbrojtja shëndetësore ofrohet nëpërmjet një sistemi të koordinuar të mjekëve në specialitetin përkatës.

Çdo shfrytëzues në Shtëpi ka të zgjedhur mjekun amë i cili rregullisht i viziton një herë në javë dhe nëse është e nevojshme dërgohen te mjeku amë, si dhe në kontrole përkatëse specialiste. Shfrytëzuesit që kanë nevojë për terapi fizike pas një rekomandimi të ftiazitrit dërgohen në Kabinetin për terapi fizike në ISHP "13 Nëntori", ku mbeten aq kohë sa do të rekomandojë specialisti.

Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna

ISHP Enti Gjerontologjik „13 Nëntori” dhe Ministria e Punës dhe Politikës Sociale pas urgjencës së drejtuar nga Mekanizmi Parandalues Nacional dorëzuan përgjigje në Raport të veçantë.

Lidhur me rekomandimin për të rritur numrin e të punësuarve në Shtëpi, si të kuadrit profesional ashtu edhe për punësimin e pastruesve dhe gerentoamviseve, udhëheqësi i Repartit e informoi MPN-në se kanë parashtruar kërkesë disa herë në Ministrinë e Punës dhe Politikës Sociale për punësim të personelit, por ende nuk kanë marrë një përgjigje pozitive.

Lidhur me rekomandimin e MPN-së për të përmirësuar ushqimin, udhëheqësi dha shpjegime se ushqim në Shtëpi ka mjaftueshëm për çdo shfrytëzues, se në qoftë se dikush kërkon, i jepet një vakt shtesë, ndërsa për sasinë dhe cilësinë e ushqimit është marrë një vlerësim pozitiv nga ISHP Qendra e Shëndetit Publik.

Lidhur me rekomandimin për të përmirësuar higjienën në shtëpi udhëheqësi u përgjigj se mungesa e higjienës është për shkak të mungesës së personelit pastrues, për çka janë njoftuar disa herë autoritetet dhe është kërkuar punësim, i cili deri tani nuk është realizuar.

Për sa i përket vjetërsisë së objektit, MPN-ja është informuar se nuk është i mundur rinovimi i tij, në të kundërt, parashikohet zhvendosja e tij, duke pasur parasysh se objekti ndodhet në lokalitet arkeologjik.

Ministria e Punës dhe Politikës Sociale ka konfirmuar informacionin që është paraparë zhvendosje e objektit. Ministria po ashtu ka deklaruar se pranon rekomandimin e MPN-së për të zgjeruar listën e ushqimeve dhe për këtë qëllim, Seksioni për Institucione Publike dhe Private i Ministrisë, në ISHP Enti Gjerontologjik „13 Nëntori” - Reparti Nëna Terezë është dorëzuar një listë e zgjeruar e ushqimeve me një rekomandim që ajo të realizohet, përkatësisht që vaktet të përgatiten në bazë të kësaj liste.

Gjithashtu, Ministria e Punës dhe Politikës Sociale e informoi MPN-në se e kanë ngarkuar Drejtorin e ISHP Enti Gjerontologjik „13 Nëntori” - Reparti „Nëna Terezë” që urgjentisht të vepronte në pajtim me raportin e veçantë dhe rekomandimet e paraqitura nga MPN-ja, në veçanti në pjesën e mirëmbajtjes së higjienës në kuzhinë dhe objektin në përgjithësi, si dhe punësimin e personave profesionistë dhe pastruesve.

2.3.2. Vizita e IP për Përkujdesje të Fëmijëve me Probleme Edukative-Sociale „25 Maj“ - Shkup

Mekanizmi Parandalues Nacional, së bashku me një ekip të Seksionit për mbrojtjen e të drejtave të fëmijëve dhe personave me nevoja të veçanta, përfaqësues të Mekanizmit Parandalues Nacional të Austrisë dhe bashkëpunëtorë të jashtëm nga Shoqata e Punëtorëve Socialë të Qytetit të Shkupit dhe Oda e Psikologëve të Republikës së Maqedonisë realizoi një vizitë të IP për përkujdesje të fëmijëve me probleme edukative - sociale dhe sjellje të dëmtuar Shkup.

Struktura e të punësuarve

IP për përkujdesje të fëmijëve me probleme edukativo-sociale dhe sjellje të dëmtuar Shkup është institucion në të cilin kryhet pranimi përkujdesja afat-shkurtër e personave të mitur të moshës 7-18 vjet ose deri në përfundimin e shkollës së mesme, vëzhgimi dhe diagnoza, strehimi, vendosje i, edukimi arsimimi dhe trajtimi korrigjues i personave të mitur në varësi të nevojave të tyre, në kohëzgjatje prej tre vjetësh.

Në institucion janë të punësuar gjithsej 31 persona nga të cilët 20 profesionistë, edhe atë pedagog i diplomuar, psikolog i diplomuar, punëtor social i diplomuar, jurist i diplomuar dhe disa mësimdhënës lëndorë. Edukatorët punojnë në tri ndërrime edhe atë: ndërrimi i parë nga ora 07.00 deri në 17.00, ndërrimi i dytë nga 13.00 deri në orën 20.00 dhe ndërrimi i tretë nga 20.00 deri në 07.00.

Rendi shtëpiak i institucionit ishte vendosur në vend të dukshëm, ndërsa ishte theksuar edhe orari mujor për angazhimin e të punësuarve.

Mbrojtja sociale

MPN-ja mori informatë se IP për përkujdesje të fëmijëve me probleme edukativo-sociale dhe sjellje të dëmtuar - Shkup pjesën e punës profesionale me shfrytëzuesit, si pjesë e ekipit multidisiplinar në institucion (pedagog, psikolog) e realizojnë dy punëtorë socialë të cilët janë të punësuar dhe punojnë në ndërrime . Ata e kryejnë punën profesionale, marrin pjesë në përpunimin e rezultatit individual dhe mendimit për shfrytëzuesin, për çka zakonisht shfrytëzojnë teknikën intervistë. Gjatë përgatitjes së planit individual të punës me shfrytëzues, punëtorët socialë në institucion marrin parasysh nevojat, interesat dhe prioritetet e shfrytëzuesve, të drejtat dhe shërbimet që ata kanë nevojë për mbrojtje sociale, vlerësohen aftësitë e tyre për t'u angazhuar në aktivitetet individuale dhe të grupit dhe tejkalimin e problemeve ekzistuese.

MPN-ja konstatoi se punëtori social në lidhje me metodat e punës me shfrytëzuesit zbaton metodën e punës sociale individuale dhe të grupit. Kryesisht në fazën e vëzhgimit, diagnostikimit risocializimit zbatohet puna (trajtimi) individual me shfrytëzuesit, sipas nevojave të shfrytëzuesit. Në listën për ndjekjen e punës me shfrytëzuesin e mbrojtjes sociale, punëtori social i evidenton të gjitha aktivitetet e ndërmarra në trajtimin me shfrytëzuesin, ndërsa të cilat nuk janë shënuar në planin individual të punës - trajtimi i shfrytëzuesit.

Ekipi i MPN-së gjatë vizitës, ndërsa nga biseda me një pjesë të fëmijëve konstatoi se punëtori social ka kontakte të përditshme me ta, të cilat i evidenton në Ditarin dhe Listën për ndjekje të shfrytëzuesit. Gjithashtu, punëtori social është në kontakt të vazhdueshëm me Qendrat për Punë Sociale, ndërsa ka kontakte edhe me familjet e shfrytëzuesve. Pjesa më e madhe të kontakteve me familjet e shfrytëzuesve janë pjesë e punës profesionale të Qendrave për Punë Sociale që duhet të punojnë me familjet me qëllim të përfortimit të kapaciteteve të tyre, zgjidhjen e problemeve të tyre dhe krijimin e mundësive për kthimin dhe riintegrimin në të shpejtë të fëmijës në familje.

Në thelb MPN-ja erdhi në përfundimet se bashkëpunimi i institucionit me Qendrat për Punë Sociale është i mirë, por edhe krahas kësaj ka nevojë për angazhim më të madh të Qendrave të caktuara për Punë Sociale të cilat, për shkak të kushteve të kufizuara teknike nuk janë në gjendje tu përgjigjen nevojave të institucionit dhe të shfrytëzuesve. Punëtori social i institucionit paraqet raportin gjashtëmujor për çdo fëmijë te qendra kompetente për punë sociale.

Psikologu është, gjithashtu anëtar i ekipit multidisiplinar, me çka kontribuon në realizimin e aktiviteteve të planifikuara. Gjithashtu ka njohuri të plotë dhe informatë për çdo shfrytëzues, dhe të gjithë këtë e evidenton. Mban dosje individuale për çdo shfrytëzues dhe dosje kumulative me të tjerët në ekipin profesional. Psikologu në punën e tij zbaton punë individuale dhe punë në grupe me shfrytëzuesit, kryen vëzhgimin e shfrytëzuesve, kryen intervista, të ashtuquajturat matrica e Ravenit dhe teknike vizatimi.

MPN-ja konstaton se instrumentet që i zbaton psikologu janë vjetruara, dhe këtë e konfirmon edhe psikologu, për çka u informuam se drejtoria nuk ka vesh për përparimin e këtij segmenti të punës.

Kushtet materiale

Lokalet shkollore

Në ditën e vizitës MPN-ja inspektoi lokalet shkollore ku realizohet mësimi. Procesi arsimor realizohet në dy klasa, njëra prej të cilave është për mësim klasor, ndërsa tjetra për mësim lëndor. Nga kontrolli i kryer në lokalet shkollore u konstatua se higjiena në to nuk është në nivel të kënaqshëm, klasat nuk janë të gëlqerosura, ndërsa në to nuk kishte numër të mjaftueshëm të bankave. Në klasa ka të vendosura trupa për ngrohje, ka dritare të mëdha dhe depërtim të mjaftueshëm të dritës gjatë ditës. Në pjesën e dedikuar për procesin arsimor është e vendosur edhe zyra e mësimdhënësit.

Ekipi i MPN-së inspektoi edhe tualetet e shkollës, me ç'rast konstatoi se ato nuk janë në gjendje të mirë, kanë dyer të thyera dhe çezma të shkatërruara Megjithatë në tualete nuk kishte sende të rrezikshme apo të thyeshme, me ç'rast u konstatua se nuk ekzistojnë rreziqe për lëndimin e fëmijëve ose çrregullimin e gjendjes së tyre shëndetësore.

Kapacitetet e vendosjes

Ekipi i MPN-së inspektoi lokalet për vendosje në pjesën për meshkuj dhe për femra, me ç'rast konstatoi se dhomat janë të pajisura mirë, ato kanë kushtet themelore për vendosje (krevat dhe dollap për gjërat personale), dhe kushtet tjera materiale (karrige, tavolinë pune, etj).

Lokalet për vendosje në pjesën e femrave janë të pajisura me dy ose tre krevate, në shtojtë të pastër dhe të rregullt, ka të vendosura dritare të mëdha prej ku hyn dritë e mjaftueshme. Në përbërje të kësaj pjese ka edhe kënd të lojërave ku ata kryejnë detyrat e shtëpisë dhe e kalojnë kohën e tyre të lirë. Në këtë lokal ka një pjesë që është e shkatërruar, muret ishin të pista dhe të pagëlqerosura, por në bisedë me punëtorin social u informuam se kjo pjesë do të marrë lokal të ri-kënd lojërash, për të cilin kishte edhe plan dhe për të cilin është planifikuar të jetë i pajisur me mobile të reja me çka do të sigurohen kushte më të mira.

Në anën tjetër të korridorit janë të vendosura tualetet të cilat në përgjithësi ishin të pastra, por në dysheme kishte një sasi të madhe të ujit, kështu që krijohet përshtypja ujësjellësi nuk është në gjendje të mirë funksionale.

Në pjesën e meshkujve në një lokal janë të vendosur dy deri tre fëmijë. Gjatë vizitës së

kësaj njësie është konstatuar se lokalet janë të rregullta, të pastra me shtroja të pastra dhe të rregulluara. Në dhoma ka të vendosura dritare të reja, prej ku hyn dritë e mjaftueshme. Lokalet janë të pajisura edhe me sende të tjera për aktivitete të kohës së lirë, të tilla si televizor, kompjuter, radio dhe kështu me radhë.

Kuzhina dhe mensa

Ekipi i MPN-së inspektoi në kuzhinën në të cilën përgatitej ushqimi për fëmijë, me ç'rast ishte konstatuar se kuzhina është në rregull dhe e pastër dhe se disponon me aparate të domosdoshme për përgatitjen dhe ruajtjen e ushqimit për më tepër persona. Në këtë pjesë është vendosur edhe magazina me 2 frigoriferë për ruajtjen e ushqimit. Në pajtim me informatat e personelit, fëmijët janë të kënaqur me ushqimin që u përgatitet në Institucion.

MPN-ja përcaktoi se fëmijëve u përgatitet ushqim i llojllojshëm, e kjo ishte përcaktuar edhe gjatë inspektimit në listën e ushqimeve e cila ishte në rregull dhe e vendosur në vendin ku shihet në kuzhinë. Lista përmban meny të ushqimeve për dy javët rrjedhëse, në të janë të shënuara tri racionet që përmbajnë ushqim të llojllojshëm, përkatësisht pemë, perime, prodhime të qumështit, mish dhe prodhime të mishit dhe këtë e nënshkruan kuzhinieri, drejtori dhe infermierja. Në pajtim me informatat e marra edhe fëmijët përfshihen me propozimet e tyre në hartimin e listës së ushqimit, por gjithashtu, fëmijët kanë mundësi edhe të përfshihen në përgatitjen e mëngjesit sipas dëshirës së tyre. Edukuesi i mbrëmjes i informon kuzhinierët se sa fëmijë janë prezent në atë moment në institucion, dhe për aq fëmijë përgatitet ushqimi, me plus katër pjata rezervë. Në kuzhinë vërejtëm edhe certifikatë të sistemit implementues për sigurinë e ushqimit.

Mbrojtja shëndetësore

Ekipi i MPN-së e vizitoi edhe repartin e mbrojtjes shëndetësore, përkatësisht dhomën e ambulancës, me ç'rast përcaktoi se kjo ishte pajisur me byro të punës dhe me kompjuter. Në lokalin e ambulancës ekzistojnë medikamentet themelore dhe mjetet ndihmëse mjekësore. Në këtë lokal nga infermierja realizohen kontrollet sistematike të fëmijëve.

Trajtimi i fëmijëve të vendosur në institucion

Ekipi i MPN-së bisedoi me disa fëmijë të cilët ishin të moshave të ndryshme, të gjinive të ndryshme dhe të përkatësive të ndryshme etnike pa prezencën e të punësuarve në institucion. Fëmijët janë të kënaqur nga institucionet dhe nga veprimi me ta dhe asnjëri nuk u ankua në veprimin e dobët, llojin fizik apo llojin tjetër të dhunës nga ndonjëri prej të punësuarve në institucion. Gjithashtu, nga biseda me disa shfrytëzues u mor informata se fëmijët e njohin punën e punëtorit social dhe të psikologut dhe se janë të kënaqur prej saj.

Nga biseda me disa fëmijë të gjinisë femërore, MPN-ja ishte informuar se janë të kënaqur prej ushqimit, por si problem e theksojnë ngrohjen e pamjaftueshme në periudhën e dimrit, për këtë shkak nga institucioni u janë siguruar edhe batanije.

Disa prej shfrytëzuesve me të cilët MPN-ja bisedoi theksuan se u mungon kontakti me familjen e ngushtë. Gjatë bisedës nga shfrytëzuesit u theksua se në mes tyre kanë zhvilluar një interaksion, si i ndërsjellë në kornizat e institucionit, ashtu edhe jashtë tij, sepse institucioni është i llojit të hapur. Fëmijët theksuan se nuk ekziston formë e dhunës, me përjashtim të shfrytëzimit të ofendimeve të caktuara verbale ndërmjet shfrytëzuesve.

Në lidhje me shqiptimin e masave disiplinore, shërbimet njoftuan se është shqiptuar vetëm një masë disiplinore, kundër një fëmije për shkak të rrahjes. Masa ka qenë „vendosja e të miturit në institucion“, dhe kjo është shqiptuar në mënyrën që fëmija në Institucion është

vendosur 20 ditë drejtpërdrejtë pas ngjarjes.

Procesi arsimor

MPN-ja përcaktoi se të gjithë fëmijët që janë të vendosur në Institucion janë të përfshirë në procesin arsimor i cili edhe më tutje zbatohet nga shkolla fillore „Zhivko Brajkovski“ - Shkup, me ç’rast mësimitdhënësit i mbajnë orët në këtë institucion në të cilin ka klasa të pajisura. Arsimi i mesëm realizohet jashtë institucionit me përfshirjen në sistemin e rregullt të shkollës së mesme.

Në lidhje me procesin arsimor, Mekanizmi Parandalues Nacional konstatoi se nxënësit kanë mendim pozitiv për mësuesen e mësimit klasor, por ajo shpesh është e sëmurë dhe nuk mban mësim. Shqetëson fakti që sipas deklaratave të fëmijëve, në mungesë të mësueses, zëvendësimin e kryen njëra ndër nxënëset apo edukatorja që është në ndërrim.

Sipas vlerësimit të MPN-së, nevojitet që nxënësit të mësojnë në shkollën më të afërt, e jo të veçuar në Institucion. MPN-ja konsideron se ka nevojë për përfshirjen e fëmijëve në shkollat fillore, me qëllim fëmijët më mirë të integrohen në bashkësi.

Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna

Në lidhje me rekomandimet e dhëna në Raportin e veçantë, në lidhje me vizitën e bërë në IP për Përkujdesjen e Fëmijëve me Probleme Sociale Edukuese dhe Sjellje të Çrregulluar - Shkup, institucioni dorëzoi përgjigje jashtë afatit të paraparë ligjor, përkatësisht pas urgjencës së dorëzuar nga MPN-ja. Gjithashtu, edhe Ministria e Punës dhe Politikës Sociale dorëzoi përgjigje pas urgjencës së dorëzuar.

Në përgjigjen, drejtori i institucionit na informoi se higjiena në Institucion rregullisht mirëmbahet, por në ditën e vizitës në tualetet në pjesën e femrave kishte pëlçitje të gypit të ujësjetillësit që shkaktoi grumbullimin e një sasive të madhe të ujit. Drejtori, gjithashtu, informoi se duke vepruar sipas rekomandimeve të MPN-së, në ndërkohë janë zëvendësuar rubinetet e prishura, kurse në rrjedhë është procedura për furnizimin e dymve të reja në tualete dhe zëvendësimi i dymve ekzistuese.

Në lidhje me rekomandimet dhe shqetësimin e MPN-së për cilësinë e mësimit, drejtori i institucionit na informoi se edhe pse mësuesja e klasës shpesh mungon, si zëvendësim thirret mësuesja tjetër nga SHF „Zhivko Brajkovski“ - Shkup.

Rekomandimi i MPN-së, për nevojën që nxënësit të mësojnë në shkollën më të afërt (SHF „Zhivko Brajkovski“ - Shkup), e jo të veçuar në Institucion dhe përfshirjen e tyre në procesin arsimor në shkollat fillore, nga Institucioni në tërësi është i pranuar. Duke vepruar sipas rekomandimeve të MPN-së, drejtori mbajti më tepër mbledhje me udhëheqësin e shkollës më të afërt, ashtu që është arritur marrëveshje për regjistrimin e dyfishtë të nxënësve në shkollën e përmendur, me pritje se në vitin shkollor 2016/2017, procesi i arsimit për shfrytëzuesit e Institucionit në tërësi do të zhvillohet në këtë shkollë.

Në lidhje me ngrohjen, MPN-ja ishte informuar se lokalet në periudhën e dimrit ngrohen mjaftueshëm dhe se vërejtjet nga fëmijët në lidhje me këtë çështje, sipas tij, janë të pabaza.

Në lidhje me nevojën për përparimin e teknikave për punën e psikologut, është dhënë sqarimi se në punën me fëmijët zbatohen teknikat përkatëse, dhe u shmangen teknikave për të cilat nevojitet kohë më e gjatë për realizim (tri deri katër orë), dhe të cilat marrin shumë kohë dhe krijojnë shqetësim te fëmijët, veçanërisht nëse janë në procesin e përshtatjes.

Ministria e Punës dhe Politikës Sociale e informoi MPN-në në lidhje me rekomandimet për bashkëpunim të madh me organizatat joqeveritare, Ministria është transparente për përparimin e bashkëpunimit, nëse organizata të caktuara tregojnë interes, kurse sa i përket

edukimit të ekipit profesional të IP për Përkujdesjen e Fëmijëve me Probleme Sociale Edukuese dhe Sjellje të Çrregulluar - Shkup, Ministria jep mbështetje të plotë.

MPN-ja prej Ministrisë ishte informuar se në lidhje me rekomandimet për nevojën nga përfshirja e nxënësve në procesin arsimor në shkollat fillore, nga Ministria janë marrë masat përkatëse dhe janë realizuar kontaktet me Ministrinë e Arsimit dhe me Vetëqeverisjen Lokale - Butel.

2.3.3. Vizitë në IP për Përkujdesjen, Edukimin dhe Arsimimin e Fëmijëve dhe të Rinjve „Ranka Millanoviq“ - Shkup

Në kornizat e realizimit të Tuning Projektit për mbështetjen e institucionit Avokat i Popullit, Mekanizmi Parandalues Nacional së bashku me përfaqësuesit e Seksionit për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve dhe Personave me Nevoja të Veçanta në përbërjen e Avokatit të Popullit, përfaqësuesit e Mekanizmit Parandalues Nacional të Austrisë dhe bashkëpunëtorët e jashtëm - përfaqësuesit e Shoqatës së Punëtorëve Socialë të Qytetit të Shkupit dhe Odës së Psikologëve të Republikës së Maqedonisë, realizoi vizitë në IP për Përkujdesjen, Edukimin dhe Arsimimin e Fëmijëve dhe të Rinjve „Ranka Millanoviq“ - Shkup.

Struktura e Institucionit Publik

Në pajtim me rregullativën ligjore, IP për Përkujdesjen, Edukimin dhe Arsimimin e Fëmijëve dhe të Rinjve „Ranka Millanoviq“ - Shkup është institucion që ka për detyrë të sigurojë për shfrytëzuesit kushte përkatëse për vendosje, ushqim, zbatim të planifikuar dhe të organizuar të përmbajtjeve, masave dhe aktiviteteve në procesin e edukimit dhe arsimimit të tyre, aktiviteteve të lira dhe jetës argëtuese kulturore, si dhe të përkujdeset për jetën dhe shëndetin e shfrytëzuesve të përkujdesur.

Kapaciteti për vendosje në IP për Përkujdesjen, Edukimin dhe Arsimimin e Fëmijëve dhe të Rinjve „Ranka Millanoviq“ - Shkup arrin 75 persona. Në momentin e vizitës sipas dokumentacionit u regjistruan 22 fëmijëve, prej të cilëve 5 fëmijë të gjinisë femërore dhe 17 fëmijë të gjinisë mashkullore. Prej tyre 17 fëmijë janë të dërguar në Institucion si rezultat i vendimit të shqiptuar gjyqësor, kurse 5 janë me probleme sociale edukuese.

Gjatë kohës së vizitës ishte përcaktuar se vetëm 4 fëmijë ishin prezent në Institucion, dhe 2 fëmijë ishin në mësim në shkollë të mesme. 9 fëmijë mungonin nga Institucioni pa leje, për të cilët me kohë ishte shpallur fletarrestim, 2 fëmijë ishin larguar në shtëpitë e tyre me lejen e drejtorisë, kurse 5 fëmijë ishin në përshtatje në shtëpitë e tyre.

Sipas MPN-së, shqetëson fakti që një numër i madh i fëmijëve mungojnë pa arsye nga Institucioni Publik.

Në IP për Përkujdesjen, Edukimin dhe Arsimimin e Fëmijëve dhe të Rinjve „Ranka Millanoviq“ - Shkup ka fëmijë të përkujdesur që nuk kanë arsim fillor, kurse janë të moshës 17-vjeçare dhe shkojnë në klasë të parë, sipas programit të rregullt të Byrosë së Arsimit.

MPN-ja mori informatë se në Institucionin Publik ka të punësuar edukues, një psikolog, një pedagog, një punëtor social, arkëtar, jurist, sekretar, instruktor, kuzhinier dhe 8 mësimdhënës klasorë të angazhuar nga Ministria e Arsimit. Por, nga vizita ishte konstatuar se në Institucionin Publik nuk ka të punësuar person mjekësor, kurse një pjesë e fëmijëve nuk kanë sigurim shëndetësor. Nga 01.07.2015, IP për Përkujdesjen e Fëmijëve me Probleme Sociale Edukuese dhe Sjellje të Çrregulluar - Shkup dhe IP për Përkujdesjen, Edukimin dhe Arsimimin e Fëmijëve dhe të Rinjve „Ranka Millanoviq“ - Shkup janë bashkuar dhe juridikisht përbëjnë një institucion.

Kushtet materiale

Lokalet shkollore dhe kapacitetet për vendosje

Mekanizmi Parandalues Nacional inspektoi në klasat e parapara për mbajtjen e mësimit. Pastaj konstatoi se këto lokale nuk kanë mjaft kushte teknike për punë, mjete mbikëqyrëse, përkatësisht tabelat ishin të vjetra. Edhe pse pas inspektimit të ditëve ishte konstatuar se në institucion ka të regjistruar më tepër fëmijë, për shkak të ikjes nga Institucioni apo dërgimit në përshtatje, mësimin e ndjekin një numër mjaft i vogël i fëmijëve.

Seksioni i femrave - Gjatë vizitës në seksionin e femrave, përfaqësuesit e Mekanizmit Parandalues Nacional takuan vetëm një vajzë. Dhoma në të cilën ajo qëndronte ishte relativisht e pastër, por mundej të ndihej era e lagështisë, mirëpo gjithashtu, ishte vërejtur se muret nuk ishin të lyera me gëlqere. Lokalet tjera të seksionit të femrave ishin të zbrazura, kurse kishte edhe një lokal (dhomë) më të madh në të cilin ishin të deponuar krevetet dhe dyshekët që në këtë moment nuk përdoren. Tualetet dhe banjat ishin të pastra, kishte ujë të ngrrohtë, me atë që disa nga çezmat dhe kazanët në tualetet nuk ishin në funksion.

Seksioni i meshkujve - MPN-ja inspektoi në disa dhoma të fjetjes edhe në seksionin e meshkujve, me ç'rast përcaktoi se mobilja ishte në gjendje të dobët. Çarçafin që e shfrytëzojnë fëmijët ishte i vjetër. Megjithatë, lokalet ishin të pastra, ashtu që higjiena ishte në nivelin e duhur.

Kuzhina dhe mensa

MPN-ja inspektoi në kuzhinë dhe përcaktoi se mirë është e pajisur me aparate elektrike përkatëse, kurse higjiena në të ishte në nivelin e duhur. Ekipi ishte informuar se çdo ditë përgatiten tri racione për mëngjes, drekë dhe darkë (nga dhjetë pjata). Të punësuarit lajmëruan se ushqimi është i njëjloshëm. Sipas deklaratave të fëmijëve, ata nuk i marrin çdoherë racionet e parapara, e ndonjëherë mungon pema, qumështi apo perimet.

Trajtimi dhe veprimi me shfrytëzuesit

Gjatë vizitës, MPN-ja bisedoi me tre shfrytëzues. Gjatë bisedës me njërin nga shfrytëzuesit, MPN-ja mori informatë se është i kënaqur nga ushqimi, merr para, merr leje për dalje, merr leje për Vitin e Ri ta vizitojë shtëpinë e tij, me çka në Institucionin Publik është kthyer me kohë. Personi e informoi MPN-në se askush prej personelit nuk ushtron dhunë mbi të dhe se nuk ka qenë dëshmitar i dhunës mbi shfrytëzuesit tjerë. Shfrytëzuesi informoi se ka sulme të përkohshme nga shfrytëzuesi i vjetër i cili është i dhunshëm, por Drejtorja mori masa për parandalimin e dhunës, kurse dhunuesi shfrytëzues është dënuar me ndalim për dalje dhe shkurtim të parave. Shfrytëzuesi i njëjtë e informoi MPN-në se rregullisht viziton mësim, ka edhe një vjet të mbarojë shkollën fillore, për çka pret të shkojë në shtëpi dhe ta vazhdojë arsimin në shkollën e hotelerisë në vendlindje.

Në lidhje me aktivitetet tjera, përveç kryerjes së obligimeve të shkollës, në hartimin e detyrës së shtëpisë, shfrytëzuesi deklaroi se merr pjesë në pastrimin e lokaleve dhe oborrit, por nuk merr pjesë në aktivitetet rekreative sportive dhe aktivitetet tjera.

Personi i dytë me të cilin ekipi i MPN-së bisedoi është vendosur në Institucionin Publik që katër muaj e gjysmë. Personi deklaroi se është i kënaqur nga kushtet për jetë në Institucion dhe nga raporti i të punësuarve. Theksoi se shpesh kontakton me psikologun, zyra e të cilit është çdoherë e hapur për shfrytëzuesit dhe se ai shpesh e viziton. Sipas tij, ushqimi nuk është i mirë, e as që i përmbush nevojat e tyre, edhe pse kanë mundësi të kërkojnë pjata plotësuese.

Në lidhje me aktivitetet plotësuese, personi deklaroi se merr pjesë në pastrimin e lokaleve të qëndrimit dhe të oborrit, ndonjëherë i ndihmon mjeshtrit të Institucionit, kurse dëshira e tij është të vizitojë shkollën e natës për elektrikistë. Shfaq interes edhe për aktivitetet sportive, por në institucion nuk zhvillohen kurrfarë aktivitetesh tjera.

MPN-ja në bisedë me vajzën e vetme që ishte e pranishme në Institucionin Publik, në pyetjen nëse është e kënaqur nga trajtimi që merr, u përgjigj pozitivisht dhe theksoi se është e kënaqur nga raporti i të punësuarve, e veçanërisht nga psikologu. Shfrytëzuesja u ankua për higjienën në kuzhinë dhe në cilësinë e ushqimit. Njëkohësisht, na informoi se nuk ndjek mësimin, sepse nuk i pëlqen mënyra në të cilën zhvillohet programi mësimor dhe se nuk është mjaft e motivuar nga të punësuarit.

Në bisedë me njërin ndër të punësuarit edukatorë, MPN-ja u informua se një periudhë të gjatë kohore fëmijët nuk kanë përkujdesje përkatëse në aspekt të përparimit dhe përmirësimit të edukatës, nuk kanë angazhime plotësuese, dhe përveç leximit dhe rregullimit të lokaleve ku qëndrojnë, nuk kanë aktivitete konkrete për risocializimin dhe përmirësimin e sjelljes së tyre.

Këtë e përcaktoi edhe ekipi i MPN-së gjatë vizitës, pra gjatë gjithë kohës derisa zgjati vizita, fëmijët ishin në oborr pa kurrfarë aktivitetesh.

MPN-ja mori informatë se në Institucionin Publik më e përfaqësuar është sjellja destruktive ndaj inventarit (goditja e dyerve, thyerja e dyerve, thyerja e karrigeve, thyerja e televizorit, etj.). Dhuna në mesin e fëmijëve ndodhë me incident, dhe kjo evidentohet në libër të veçantë.

Mbrojtja sociale

Sipas informatave të marra nga ekipi profesional i Institucionit Publik dhe sipas dokumentacionit profesional, MPN-ja përcaktoi se për çdo fëmijë në Institucion mbahet një dosje kumulative për të cilën është ngarkuar punëtori social dhe e cila përmban: Dokumentacionin socio-pedagogjik; Teknikat psikologjike; Dokumentacionin pedagogjik; Konstatimin dhe mendimin e punëtorit social; Konstatimin dhe mendimin e pedagogut; Dokumentin socio-pedagogjik të Qendrës Ndërkomunale për Punë Sociale; Raportin për planin dhe programin për Qendrën Ndërkomunale për Punë Sociale; Dokumentacionin për pranim; Formularët për ndjekje një herë në javë; Dëftesat dhe vërtetimin mjekësor se fëmija është i shëndoshë psikofizik; Listën me aktivitetet e përditshme; Dokumentacionin për pranime dhe lëshime.

Ekipi profesional i Institucionit Publik përgatit plan individual për secilin shfrytëzues, që revidohet në çdo gjashtë muaj, e njëkohësisht në çdo gjashtë muaj dorëzon raport te Qendra Ndërkomunale për Punë Sociale dhe te gjykata, nëse fëmija është dërguar në institucion me masën e shqiptuar nga gjykata kompetente.

Gjatë inspektimit, MPN-ja përcaktoi se raporti mujor për realizimin e planit dhe programit për çdo shfrytëzues ishte plotësuar me rregull nga punëtori social, psikologu dhe pedagogu. Punëtorët socialë në Institucion punojnë në dy turne, një herë në javë kanë kujdestari ditore dhe janë koordinatorë në ndërrim, dy herë në muaj gjatë fundjavave njëri ndër punëtorët socialë është i pranishëm në Institucion.

Në realizimin e punës profesionale dhe gjatë hartimit të konstatimit dhe mendimit, punëtorët socialë e shfrytëzojnë intervistën dhe gjenogramin si metoda dhe teknika për punë. Lista për ndjekjen e punës me shfrytëzuesin, gjenogrami, konstatimi dhe mendimi i punëtorit social janë pjesë e dosjes së çdo fëmije në institucion.

Plani për punë i punëtorit social është integruar në konstatimin dhe mendimin e ekipit profesional të Institucionit.

MPN-ja nga inspektimi në dokumentacion përcaktoi se punëtori social me rregull mban regjistër me rend alfabetik (formuari US3-1) të shfrytëzuesve të mbrojtjes sociale në institu-

cion, libër për pranimin e shfrytëzuesve të mbrojtjes sociale, libër të amzës për shfrytëzuesit e mbrojtjes sociale, libër për verifikimin e aktvendimeve të dërguara nga prokurori publik themelor dhe gjykata themelore për çdo fëmijë dhe libër për shfrytëzuesit e fshirë. Në libër të veçantë evidentohen ftesat e të miturve për në gjykatë.

MPN-ja konstatoi se punëtori social ka kontakte të përditshme me fëmijët në Institucionin Publik, që i evidenton në listën e afateve, e pastaj evidentohen në Listën për bisedën e realizuar individuale. Çdo fëmijë që duhet të paraqitet në gjykatë shoqërohet nga punëtori social.

Gjatë vizitës, punëtori social e informon ekipin e MPN-së se nuk ka takime me prindërit/kujdestarët e fëmijëve, edhe pse në planin e tij parashihen takime dhe njohja me mënyrën institucionale të jetesës. Në planin dhe programin, punëtori social nuk ka paraparë punë profesionale me familjen e shfrytëzuesve, e as vizitën e shtëpisë së tij nëse ka nevojë prej saj, për shkak të pamundësisë për realizimin e këtyre aktiviteteve.

MPN-ja konsideron se është e domosdoshme të realizohen kontakte me prindërit e shfrytëzuesve dhe të zbatohet puna sociale grupore.

Ekipi i MPN-së nga bisedat e bëra me shfrytëzuesit e vendosur në Institucion mori përshtypjen se fëmijët e njohin punën e punëtorit social, si dhe se janë të kënaqur nga puna e tij.

Mbrojtja shëndetësore

Në lidhje me realizimin e mbrojtjes shëndetësore, ekipi i MPN-së përcaktoi se fëmijët e vendosur në këtë Institucion nuk e realizojnë të drejtën e mbrojtjes shëndetësore, përkatësisht nuk kanë mjek amë, sepse Ligji për mbrojtje shëndetësore nuk lejon më tepër se dy herë të ndërrohet mjeku amë, e duke pasur parasysh faktin që fëmijët janë nga qytete të ndryshme, nevojitet të mundësohet ky ndryshim. Nga numri i përgjithshëm i fëmijëve të pranuar në këtë Institucion, 4 fëmijë janë shfrytëzues të mjeteve narkotike të cilëve Institucionin u lejon të mungojnë për shkak të mjekimit në institucionin përkatës për heqjen dorë dhe trajtimin e shfrytëzuesve të mjeteve narkotike.

MPN-ja u informua se nga numri i përgjithshëm i fëmijëve të vendosur në këtë Institucion, 4-5 fëmijë thithin ngjitëse, kurse disa fëmijë konsumojnë alkool.

Procesi arsimor

Procesi arsimor zhvillohet sipas programit mësimor për shkollat e rregullta fillore.

MPN-ja konsideron se duke pasur parasysh se këta fëmijë janë me aftësi intelektuale mesatare, programi që zbatohet në shkollat e rregullta fillore nuk është përkatës për ta, sepse nuk janë në gjendje ta ndjekin. Kjo, nga shkak që tek ata, edhe pse janë me aftësi intelektuale mesatare, ekzistojnë pengesa emocionale, vonesa emocionale dhe sociale. Në këtë lidhen pengesat në arsim, si rrjedhojë ekzistojnë zbrazëtira në njohuritë, madje edhe në rastet kur kanë të mbaruar nivel të caktuar të arsimit. Si rrjedhojë, fëmijët kanë mangësi të mëdha në njohuri dhe nuk mund të lidhen në procesin arsimor rrjedhës në klasën ku janë të përfshirë.

Në bisedën me njërin ndër të punësuarit edukues, MPN-ja u informua se një periudhë të gjatë kohore fëmijët nuk kanë përkujdesje përkatëse në aspekt të përparimit dhe përmirësimit të edukatës, nuk kanë angazhime plotësuese dhe përveç pastrimit dhe rregullimit të lokaleve ku qëndrojnë nuk kanë aktivitete për risocializimin dhe përmirësimin e sjelljes së tyre.

Psikologu shfrytëzon një metodologji përkatëse dhe ka inspektim në gjendjen psikike të shfrytëzuesve. Pasi numri i shfrytëzuesve shpesh është i vogël, më tepër angazhohet me punën individuale me çdo shfrytëzues. Edhe pse ka ndjekur trajnime të caktuara për punën

me fëmijët dhe të rinjtë me sjellje të çrregulluar, ka nevojë për zgjerimin e njohurive, sepse në praktikën psikologjike futen teste të reja dhe teste psikologjike moderne dhe teknika përkatëse për ndihmën e personave me probleme të kombinuara, veçanërisht emocionale dhe sociale.

MPN-ja konstaton motivim të pamjaftueshëm të të punësuarve për realizimin e procesit arsimor, që nuk mund të arsyetohet me specificitetin e shfrytëzuesve.

Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna

Në lidhje me vizitën e bërë paraprakisht në IP për Përkujdesjen, Edukimin dhe Arsimimin e Fëmijëve dhe të Rinjve „Ranka Millanoviç“ – Shkup dhe Raportin e veçantë të dorëzuar, Institucioni dorëzoi përgjigje jashtë afatit të paraparë ligjor, përkatësisht pas urgjencës së dorëzuar nga MPN-ja. Gjithashtu, edhe Ministria e Punës dhe Politikës Sociale dorëzoi përgjigje pas urgjencës së dorëzuar.

Në përgjigjen, drejtori i Institucionit në tërësi u pajtua me rekomandimin për përmirësimin e kushteve për qëndrim, kurse në lidhje me sasinë dhe cilësinë e ushqimit konsideron se ky është në nivel të duhur.

Në lidhje me faktin se shfrytëzuesit që janë të vendosur në Institucion në bazë të aktvendimeve të gjykatave themelore nuk janë të liruar nga pagesa e participimit, institucioni shumë herë kërkoi ndryshimin e rregullativës ligjore, por situata mbeti e pandryshuar.

Rekomandimi i MPN-së për punësimin e kuadrit profesional plotësues, si dhe nevojën nga zbatimi i punës sociale grupe, në tërësi pranohet.

Në lidhje me arsimin, drejtori theksoi se për nxënësit me vështirësi edukative të cilët deri në momentin e përkujdesjes nuk ishin përfshirë në sistemin arsimor, hartohen programe të veçanta individuale për punë sipas nivelit arsimor të fëmijës.

Ministria e Punës dhe Politikës Sociale e informon MPN-në se përparon bashkëpunimi me Byronë e Arsimit për shkak të nevojës nga ndërhyrja në programin mësimor dhe metodat për realizimin e mësimin.

Në lidhje me rekomandimin për sigurimin e kuadrit profesional plotësues, Ministria theksoi se në të ardhmen do të bëhen përpjekje për përparimin e kapaciteteve në institucion, dhe për motivim të mirë të kuadrit profesional për realizimin e detyrave të punës.

Që rekomandimi të gjejë vendosje alternative të personave të pastrehë, Ministria informon se kërkohet zgjidhja përkatëse, por se problemi nuk është zgjidhur për shkak të mungesës së mjeteve materiale.

2.3.4. Vizita në IP Enti për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve (Fusha e Topanës) - Shkup

Mekanizmi Parandalues Nacional - MPN, së bashku me ekipin e Seksionit për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve dhe Personave me Nevoja të Veçanta tek Avokati i Popullit, përfaqësuesit e Mekanizmit Parandalues Nacional të Austrisë dhe bashkëpunëtorin e jashtëm të Shoqatës së Defektologëve, zbatoi vizitë në IP Enti për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve - Shkup.

Veprimtaria dhe struktura

Enti për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve – Shkup është Institucion Republikan me interes publik dhe është në rjetin e institucioneve publike me karakter social. Veprimtaria themelore e Entit për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve është sigurimi i trajtimit

përmirësues rehabilitues të fëmijëve dhe të rinjve me pengesa të konsiderueshme, të vështira dhe të kombinuara në zhvillimin intelektual. Ky trajtim bën përfshirjen ditore dhe të internatit, përkujdesje, edukim, arsim, aftësi të punës, angazhim të punës dhe okupim të punës, mbrojtje shëndetësore, si dhe jetë argëtuese kulturore dhe jetë rekreative sportive të personave nën përkujdesje. Personat në Entin për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve – Shkup qëndrojnë në bazë të aktvendimit të Qendrës për Mbrojtje Sociale.

Në momentin e vizitës, në Ent qëndronin 63 shfrytëzues. Prej tyre 37 shfrytëzues janë të moshës prej 9 deri 30 vjeç, prej tyre 23 shfrytëzues janë pa përkujdesje prindërore, kurse 26 shfrytëzues çdo ditë merren nga familjet dhe pas mbarimit të mësimit në mënyrë të organizuar kthehen në shtëpitë e tyre.

Ka përjashtime, përkatësisht 9 persona pa përkujdesje prindërore qëndrojnë në Ent edhe pas moshës 26-vjeçare, deri në momentin e sigurimit të vendbanimit përkatës. Gjatë vitit, Enti siguroi mjete për pajisjen e njërive për të jetuar me mbështetje, në të cilat planifikohet të vendosen personat mbi moshën 26-vjeçare.

Kushtet materiale

Në përbërjen e Entit hyjnë tri objekte të ndërtimit të fortë me sipërfaqe prej 3.009 m², ato janë: Internati, objekti për aftësim për punë dhe objekti në të cilin janë të vendosur Drejtoria, Qendra Ditore e të Rriturve dhe Seksioni i Edukimit. Oborri është me sipërfaqe prej 16.000 m², prej të cilave fushat sportive me sipërfaqe 4.500 m² dhe oborri me sipërfaqe prej 11.500 m².

MPN-ja përcaktoi se objektet janë më të vjetra se 40 vjet dhe se për funksionim normal të Entit nevojitet të bëhet renovimi dhe zëvendësimi i dritareve, zëvendësimi i instalimit për furnizimin e ujit, instalimit për ngrohje dhe llojin tjetër të rekonstrukcionit.

Në të gjitha klasat ekziston plani dhe orari i aktiviteteve, kushtet e mira të lokalit dhe kushtet teknike për punë dhe numri i kufizuar i mjeteve mbikëqyrëse të cilat defektologët shpesh vetë i përpunojnë. Klasat janë të pajisura me tabelë, banka dhe karrige. Në këtë Seksion ekziston edhe kabineti i logopedit, por ky nuk është në funksion.

Trajtimi dhe veprimi me shfrytëzuesit

MPN-ja konstaton se në Entin për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve – Shkup, aktivitetet zhvillohen sipas Planit dhe Programit të përcaktuar, me të cilat planifikohen të gjitha segmentet e punës me shfrytëzuesit. Në kornizat e Institucionit, funksionon ekipi profesional në përbërje: defektologu ndihmës drejtor, psikologu, punëtori social dhe mjeku. Ekipi profesional në mënyrë aktive punon në planin për pranimin e shfrytëzuesve të rinj, observacionin dhe sistematizimin e shfrytëzuesve të sapopranuar në nivelin përkatës, respektivisht grupin përkatës, transferimin prej njërit grup në grupin tjetër dhe prej njërit Seksion në Seksionin tjetër. Për secilin shfrytëzues mbahet dosja që vazhdimisht plotësohet me plane dhe rezultate nga edukimi dhe aftësia për punë.

Në Entin për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve - Shkup, logopedi është i angazhuar në aftësimin për punë të shfrytëzuesve. Te numri më i madh i shfrytëzuesve, të folurit është i pazhvilluar në tërësi dhe këta në komunikim shfrytëzojnë gjeste dhe udhëheqje fizike.

Numri më i madh i fëmijëve nuk kanë të vendosur shprehë higjienike kulturore, por duke pasur parasysh se nuk ka të përfshirë edukatore, në masë të madhe është e rënduar puna e defektologut, i cili shpesh duhet ta ndërpresë procesin edukativo-arsimor dhe t'i dërgojë fëmijët në Internat.

Nga bisedimet e kryera, MPN-ja përcaktoi se nxënësit janë të kënaqur nga mësimi dhe

nga raporti i mësimdhënësve ndaj tyre, dhe se mund lirisht të shkojnë në shtëpi gjatë pushimit dhe të dalin vetë (kanë kartela për identifikim). Gjithashtu, shfrytëzuesit shprehën kënaqësi nga cilësia e ushqimit dhe nga kushtet për vendosje.

Edukimi

Në Institucion realizohet trajtimi edukativo-arsimor dhe trajtimi përmirësues rehabilitues. Trajtimi përmirësues rehabilitues është një proces i gjatë, i cili ka për qëllim të bëjë korigjimin e domosdoshëm apo zbutjen e pasojave sekondare, të shkaktuara nën ndikimin e pengesës primare në zhvillim, me qëllim të shfrytëzimit të mundësive dhe aftësive individuale, me të cilat disponon fëmija për shkak të sigurimit të mënyrës së mëvetësishme dhe cilësore të jetës dhe socializimit.

Puna profesionale zhvillohet në Seksionin e Edukimit, Aftësimit për Aktivitetet Prodhuese të Punës dhe Qendrën Ditore për të Rritur dhe zhvillohet nga personat profesionalë – defektologë, të sistematizuar në katër nivele, me nga një apo dy grupe në secilin nivel, në varësi nga numri i fëmijëve. Fëmijët sipas niveleve përkatëse, janë të sistematizuar në varësi nga mosha kalendrike dhe mentale, si dhe në varësi nga mundësitë dhe aftësitë e tyre.

MPN-ja u informua se trajtimi defektologjik profesional të cilin secili defektolog e zbaton përbëhet prej një varg mënyrash dhe metodash specifike të punës për realizimin e procesit rehabilitues. Si moment plotësues dhe kompleks në procesin e edukimit është prania e shpeshtë dhe pranimit të fëmijëve dhe të rinjve me pengesa të kombinuara në zhvillim, si dhe fëmijëve me simptoma të autizmit, fëmijëve hiperaktivë dhe fëmijëve me sjellje psikotike.

MPN-ja konsideron se për një realizim të suksesshëm të qëllimeve dhe detyrave të para para nga edukimi dhe arsimimi i kësaj kategorie të fëmijëve, i domosdoshëm është procesi i vazhdueshëm dhe mirë i organizuar dhe i sistematizuar edukativo-arsimor i cili për shkak të ndërlikimit të tij kërkon dhënien maksimale të punës dhe energjisë nga të punësuarit.

Sipas të dhënave të marra, në Entin për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve - Shkup, momentalisht ka 20 shfrytëzues prej nivelit të parë deri në nivelin e katërt, të sistematizuar në katër grupe që ndjekin mësim në ndërrimin e parë dhe të dytë, prej të cilëve 5 shfrytëzues janë më të moshuar, por janë të përfshirë në grupet me programin e integruar për jetë të pavarur.

Me shfrytëzuesit që kanë mbaruar nivelin e katërt, por të cilët për shkak të llojit të pengesës nuk kanë mundësi të përfshihen në procesin e aftësimit për punë zbatohet programi për okupimin me punë. Bëhet fjalë për 10 shfrytëzues të cilët janë të sistematizuar në dy grupe të kombinuara për okupim me punë. Mësimin e realizojnë gjithsej 11 mësimdhënës - defektologë.

Nga inspektimi në planet dhe programet mësimore, MPN-ja përcaktoi se mësimdhënësit punojnë me programe të veçanta, zbatojnë punë individuale dhe planifikim individual në mësim. Në secilin grup mbahet ditari për punën edukativo-arsimore, kurse për secilin fëmijë ekziston Plani arsimor individual dhe mbahet evidencë e sukseseve. Ekziston Plani për realizimin e aktiviteteve të projektit, Plani për realizimin e aktiviteteve jashtë mësimin dhe aktiviteteve të lira, etj.

Aftësimi për punë

Pas mbarimit të nivelit të katërt, shfrytëzuesit përfshihen në aftësimin për punë. Përfshirja theksohet në mënyrën si vijon: së pari vlerësohen afinitetet dhe aftësitë e shfrytëzuesve për profesionin e caktuar, pastaj shfrytëzuesit njihen me të gjitha grupet për aftësimin për punë, me çka e shprehin interesin e tyre, që në fund të vendos ekipi profesional, duke mbajtur llogari edhe për interesin e shfrytëzuesit.

Në Seksionin e Aftësisimit për Punë janë të përfshirë gjithsej 15 shfrytëzues të cilët janë të ndarë në tri grupe për punën edukativo-arsimore dhe katër grupe për mësimin praktik: servisi për pastrim dhe hekurrosje, auto-servisi, punëtorja e zdrukthëtarit dhe punëtorja e metalit. Me shfrytëzuesit punojnë tre mësimdhënës - defektologë dhe katër instruktorë. Në këtë Seksion, shfrytëzuesit aftësohen për kryerjen e punëve të rëndomta nga procesi i punës, në pjesën në të cilën janë të orientuar, në pajtim me aftësitë dhe interesat e tyre.

Gjatë vizitës në lokalet në të cilat realizohet mësimi praktik, MPN-ja bisedoi me instruktorët dhe shfrytëzuesit dhe konstatoi se ekziston interes i madh të shfrytëzuesit për aftësimin për punë, por aftësitë e tyre janë të kufizuara vetëm në aktivitetet e rëndomta.

Lokalet për mësimin praktik në pjesën më të madhe janë të pajisura me vegla dhe makina për punë, por mungojnë materialet për punë dhe pajisje mbrojtëse. Disa nga lokalet nuk ishin të rregulluara, të ngrohta dhe të ndriçuara në mënyrë përkatëse. Aftësimi për punë nuk lidhet me sektorin real të ekonomisë, për shkak të së cilës është i rënduar punësimi i shfrytëzuesve.

Qendra Ditore për Persona të Rritur

Shërbimet e Qendrës Ditore i shfrytëzojnë gjithsej 18 persona, prej të cilëve 11 shfrytëzues meshkuj dhe 7 shfrytëzuese femra. Aktivitetet në Qendrën Ditore i zbatojnë një defektolog dhe dy instruktorë, sipas programit të përcaktuar prej përpara për punën dhe planifikimin ditor. Shfrytëzuesit merren dhe kthehen në shtëpitë e tyre me transportin e organizuar - autobus i cili është shumë i vjetër, pa ngrohje dhe shpesh prishet. Shfrytëzuesit merren nga shtëpitë në ora 7:15, kurse kthehen në ora 15:00, me shoqërimin e punëtorit social. Ata mund të mbesin edhe më gjatë se ora 15:00, por në atë rast i marrin prindërit apo kujdestarët. Për shfrytëzuesit në Qendrën Ditore është i siguruar mëngjesi, kafeja, lëngu dhe dreka. Qendra Ditore është e pajisur me kuzhinë për çaj, lokal për pushimin ditor, gardërobë, tualet për meshkuj dhe për femra, etj.

Lokali për pushimin ditor në të cilin theksohen edhe aktivitetet është shumë i vjetër dhe në tërësi nuk i përmbush kushtet e nevojshme për qëndrim ditor dhe aktivitete të shfrytëzuesve. Në lokalin ka një aparat të TV-së, disa krevate dhe karrige, tryezë pingpongu dhe inventar të imët.

Në bisedë me shfrytëzuesit përcaktuam se këta janë të kënaqur nga përfshirja e tyre në Qendrën Ditore, por e shprehën nevojën nga siguri i kushteve më të mira për qëndrim dhe aktivitete.

Seksioni i Shëndetësisë dhe Internati me Kuzhinë

Nga inspektimi i kryer në Institucionin Publik, MPN-ja konstatoi se Seksioni i Shëndetësisë dhe Internati me Kuzhinë siguron vendosjen, mbrojtjen shëndetësore primare dhe rehabilitimin, përkujdesjen e plotë dhe kujdesin për gjendjen shëndetësore të çdo individit. Në të janë të punësuar pesë persona mjekësorë, prej të cilëve një mjek, dy infermiere dhe dy teknikë mjekësorë. Për higjienën kujdesen dy pastruese që punojnë në dy ndërrime.

Mbrojtja shëndetësore primare zhvillohet nëpërmjet mjekut amë nga ambulanca "Viktoria" që gjendet në afërsinë e Entit dhe ka për detyrë ordinimin e terapisë mjekësore apo dërgimin e mjekut specialist. Njëkohësisht në Ent ka të punësuar mjek i cili e ndjek gjendjen shëndetësore të shfrytëzuesve dhe njëkohësisht kujdeset për zbatimin e terapisë dhe mjekimit.

MPN-ja mori informatë se dokumentacionin mjekësor e mban mjeku amë nga ambulanca "Viktoria". Për secilin shfrytëzues të ri në Internat, kontroll dhe konsultim kryen ekipi profesional, bëhet observacioni, dorëzohet dokumentacioni për inspektim në gjendjen shëndet-

tësore të secilit shfrytëzues. Dokumentacioni është pjesë përbërëse e dosjes të cilën e mban te punëtori social.

Internati është i vendosur në objektin që është i përbërë nga kati përdhes dhe dy kate, me kapacitet prej 16 dhomash me nga shtatë krevate, por për shkak të mungesës së personalit shfrytëzohet vetëm njëra gjysmë nga të dyja katet, me nga katër dhoma. Në katin përdhes gjendet kuzhina dhe dhoma për ngrënie dhe gjashtë dhomat për fëmijët parashkollorë, prej të cilave dy nuk janë në përdorim. Dhomat për fëmijët parashkollorë janë mirë të pajisura, kanë aparat të TV-së, garnitura për ngrënie dhe në to shfrytëzuesit e kalojnë kohën e lirë. Për të dyja katet është e siguruar kujdestaria nga një infermiere-edukatore (apo edukator) dhe një defektolog. Fëmijët të cilët janë të vendosur në Internat lirisht mund të vizitohen nga familjet e tyre, kurse për fundjava dhe pushime mund të qëndrojnë në shtëpitë e tyre.

Përndryshe, MPN-ja mori informata se shpesh ndodhë që në ndërrimin e parë të mungojë infermiere.

Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna

Në Raportin e veçantë të dorëzuar në IP Entin për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve - Shkup, MPN-ja dha rekomandime në lidhje me procesin e arsimit dhe në këtë kuptim rekomandoi të furnizohen më tepër mjete mbikëqyrëse në klasa. Sipas vlerësimit të ekipit, nevojitet në lokalet për edukim vazhdimisht të ketë edukatore kujdestare, që të mund defektologët në mënyrë të papenguar ta realizojnë punën edukativo-arsimore dhe përmirësuese, por u rekomandua edhe hapja e Kabinetit për Trajnimin Përmirësues Rehabilitues, ku defektologu do të punojë individualisht me secilin shfrytëzues.

Gjithashtu, MPN-ja rekomandoi që kabineti i logopedit të vihet në funksion, të pajisjet me mjetet e nevojshme dhe aparaturën për trajtimin e logopedit, dhe të mundësohet puna e përditshme me shfrytëzuesit, me qëllim zhvillimin e të folurit të tyre.

Duke e pasur parasysh konstatimin se në pjesën e aftësisimit për punë ekzistojnë më tepër mangësi, MPN-ja theksoi se procesi duhet të mbahet me rregulla dhe aktivitete të përkufizuara saktë, duhet të lidhet me ekonominë reale me shoqatat që punësojnë persona me pengesë intelektuale.

MPN-ja rekomandoi që punëtoritë të pajisen me materiale për punë dhe pajisjen HTZ, të jenë mirë të ngrohura dhe të ndriçuara. Njëkohësisht, të sigurohen trajnime për instruktorë për hartimin e Planit individual për aftësimin për punë për të gjithë shfrytëzuesit dhe të mba-hen dosje për aftësimin për punë.

Në mënyrë shtesë, MPN-ja rekomandoi të rritet numri i infermiereve të punësuarra, me çka do të përmirësohet përkujdesja ndaj shfrytëzuesve, kurse defektologët do të lirohen nga kujdestaria që të mund plotësisht të përkushtohen në veprimtarinë edukativo-arsimore dhe rehabilituese.

Në lidhje me kushtet materiale, MPN-ja e theksoi domosdoshmërinë për blerjen e një automjeti të ri, renovimin e Qendrës Ditore dhe pajisjen e saj me karrige dhe tryeza të reja, mjete mbikëqyrëse dhe inventar tjetër, kurse shfrytëzuesit do ta shfrytëzojnë sallën e fizkulturës dhe të përfshihen në programin intensiv të terapisë së okupimit.

Drejtoria e IP Entit për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve - Shkup, edhe krahas obligimit ligjor, nuk dorëzoi përgjigje me rastin e Raportit të veçantë të Avokatit të Popullit - Mekanizmi Parandalues Nacional. Gjithashtu, edhe Ministria e Punës dhe Politikës Sociale nuk dorëzoi përgjigje pas urgjencës së dorëzuar.

VIZITAT E NJËPASNJËSHME NË VITIN 2015

Në vitin raportues 2015, Mekanizmi Parandalues Nacional zbatoi gjashtë vizita të njëpasnjëshme, prej të cilave tri ishin kryer në stacionet policore me kompetencë të përgjithshme, dy në institucionet ndëshkuese përmirësuese dhe një vizitë në Qendrën e Azilkërkuesve.

Vizitat e njëpasnjëshme u zbatuan me qëllim të kontrollohet zbatimi i rekomandimeve të MPN-së, të përmbajtura në raportet e veçanta, të cilat dolën nga vizitat e rregullta të kryera në institucione.

Në vitin 2015 u zbatuan vizitat e njëpasnjëshme në **SP Gazi Babë, SP Prilep dhe SP Koçanë**. Gjithashtu, u zbatuan vizitat në Seksionin e **Arrestit në INP Idrizovë, Burgun Tetovë dhe Qendrën e Azilkerkuesve në Vizbeg**.

3.1. Stacionet policore

3.1.1. Stacioni Policor Gazi Babë

Në pajtim me Programin vjetor për vitin 2015, MPN-ja zbatoi vizitë në SP Gazi Babë, me ç'rast bëri kontrollin nëse janë zbatuar rekomandimet e dhëna për përmirësimin e gjendjeve dhe eliminimin e mangësive dhe rreziqeve që mund të qojnë në torturë apo veprim ose ndëshkim tjetër mizor, çnjerëzor apo poshtërues.

Gjatë vizitës së SP Gazi Babë u konstatua se pjesa më e madhe e rekomandimeve të MPN-së që u dhanë në raportin paraprak janë zbatuar.

MPN-ja inspektoi 4 lëndë individuale të personave të mbajtur, me ç'rast përcaktoi se lëndët përmbajnë dosar të veçantë për personin e mbajtur, në pajtim me Procedurat Operative Standarde, që është i hartuar nga faqja e parë, e dytë dhe e tretë, e njëkohësisht ka edhe pasqyrë të qartë se cilat dokumente janë në shtojcën e dosarit. Në të gjitha dosjet individuale kishte edhe procesverbal për kontrollin e personave të mbajtur, në të cilin ishte theksuar se personi i mbajtur ishte mbikëqyrur në çdo 1 orë. Gjatë inspektimit në dosar për personat e mbajtur ishte përcaktuar se me kohë ishte njoftuar familja e personit të mbajtur, kurse në një rast u realizua e drejta për avokat, për çka edhe në procesverbalin për mbajtje kishte nënshkrim dhe faksimil nga avokati. Në një pjesë të dosarëve të kontrolluar ishte parë se ka qenë i njoftuar edhe Prokurori Publik në pajtim me LPP-në.

Nëpërmjet inspektimit në një dosje individuale për mbajtjen e shtetasit të huaj, MPN-ja përcaktoi se në përbërjen e dosjes kishte fletëpalosje për të drejtat e shumë gjuhëve, prej ku mund të përcaktohet se personi në mënyrë përkatëse ishte mësuar për të drejtat e tij në gjuhën që e kupton.

Gjithashtu, MPN-ja u informua se Stacioni Policor Gazi Babë ka të siguruar buxhet përkatës për ushqimin e personave që vuajnë në stacionin policor, mirëpo një dosje për personin e mbajtur më tepër se 6 orë, nuk përmbante dëshmi se personi ka marrë racion, gjatë mbajtjes së tij.

MPN-ja konsideron se nevojitet të plotësohet shënimi zyrtar me të cilën do të përcaktohet se personit që mbahet më tepër se 6 orë, i është siguruar ushqimi nga stacioni policor.

Gjatë vizitës, MPN-ja konstatoi se udhëzimi për të drejtat e personave të arrestuar dhe personave në vuajtje është theksuar në lokale. Në lokalin për marrjen në pyetje të personave, të drejtat janë theksuar në formë të kopjes së plastikës në listën me format A4 dhe janë të ngjitura në mur.

Gjithashtu, MPN-ja konstatoi se të drejtat janë theksuar edhe në korridor, para lokaleve për mbajtje, por jo edhe në këto lokale për mbajtje, sikurse u kërkua në rekomandimet e MPN-së.

Gjatë vizitës së njëpasnjëshme, MPN-ja inspektoi në lokalet për mbajtje, prej ku përcakttoi se lokalet për mbajtje nga pjesa e jashtme e derës ishin të shënuara me numra.

Gjithashtu, nga inspektimi në 4 dosjet individuale, MPN-ja përcakttoi se këto mbahen me rregull, kurse nga inspektimi në procesverbal për vuajtjen e personit, si dhe procesverbalet tjera të ngjashme për udhëzimin dhe realizimin e të drejtave, MPN-ja konstatoi se në të gjitha ka rrjedhë logjike të ngjarjes, përkatësisht verifikohet koha e parë e privimit nga liria.

Në raportin e vizitës paraprake, MPN-ja rekomandoi të vihen në përdorim të dyja lokalet për bisedime me personat e privuar nga liria. Gjatë vizitës dhe inspektimit në të dyja lokalet, MPN-ja konstatoi se vetëm një ndër lokalet për bisedime është vënë në përdorim, përkatësisht shfrytëzohet për dedikim që edhe është paraparë, kurse lokali i dytë nuk është në përdorim dhe në të ende ruhet pajisja policore.

Nga biseda me një person të mbajtur, MPN-ja mori informatë se bisedën dhe inspektimin inspektorët e kanë zbatuar në zyrat e tyre zyrtare, e jo në lokalet për bisedë me persona të privuar nga liria.

Nga biseda me udhëheqësin e turnit, MPN-ja mori informatë se respektohet e drejta e privatësisë kur personat e privuar nga liria e shfrytëzojnë tualetin, më saktë nëpunësi policor për shkak të sigurisë hyn në tualet, por është i vëmendshëm të mos e rrezikojë intimitetin dhe

privatësinë e personit të privuar nga liria.

Gjatë inspektimit në tualet, MPN-ja konstatoi se janë mënjanuar materialet dhe lëndët e rrezikshme, më saktë në tualet u mënjanua pasqyra, mbajtësi metalik për letrën e tualetit dhe zorra e dushit.

Gjatë vizitës së njëpasnjëshme në Stacionin Policor Gazi Babë, MPN-ja e kontrollloi zbatimin e rekomandimeve të dhëna për Ministrinë e Punëve të Brendshme, me ç'rast konstatoi se një pjesë të rekomandimeve Ministria i ka zbatuar, një pjesë janë zbatuar pjesërisht, kurse një pjesë nuk janë zbatuar.

MPN-ja përcaktoi se gjatë hyrjes në Stacionin Policor Gazi Babë është vendosur një barrierë e arritshme për personat me nevoja të veçanta, kurse gjendja me mbikëqyrje të videos (kamerat) nuk ka ndryshuar, sepse disa nga kamerat ishin në funksion, e disa jo.

Në lidhje me ajrosjen, MPN-ja përcaktoi se nuk është ndërmarrë asgjë nga MPB-ja për zbatimin e këtij rekomandimi, përkatësisht nuk është vendosur një sistem i veçantë për ajrosje në lokalet për mbajtje.

3.1.2. Stacioni Policor Koçanë

Mekanizmi Parandalues Nacional zbatoi vizitë të njëpasnjëshme në SP Koçanë i shoqëruar nga bashkëpunëtori i jashtëm, në pajtim me Memorandumin për bashkëpunim të nënshkruar ndërmjet Avokatit të Popullit dhe Shoqatës Maqedonase të Juristëve të Rinj. Gjatë vizitës nuk hasi në persona të mbajtur, dhe për këtë shkak nuk pati mundësi të bisedojë për arsye të përcaktimit të veprimit nga nëpunësit policorë dhe kushteve për mbajtje në këtë stacion policor.

MPN-ja gjatë vizitës së njëpasnjëshme në SP Koçanë, përkatësisht inspektimit në lokalet për mbajtje konstatoi se gjendja në këto lokale është e pandryshuar, përkatësisht nuk është bërë dislokimi i lokaleve për mbajtje nga pjesa e bodrumit, që do të thotë se edhe më tutje shfrytëzohen lokalet e njëjta për mbajtjen e personave që janë të privuar nga liria.

Nga inspektimi në 4 dosjet individuale, MPN-ja konstatoi se këto mbahen me rregull, në pajtim me rekomandimet e dhëna paraprakisht. Nga inspektimi në disa dosje ku personat e mbajtur e kanë realizuar të drejtën e kontrollit nga mjeku, doli se në mënyrë përkatëse dhe me kohë është thirrur mjeku për shkak të sugjerimit të ndihmës së mjekut. Në procesverbalin për mbajtje të personit, është shënuar se cili mjek dhe në cilën periudhë kohore e ka bërë kontrollin e mjekut, mirëpo në përbërjen e dosjeve të njëjta nuk ishte përfshirë dokumentacioni mjekësor plotësues, prej ku mund të konstatohen konstatimet dhe gjendja nga kontrolli i kryer.

Në Evidencën për përdorimin e mjeteve për detyrim për vitin 2015, u shënuan 7 raste që qartë u arsyetuan, kurse evidenca ishte plotësuar me rregull dhe secila grafikë ishte plotësuar. U konstatua se për të gjitha lëndët ekziston Vlerësim për bazueshmërinë, arsyetimin dhe plotfuqishmërinë e përdorimit të mjeteve për detyrim, si dhe raport për përdorimin e mjeteve për detyrim, ku u konstatua rrjedha e plotë e ngjarjes. MPN-ja vërejti një shkallë të lartë të rregullshmërisë gjatë mbajtjes së këtyre lëndëve.

Gjithashtu, në asnjë dokument nuk ishte vërejtur përdorimi i ngjyrës së korrektorit, përkatësisht vendosja e të dhënave gabimisht ishte vizatuar me një vijë dhe ishte e lexueshme.

Gjatë vizitës së njëpasnjëshme, MPN-ja konstatoi se rekomandimet e dhëna për Ministrinë e Punëve të Brendshme nuk u zbatuan, me përjashtim të një rekomandimi. Edhe pse

në pajtim me Planin e veprimit ishte planifikuar që SP Koçanë të jetë në mesin e stacioneve të para policore për rinovim dhe rikonstrukcion, MPN-ja konstatoi se gjendja me lokalet për mbajtje nuk ka ndryshuar dhe lokalet e bodrumit shfrytëzohen për mbajtjen e personave që janë të privuar nga liria.

Në SP Koçanë në pajtim me rregullativën ligjore për delikuecën e të miturve, ende nuk është siguruar lokali i veçantë për mbajtjen e fëmijëve. Por, në përbërjen e stacionit policor është ndërtuar një lokal i veçantë për bisedë me fëmijët, që është donacion i UNICEF-it. Në lokal ka mbikëqyrje video dhe audio, qelq për njohje dhe derë të hyrjes mbrapa me qasje për personat me nevoja të veçanta. Lokali për bisedë me fëmijët është i pajisur në pajtim me nevojat dhe në të janë vendosur mobile me ngjyra të lehta, muret janë me ngjyra të lehta dhe lokali duket i ngrohtë dhe i këndshëm, përkatësisht nuk mund të shkaktojë stres plotësues gjatë bisedës me fëmijën.

MPN-ja konstatoi se në lokalet për mbajtje ende nuk ka të vendosur sistem, përmes të cilit personi i mbajtur do të mund lehtë të thërrasë dikë nga personat zyrtarë, e nëse ka nevojë urgjente personi i mbajtur do të trokasë fuqishëm në derën metalike të lokalit.

Sipas informatës së komandantit të SP Koçanë, stacioni policor disponon me buxhet për ushqimin e personave të mbajtur.

3.1.3. Stacioni Policor Prilep

Vizitën në SP Prilep, MPN-ja e zbatoi i shoqëruar nga bashkëpunëtori i jashtëm i Shoqatës Maqedonase të Juristëve të Rinj, në pajtim me Memorandumin për bashkëpunim të nënshkruar ndërmjet Avokatit të Popullit dhe shoqatës së emëruar.

MPN-ja konstatoi se në SP Prilep, në pajtim me rekomandimet e dhëna paraprakisht të drejtat e personave që janë të privuar nga liria janë të vendosura në vend të dukshëm dhe në disa gjuhë, në lokalet për pranim dhe marrje në pyetje të personave të mbajtur.

Gjatë inspektimit në tualet, ekipi i MPN-së konstatoi se higjiena nuk është në nivelin e duhur dhe nuk vërejtj mjetete për mirëmbajtjen e higjienës (sapun të lëngshëm dhe letër tualeti). Nga ana tjetër, MPN-ja konstatoi se me qëllim të zvogëlimit të rreziqeve të mundshme nga lëndimi apo vetëlëndimi i personave që janë të privuar nga liria, në tualetet ishin mënjëuar sendet e rrezikshme (pasqyra, mbajtësi metalik për letrën e tualetit dhe zorra e dushit), përkatësisht është vepruar sipas rekomandimeve të dhëna paraprakisht.

Mekanizmi Parandalues Nacional, gjatë vizitës së njëpasnjëshme inspektoi në tërë dokumentacionin që mbahet për personin e mbajtur në procedurën policore, duke e përfshirë edhe procesverbalin për mbajtje, prej ku u konstatua se nuk ka ndërhyrje në asnjë nga kopjet indigo të procesverbalit për mbajtje.

Nga inspektimi në të gjitha dosjet individuale, doli se procesverbali për mbajtje ishte plotësuar në mënyrë përkatëse në pjesën e nevojës për mjek gjatë pranimit të personit. Në një dosje të kontrolluar, për një person të mbajtur për të cilin ishte konstatuar se ka nevojë për mjek, ishte thirrur mjeku dhe në dosje kishte shënim zyrtar të specialistit për udhëzimin dhe terapinë e përcaktuar.

Gjithashtu, në asnjë dokument nuk ishte vërejtur përdorimi i ngjyrës së korrekturës, përkatësisht futja e të dhënave gabimisht ishte vizatuar me një vijë dhe ishte e lexueshme.

Në bisedë me udhëheqësin e ndërrimit dhe personat tjerë zyrtarë, MPN-ja mori informatë se personat e mbajtur nuk vuajnë kolektivisht, por vendosen në lokale të veçanta, përveç në

raste të rralla ku kushtet teknike dhe reale nuk e lejojnë këtë. Në pajtim me informatat e marra nga udhëheqësi i turnit, nëse ka nevojë të bëhet kontrolli i hollësishtëm, ky bëhet në lokalit që nuk është në mbikëqyrje të videos.

MPN-ja mori informatë se SP Prilep disponon me depo për lëndët e marra përkohësisht, si dhe depo për armë të konfiskuara për të cilat nëpunësi kujdestar mban procesverbal/evidencë. MPN-ja nuk inspektoi në këtë lokal për shkak të pamundësisë të hapet, dhe si rrjedhojë nuk pati mundësi të kontrollohet nëse rekomandimi për deponimin përkatës dhe evidentimin e lëndëve të marra dhe armës së zjarrit, të dhënë në raportin e veçantë pas vizitës së kryer të rregullt është plotësuar.

MPN-ja, gjithashtu, vërejti se në hyrje të stacionit policor është ndërtuar një barriërë e arritshme, është zgjeruar edhe dera e hyrjes, me qëllim që të lehtësohet qasja e personave me nevoja të veçanta.

Në lidhje me rekomandimin e dorëzuar të MPB-ja për përmirësimin e mbikëqyrjes me video gjatë natës në lokalet për mbajtje, MPN-ja konstatoi se ky nuk është zbatuar. Nuk është zbatuar as rekomandimi që të sigurohet lokali i veçantë për mbajtjen e personave të mitur, e as që janë marrë masa për pajisjen teknike të lokalit për marrjen në pyetje të personave (kompjuteri, printeri, etj.).

Në momentin e vizitës, ekipi i MPN-së hasi një person të mbajtur, me të cilin bisedoi, me ç'rast u përcaktua se personi ishte arrestuar në ora 22:00 në ditën paraprake. Personi i mbajtur e informoi MPN-në se nëpunësit policorë mirë kanë vepruar me të, se është mësuar për të drejtat e tij në procedurën policore, me atë që i është sqaruar se përse është arrestuar dhe mbajtur dhe i kanë ofruar mundësi të thërrasë avokat. Njëkohësisht, gjatë kohës së qëndrimit në SP Prilep nuk u ballafaqua me kërcënime apo lëndime nga personat zyrtarë. Gjatë periudhës së mbajtjes, disa nëpunës policorë biseduan me të. Por, gjatë inspektimit në evidencë, u konstatua se personi ende nuk ishte evidentuar në librin e personave të arrestuar.

Në lidhje me mbrojtjen shëndetësore, MPN-ja mori informatë se ndihma mjekësore thirret me kërkesën e personit të mbajtur dhe me vlerësimin personal të nëpunësit policor, kurse në rast të shkaillës së lartë të alkoolizmit të personi i mbajtur, detyrimisht thirret mjeku me qëllim të sugjerimit me kohë të ndihmës së mjekut.

Ekipi i MPN-së inspektoi edhe në lokalet për mbajtje, me ç'rast konstatoi se higjiena nuk është në nivelin e duhur. Ishte matur temperatura prej 26°C, kurse lagështia arrinte 53%⁵. Në lokale kishte ajrosje të dobët dhe ndihej ajri i mbetur, kurse në lokalit e dytë kishte dritë të dobët ditore. Udhëheqësi i turit informoi se kamerat e sigurisë në lokalet për mbajtje nuk janë përfshirë gjatë natës. Tualeti ishte në gjendje të dobët higjienike, përkatësisht higjiena ishte në nivel të dobët dhe nuk kishte mjete për higjienë personale (sapun dhe letër tualeti).

3.2. Institucionet Ndëshkuese Përmirësuese

Gjatë vitit 2015 zbatuan u vizitat e njëpasnjëshme në 2 Institucione Ndëshkuese Përmirësuese: **Seksioni i Arrestit në INP Idrizovë dhe Burgun Tetovë.**

⁵ Standardet e pranueshme për lagështi prej 20-60 % R.H

3.2.1. Seksioni i Arrestit INP Idrizovë

Avokati i Popullit - Mekanizimi Parandalues Nacional e zbatoi vizitën e njëpasnjëshme në Seksionin e Arrestit në INP Idrizovë, i shoqëruar nga bashkëpunëtori i jashtëm i Shoqatës së Infermiereve, Mamive dhe Teknikëve të Republikës së Maqedonisë, në bazë të Memorandumit për bashkëpunim të lidhur paraprakisht.

Gjatë vizitës në Seksionin e Arrestit u vendosën 3 persona të dënuar me shëndet të dëmtuar, kurse 3 persona të dënuar u vendosën në klinikat tjera (njëri në Klinikën e Gastroentero-Hepatologjisë, njëri në ortopedi dhe njëri në Klinikën e Kardiologjisë). MPN-ja u informua se në seksionin e njëjtë është i angazhuar me punë një person i dënuar, si korrier, i cili shfrytëzon njërën ndër dhomat për vendosje .

Në pajtim me informatat e marra nga personi zyrtar që në momentin e vizitës ishte përgjegjës për Seksionin e Arrestit, prej INP Idrizovë rregullisht dorëzohen mjete për pastrim dhe për dezinfektim. Por, gjatë inspektimit në dhomat e fjetjes ku qëndrojnë personat e sëmurë që janë të dënuar, MPN-ja konstatoi se higjiena në lokalet e njëjta nuk është në nivelin e duhur.

Gjatë inspektimit MPN-ja konstatoi se krevatet nuk janë të pajisura me dyshekë, por me sfungjerë të rëndomtë, të cilat janë të mbështjella me çarçafë të papastër dhe të vjetër, me ç'rast në lokalin e parë kishte të vendosur 4 krevate, dritaret ishin të papastra, kurse në tualet ishte konstatuar lagështi e madhe e ajrit. Më tutje, në lokalin e dytë ku qëndronte një person i dënuar ishte vërejtur lagështi, kurse higjiena dhe kushtet materiale në lokal nuk ishin në nivelin e duhur.

Mekanizmi Parandalues Nacional, konstatoi se gjendja e konstatuar gjatë vizitës së rregullt dhe gjatë vizitës së njëpasnjëshme në lidhje me mirëmbajtjen e higjienës në lokale është e pandryshuar. Pra, në të gjitha lokalet, MPN-ja konstatoi nivel të ulët të higjienës, tualetet ishin të papastra, kurse muret e lokaleve ishin të dëmtuara dhe të palyera me gëlqere, edhe pse nga personi zyrtar ishte theksuar se është bërë lyrja me gëlqere e objektit.

Gjithashtu, nga biseda me personin zyrtar dhe personat e dënuar të vendosur në Seksionin e Arrestit, MPN-ja konstatoi se e drejta e qëndrimit në ambient të hapur ende nuk realizohet, andaj personat me sëmundje të caktuar mund të lëvizin vetëm në korridor, por jo edhe jashtë rrethit të Seksionit.

Seksioni i Arrestit disponon me automjet të vjetër për transport, i cili nuk i përmbush kushtet e nevojshme për transportin e personave të dënuar të sëmurë.

MPN-ja nga vizita konstatoi se në Seksion nuk ka mjek të angazhuar me punë, e as infermiere, kurse për rastet urgjente dhe sipas nevojës, vijnë mjekë nga klinikat, të cilët sipas nevojës u japin terapi ampulare dhe infuzion personave të dënuar, kurse në rastet serioze dhe urgjente, personat e dënuar dërgohen në klinikën përkatëse.

Duke e pasur parasysh gjendjen e tillë, MPN-ja konsideron se edhe pse mbrojtja shëndetësore, në pajtim me ndryshimet e Ligjit për kryerjen e sanksioneve është në kompetencë të institucioneve shëndetësore publike që ushtrojnë mbrojtje shëndetësore primare në zonën e së cilës gjendet institucioni ndëshkues përmirësues, kjo nuk e arsyeton mungesën e personelit mjekësor në seksion.

MPN-ja sugjeron se në Seksion duhet të ketë punëtor shëndetësor i cili do të jetë i ngarkuar për shëndetin e personave të dënuar në Seksionin e Arrestit, i cili do të ndihmojë gjatë organizimit të ekzaminimeve paraklinike të personave të dënuar të sëmurë, do të punojë në edukimin shëndetësor dhe zhvillimin e vetëdijes për higjienën personale, si dhe për izolimin e pacientëve me sëmundje.

Ekipi i MPN-së erdhi në përfundim se mungon evidenca për terapinë e përcaktuar që jepet në ditë për pacient dhe fletorja për pranimin e barnave, ku duhet të shënohet se cilin bar e ka marrë pacienti, në çfarë doze dhe kush e ka dhënë atë bar. Pra, në pajtim me informatat e marra, MPN-ja konstatoi se terapia në Seksion merret një herë në javë nga mjeku i cili përkujdeset për personat e dënuar në INP Idrizovë, megjithatë nuk e ka në formë të shkruar, përkatësisht mungon evidenca se cilat barna dhe cilët persona të dënuar i pranojnë në bazë ditore.

Personat që u hasën në Seksionin e Arrestit kishin ankesa për kushtet e këqija dhe kushtet materiale joadekuate dhe për kohën e lejuar për lëvizje, të cilën, si edhe gjatë vizitës së parë e shfrytëzojnë vetëm brenda në korridor, e jo edhe jashtë rrethit të Seksionit.

MPN-ja, gjithashtu, konstatoi se në lokale mungojnë dollapë të veçantë ku personat e dënuar do të mund t'i ruajnë sendet e tyre personale.

3.2.2. Burgu Tetovë

Avokati i Popullit - Mekanizmi Parandalues Nacional (MPN), gjatë vitit raportues zbatoi vizitë në Burgun Tetovë, së bashku me bashkëpunëtorët e jashtëm të Shoqatës së Psikiatërve dhe Shoqatës së Mjekësisë Ligjore. Vizita u zbatua në mënyrën që u formuan dy nënëkipe, të cilat inspektuan në seksionin e pranim, seksionin e mbyllur dhe seksionin e hapur, paraburgimin dhe ambulancën, por u kontrollua edhe evidenca profesionale, përkatësisht u inspektua në Librin për dënime disiplinore, Librin për evidencën e bastisjes së kryer, kontrollin e dosjeve profesionale, si dhe dokumentacionin mjekësor.

MPN-ja përcaktoi se gjatë vizitës në Burgun Tetovë ishin të pranishëm 83 persona të dënuar, prej të cilëve 9 të angazhuar me punë jashtë, 8 në fundjavë dhe 4 persona të dënuar në pushim vjetor, kurse në paraburgim ishin të pranishëm 17 persona.

Nga biseda me drejtorin e Burgut, MPN-ja mori informatë se institucioni me vite të tëra ka probleme me buxhetin, që ndikon në sigurimin e kushteve normale për qëndrimin e personave të paraburgosur dhe të dënuar.

Sipas informatave në periudhën e kaluar janë punësuar 2 persona, por edhe më tutje nuk ka plotësim të vendeve të punës në Sektorin e Sigurimit. U theksua se gjendja me kushtet materiale është identike, si edhe paraprakisht dhe se Burgu ka lokal për vizitat e personave të dënuar dhe këto realizohen jashtë në oborrin e Burgut.

Në Burg nuk ka mundësi për punëtori në të cilat do të realizohen aktivitetet ekonomike të instruktorëve, ndërsa nuk zbatohet as procesi arsimor.

Nuk ka përmirësim as në pjesën e rekomandimit që ishte dhënë për Drejtorinë për Kryerje të Sanksioneve për përmirësimin e kushteve në mensën e Burgut Tetovë, nëpërmjet sigurimit të numrit të mjaftueshëm të karrigeve, si dhe renovimin e sallës së TV-së. Drejtorja e Burgut e informoi MPN-në se personat e dënuar mund të angazhohen me punë jashtë institucionit, por për këtë vështirë se marrin pëlqim nga Drejtorja për Kryerje të Sanksioneve. Përndryshe, nga numri i përgjithshëm i personave të dënuar 29 ishin persona të kthyer, kurse 60 kryerës primarë.

Gjatë vizitës së njëpasnjëshme, MPN-ja inspektoi dhe bisedoi me personat në paraburgim në Pjesën e Paraburgimit, me ç'rast konstatoi se në pjesën e vjetër lokalet nuk janë të pastra dhe personat janë të vendosur në kushte substandarde. Edhe pse gjatë vizitës, temperatura e dhomave ishte në kufijtë e lejuar (temperatura 23 °C, si dhe lagështia 50%), përsëri personat në paraburgim u ankuan se lokali nuk ngrohet mjaft gjatë periudhës së dimrit.

MPN-ja konstatoi se një pjesë e lokaleve në pjesën e vjetër të paraburgimit nuk kanë

karrige, as sirtarë. Pjesa më e madhe e tyre janë të furnizuara me dyshekë të sfungjerit, në shumicën e lokaleve janë të dëmtuara sistemet për thirrje (zilet), kurse në muret ishte vërejtur sasi e madhe e lagështisë.

Nga inspektimi në pjesën e re të paraburgimit u vërejtën kushtet e mira, dyshemeja është e mbuluar me laminat, por edhe krevatet janë më të reja, mirëpo sërish mungojnë mjetet tjera ndihmëse për pushim dhe konsumim të ushqimit (tryeza, karrigia, etj.) Personat u ankuan në cilësinë e ushqimit.

Gjatë vizitës, MPN-ja nuk mori ankesa nga personat e vendosur në pjesën e paraburgimit, në lidhje me veprimin ndaj tyre nga Sektori i Sigurimit, e as në mënyrën se si zbatohet kontrolli i dhomave. Në këtë drejtim, MPN-ja konkludoi se rekomandimi i dhënë nga viti 2012 respektohet dhe nuk ekzistojnë ankesa për marrëdhënien jokorrekte, si edhe kërcënimet verbale ndaj personave në paraburgim.

MPN-ja konsideron se duhet të përmirësohen kushtet për vendosje dhe qëndrim në seksionin e paraburgimit nëpërmjet respektimit të standardeve dhe rekomandimeve minimale ndërkombëtare dhe vendore. Në këtë kontekst, lokalet duhet të kenë qasje të drejtpërdrejtë në ndriçimin ditor natyror, lagështia të zvogëlohet dhe në të gjitha lokalet të instalohet sistemi për thirrje (zilet me alarm). Tualeti duhet fizikisht të veçohet prej kapacitetit të vendosjes së lokalit të paraburgimit.

MPN-ja nuk konstaton ndryshime në lidhje me gjendjen e përcaktuar gjatë vizitës së rregullt, përkatësisht personat në paraburgim kanë mundësi për shëtitje prej një ore, kurse kohën e mbetur e kalojnë në lokalet e paraburgimit, dhe nuk janë të përfshirë në aktivitetet e përditshme të Burgut. Lokali për shëtitje është në rregull, por nuk ka pjesë të mbuluar e cila do të shfrytëzohej gjatë kushteve të këqija kohore.

Në vitin 2012, MPN-ja dha rekomandim që vendosja dhe pranimi i personave të dënuar të zbatohet në pajtim me dispozitat e Ligjit për kryerje të sanksioneve, kurse seksioni i pranimi të mos shfrytëzohet edhe për vendosjen e kategorive tjera të personave të dënuar (persona që vuajnë dënimin disiplinor dhe trajtimin me burg), me qëllim të shmangies së infektimit kriminogjen të personat e dënuar të sapopranuar.

Gjatë vizitës së njëpasnjëshme, MPN-ja hasi në gjendjen e njëjtë, përkatësisht krahas personave që janë pranuar në Burg, në pjesën e pranimi ishte prezent një person të cilit i ishte shqiptuar masa e birucës. Mënyra e tillë e vendosjes, sipas vlerësimit të ekipit të MPN-së mund negativisht të ndikojë te personat e dënuar që janë të sapopranuar në Institucion. Nga biseda me personat e vendosur në seksionin e pranimi, MPN-ja mori informatë se të gjithë ishin kontrolluar nga mjeku në afatin e paraparë prej 24 orësh, kurse personat nuk patën vërejtje për marrëdhënien e të punësuarve të Sektorit të Sigurimit.

Gjatë vizitës, MPN-ja bëri matjen e lokaleve, me ç'rast përcaktoi se në lokalin e parë që është me sipërfaqe prej 14.4 m² u vendosën 6 persona të dënuar, që është nën standardet e dëshiruara prej 4 m² për person, kurse në lokalin e dytë u vendosën 2 persona. Gjatë bisedës me personat e dënuar, MPN-ja mori ankesë për cilësinë dhe sasinë e ushqimit, ndërsa mori informatë se personat e dënuar çarçafin e sigurojnë prej shtëpisë.

Nga inspektimi në dhomat në seksionin gjysmë të hapur/të hapur konstatohet se në to vendosen personat mbi maksimumin e lejuar të përcaktuar me Ligjin për kryerje të sanksioneve. Pra, në njërin lokal u vendosën 6 persona të dënuar, kurse madhësia e dhomës ishte 13.4 m², në lokalin e dytë kishte 8 persona të dënuar në sipërfaqe prej 16.5 m². Dhomat ishin të rregullta dhe të pastra, dhe në to kishte aparat të TV-së. Temperatura në dhoma ishte në kufijtë e përcaktuar, përkatësisht 22°C, kurse lagështia e ajrit 47%.

Si edhe paraprakisht, MPN-ja konstatoi se kapacitetet e vendosje it në këtë pjesë nuk

janë të mjaftueshme. Një pjesë e tyre u rinovuan dhe janë në gjendje të mirë, por në dhomat e vjetra është i domosdoshëm rekonstrukcioni i plotë.

Në bisedë me personat e dënuar nuk patën vërejtje në Sektorin e Sigurimit dhe në marrëdhënien e tyre, nuk u ankuan në përdorimin tej mase të forcës, as në dhunë ndërmjet personave të dënuar, nuk patën as vërejtje për marrëdhënien e Sektorit të Risocializimit dhe theksuan se çdoherë kanë mundësi të bisedojnë me ta.

Personat e dënuar dhanë vërejtje për ngrohjen e lokaleve gjatë periudhës së dimrit, për cilësinë e ushqimit, për këto shkaqe ushqimin e sigurojnë prej shtëpisë. Njëkohësisht u ankuan se nuk kanë mjaft barna, veçanërisht për sëmundjet kronike.

Sipas informatave, MPN-ja konstatoi se mbrojtja shëndetësore në Burgun Tetovë është e organizuar nga sektori shëndetësor, i përbërë prej 1 mjeku dhe 1 infermiereje. Mbrojtja shëndetësore është e arritshme 24 orë, me mjekun në thirrje. MPN-ja nga inspektimi në dokumentacion përcaktoi se të gjithë personat ishin kontrolluar gjatë pranimit në institucion, në afatin e përcaktuar ligjor prej 24 orësh.

Shumica e personave në paraburgim theksuan se u mundësohet mbrojtja shëndetësore themelore, por se mungon mbrojtja shëndetësore specialiste. Nga personat në paraburgim u morën edhe ankesa se ka mungesë barnash, veçanërisht për sëmundjet kronike dhe se shumica prej tyre vetë e blejnë terapinë medikamentoze.

MPN-ja i shënoi të gjitha ankesat, për çka për rastet e veçanta inspektoi në dokumentacionin mjekësor dhe bisedoi me mjekun dhe infermierën. Pastaj MPN-ja konstatoi se personeli mjekësor me rregull e kreu pjesën mjekësore dhe administrative të punës, por për joefikasitetin e shërbimit shëndetësor ndikon buxheti i pamjaftueshëm, si dhe statusi i tyre i padefinuar.

MPN-ja rekomandoi të ndërpritet praktika e vendosur afatgjate që të kursehet në buxhetin e sektorit shëndetësor.

MPN-ja përcaktoi se Burgu mundëson vetëm mbrojtjen shëndetësore themelore, dhe konstaton se ekziston zgjatja dhe mosrealizimi i procedurave diagnostike dhe terapeutike, që gjithashtu ka të bëjë me buxhetin e pamjaftueshëm shëndetësor. MPN-ja rekomandoi të sigurohet buxheti përkatës për mbrojtjen shëndetësore përkatëse të personave në paraburgim, duke i përfshirë edhe personat e sëmurë kronikë.

MPN-ja konstaton se respektohen të gjitha parimet e besueshmërisë së dokumentacionit mjekësor, si dhe besueshmërisë gjatë kontrollit. Nga dokumentacioni është e qartë se mbahet dokumentacioni shëndetësor përkatës, sikurse për rastet akute, ashtu edhe për nevojat e të sëmurëve kronikë.

MPN-ja inspektoi edhe në ambulancën në të cilën bëhen kontrollet, me ç'rast përcaktoi se kjo është e vogël dhe në të mungojnë: krevati i spitalit, perdja, aparati mobil për EKG-në, si dhe aparatet tjera mjekësore themelore me qëllim të bëhet kontrolli i përgjithshëm i personave të dënuar. Sektori shëndetësor në Burgun Tetovë disponon me aparat për matjen e shtypjes së gjakut, si dhe kompjuter në të cilin me rregull regjistrohet tërë dokumentacioni mjekësor. Dosjet mjekësore me rregull mbahen nga mjeku.

MPN-ja konkludoi se mjeku e njeh mirë gjendjen shëndetësore të secilit person të gjykuar, e në momentin e vizitës kishte tre persona që ishin me terapi metadone dhe ata çdo ditë e marrin dozën e përcaktuar. Mjeku theksoi se në burg gjendet mjeku specialist - psikiatër. Nga mjeku me rregull mbahet evidenca (ditarët për evidencën e sëmundjeve infektive, evidencën e personave të dënuar të lënduar dhe librin për rezultatet nga kontrolli i ushqimit dhe ujit që shfrytëzohet në Burg).

Nga inspektimi në dokumentacion, MPN-ja konstatoi se personat të cilëve u është shqiptuar dënim disiplinor qeli janë kontrolluar nga mjeku para dërgimit të tyre. Evidente në

dokumentacion ishte se për një person të dënuar, mjeku nuk ka dhënë pëlqim, për shkak që kjo masë disiplinore nuk ishte zbatuar.

Gjatë vizitës, MPN-ja hasi një person të moshës 73-vjeçare që qëndronte në seksionin e hapur dhe i cili për shkak të sëmundjeve kronike nuk mund të lëvizte. Nga inspektimi në dokumentacionin e tij mjekësor u vërtetua se janë marrë të gjitha masat, kurse nga mjeku për këtë rast është njoftuar gjykatësi në Gjykatën Themelore Gostivar dhe është kërkuar nga Gjykata që personi të transferohet në Qendrën Klinike. Pas kërkesës nuk është marrë përgjigje edhe pse ka kaluar një afat i gjatë kohor.

Bashkëpunëtorët e jashtëm të MPN-së, dhanë mendim se kushtet në Burg nuk janë përkatëse për mjekimin e atij personi dhe rekomandoi që personi të dërgohet në mjekim përkatës në spital.

Në këtë kontekst, MPN-ja i ka parasysh Rregullat Evropiane të Burgut, sipas të cilave, "të sëmurët e burgosur të cilëve u nevojitet mjekimi specialistik do të zhvendosen në institucione speciale apo spitalet e qytetit nëse nuk është e mundur që mjekimi i tillë të sigurohet në burg". Për këtë rast, MPN-ja hartoi shënim zyrtar, për çka Avokati i Popullit formoi lëndë për mbrojtjen e të drejtave të personit të dënuar.

Në lidhje me ushqimin, MPN-ja konstatoi se ky është me cilësi të dobët, nuk përmban proteina dhe se personave nën përkujdesje u jepet ushqimi i njëjlojshëm. Në kuzhinë punon një kuzhinier profesional me disa persona të dënuar të cilët i ndihmojnë në përgatitjen e ushqimit. MPN-ja përcaktoi se shqyrtimet mikrobiologjike bëhen vetëm te kuzhinieri, e jo edhe te personat tjerë të angazhuar në kuzhinë.

MPN-ja vlerësoi se në depo nevojitet të ndahen mjetet kimike të ushqimit, si dhe mjetet për ngrënie. Higjiena në kuzhinë, dhomë të ngrënies, si dhe në dhomat në të cilat qëndrojnë personat e dënuar ishte në nivelin e duhur, kurse Libri për kontroll të ushqimit mbahej me rregull.

Gjatë vizitës asnjë person i privuar nga liria nuk u ankua në mundimin apo veprimin johuman, por vërejtjet më të mëdha nga personat e dënuar u dhanë për kushtet e këqija materiale.

MPN-ja konsideron se nevojitet dislokimi i objektit, përkatësisht ndërtimi i objektit që do të disponojë me kushtet përkatëse për vendosje, punëtori, si dhe lokale për zbatimin e trajtimit individual dhe grupor. Në të duhet të ketë edhe lokal të veçantë për vizita, si dhe lokal për kontrollin e personave të dënuar.

MPN-ja rekomandoi që personat që vuajnë masën paraburgim të përfshihen më rregullisht në aktivitetet e punës, aktivitetet rekreative ditore dhe tjera.

Në pjesën e mbrojtjes shëndetësore nevojiten aparate të domosdoshme mjekësore pa dallim në cilën kompetencë është mbrojtja shëndetësore, zgjerimi i ambulancës, një herë në javë vizita nga psikiatri, si dhe vaksinimi kundër Hepatit B i tërë personelit dhe personave të dënuar.

Si edhe në raportet paraprake, MPN-ja thekson se nevojitet të rritet numri i kuadrove të përhershme të punësuar në Burgun Tetovë, në pajtim me aktin për sistematizim, në Sektorin e Sigurimit, si dhe punëtori social dhe edukuesit në Sektorin e Risocializimit.

3.3. Masat e marra dhe zbatimi i rekomandimeve të dhëna

Pas Raportit të veçantë të dorëzuar për vizitën e njëpasnjëshme të zbatuar në **SP Koçanë**, Mekanizmi Parandalues Nacional nuk mori përgjigje nga stacioni policor, por përgjigjja ishte dorëzuar prej Ministrisë së Punëve të Brendshme.

Ministria e Punëve të Brendshme e informoi MPN-në se rekomandimi për rregullimin e lokaleve të veçanta për mbajtjen e fëmijëve, përkatësisht për zbatimin e Planit të veprimit për rekonstrukcionin e stacioneve policore do të merret parasysh dhe do të realizohet në pajtim me mundësitë financiare. Ministria, gjithashtu, informon se në kornizat e projektit "Përforcimi i kapaciteteve të organeve kompetente për veprimin me personat e mbajtur dhe personat në paraburgim", që zbatohet nga Zyra Programore e Këshillit të Evropës në Shkup, në Stacionin Policor Koçanë janë pajisur 2 lokale për mbajtje, të pajisura me krevat, dyshek dhe çarçaf, si dhe tryezë dhe karrige të fiksuara.

Rekomandimi i MPN-së për vendosjen e sistemit për video dhe audio mbikëqyrje dhe sistemit për thirrje pjesërisht është zbatuar në SP Koçanë, sepse ka qenë i instaluar sistemi interfon për thirrjen e personit zyrtar. Ministria e Punëve të Brendshme, gjithashtu, e informon MPN-në se nëpërmjet Zyrës Programore të Këshillit të Evropës në Shkup, është zbatuar furnizimi i pajisjes në një zyre e cila do të shfrytëzohet për bisedë me personat e mbajtur.

SP Prilep, gjithashtu, nuk dorëzoi përgjigje me rastin e Raportit të veçantë, por te MPN-ja ishte dorëzuar përgjigjja prej Ministrisë së Punëve të Brendshme.

Ministria e informon MPN-në se vazhdimisht dhe me rregull mbahet evidenca për personat e mbajtur, kurse nga SP Prilep janë ndërmarrë aktivitete për përmirësimin e vazhdueshëm të higjienës në lokale. Në lidhje me rekomandimet e MPN-së për përmirësimin e sistemit për ajrosje dhe ndriçim të tri lokaleve të theksuara për mbajtje, janë marrë masat edhe nga SPB Manastir, prej ku është dorëzuar akt-kërkesë te Seksioni për Punë të Përbashkëta të Ministrisë së Punëve të Brendshme, me të cilën është kërkuar marrja urgjente e masave për përmirësimin e gjendjes në lokalet për mbajtje. Me shkresën e njëjtë është kërkuar rregullimi edhe i sistemit për video mbikëqyrje të vendosur në lokalet për mbajtje, si dhe sigurimi i kompjuterit dhe prinetarit në lokalin për qëndrimin e personave të dënuar.

Sa ka të bëjë me gjendjet e konstatuara në **SP Gazi Babë**, MPN-ja nuk ka marrë përgjigje as nga stacioni policor, as nga Ministria e Punëve të Brendshme.

Drejtoria për Kryerje të Sanksioneve dorëzoi përgjigje me kohë sipas rekomandimeve të Avokatit të Popullit - MPN-së të dhëna në Raportin e veçantë, për tejkalimin e gjendjeve negative të përcaktuara në **Seksionin e Arrestit – INP Idrizovë**, kurse nga Drejtoria e INP Idrizovë nuk është dorëzuar përgjigje.

Në lidhje me rekomandimin për rregullimin e materies ligjore dhe nënligjore për dhënien e mbrojtjes shëndetësore të personave të dënuar, Drejtoria e informoi MPN-në se me rregullativën e paraparë ligjore rregullohen shërbimet shëndetësore të personave të dënuar gjatë mjekimit në spital, gjatë qëndrimit në Seksionin e Arrestit që është në kornizat e Qendrës Klinike – Shkup dhe në të cilën qëndrojnë personat e dënuar që kanë nevojë për trajtim mjekësor. Drejtoria, gjithashtu, informon se planifikohet ndërtimi i një objekti të ri për të sëmurët që vuajnë dënimin me burg, i cili do të ndërtohet me mjetet dhe mbështetjen e Bankës për Zhvillim të Këshillit të Evropës, në kornizat e Projektit për rekonstrukcionin e institucioneve shëndetësore, që e realizon Ministria e Shëndetësisë.

Duke pasur parasysh se rekomandimi për sigurimin e resurseve njerëzore shtesë për funksionimin e papenguar të Seksionit të Arrestit nuk është në kompetencë të Drejtorisë, kjo e njoftoi MPN-në se nuk mund të veprjë me këtë rekomandim.

Sipas rekomandimit të caktohet punëtor shëndetësor, përkatësisht personal mjekësor i cili do të ngarkohet për shëndetin e personave të dënuar në Seksionin e Arrestit, Ministria e Shëndetësisë nuk ka vepruar, e as nuk ka dorëzuar përgjigje me rastin e Raportit të veçantë për vizitën e Seksionit të Arrestit.

Drejtorja për Kryerje të Sanksioneve, gjithashtu, dorëzoi përgjigje me kohë me rastin e Raportit të veçantë të Avokatit të Popullit – MPN-së për vizitën e Burgut Tetovë, kurse Drejtorja e Burgut Tetovë nuk dorëzoi përgjigje.

Drejtorja për Kryerje të Sanksioneve ka vepruar sipas rekomandimeve të MPN-së, për nevojat e personave të dënuar t'u jepet mundësia që me punë të angazhohen jashtë institucionit, ashtu që në vitin 2015 nga gjithsej 35 kërkesat e parashtruara, është dhënë pëlqimi për 31 kërkesa për angazhimin me punë jashtë institucionit.

Në lidhje me rekomandimin për renovimin e mensës dhe lokaleve tjera në pjesën e paraburgimit dhe pjesën e burgimit, Drejtorja informoi se kjo varet nga mjetet financiare, e nëse këto sigurohen, renovimi do të realizohet në periudhën e ardhshme.

Drejtorja për Kryerje të Sanksioneve, gjithashtu, e informoi MPN-në, se në Burgun Tetovë janë hartuar akte të reja për sistematizimin e vendeve të punës, me të cilat parashihet rritja minimale e vendeve të punës në Sektorin e Sigurimit, për çka është marrë pëlqimi nga Ministria e Shoqërisë Informatike dhe Administratës. Sipas Drejtorisë që të realizohet ky rekomandim nevojiten mjete plotësuese, dhe ky do të realizohet kur këto do të sigurohen. Konkretisht, Drejtorja për Kryerje të Sanksioneve e informoi MPN-në se në pajtim me Ligjin për shërbim në Armatën e Republikës së Maqedonisë, në rrjedhë është vlerësimi i nevojave për marrje të ushtarëve profesionalë nga Armata në Institucionet Ndëshkuese Përmirësuese dhe Institucionet Edukuese Përmirësuese, të cilëve u ka pushuar kontrata e punës që paraqet mundësi për rritjen e numrit të të punësuarve në Sektorin e Sigurimit në Burgun Tetovë.

3.4. Qendra e Pranimit të Azilkërkuesve

Avokati i Popullit si Mekanizëm Parandalues Nacional (MPN), gjatë vitit 2015 zbatoi vizitë në Qendrën e Azilkërkuesve, si pjesë e aktiviteteve të planifikuara të Tuining Projektit në bashkëpunim me Ombudsmanin Austriak. Në vizitën mori pjesë bashkëpunëtori i jashtëm i Shoqatës Maqedonase të Juristëve të Rinj dhe dy përfaqësuesve të Ombudsmanit Austriak.

Vizitën e njëpasnjëshme të Qendrës së Azilkërkuesve, MPN-ja e zbatoi në kornizat e mandatit dhe kompetencave që dalin prej Protokollit fakultativ në Konventë kundër torturës dhe veprimit apo ndëshkimit mizor, çnjerëzor apo poshtëruar dhe Ligjit për Avokatin e Popullit.

Në pajtim me Ligjin për azil dhe mbrojtje të përkohshme, azilkërkuesi deri në miratimin e vendimit përfundimtar në procedurën për njohjen e së drejtës për azil, ka të drejtë të qëndrimit, vendosjes dhe përkujdesjes në Qendrën e Azilkërkuesve apo vend tjetër për vendosje të caktuar nga Ministria e Punës dhe Politikës Sociale. Gjithashtu, azilkërkuesi ka të drejtë të shërbimeve shëndetësore themelore, të drejtë të mbrojtjes sociale, punë vetëm në kornizat e Qendrës së Azilkërkuesve apo vend tjetër për vendosje të caktuar nga Ministria, të drejtë të kontakteve me Komisaratin e Lartë të Refugjatëve, si dhe me organizatat humanitare joqe-

veritare për shkak të sigurimit të ndihmës juridike.

Qendra është institucion publik, i vendosur me vendimin e Qeverisë së RM-së⁶, me qëllim të vendosje it, ushqimit, shërbimeve të punëve sociale, aktiviteteve kulturore argëtuese dhe aktiviteteve rekreative dhe shërbimeve tjera, në pajtim me standardet minimale për pranimin e azilkërkuessve, të përcaktuara me aktet ndërkombëtare, të ratifikuara në pajtim me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë.

Gjatë vizitës së zbatuar në vitin 2015, MPN-ja përcaktoi se Qendra e Azilkërkuessve e shfrytëzon vetëm ndërtesën e parë ku ka dhoma për vendosje, kurse ndërtesa e dytë i është dhënë në shfrytëzim Ministrisë së Punëve të Brendshme dhe në të vendosen personat me hyrje joligjore në Republikën e Maqedonisë, duke e pasur parasysh stërmbushjen e Qendrës së të Huajve në Gazi Babë.

Gjatë kohës së vizitave paraprake të kryera në vitin 2011 dhe vitin 2013, MPN-ja përcaktoi se ndërtesa e parë është rrënuar. Lokalet ishin të parregulluara dhe të papastra, në to ishte vërejtur sasi e madhe e lagështisë, kurse në një pjesë të lokaleve ishin thyer dritaret. Një pjesë e tualeteve ishin rrënuar plotësisht, të ndyra dhe jashtë përdorimit.

Në momentin e vizitës së MPN-së në Qendrën e Pranimit të Azilkërkuessve u regjistruan gjithsej 74 persona. Përndryshe, Qendra e Pranimit disponon me kapacitet prej 110 personave me mundësi të vendosen krevate shtesë në situata të jashtëzakonshme. Sipas informatave të marra, azilkërkuessit mbahen 2-3 apo 5 ditë para se ta lëshojnë Qendrën, përkatësisht shtetin, kurse kërkuessit që barten prej pikave kufitare mbesin më tepër ditë. MPN-ja konstatoi se në momentin e vizitës nuk ka stërmbushje të kapaciteteve.

3.4.1. Struktura e të punësuarve

Sipas të dhënave të marra numri i personave të punësuar në Qendrën e Pranimit është rritur në krahasim me vizitën në vitin 2011: 3 edukues – me punësim të përhershëm, 1 vullnetar dhe 1 i punësuar me kontratë në vepër. Të punësuarit në Qendrën e Pranimit kanë koordinim të përhershëm me organizatat civile për ndarjen e detyrave të veçanta të punës. Gjithashtu, në Qendër janë angazhuar personat – kërkuess të azilit që qëndrojnë në Qendër në bazë vullnetare. Praktikë e zakonshme e Qendrës është të angazhohen personat që nuk kanë mjete materiale dhe nuk duan të punojnë, me ç'rast marrin kompensim të caktuar mujor.

3.4.2. Kushtet materiale, trajtimi dhe veprimi

Gjatë vizitës, MPN-ja konstatoi se në Qendër meshkujt dhe femrat janë të ndarë në lokale të veçanta, përkatësisht kati i sipërm i ndërtesës që është në përdorim është rezervuar për meshkuj, kurse në katin e poshtëm të ndërtesës në njërin pjesë janë të vendosura femrat, në njërin pjesë janë të vendosura familjet dhe në njërin pjesë nënat vetëmbajtëse dhe të miturit e pashoqëruar.

MPN-ja mori informatë se pas arritjes në Qendrën e Pranimit të miturit e pashoqëruar vendosen në lokale të veçanta dhe menjëherë u vendoset kujdestari. Në ditën e vizitës në Qendrën e Azilkërkuessve qëndroi një person i mitur me lëndime të vogla në këmbë, i cili ishte i izoluar në lokal të veçantë.

MPN-ja inspektoi në lokalet e katit të parë në të cilat ishin të vendosur personat – kërkuess të azilit, me ç'rast konstatoi se lokali i parë ishte i dedikuar për tre persona, me 3 krevate, të pajisura me jastëkë, batanije dhe çarçafë të pastër. Dhomat ishin të rregulluara dhe nuk

⁶ Vendim për themelim të institucionit publik për vendosjen e personave azilkërkuess, Nr.19-5620/1 ("Gazeta zyrtare e RM" nr.122/2007)

kishte lagështi. Tualetet e përbashkëta ishin të rinovuara dhe të pastra, por u vërejt se një pjesë e çezmave ishin të prishura dhe prej tyre rridhte ujë.

Në lokalin e dytë ku ekipi i MPN-së inspektoi, ishte i vendosur një familje. Dhoma dispononte me 4 krevate që ishin të pastra, të pajisura me jastëkë, batanije dhe çarçafë të pastër. MPN-ja përcaktoi se temperatura në dhomë ishte normale dhe në të nuk kishte lagështi. Dhoma disponon me lavaman – çezmë, tavolinë dhe dollap. Tualetet që janë të përbashkëta ishin të pastra, me atë që edhe në këtë pjesë çezmat ishin të prishura, gjë që sjell shpenzimin e pakontrolluar të ujit.

MPN-ja vërejt se secila dhomë e katit të parë të ndërtesës ka grila në dritare. Në pyetjen përse janë të vendosura grila, personi përgjegjës e informoi MPN-në se grilat janë të vendosura për shkak të sigurisë së nënave vetëmbajtëse, familjeve dhe fëmijëve të mitur që janë të vendosur në këtë pjesë të Qendrës.

Dhoma e vendosur në katin e dytë të ndërtesës disponon me 4 krevate dhe në të janë të vendosur 4 persona meshkuj të moshës madhore. MPN-ja përcaktoi se dhoma është e rregulluar, e pastër dhe i përmbush kushtet minimale për qëndrim. Dhoma disponon me frigorifer dhe lavaman - çezmë, kurse personat e shfrytëzojnë lokalin edhe për përgatitjen e ushqimit. Në lokal nuk ka prezencë të lagështisë. Tualetet në këtë pjesë të objektit ishin në gjendje të rregullt, të pastra me mangësitë e njëjta sikurse edhe në lokalet paraprahe.

MPN-ja inspektoi edhe në Qendrën e Edukimit, e cila është e përbashkët edhe për fëmijët, edhe për të rriturit. Në këtë Qendër ishin prezent përfaqësuesit e organizatave joqeveritare (LA STRADA) të cilët janë të detyruar për edukimin e personave që qëndrojnë në Qendrën e Pranimit të Azilkërkuesve.

Nga inspektimi i kryer në lokalin për fëmijë (kopsht), MPN-ja përcaktoi se fëmijët e vendosur në Qendër mund këtë lokal ta shfrytëzojnë disa orë në ditë, në periudhën kohore prej orës 10:00 deri në orën 13:00. Ky lokal është i pajisur me lodra për fëmijë, që është donacion i fondacionit JRS.

Nga biseda me personat që janë kërkues të azilit, MPN-ja mori informatë se këta persona rregullisht marrin mjete/pako për higjienën personale dhe se janë të kënaqur nga kushtet në Qendrën e Pranimit, si dhe nga ushqimi që u sigurohet gjatë kohës së qëndrimit. Sipas nevojës dhe sipas kërkesës së personave, mund të merret pako plotësuese për higjienën personale. Çarçafët rregullisht ndërrohen dhe pastrohen nga personeli në Qendër, kurse Azilkërkuesit kanë në dispozicion makinën për pastrimin e rrobave dhe makinën për tharjen e rrobave.

MPN-ja përcaktoi se sistemi i ankesave funksionon në atë mënyrë që ankesat me shkrim dorëzohen te drejtori i Qendrës apo te Ministria e Punës dhe Politikës Sociale. Ankesat duhet të parashtrihen me shkrim, kurse kjo mundësi thuhet se nuk shfrytëzohet nga azilkërkuesit .

MPN-ja vërejt se të drejtat e azilkërkuesve janë të përkthyer në 9 gjuhë, kurse rendi shtëpiak është përkthyer në disa gjuhë – arabisht, anglisht dhe frëngjisht.

Kuzhina dhe ushqimi

MPN-ja inspektoi në kuzhinën e kësaj Qendre, me ç'rast konstatoi se kuzhina është rinovuar, e rregulluar dhe e pastër në pajtim me standardet e nevojshme. MPN-ja konkludoi se kushtet higjienike në kuzhinë janë të mira dhe i përmbushin standardet e përcaktuara.

Pasi vizita e MPN-së u zhvillua në kohën e agjërimit të Ramazanit, nga të punësuarit ishte thënë se për këtë periudhë ushqimi është organizuar sipas rregullit të agjërimit dhe kërkesave të personave që janë të vendosur në Qendër, me atë që ushqimi ndahet pas orës 19:00 dhe në ora 03:00 apo 04:00 në mëngjes. Furnizues i ushqimit është kompania që kryen furnizimin e ushqimit në formë të shërbimit catering.

3.4.3. Mbrojtja shëndetësore

MPN-ja konstatoi se gjatë ardhjes në Qendër, azilkërkuesve u bëhet kontrolli nga mjeku me qëllim që të parandalohet përhapja e sëmundjeve ngjitëse. Kontrolli bëhet nëpërmjet kontrollimit të lëndimeve të dukshme dhe shenjave për lëndime dhe infektive, që mund të përcaktohen nga mjeku. Personat që barten prej Qendrës së të Huajve në Gazi Babë janë të kontrolluar nga mjeku i cili është prezent në atë Qendër. Në situata të tilla bartet edhe dokumentacioni mjekësor i kërkuesit.

MPN-ja mori informata se në repartin e ambulancës, mjeku është prezent së paku 2 herë në javë, kurse infermierja është e pranishme së paku 3 herë në javë nga disa orë. Sipas nevojës mjeku është i arritshëm 24 orë për situata urgjente. Në rast të nevojës, azilkërkuesit kanë mundësi për ndërhyrje klinike mjekësore. Ambulanca është e pajisur me barna të nevojshme për ndërhyrjet kryesore. Në periudhën e fundit janë vërejtur vizitat e shtuara nga Sektori për Shëndet Publik, duke e pasur parasysh numrin e shtuar të azilkërkuesve që vendosen në Qendrën e Azilkërkuesve.

3.4.4. Inspektimi në evidencë

Qendra e Azilkërkuesve disponon me program softuerik për mbajtjen e evidencës së personave që qëndrojnë në Qendër. Ky program softuerik shfrytëzohet nga Ministria e Punëve të Brendshme, Qendra e Pranimit të Azilkërkuesve dhe Ministria e Punës dhe Politikës Sociale. Të gjithë azilkërkuesit janë të regjistruar dhe të fotografuar, të cilëve u lëshohen legjitimacione për qëndrim në Qendrën e Pranimit.

MPN-ja konstaton se lista e personave të pranishëm në Qendër përditësohet në bazë ditore me qëllim të përcaktimit të numrit të saktë të personave të vendosur në këtë Qendër.

Qendra e Azilkërkuesve ka hartuar broshurë për rendin shtëpiak të përkthyer në gjuhën angleze, frënge dhe arabe e cila është e arritshme për kërkuesit.

3.4.5. Veprimi sipas rekomandimeve të dhëna

MPN-ja përcaktoi se Qendra e Azilkërkuesve është rinovuar dhe ripërtërirë, me çka kushtet për qëndrim dukshëm janë përmirësuar në krahasim me gjendjen që ishte hasur gjatë vizitës së rregullt në vitin 2011, për çka u dhanë disa rekomandime, si edhe gjatë vizitës së njëpasnjëshme në vitin 2013.

Gjendja e tillë e Qendrës i përmbush standardet themelore dhe minimum kriteret për vendosjen e azilkërkuesve në këtë institucion.

MPN-ja konstatoi siguri të pamjaftueshme të personave të akomoduar, dhe për këtë shkak gjatë vizitës kërkoi nga Drejtoria të angazhohet edhe person i cili do të kryejë mbrojtje dhe mbikëqyrje plotësuese për femrat dhe fëmijët. Personi përgjegjës i Qendrës, e informoi MPN-në se Drejtoria nga organet kompetente ka kërkuar mjete për angazhimin e rojtarëve plotësues.

Në drejtim të mirëmbajtjes së vazhdueshme të higjienës ishte marrë informatë se në bashkëpunim me Ministrinë e Punës dhe Politikës Sociale çdo të hënë do të zbatohet pasttrimi i përgjithshëm dhe dezinfektimi i ndërtesës, që të parandalohet përhapja e sëmundjeve ngjitëse në mesin e azilkërkuesve që janë të vendosur në këtë Qendër.

Gjatë kësaj vizite, MPN-ja konstatoi se janë përmirësuar kushtet për vendosje, higjiena rregullisht mirëmbahet, kurse azilkërkuesit ishin të kënaqur dhe nuk kishte ankesa për tra-

jtimin, përkatësisht veprimin ndaj tyre.

Gjithashtu, MPN-ja përcaktoi se është përforcuar bashkëpunimi me sektorin civil, nëpërmjet të cilit sigurohet ndihma juridike falas, arsimi dhe aktivitetet edukuese për fëmijë.

VIZITA TË JASHTËZAKONSHME NË VITIN 2015

4.1. QENDRA PËR PRANIMIN E TË HUAJVE

Gjatë vitit 2015, Avokati i Popullit - Mekanizmi Parandalues Nacional realizoi vizitë të jashtëzakonshme në Qendrën për Pranimin e të Huajve në Gazi Babë, me qëllim që të përcaktojë nëse janë ndërmarrë masat sipas rekomandimeve të dhëna në raportet nga vizitat e realizuara në vitin 2014. Vizita e jashtëzakonshme u realizua me qëllim që të përcaktohet gjendje momentale në Qendër.

Gjatë vizitës MPN-ja përcaktoi se në Qendrën për Pranim janë strehuar 160 burra, 22 gra dhe 4 fëmijë, përkatësisht objekti është i stërmbushur. Mekanizmi Parandalues Nacional u informua se planifikohet që në të ardhmen gratë dhe fëmijët të cilët janë të strehuar në Qendrën për Pranimin e të Huajve, të zhvendosen në një objekt i cili është në afërsi të Qendrës për Azilkërkues në Vizbeg.

Vendimi i tillë është marrë duke i pasur parasysh rekomandimet e Rezolutës 2020 (2014) nga 03.10.2014 të Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës, me të cilën është rekomanduar parandalimi i mbajtjes dhe privimit nga liria të fëmijëve - emigrant ilegal dhe gjetja e modeleve alternative të qëndrimit që do të jenë në drejtim të interesit më të mirë të fëmijës.

Gjatë vizitës së parë të Qendrës, MPN-ja konstatoi se personave të strehuar në Qendrën për Pranimin e të Huajve nuk ju sigurohet mbrojtje e përditshme shëndetësore. Nga ana tjetër në Rregulloren e Rendit shtëpiak të Qendrës për Pranim parashihet që „kontrolli mjekësor i detyrueshëm i personit gjatë pranimit të tij në qendër të realizohet në afat prej 24 orëve pas pranimit”, ndërsa standardet ndërkombëtare kërkojnë „mbrojtje mjekësore në kohë, veçanërisht për personat të cilët janë viktimë e torturës, abuzimeve seksuale, si dhe formave të tjera të keqtrajtimit psikologjik dhe psikik”.

Gjatë vizitës në vitin 2015, MPN-ja përcaktoi përmirësim të mbrojtjes shëndetësore të emigrantëve, përkatësisht u informua se çdo ditë angazhohet një mjek i cili është nga Siria dhe kryen kontrolle në periudhën nga ora 10 deri në orën 15. MPN-ja shënoi se personat e sapopranuar kontrollohen rregullisht dhe në kohë nga mjeku, por prapë se prapë një pjesë e ankesave të emigrantëve kishin të bëjnë me cilësinë e mbrojtjes shëndetësore të cilën e pranojnë, ndërsa disa prej tyre u ankuan se vetë i sigurojnë medikamentet e nevojshme. MPN-ja u informua nga ana e mjekut se ai ka në dispozicion mjaft medikamente, ndërsa nëse emigrantët kanë nevojë për kontrolle specialistike ai i dërgon në klinikën përkatëse.

Gjatë shqyrtimit të ditarit të ambulancës MPN-ja përcaktoi se mjeku e ka njoftuar drejtorin e Qendrës se një person me plagë në këmbë duhet urgjentisht të operohet, ndërsa gjithashtu nga këqyrja në dokumentim u konstatua se mungojnë dokumente nga kontrolli specialistik për një person i cili është kontrolluar në Klinikën e Urologjisë, me shpjegim se dokumentet mund të sigurohen nga Sektori i Sigurimit, pasi që personat të cilët dërgohen në kontrolle specialistike dërgohen me shoqërim të Sektorit të Sigurimit. Në praktikë, mjeku e shoqëron pacientin vetëm

nëse personi nuk e flet gjuhën angleze, përkatësisht kur kanë nevojë për përkthim.

Kontrollet shëndetësore janë të regjistruara në Librin e kontrolleve, por MPN-ja e konsideron të domosdoshëm faktin që për çdo pacient të mbahet një dosje e veçantë shëndetësore që do të përmbajë historinë shëndetësore të individëve, së bashku me mendimet specialiste, në përputhje me respektimin e besueshmërisë mjekësore.

Sipas MPN-së, është e nevojshme për të përmirësuar qasjen te mjeku, përkatësisht nevojitet që mjeku të kryejë vizitë të përditshme në kapacitetet për vendosje dhe të evidentojë personat të cilët kanë nevojë për mjekun, edhe pse u konstatua se gratë dhe fëmijët mund të kërkojnë në çdo kohë kryerje të kontrollit (për shkak të afërsisë së ambulancës me pjesën ku janë të vendosur).

Një pjesë e emigrantëve u ankuan se nuk mund të realizojnë të drejtën për azil, ndërsa nga drejtorja u theksua se qasja në procedurën për njohjen e të drejtës për azil kushtëzohet me marrjen e lejes nga prokurori kompetent publik.

Gjatë këqyrjes në Librin e ngjarjeve të ditës, MPN-ja arriti në përfundim se emigrantët gojarisht parashtrajnë kërkesë për azil, por nga bisedimi me këta persona u informua se ata presin një periudhë të gjatë për t'u zhvendosur në Qendrën për Azilkërkues në Vizbeg. Për shkak të qëndrimit të gjatë dhe kushteve të këqija 100 persona kanë filluar grevë urie, ndërsa MPN-ja menjëherë sugjeroi që mjeku çdo ditë të monitorojë gjendjen shëndetësore të grevistëve. MPN-ja konstatoi se greva si një ngjarje është e evidentuar në Librin e ngjarjeve të ditës.

Edhe pse ekipi i MPN-së nuk ka marrë asnjë ankesë nga personat e vendosur për trajtim çnjerëzor ndaj tyre, nga mjeku u tha se ai ishte në dijeni se disa njerëz janë ankuar që janë goditur nga persona zyrtarë. MPN-ja realizoi intervistë me personat të cilët ishin në grevë dhe nga ata nuk kishte ankesa për dhunë, përkatësisht maltretim nga persona zyrtarë.

Emigrantët u ankuan se liria e lëvizjes është e kufizuar dhe nuk mund të dalin jashtë për një shëtitje. Si në vizitat e mëparshme, MPN-ja arriti në përfundim se e drejta për shëtitje nuk realizohet, përkatësisht nuk zbatohet dispozita për sigurim të shëtitjes, përkatësisht nuk zbatohet dispozita për sigurim të shëtitjes jashtë në të hapur dy herë gjatë ditës nga një orë, ose gjithsej dy orë, për shkak se objekti nuk është i rrethuar në mënyrë të sigurt dhe nuk ka hapësirë të mjaftueshme për të ushtruar këtë të drejtë për të gjithë personat e strehuar në Qendër. Sipas njohurive, gratë lejohet të shëtisin vetëm 10 minuta, ndërsa burrat aspak nuk lejohen të shëtisin në ajër të pastër.

Emigrantët u ankuan për kushtet e strehimit. Kushtet në pjesën e meshkujve janë të pandryshuara, përkatësisht edhe më tutje shumica e njerëzve flenë në tokë dhe në thasë gjumi.

MPN-ja konstatoi se në Qendër janë ndërmarrë masa për përmirësimin e kushteve ku gratë qëndrojnë shkurt, por sipas informatave të pranuar shpeshherë në tualetet nuk ka ujë, ndërsa dushet janë jashtë përdorimit.

MPN-ja u njoftua se nuk ekziston regjim i veçantë i të ushqyerit për personat e sëmurë nga diabeti, ndërsa kishte ankesa për cilësinë dhe sasinë e ushqimit.

4.1.1. Të vepruarit sipas rekomandimeve të dhëna

Mekanizmi Parandalues Nacional dorëzoi informatë në Ministrinë e Punëve të Brendshme për vizitën e Qendrës për Pranimin e të Huajve dhe kërkoi që Ministria të ndërmerr masa që kanë për qëllim sigurimin e kushteve të përshtatshme për strehimin e emigrantëve ilegal në Qendër (kërkoi dislokimin e Qendrës për të Huajt), por edhe koordinim me organet kompetente në mënyrë që të realizohet e drejta e azilit për personat të cilët kanë parashtruar kërkesë.

Lidhur me rekomandimin për të përshpejtuar procedurat për qasje te e drejta për azil, Ministria e Punëve të Brendshme e informoi Mekanizmin Parandalues Nacional se planifikohet takim me përfaqësuesit e Prokurorisë Themelore Publike për të përshpejtuar përpunimin e kërkesave për azil të emigrantëve ilegalë.

Rekomandimi i MPN-së për të përmirësuar kushtet e qëndrimit dhe strehimit të emigrantëve u pranua dhe në këtë aspekt, Ministria u obligua të marrë masa për të gjetur objekt të ri dhe të përshtatshëm me kapacitet më të madh për strehim të emigrantëve.

Gjithashtu, Ministria e Punëve të Brendshme e informoi MPN-në se në bashkëpunim me ministrinë tjera kompetente dhe organizatat joqeveritare, janë bërë përpjekje për të gjetur zgjidhje alternative për akomodimin e grupeve në nevojë, veçanërisht të fëmijëve, siç rekomandohet nga Rezoluta 2020 (2014) e Asamblesë Parlamentare të Këshillit të Evropës, ndërsa njëherësh janë planifikuar trajnime për stafin që merret me këta persona.

Në lidhje me rekomandimin për qasje në mbrojtjen shëndetësore, Ministria ka kërkuar që Qendra për Pranimin e të Huajve tërësisht t'i pranojë rekomandimet për përmirësimin e mbrojtjes shëndetësore, ndërsa në bashkëpunim me Inspektoratin Shtetëror Sanitar dhe Shëndetësor dhe Qendrën për Shëndet Publik ka kryer kontroll inspektimi dhe kontroll higjienik-sanitar. Njëkohësisht, janë kryer kontrole shëndetësore të personave të vendosur nga ana e mjekëve specialist, me ç'rast nuk është konstatuar prani e patologjisë akute dhe aktive infektuese, e as ekzistimi i sëmundjeve të lëkurës në mesin e emigrantëve.

4.2. Stacionet policore

4.2.1. Stacioni policor Kisella Vodë

Pas marrjes së informatave mbi personat e arrestuar në protestën e mbajtur në maj para Qeverisë së RM-së, si dhe pas informatave nga mediet mbi brutalitetin e policisë, ekipi i Mekanizmit Parandalues Nacional realizoi vizitë të jashtëzakonshme në SP Gazi Babë, SP Kisella Vodë, SP Qendër dhe SP Karposh. Gjatë vizitës konstatoi se në SP Kisella Vodë janë arrestuar 10 persona të cilët janë mbajtur me dyshimin për kryerje të veprës penale sipas nenit 384 të Kodit Penal „pjesëmarrje në turmë që do të pengojë personin zyrtarë në kryerjen e detyrave zyrtare” dhe një person për „sulm ndaj personit zyrtar”.

Nga biseda me personat është konstatuar se nuk ka vërejtje në lidhje me nëpunësit policorë, ndërsa personat kanë deklaruar se ata janë të pajisur me ujë dhe ushqim gjatë mbajtjes së tyre. Personat e mbajtur u ankuan për sjelljen e forcave speciale të policisë gjatë arrestimit,

përkatësisht theksuan se ndaj tyre është përdorur forcë dhe mjet detyrimi. Shumica e personave të mbajtur e informuan MPN-në që nuk e dinë arsyen e mbajtjes.

Këto pohimet MPN-ja i ka kontrolluar duke shqyrtuar dokumentacionin, me ç'rast ka konstatuar se për të gjithë personat e arrestuar janë përpiluar procesverbale për mbajtje me dyshim për vepër penale „pjesëmarrje në turmë“. Procesverbalet për mbajtje ishin të nënshkruar në mënyrë të rregullt nga personat e mbajtur, ndërsa disa prej tyre kishin përdorur të drejtën për avokat.

MPN-ja konstatoi se është ofruar ndihmë përkatëse mjekësore për personat të cilët kishin nevojë për ndërhyrje, ndërsa një personi i cili ka pasur probleme psikike dhe ka qenë në gjendje të dehur i është siguruar ndihmë mjekësore në Klinikën e Toksikologjisë. Nga biseda me një person të mbajtur, MPN-ja ka marrë informatë se një personi i cili vuan nga diabeti nga ana e zyrtarëve i është mundësuar ndihmë mjekësore, përkatësisht i është siguruar terapi mjekësore dhe është kërkuar ndihmë mjekësore për aplikimin e terapisë.

MPN-ja ka kryer kontroll në lokale dhe ka konstatuar se lokalet janë të pastra dhe të rregulluara, personat posedojnë çarçafë të pastra dhe në të njëjtat kishte ajrosje përkatëse.

4.2.2. Stacioni policor Gazi Babë

Gjatë një vizite të jashtëzakonshëm në SP Gazi Babë MPN-ja ka konstatuar se ka 17 persona të arrestuar, njëri prej të cilëve gjatë bisedës u dërgua në spitalin klinik. Gjatë bisedës së realizuar me 16 persona të cilët ishin të vendosur në sallën për takime, MPN-ja pranoi ankesa se ata ishin duke u trajtuar në mënyrë çnjerëzore dhe u ankuan ndaj brutalitetit policor gjatë arrestimit të tyre. Personat e arrestuar deklaruan se nëpunësit policor në SP Gazi Babë kishin një sjellje korrekte me ta dhe u kanë lejuar që ata të ushtrorjnë të drejtën e tyre për të kontaktuar prindërit dhe avokatët. Personat e arrestuar u ankuan se gjithë mbrëmjen e kanë kaluar në sallën për sigurim, ndërsa në pyetjen e MPN-së për arsyet e këtij veprimi, kujdestari dha një shpjegim se strehimi kolektiv është kryer me qëllim që mos të shkaktohet pabarazi midis personave të arrestuar.

Disa të arrestuar në mënyrë plotësuese e informuan MPN-në se atyre nuk u është dorëzuar kopje e procesverbalit nga mbajtja, për shkak se në stacionin e policisë nuk kishte letër.

Në këtë drejtim MPN-ja tregoi se sipas procedurave standarde duhet që personit të mbajtur t'i dorëzohet ky procesverbal pasi të mbarojnë arsyet për mbajtje.

Gjatë këqyrjes në evidencë MPN-ja konstatoi se personave të cilët kanë pasur nevojë u është mundësuar thirrje e mjekut, avokatit dhe realizimi i të drejtave të tjera të parashikuara. Megjithatë, mbetet vërejtja e MPN-së për mënyrën e papërshtatshme të vendosjes, përkatësisht strehimit në grup në sallën e mbledhjeve, si dhe vërejtjet për realizimin e bisedimeve me personat e arrestuar në zyrat e inspektorëve.

VIZITA TË QENDRAVE TË PËRKOHSHME TRANSITORE

Gjatë muajit qershor të vitit 2015 numri i emigrantëve/refugjatëve që tranzituan nëpërmjet Republikës së Maqedonisë në vendet e Evropës perëndimore, shënoi rritje në mënyrë të konsiderueshme. Fluksi i zmadhuar i emigrantëve/refugjatëve krijoi nevojë për ndërtimin e qendrave të përkohshme transitorë për pranim, në mënyrë që në kalimin kufitar të kufirit greko-maqedonas të ndërtohet Qendra e Përkohshme Transitorë „Vinojug“, ndërsa në kufirin maqedonas-serb Qendra e Përkohshme Transitorë „Tabanocë“. Pothujase, njëkohësisht u miratua Ligji për ndryshimin e Ligjit për azil dhe mbrojtje të përkohshme, me të cilin filloi regjistrimi i emigrantëve dhe të njëjtëve u dha mundësia për të shprehur synimin për kërkim të njohjes së azilit. Me Ligjin për azil dhe mbrojtje të përkohshme të huajve atyre ju dha mundësia për të qëndruar në mënyrë të ligjshme në Republikën e Maqedonisë brenda 72 orëve, me çka nëse nuk parashtrajnë kërkesë për njohjen e së drejtës së azilit detyrimisht duhet të largohen nga vendi.

Avokati i Popullit - Mekanizmi Parandalues Nacional gjatë vitit 2015 realizoi disa vizita, përkatësisht monitoroi kushtet për pranim dhe trajtim të emigrantëve dhe refugjatëve në Qendrën e Përkohshme Transitorë „Vinojug“ - Gjevgjeli dhe në Qendrën e Përkohshme Transitorë „Tabanocë“ në kufirin me Republikën e Serbisë. Vizitat janë bërë në përputhje me kompetencat e Ligjit për Avokatin e Popullit dhe në bazë të mandatit të Mekanizmit Parandalues Nacional (MPN), i themeluar nga Protokollin fakultativ i Konventës kundër torturës dhe trajtimeve tjera mizore, çnjerëzore ose poshtëruese dhe llojeve tjera të trajtimeve çnjerëzore ose poshtëruese.

Qëllimi i vizitave ishte që nëpërmjet inspektimit të kushteve materiale në qendrat e përkohshme për strehim të emigrantëve/refugjatëve dhe trajtimit të kësaj kategorie të njerëzve të shihet realizimi i të drejtave të tyre të garantuara nga ligjet kombëtare dhe aktet ndërkombëtare, në veçanti Konventa e Gjenevës mbi Statusin e Refugjatëve të vitit 1951 dhe të identifikohen rreziqet me qëllim që të parandalohet tortura dhe trajtimi tjetër mizor, çnjerëzor ose poshtëruese ose dënimi.

Disa nga vizitat u realizuan si vizita të përbashkëta me Ombudsmanët e vendeve të rajonit dhe mekanizmat e tyre parandalues nacional, me ç'rast u shkëmbyen përvoja për mënyrën e pranimit dhe trajtimin e emigrantëve dhe refugjatëve në vendet tjera të cilat janë në rrugën e transitit dhe njëkohësisht vizitat e tilla kontribuan në forcimin e bashkëpunimit të institucioneve të Ombudsmanëve, përkatësisht të mekanizmave parandalues nacional për çështje që kanë të bëjnë me emigrantët/refugjatët.

Ekipet e Avokatit të Popullit - Mekanizmi Parandalues Nacional kontrolluan kushtet materiale dhe kapacitetet strehuese, zhvilluan bisedime me personat përgjegjës të Qendrave dhe realizuan takime të drejtpërdrejta dhe bisedime me emigrantët/refugjatët të cilët u pranuan dhe u vendosën në këto Qendra gjatë kohës së vizitave.

5.1. QENDRA E PËRKOHSHME TRANSITORE „VINOJUG“ - GJEVGJELI

Vizitën e parë të Qendrës së Përkohshme Transitore „Vinojug“ - Gjevgjeli Avokati i Popullit-Mekanizmi Parandalues Nacional e realizoi në muajin shtator 2015, së bashku me përfaqësuesit e UNHCR-së, me çka pasuan edhe tre vizita tjera. Është realizuar vizitë e përbashkët e Avokatit të Popullit-Mekanizmi Parandalues Nacional me Delegacionin e udhëhequr nga Ushtruesi i detyrës Ombudsman në Republikën e Greqisë (u vizitua edhe kampi i refugjatëve në Indomeni - Republika e Greqisë), pastaj është realizuar vizitë së bashku me Ombudsmanin e Austrisë dhe Shefin e Zyrës së UNHCR-së në Republikën e Maqedonisë dhe në muajin dhjetor ekipi i MPN-së realizoi vizitë me Ombudsmanin për Fëmijë të Holandës i cili njëkohësisht kryeson me Rrjetin Evropian të Ombudsmanëve për Fëmijë - ENOK dhe me përfaqësuesit e Fshatit të Fëmijëve SOS të Maqedonisë dhe Fshatit të Fëmijëve SOS të Holandës.

5.1.1. Menaxhimi dhe organizimi në Qendrën e Përkohshme Transitore „Vinojug“

Avokati i Popullit-MPN-ja gjatë vizitave zhvilloi bisedime me përfaqësuesit e Ministrisë së Punëve të Brendshme- Qendra Rajonale për Punë Kufitare Jug, përkatësisht me Drejtorin e Qendrës së Përkohshme Transitore dhe zëvendësin e tij, me drejtorin e Qendrës për Menaxhim me Kriza, me përfaqësuesit e Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale, me përfaqësuesit e UNHCR-së dhe Kryqit të Kuq të RM-së.

Për çështjet që kanë të bëjnë me procedurat për organizimin e pranimin të emigrantëve dhe me institucionet dhe organizatat përgjegjëse për organizimin e pranimin, regjistrimin dhe trajtimin e emigrantëve, Avokati i Popullit-MPN-ja është njoftuar se jo vetëm që nuk janë miratuar procedurat standarde operative sipas të cilave do të zhvillohen aktivitetet në Qendër, por nuk është e përcaktuar në mënyrë të qartë se kush menaxhon Qendrën e Pranim, përkatësisht nëse ajo është në kompetencë të Ministrisë së Punëve të Brendshme dhe të sektorit joqeveritar, apo me Qendrën menaxhon Ministria e Punës dhe Politikës Sociale ose Qendra për Menaxhim me kriza.

5.1.2. Kushtet materiale për qëndrim në Qendrën e Përkohshme Transitore „Vinojug“

Gjatë vizitave, Avokati i Popullit-MPN-ja konstatoi se emigrantët nga kalimi kufitar ilegal me Republikën e Greqisë (kuota 59) në Qendrën e Përkohshme Transitore „Vinojug“ arrijnë në këmbë, ndërkaq ajo është e distancuar rreth një kilometër. MPN-ja vuri në dukje se rruga nga vendkalimit kufitar deri në Qendër është e pandriçuar, e parregullt dhe e vështirë për të transferuar persona në karrige për invalidë. Higjiena nuk është e siguruar, përveç dy kontejnerëve, nuk ka shporta për mbeturina, përreth është grumbulluar çfarëdo qoftë mbeturine dhe hapësira i ngjan një depoje të madhe.

Lidhur me këtë problem, MPN-ja u informua se nuk janë siguruar mjete për pastrimin e mbeturinave dhe se pushteti lokal ka kërkuar por nuk ka fituar mjete për këtë dedikim nga pushteti qendror.

MPN-ja konstatoi se emigrantët në Qendrën „Vinojug“ hyjnë në grupe prej 50 personave dhe nëse ka fluks më të madh të emigrantëve, atëherë ata mbeten në këmbë më shumë orë duke qëndruar para gardhit të Qendrës dhe ekspozohen ndaj kushteve të pavolitshme të motit. Përveç kësaj, është vendosur një tendë para hyrjes, por ajo nuk mund të pranojë të gjithë emigrantët të cilët presin jashtë gardhit. MPN-ja vuri në dukje se gjithsej tre tenda janë ngritur jashtë gardhit, por për arsye të panjohura nuk janë në funksion.

Avokati i Popullit-MPN-ja gjatë vizitës së realizuar më 17.11.2015 vuri re një grup më të madh të emigrantëve të cilët nuk u lejuan të hyjnë në Qendrën e Transitit për shkak të Vendimit të Qeverisë që të mos depërtojnë emigrantë nga vendet ku nuk ka konflikt lufte. Këta individë u kthen në territorin grek, pa i lejuar ata që të fillojnë procedurën për parashtrimin e kërkesës për azil.

MPN-ja konstatoi se organizatat joqeveritare, UNHCR-ja dhe Kryqi i Kuq në hyrje të kampit, emigrantëve u shpërndanin ushqim dhe ujë, materiale higjienike dhe sipas nevojës batanije për ngrohje, ndërsa ushqime të nxehtë nuk ishin akoma të siguruar për shkak se nuk ka pajisje adekuate. MPN-ja vuri në dukje praninë e vullnetarëve në terren nga ana e disa organizatave joqeveritare, duke përfshirë Shoqatën e Juristëve të Rinj „Legis“, „La Strada“.

Pas hyrjes në Qendër, emigrantët dhe refugjatët futen në tendë ku ju merren dokumentet të cilat u dorëzohen personave zyrtarë të MPB-së për të kryer regjistrimin e tyre. Në Qendrën e Përkohshme Transiitore „Vinojug“ janë vënë më shumë objekte montuese ku është stationi policor për kontrollin kufitar, ndërsa në katër kontejnerë bëhet regjistrimi kompjuterik i emigrantëve. Për këtë qëllim janë të angazhuar persona nga organizata joqeveritare Shoqata Maqedonase e Juristëve të Rinj, të cilët e bëjnë punën teknike të regjistrimit dhe të cilët punojnë në tri ndërrime.

MPN-ja ka konstatuar se procedura e verifikimit bëhet nga zyrtarët e Ministrisë së Punëve të Brendshme, ndërsa regjistrimi është bërë në bazë të dokumenteve të lëshuara greke, përkatësisht me futjen e të dhënave në një sistem kompjuterik, pa u marrë shenjat e gishtave dhe pa u fotografuar personat.

Kontrolli i bagazheve që emigrantët i mbajnë me vete bëhet në vetë hyrjen e kampit, por sipas Avokatit të Popullit-MPN-së ky kontroll është i pamjaftueshëm, pasi vetëm disa orë në ditë është vendosur skaner. Me këtë lloj të kontrollit të bagazheve dhe të personave nuk mund të garantohej siguria.

Emigrantët pastaj vendosen në tenda për të pushuar. Në kohën e vizitave funksiononin katër tenda të mëdha në të cilat mund të vendosen një numër i madh i emigrantëve.

MPN-ja konstatoi se nga UNICEF-i janë siguruar dy tenda për fëmijët dhe nënat, ku përveç pushimit, fëmijët kanë mundësi edhe të argëtohen. Nga UNICEF-i janë siguruar rekuizite dhe lodra të ndryshme për fëmijët e moshave të ndryshme, që më lehtë dhe në mënyrë më të organizuar të kalojnë kohën derisa presin për transport.

Në Qendrën e Transitit janë vendosur edhe tualete dhe dushe montuese, kështu që janë përmbushur kushtet për higjienë bazike.

Avokati i Popullit-MPN-ja gjatë një vizite të fundit konstatoi se nga vizita e parë e realizuar e te ajo e fundit, është bërë shumë pak për të përshtatur Qendrën e Transitit për Pranimin e Personave në dimër. Respektivisht, MPN-ja përcaktoi se nuk është zgjidhur çështja për sigurimin e energjisë elektrike, nuk janë vendosur transformatorë, nuk ka ngrohje në tenda dhe në objektet tjera montuese, nuk është siguruar as ujë i nxehtë. Pajisjet për ngrohje me gaz që u furnizuan nuk ishin në gjendje që të sigurojnë ngrohje të plotë të objekteve montuese në të cilat ishin të vendosur refugjatët dhe emigrantët. I pyetur se kur do të vendosen transformatorët, nuk u ka dha një përgjigje konkrete.

5.1.3. Ndihma juridike

Avokati i Popullit-MPN-ja është njoftuar nga Ministria e Punëve të Brendshme që ndihma ligjore për emigrantët/refugjatët në Qendrën e Transitit ofrohet nga organizatat joqeveritare dhe ndërkombëtare. Respektivisht, UNHCR-ja dhe përfaqësues të Shoqatës së Juristëve të Rinj-MILA vazhdimisht janë të pranishëm në terren dhe ofrojnë ndihmë ligjore falas për emigrantët/refugjatëve.

MPN-ja është informuar nga sektori joqeveritar që gjatë ditëve kur emigrantët ekonomikë nuk u lejuan të vazhdojnë rrugën për në kufirin me Republikën e Serbisë, këtyre personave u është shpjeguar procedura për parashtrimin e kërkesës për azil, por nuk u është dhënë mundësi për të filluar procedurën, sepse nga policia kufitare janë kthyer përsëri në territorin grek.

Numri i emigrantëve/refugjatët të cilët janë të regjistruar në Qendër është i ndryshueshëm. Muajt e parë është regjistruar hyrja e 2.000-3.000 emigrantëve në ditë, por numri vazhdimisht është rritur. Gjatë vizitës së realizuar më 17.11.2015, Avokati i Popullit MPN-ja kishte informatë se për 24 orë janë regjistruar 6.780 emigrantë, por para disa ditësh numri ka arritur deri në 10.000 emigrantë.

Sipas të dhënave statistikore nga 19 korriku, kur filloi regjistrimi i emigrantëve në bazë të Ligjit për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për azil dhe mbrojtje të përkohshme, deri më 13.12.2015, 44% e emigrantëve/refugjatëve të regjistruar janë gra dhe fëmijë, nga të cilat 28% për qind janë fëmijë. Ka edhe të dhënë se 17.856 fëmijë të moshës 16-18 vjeç kanë udhëtuar pa prindër, që është një rrezik i mundshëm për keqpërdorimin e tyre në procesin e trafikimit me njerëz.

Sipas të dhënave të Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale më 09.12.2015 në Qendër janë regjistruar 1.835 persona, duke përfshirë 641 të mitur, 382 gra dhe 812 burra. Të njëjtën ditë, janë regjistruar 39 fëmijë të pashoqëruar, ndërsa është marrë informatë se mesatarisht në ditë janë regjistruar 200 fëmijë, për të cilët ka dyshim se janë pa shoqërimin e prindërve.

MPN-ja për trajtimin e këtyre personave është informuar se fillimisht zhvillohet bisedë me personat që paraqiten si anëtarë të familjes më të afërt, pastaj kontrollohen në evidencën e dorëzuar nga pala greke dhe zakonisht lejohen që fëmijët ta vazhdojnë rrugën. Por, nëse fëmija është vetë kontaktohet një punonjës social nga Ministria e Punës dhe Politikës Sociale dhe nëse konstatohet se udhëton pa shoqëruar dërgohet në Qendrën për Azilkërkues në Vizbeg, ose në një shtëpi të sigurt në Kozle.

Sektori joqeveritar dhe UNHCR-ja kanë siguruar përkthyes të cilët sipas vlerësimit të Avokatit të Popullit nuk janë në numër të mjaftueshëm.

5.1.4. Mbrojtja shëndetësore

Avokati i Popullit - Mekanizmi Parandalues Nacional konstatoi se mbrojtja shëndetësore

në Qendrën e Pranimit „Vinojug“ është e organizuar nëpërmjet shëndetësisë publike dhe është në kompetencë të Ministrisë së Shëndetësisë. Në Qendër funksionon Ambulanca në të cilën ka kujdestari njëzet e katër orë të punëtorëve shëndetësore, (mjek-specialist për mjekësi të përgjithshme dhe infermiere).

MPN-ja vuri re se Ambulanca është e përbërë nga dy hapësira montuese, në njërin hapësirë kryhen ndërhyrje shëndetësore, ndërsa në tjetrën ka tre krevatë që janë të dedikuara për pushim dhe reanimim të pacientëve.

Nga biseda me personelin mjekësorë, MPN-ja konstatoi se pacientët më shpesh ankojnë nga infeksionet respiratore, diarea, temperatura e lartë, alergjitë dhe pickimi i insekteve, lodhje dhe plogështi për shkak të rrugës së gjatë dhe ndikimit të kushteve të motit. Nëse pacientëve u nevojiten tablete ata mund të furnizohen edhe nga Ambulanca edhe nga Kryqi i Kuq i RM-së, por në rastet kur nevojitet ndërhyrje më serioze, shëndetësia publike ka siguruar makinë të ndihmës së parë që i bart pacientët në shtëpitë më të afërta shëndetësore.

Gjatë vizitës më 10.12.2015, Avokati i Popullit-MPN-ja kishte informatë se në 24 orët e fundit ekipi mjekësor ka kryer 10 kontrole të pacientëve, nga të cilët 7 fëmijë, ndërsa 3 raste më serioze që janë transportuar në shtëpinë më të afërt shëndetësore.

Gjatë shqyrtimit të dokumentacionit është përcaktuar se i njëjti mbahet rregullisht nga ana e personelit mjekësor.

5.1.5. Transporti i emigrantëve/refugjatëve

Transporti i emigrantëve bëhet në mënyrë të organizuar me komunikacion hekurudhor, me autobusë dhe taksi. Gjatë kësaj, MPN-ja konstatoi se nuk mund të parashihet numri i emigrantëve/refugjatëve të cilët arrijnë, pasi që numri për çdo ditë ndryshohet. Biletat për komunikacionin hekurudhor jepen para hyrjes në tren, ndërsa vlefshmëria e biletave është 24 orë, me çka MPN-ja është informuar se për fëmijët deri në moshën 10 vjet nuk paguhet biletë.

Gjatë vizitës së fundit e realizuar më 10.12.2015, Avokati i Popullit-MPN-ja hasi në gjendje jashtëzakonisht kaotike në Qendrën për Pranim. Është vërejtur se sporteli i biletave hapet para se të arrijë treni dhe se shkaktohet rrëmujë dhe turma të papara gjatë blerjes së biletave. Hapësira para hyrjes në trena nuk është e mbuluar, kështu që gjatë kushteve të këqija të motit emigrantët/refugjatët janë të ekspozuar në shi dhe borë. Njëherësh, është përcaktuar se nuk bëhet seleksionim dhe nuk u jepet përparësi fëmijëve, grave dhe personave me invaliditet, kështu që ekipi i Avokatit të Popullit-MPN-ja ishte dëshmitar i lutjeve të këtyre personave ndaj përfaqësuesve të UNHCR-së për t'u transferuar deri në tren.

Duke pasur parasysh se çmimi fiks prej 25 eurosh është disa herë më i lartë se çmimi i caktuar për qytetarët e Republikës së Maqedonisë, Avokati i Popullit-MPN-ja që më 10.09.2015 ngriti procedurë gjatë së cilës konstatoi trajtim të pabarabartë të shtetasve të huaj me ata maqedonas dhe qasje jo të barabartë në shërbime për sa i përket çmimit të biletave, si dhe mosrespektim të rregullave fiskale. Duke pasur parasysh parimin e mos-diskriminimit, Avokati i Popullit dorëzoi një Rekomandim të Qeveria e Republikës së Maqedonisë dhe të ndërmarrja e transportit, që çmimet e biletave për shtetasit e huaj të barazohen me ata për qytetarët e Republikës dhe kërkoi kategorizim të çmimit të biletave për fëmijët mbi 10 vjet dhe për personat me invaliditet. Qeveria në vend të marrjes së masave konkrete u përgjigj shkurtimisht se do të veprojë në përputhje me kompetencat, kështu që nuk dorëzoi përgjigje konkrete.

Avokati i Popullit-MPN-ja, gjithashtu konstatoi se emigrantët nuk mund të zgjedhin se me cilin mjet do të vazhdojnë rrugën drejt Tabanocës dhe për këtë shkak shpeshherë me orë presin të arrijë treni (pa pasur mundësi të shfrytëzojnë transport tjetër) për t'u transferuar në destinacionin e ardhshëm. Një situatë e tillë është hasur edhe gjatë vizitës së fundit të MPN-së, kur emigrantët u ankuan se disa orë e presin arrijtjen e trenit. Avokati i Popullit-MPN-ja nuk

kishte përgjigje nga përfaqësuesit e Ministrisë së Punëve të Brendshme që përcakton se me çfarë transporti do të transportohen emigrantët dhe refugjatët.

Gjatë vizitës së realizuar në muajin dhjetor, ekipi i Avokatit të Popullit-MPN-ja vuri re se një grup më i madh i emigrantëve dhe refugjatëve ishin dërguar për të vazhduar rrugën me autobus dhe me taksì dhe gjatë kësaj ishin lënë që vetë të ecin drejt automjeteve. Gjithashtu, u dha informatë se një grup i caktuar në orët e vona është humbur dhe gjatë kohë nuk ka pasur mundësi të gjejë vendin ku ndalen autobusët dhe automjetet e taksive.

5.1.6. Biseda me emigrantët/refugjatët

Gjatë vizitave të realizuara, Avokati i Popullit-MPN-ja realizoi më shumë biseda me disa nga emigrantët/refugjatët. Emigrantët/refugjatët kryesisht nuk kishin ankesa për trajtimin nga nëpunësit policor dhe shprehën mirënjohje për ndihmën që ju jepet në formë ushqimi, uji, pije, materiale higjienike, e të cilën e shpërndajnë organizatat joqeveritare. Emigrantët/refugjatët u ankuan për pritjen e gjatë të transportit drejt kalimit kufitar Tabanocë dhe u ankuan për shkak se nuk u lejohet të dalin jashtë Qendrës së Transitit. Lidhur me atë nëse atyre ju është shpjeguar procedura juridike dhe nëse u është ofruar ndihmë juridike, theksuan se këtë e sigurojnë nga organizatat joqeveritare dhe ndërkombëtare vetëm me kërkesë të tyre.

MPN-ja përcaktoi se qëllimi i vetëm i emigrantëve/refugjatëve është të bëjnë transit nëpërmjet Republikës së Maqedonisë drejt shteteve të Evropës perëndimore. Emigrantët ngejin në Qendrën e Transitit disa orë, varësisht nga organizimi i transportit të mëtejshëm. Gjithashtu, u ankuan se nuk u lejohet përzgjedhje se me çfarë transporti do ta vazhdojnë rrugën drejt kufirit me Republikën e Serbisë.

Gjatë vizitës së fundit, Avokati i Popullit-MPN-ja kishte ankesë nga disa emigrantë/refugjatë për sjelljen e policisë gjatë pranimit në Qendrën e Përkohshme Transitore, me ç'rast deklaruan se nga ana e nëpunësve policor janë shtyrë dhe se është përdorur forcë për t'i radhitur në grup. Më shumë ankesa kishte për ngrohjen, pasi që nuk është zgjedhur problemi me sigurimin e energjisë elektrike, përkatësisht ende nuk janë vendosur transformatorët.

5.2. QENDRA E PËRKOHSHME TRANSITORE „TABANOCË“

Vizita e parë e Qendrës Transitore „Tabanocë“ nga Avokati i Popullit si mbrojtës i të drejtave të qytetarëve dhe si Mekanizëm Parandalues Nacional u realizua gjatë muajit shtator 2015, së bashku me përfaqësues të UNHCR-së, ndërsa e dyta u realizua në muajin dhjetor, së bashku me Mbrojtësin e qytetarëve të Republikës së Serbisë. Atë ditë Avokati i Popullit realizoi vizitë edhe në kampet për pranim në Republikën e Serbisë. Vizitën e tretë të Qendrës së Transitit „Tabanocë“, ekipi i Avokatit të Popullit e realizoi më 10.12.2015.

5.2.1. Udhëheqja dhe organizimi në Qendrën e Përkohshme Transitore „Tabanocë“

MPN-ja përcaktoi se me Qendrën e Transitit „Tabanocë“ udhëheq Qendra për Menaxhim me Kriza. Nga disa vizita që Avokati i Popullit i realizoi në këtë Qendër, konstatoi organizim të

mirë të kampit, ndërsa gjatë çdo vizite të radhës kishte përmirësim të kushteve.

Në kalimin kufitar „Tabanocë“ në objektin montues është vendosur Stacioni Policor për kontroll kufitar, ndërsa nëpunësit policor janë të siguar nga stacioni policor në Tabanocë. Emigrantët dhe refugjatët në Qendër arrijnë me trena udhëtimi, autobusë dhe automjete taksi. MPN-ja kishte informatë se ka raste të rralla kur bëhet regjistrimi i emigrantëve të cilët paraprakisht nuk janë evidentuar në Qendrën e Përkohshme Transitore „Vinojug“ në Gjevgjeli.

Avokati i Popullit-MPN-ja përcaktoi se në kalimin kufitar vazhdimisht janë të pranishëm ekipe të UNHCR-së, Kryqit të Kuq, kohë pas kohe ka vizita edhe nga UNICEF-i. Në terren, gjithashtu janë të pranishme shumë organizata joqeveritare, në mesin e të cilëve janë NGO, Legis, Vllazërimi nga Kumanova, La Strada, Shoqata Maqedonase e Juristëve të Rinj, etj.

5.2.2. Kushtet materiale për qëndrim në Qendrën e Përkohshme Transitore „Tabanocë“

Gjatë vizitave MPN-ja vuri re se në Qendrën e Përkohshme Transitore „Tabanocë“, kushtet për pranimin e emigrantëve/refugjatëve janë më të mira se në Qendrën për Pranim „Vinojug“. Qëndrimi i emigrantëve/refugjatëve në kalimin kufitar Tabanocë është tejet i shkurtër duke pasur parasysh që kufiri i Republikës së Serbisë është disa qindra metra larg. Pas arritjes së refugjatëve, nga të gjithë personat e përfshirë në aksionin humanitar, u shpërndahet ushqim, ujë, pije dhe materiale higjienike.

Në Qendrën e Pranim nga UNHCR-ja janë siguar 32 lokale montuese, në të cilat mbahet ushqimi, uji dhe materialet higjienike, batanijet të cilat janë siguar nga sektori joqeveritar dhe organizatat ndërkombëtare dhe të njëjtat u shpërndahen emigrantëve/refugjatëve. Në një pjesë të objekteve janë të vendosur persona të cilët kanë nevojë të domosdoshme për pushim, për këtë shkak nga UNHCR-ja është vendosur edhe një tendë e madhe. Duke pasur parasysh se në Qendër janë ndërtuar tualete montuese dhe është lëshuar ujë, janë siguar kushte themelore për mirëmbajtje të higjienës, duke konstatuar se edhe në këtë Qendër ka mungesë të ujit të ngrohtë.

Gjatë vizitave, ekipi i Avokatit të Popullit kontrolloi hapësirat e Fshatit të Fëmijëve SOS që ka objekt montues në dy kate i dedikuar për qëndrimin e fëmijëve dhe nënave. Në këtë objekt vendosen fëmijët për një periudhë të shkurtër dhe në kushte relativisht të mira, pasi që objekti është i ngrohur dhe i pajisur me mjete të domosdoshme për higjienë dhe ushqim për fëmijët e të gjitha moshave.

Vërejtja e Avokatit të Popullit-MPN-së ka të bëjë me mungesën e ujit të ngrohtë i cili është i domosdoshëm për mbajtjen e higjienës, si dhe mungesën e specialistit-pediatër. Fshati i Fëmijëve për emigrantët dhe refugjatët ka siguar internet falas.

Avokati i Popullit-MPN-ja konstatoi se emigrantët kanë ushqim të ngrohtë (supë e ngrohtë), veshje dhe mbathje dhe gjithashtu është siguar tendë nga organizata joqeveritare „La Strada“ për strehimin e fëmijëve dhe nënave që është mjaft e ngrohtë. Kjo organizatë ofron edhe ndihmë dhe mbrojtje juridike dhe psikosociale për fëmijët dhe nënat.

Gjatë vizitës më 07.12.2015, Avokati i Popullit së bashku me Mbrojtësin e të drejtave të Republikës së Serbisë e kaluan rrugën deri në kalimin kufitar me Republikën e Serbisë. Gjatë kësaj, Avokati i Popullit konstatoi se rruga nëpër të cilën kalojnë emigrantët nuk është e rrafshët, është me baltë, pa ndriçim dhe mbrojtje të binareve hekurudhore, kështu që fëmijët, gratë dhe personat me invaliditet vështirë lëvizin nëpër të njëjtën. Por, është vërejtur se është garantuar një automjet me të cilin janë transferuar personat e paafte deri në kalimin kufitar. Duke pasur parasysh se ditën e njëjtë është vizituar edhe kampi për pranimin e refugjatëve në f.Miratocë që gjendet në Republikën e Serbisë, është konstatuar se emigrantët doemos duhet

të kalojnë dy kilometra e gjysmë rrugë, nëpër terren jo të rrafshët nga njëra deri në qendrën tjetër të pranimit, që sipas Avokatit të Popullit është çnjerëzore, veçanërisht nëse merret parasysh fakti se rrugën e njëjtë duhet ta kalojnë fëmijë të vegjël, gra shtatzëne ose persona me invaliditet.

Vetëm disa ditë më vonë, ekipi i Avokatit të Popullit dhe Mekanizmi Parandalues Nacional konstatoi aktivitete të përshpejtuara në qendrën e transitit „Tabanocë“. Respektivisht, rruga deri në kalimin kufitar ishte e mbuluar me guralecë, nga njëra anë ishte e rrethuar me gardh, ndërsa gjatë bisedës me drejtuesin e Qendrës për Pranim janë marrë informata se për disa ditë rruga do të ndriçohet dhe përshtatet për lëvizje më të lehtë.

Gjithashtu, me përshpejtim u punua në përshtatjen e tre tendave të mëdha të dedikuara për qëndrim të emigrantëve/refugjatëve, me shtresa të veçanta dyshemesh dhe ngrohje, por gjithashtu kishte realizim edhe të punëve tjera të ndërtimit. Përgatitej terren për ndërtimin e tendave për persona me nevoja të posaçme, tualete montuese dhe objekte administrative. Avokati i Popullit konstatoi aty për aty se në këtë Qendër çdo ditë punohet në përmirësimin e kushteve.

5.2.3. Mbrojtja shëndetësore

Mbrojtja shëndetësore në Qendrën „Tabanocë“ është e organizuar nga Kryqi i Kuq i Republikës së Maqedonisë. Janë siguruar kujdestari të ekipeve mjekësore për dhënie të mbrojtjes shëndetësore primare për emigrantët dhe refugjatët. Rastet më të vështira dërgohen në Shtëpinë Shëndetësore në Kumanovë, ndërsa sipas nevojës edhe në klinikën në Shkup.

Sipas të dhënave, pacientët shpeshherë ankohen për infeksione respiratore, diare, temperaturë të lartë, alergji, lodhje dhe plogështi për shkak të rrugës së gjatë dhe ndikimit të kushteve të motit. Personeli mjekësor i furnizon pacientët me analgjetikë, paracetamol, antireumatikë dhe preparate të tjera themelore.

MPN-ja konstatoi se personeli mjekësor i Kryqit të Kuq të RM-së mban evidencë të plotë për personat e trajtuar në mënyrë mjekësore. Në bazë të evidencës së tyre janë fituar të dhëna për personat e kontrolluar në periudhën nga 01.12.2015 deri në 09.12.2015

Data e vizitave	01.12.2015	02.12.2015	03.12.2015	04.12.2015
Ndërrimi i parë	Janë kontrolluar gjithsej 26 persona	Janë kontrolluar 156 persona prej të cilëve 27 ishin fëmijë deri në moshën 10 vjet	Janë kontrolluar 43 persona prej të cilëve 1 ishte shtatzëne	Janë kontrolluar 107 persona prej të cilëve 1 ishte fëmijë dhe 1 shtatzëne
Ndërrimi i dytë	Janë kontrolluar gjithsej 57 persona, prej të cilëve 16 ishin fëmijë deri në moshën 10 vjet	Janë kontrolluar gjithsej 336 persona, prej të cilëve 41 ishin fëmijë dhe 7 shtatzëne	Janë kontrolluar 29 persona, prej të cilëve 1 ishte fëmijë	Janë kontrolluar 420 persona, prej të cilëve 52 ishin fëmijë dhe 5 shtatzëne

Avokati i Popullit-MPN-ja konstatoi se për dallim nga Qendra Transitore për Pranim „Vinojug“, në këtë Qendër një numër i madh i personave kanë kërkuar mbrojtje primare shëndetësore në Ambulancën në Tabanocë, si rezultat i qëndrimit të këtyre personave në kushte jopërkatese në Qendrën në Gjevgjeli.

Data e vizitave	05.12.2015	06.12.2015	07.12.2015	08.12.2015	09.12.2015
Turni i parë	Janë kontrolluar 224 persona, prej të cilëve 35 ishin fëmijë dhe 3 shtatzëne	Janë kontrolluar 120 persona, prej të cilëve 17 ishin fëmijë dhe 1 shtatzëne	Janë kontrolluar 106 persona, prej të cilëve 8 ishin fëmijë dhe 2 shtatzëne	Janë kontrolluar 176 persona, prej të cilëve 39 ishin fëmijë dhe 3 shtatzëne	Gjatë vizitës së MPN-së u kontrolluan gjithsej 400 persona, prej të cilëve 39 ishin fëmijë.
Turni i dytë	Janë kontrolluar 100 persona, prej të cilëve 10 ishin fëmijë dhe 2 shtatzëne	Janë kontrolluar 248 persona, prej të cilëve 55 ishin fëmijë dhe 7 shtatzëne	Janë kontrolluar 79 persona, prej të cilëve 1 ishte fëmijë dhe 2 shtatzëne	Janë kontrolluar 60 persona, prej të cilëve 5 ishin fëmijë	

5.2.4. Biseda me emigrantët/refugjatët

Gjatë vizitave, Avokati i Popullit-MPN-ja zhvilloi biseda me emigrantët/refugjatët, të cilët shprehën mirënjohje të veçantë për aktivitetet e organizatave joqeveritare dhe ndërkombëtare. Ata u ankuan për kohën e humbur gjatë pranimit në kalimin kufitar „Vinojug“ Gjevgjeli dhe për pritjen e transportit drejt kalimit kufitar Tabanocë.

Gjatë vizitës më 10.12.2015, ekipi i Avokatit të Popullit-Mekanizmi Parandalues Nacional hasi në grup prej 35 emigrantë të cilët kërkuan ndihmë pasi që në kalimin kufitar „Tabanocë“ kanë qëndruar disa ditë dhe nuk janë lejuar të kalojnë në Republikën e Serbisë. MPN-ja për rastin në fjalë bisedoi me policinë kufitare dhe me Drejtuesin e Qendrës, kështu që u informua se emigrantët nuk kanë asnjë dokument, ndërsa gjatë kontrolleve është konstatuar se nuk janë regjistruar në kalimin kufitar në Gjevgjeli, që sinjalizon se hyrja e tyre në territorin e Republikës së Maqedonisë është bërë në mënyrë të paligjshme dhe se bëhet fjalë për emigrantë ekonomikë.

Në pajtim me vendimin e përbashkët të vendeve nga Ballkani Perëndimor që të pranohen emigrantë vetëm nga Siria, Avganistani dhe Iraku, MPN-ja u informua se këtyre personave nuk u lejohet kalim në Republikën e Serbisë, përkatësisht prej tyre është kërkuar që të aplikojnë për azil por ata kanë refuzuar dhe se mbetet vetëm mundësia të kthehen në territorin e Republikës së Greqisë. Lidhur me pyetjen e Avokatit të Popullit-MPN-së nëse refuzimi për parashtrimin e kërkesës për azil është evidentuar, u tha se një evidencë e tillë nuk mbahet.

Për vizitat e realizuara në dy qendrat për pranim gjatë vitit 2015, Avokati i Popullit-MPN-ja përpiloi Raport të veçantë me më shumë konstatime dhe rekomandime për tejkalimin e gjendjeve negative të konstatuara. Raporti i veçantë është dorëzuar në Qeverinë e Republikës së Maqedonisë, Ministrinë e Punëve të Brendshme, Ministrinë e Punës dhe Politikës Sociale, Ministrinë e Shëndetësisë, Qendrën për Menaxhim me Kriza dhe drejtuesit e qendrave të përkohshme të transitit.

5.3. Konstatime

1. Para hyrjes në Qendrën Transitore të Pranimit „Vinojug“, është siguruar vetëm një tende në të cilën një grup më i vogël i emigrantëve/refugjatëve vendoset derisa kryhet kontroll për hyrje, ndërsa të tjerët janë jashtë në

- vend të hapur dhe të ekspozuar në kushte të pavolitshme të motit;
2. Ekziston sistem i dobët i evidencës dhe regjistrimit të refugjatëve/emigrantëve që bëhet vetëm në bazë të dokumenteve të lëshuara nga Republika e Greqisë. Nuk ka kontakt të drejtpërdrejtë midis nëpunësve policor dhe refugjatëve/emigrantëve gjatë evidencës dhe regjistrimit të tyre;
  3. Gjatë hyrjes bëhet seleksionimi i refugjatëve dhe emigrantëve ekonomik sipas vendit të origjinës , kështu që personat emigrantë ekonomik edhe pse kanë hyrë në territorin e Republikës së Maqedonisë kthehen pas asnjë procedurë;
  4. Sistem sigurie i dobët dhe jo i përhershëm për kontroll të refugjatëve/emigrantëve dhe bagazhin e tyre gjatë hyrjes në Qendrën e Përkohshme Trasitore „Vinojug“, duke përdorur kohë pas kohe skenerin e Ministrisë së Punëve të Brendshme;
  5. Nuk mjafton bashkëpunimi dhe koordinimi i aktiviteteve të menaxherëve të Qendrës për Pranim „Vinojug“ dhe „Tabanocë“, ndërsa nuk është i përhershëm dhe gjithëpërfshirës koordinimi i organeve kompetente në Republikën e Greqisë, Republikën e Maqedonisë dhe Republikën e Serbisë lidhur me pranimin, trajtimin dhe transitin e refugjatëve/emigrantëve;
  6. Nuk janë të pajisura tërësisht objektet për pranimin e refugjatëve dhe emigrantëve në kushte dimri, nuk është zgjidhur problemi me sigurimin e energjisë elektrike dhe nuk është siguruar ngrohje në të gjitha objektet, ndërsa ekziston edhe mungesë e ujit të ngrohtë;
  7. Mungon pranimi dhe kujdesi njerëzor, gjithëpërfshirës dhe përkatës për grupet në nevojë, gjatë qëndrimit të tyre në Qendrën e Pranimit. Fëmijët, gratë, shtatzënat, personat në moshë dhe personat me invaliditet vendosen në objekte të cilat janë më të ngrohta dhe nuk u sigurohet ndihmë përkatëse gjatë hyrje-daljes nga Republika e Maqedonisë;
  8. Transporti për refugjatët/emigrantët është keq i organizuar dhe pa nevojë presin gjatë në Qendër, paguajnë çmim të lartë për biletë, ndërsa nuk është bërë as kategorizimi i çmimit të biletave për fëmijët mbi 10 vjet dhe personat me invaliditet. Refugjatëve dhe emigrantëve nuk u jepet mundësia të zgjedhin cilin lloj të transportit do ta shfrytëzojnë deri në „Tabanocë“;
  9. Në Qendrën e Përkohshme Trasitore „Vinojug“ mënyra e ruajtjes dhe depozimit të ushqimit nuk është mënyrë përkatëse, përkatësisht në qese na-jloni që është në kundërshtim me standardet ndërkombëtare, shpërndarja e ushqimit e dedikuar për refugjatët dhe emigrantët bëhet në mënyrë jonjerëzore. Gjithastu, në qendër nuk sigurohet ushqim i ngrohtë;
  10. Ndhimja juridike në Qendrën e Pranimit „Vinojug“ është jo e plotë, veçanërisht ka mungesë të një qasje gjithëpërfshirëse në detektimin e fëmijëve pa shoqërim dhe parandalimin e të njëjtëve që të jenë viktimë e trafikimit me njerëz. Njëkohësisht, Ministria e Punës dhe Politikës Sociale dhe organet tjera kompetente mungojnë me praninë e tyre në terren;
  11. Organizatat vendase dhe ndërkombëtare janë të pranishme në terren dhe ofrojnë ndihmë dhe mbështetje për refugjatët/emigrantët. Mungon koordinim më i madh me organet kompetente për një mbrojtje më efikase.

5.4. Rekomandime

---

1. Të sigurohen kushte për pranim njerëzor të të gjithë personave të cilët presin për të hyrë në Qendrën e Përkohshme Transitore „Vinojug“ dhe të sigurohen më tepër objekte për këtë dedikim;
2. Të merren masa për të vendosur një mënyrë të re, më efikase dhe më gjithëpërfshirëse për evidentim dhe regjistrim, nëpërmjet sistemit biom-etrik të evidentimit dhe fotografimit të personave të këtuillë;
3. Të mundësohet qasje joselektive dhe njerëzore ndaj të gjithë personave të cilët kanë kërkuar ndihmë dhe mbrojtje ndërkombëtare dhe të mundësohet nisje e procedurës përkatëse për njohjen e të drejtës së azilit ose qëndrim të përkohshëm në Republikën e Maqedonisë, ndërsa nëse personat e refuzojnë këtë atëherë duhet të ketë provë me shkrim për refuzimin;
4. Të përmirësohen kontrollet e sigurisë nëpërmjet kontrollit të rregullt nga Ministria e Punëve të Brendshme duke përdorur vazhdimisht skenerë për të kontrolluar bagazhin dhe personat;
5. Të vendoset koordinim më i mirë dhe më intensiv i menaxherëve të Qendrave për Pranim në nivel shtetëror dhe ndërshtetëror, si dhe bashkëpunim midis shërbimeve policore të Republikës së Greqisë, Republikës së Maqedonisë dhe republikës së Serbisë për pranim dhe transit në kohë, më njerëzor dhe të plotë të refugjatëve dhe emigrantëve;
6. Urgjentisht të ndërmerren masa për të siguruar të gjitha kushtet për pranimin e refugjatëve/emigrantëve në kushte dimërore, furnizim me energjinë e nevojshme elektrike për të ngrohur objektet dhe për të siguruar ujë të ngrohtë për refugjatët dhe emigrantët;
7. Të ndërmerren masa për pranim kujdes dhe trajtim njerëzor të grupeve në nevojë në Qendrën e Pranim. Për gratë, fëmijët, shtatëzënet, personat në moshë dhe personat me nevoja të veçanta të organizohet transport nëpër kalimet legale kufitare;
8. Transporti i refugjatëve/emigrantëve të organizohet pa ngecje dhe pritje të panevojshme dhe të gjatë, duke respektuar të drejtën e zgjedhjes së llojit të mjetit transportues, si dhe të ndërmerren masa për barazimin e çmimit të biletave, në pajtim me parimin e barazisë së qytetarëve ndaj shërbimeve;
9. Të ndërmerren masa për ruajtjen dhe magazinimin e ushqimit në përputhje me standardet ndërkombëtare, si dhe masa për sigurim të detyrueshëm të ushqimit të ngrohtë, ndërsa ushqimi të shpërndahet në mënyrë humane duke siguruar kushte përkatëse për të konsumuar të njëjtin;
10. Ndihmë e organizuar në mënyrë më të mirë në Qendrat për Pranim, prani më e madhe e organeve kompetente dhe institucioneve dhe sigurim të pranisë së përhershme të personave profesionist (punëtorë social, psikologë, pedagogë) të cilët do të japin asistencë profesionale dhe ek-

sperte dhe do të mbrojnë fëmijët, grupet në nevojë dhe të gjithë personat të cilët do të kenë nevojë;

- 11. Të vendoset dhe përforcohet bashkëpunim dhe koordinim me organizatat joqeveritare të vendit dhe ato ndërkombëtare të cilat punojnë për çështjen e refugjatëve/emigrantëve.**

5.5. Të vepruarit sipas rekomandimeve

Me dorëzimin e Raportit të veçantë të Avokatit të Popullit-Mekanizmi Parandalues Nacional për gjendjet në qendrat e përkohshme të transitit, Qendra për Menaxhim me Kriza dorëzoi në kohë përgjigje me të cilën e informon Avokatin e Popullit-MPN-në se raporti është shqyrtuar nga Selia kryesore e Qendrës si një organ profesional i cili udhëheq me aktivitetet për parandalimin dhe të ballafaquarit me situatat e krizës.

Qendra për Menaxhim me Kriza e informoi Avokatin e Popullit-MPN-në se në ndërkohë gjendjet dhe kushtet në të dy qendrat janë përmirësuar, përkatësisht se janë siguruar më shumë hapësira të ngrohura dhe jepet ushqim i ngrohtë dhe pije. Gjithashtu është siguruar edhe ujë i ngrohtë, ndërsa në qendrat ka filluar furnizimi me energjinë përkatëse elektrike.

Lidhur me transportin, Qendra për Menaxhim me Kriza e informoi MPN-në se Selia kryesore ka konstatuar që transporti themelor për emigrantët të jetë ai hekurudhor, ndërsa në mungesë të kapaciteteve të përdoret transporti me autobus dhe taksi. Njëkohësisht, Selia kryesore ka marrë vendim që të gjithë fëmijët-refugjat dhe personat tjerë të cilët nuk kanë mjete financiare të mos paguajnë për transport.

Me rekomandimin e Avokatit të Popullit-MPN-së për të përforcuar kontrollet e sigurisë për bagazhet dhe udhëtarët, Qendra për Menaxhim me Kriza u përgjigj se në ndërkohë është vendosur skener me të cilin kryhet kontroll më i madh dhe më efikas. Gjithashtu, në drejtim të sigurisë më të madhe në zonën kufitare, përveç policëve të Republikës së Maqedonisë, marrin pjesë edhe pjesëtarë të policisë nga Republika e Serbisë, Republika e Kroacisë dhe Republika e Sllovenisë, ndërsa janë paraqitur edhe nga vende tjera në rajon.

Sa i përket ushqimit, Qendra për Menaxhim me Kriza theksoi se shpërndarja e ushqimit në qendra bëhet në mënyrë të organizuar nga organizata humanitare, në koordinim dhe në përputhje me standardet e vendosura nga Agjencia për Ushqim e Republikës së Maqedonisë. Lidhur me kujdesin për personat me nevoja të veçanta dhe grupet në nevojë është theksuar se për këtë janë të detyruar organizatat joqeveritare të cilat punojnë në fushën e mbrojtjes së të drejtave të njeriut.

Qendra për Menaxhim me Kriza e informoi Avokatin e Popullit se nuk mund t'i implementojë plotësisht rekomandimet e dhëna, për shkak se mungojnë mjete financiare. Njëkohësisht, theksoi se konstatimet dhe rekomandimet e Avokatit të Popullit-MPN-së do të kihen parasysh dhe të njëjtat do të kontribuojnë për zmadhimin e efikasitetit të punës së organeve dhe trupave të sistemit për menaxhim me kriza.

REKOMANDIME NGA VIZITAT E REALIZUARA

Mekanizmi Parandalues Nacional në vitin 2015 hartoi 14 raporte të veçanta dhe dy informata të cilat i dorëzoi te organet kompetente me një analizë të hollësishme dhe masa konkrete për të përmirësuar gjendjet. Rekomandimet e përfshira në këtë raport vjetor janë të përgjithshme dhe paraqesin udhëzime të përgjithshme në përputhje me gjendjet dhe tendencat e konstatuara gjatë realizimit të vizitave të rregullta dhe të njëpasnjëshme gjatë vitit 2015, që të ketë veprim parandalues të organeve shtetërore të tanguara

6.1. REKOMANDIME TË PËRGJITHSHME PËR NJËSINË E MPN-SË

Plotësim i vendeve vakante të punës, përkatësisht zmadhim i resurseve njerëzore në Mekanizmin Parandalues Nacional, duke u mundësuar ndjekje e vazhdueshme e gjendjeve në vendet e privimit nga liria, si dhe zbatim efikas i autorizimeve të përcaktuara me Protokollin Fakultativ;

Bashkëpunim i përforcuar me organet dhe ministritë kompetente në aspekt të veprimit sipas udhëzimeve, sugjerimeve dhe rekomandimeve të dhëna dhe në këtë kontekst vendosje e dialogut dhe bashkëpunimit me Ministrinë e Shëndetësisë, që në periudhën e fundit kishte ngecje permanente me qëllim që të realizohet mandati i MPN-së;

Realizim efektiv, efikas dhe në kohë i rekomandimeve të Mekanizmit Parandalues Nacional, për parandalim të torturës, respektim të dinjitetit të njeriut, trajtim human me personat e privuar nga liria, si dhe ndihmë dhe rehabilitim i personave ndaj të cilëve është ushtruar torturë.

6.2. REKOMANDIME PËR STACIONET POLICORE

---

1. **PRinovimi i hapësirave për ndalim në stacionet policore në përputhje me planet e përcaktuara të veprimit, me qëllim që të përmbushen standardet minimale ndërkombëtare për strehim dhe mbrojtje të personave të privuar nga liria;**
2. **Lokalet për mbajtje në Stacionet policore që janë nën standardet e dëshiruara të shfrytëzohen në situata të jashtëzakonshme dhe me interval**

- të shkurtër kohor, kështu që personat do të jenë nën mbikëqyrje të vazhdueshme nga nëpunësit policor;
3. Rregullimi i hapësirës së veçantë për ndalimin e personave të mitur në Stacionet policore me kompetencë të përgjithshme, në përputhje me Ligjin për të drejtat e fëmijëve;
  4. Në stacionet policore ku ka një numër më të madh të privimit nga liria dhe numër më të madh të ndalimit, të ndërmerren masa që funksioni i kujdestarit të ndahet nga nëpunësi policor për praninë;
  5. Personat e privuar nga liria në kohë dhe në mënyrë të plotë të informohen për të drejtat e tyre, të drejtën e avokatit, njoftimin e familjes, të drejtën e mbrojtjes shëndetësore dhe realizimin e të drejtës për ujë dhe ushqim, për çka do të mbahet evidencë plotësuese zyrtare;
  6. Sigurimi i buxhetit të nevojshëm në stacionet policore për furnizim me ushqim të personave të ndaluar, vendosje e sistemit për thirrje, përkatësisht domofon me qëllim që nëpunësit policor në kohë të reagojnë dhe të ndërhyjnë në rast nevojë;
  7. Respektimi i të drejtave të fëmijëve gjatë arrestimit, në përputhje me Ligjin për drejtësinë e të miturve dhe zbatim konsekuent i dispozitave për mbrojtjen e fëmijëve në rrezik të cilët nuk kanë mbushur 14 vjet;
  8. Sigurimi i kushteve (thirrje e mjekut) për mbrojtje në kohë të shëndetit të personit të privuar nga liria, përkatësisht personi i ndaluar i cili është nën veprim të alkoolit ose substancave psikotropike;
  9. Mbajtje e rregullt dhe plotësim i tërësishëm i evidencave për personat e arrestuar, personat e privuar nga liria dhe personat e ndaluar në stacionin policor duke respektuar rrjedhën logjike të ngjarjeve, që nga koha e privimit nga liria deri në ndalimin në stacionin policor, si dhe respektim i maksimumit kohor të privimit prej 24 orë për një person në moshën madhore dhe 12 orë për një person të mitur;
  10. Biseda me personat e arrestuar të zbatohet në hapësira të shënuara në mënyrë të veçantë, veçanërisht atje ku janë ndërtuar hapësira të reja për

marrjen në pyetje dhe në të cilat është vendosur video-mbikëqyrje, si dhe masa tjera të sigurisë.

6.3. REKOMANDIME PËR INSTITUCIONET NDËSHKUESE-KORREKTUESE

---

1. Implementim i plotë dhe konsekuent i Ligjit për shërbim të provës që të bëhet reformë e sistemit ndëshkues-korrektues dhe reformë e sistemit për ekzekutimin e sanksioneve dhe do të themelohet një shërbim i veçantë i provës për ndëshkim alternativ të kryerësve të veprave penale;
2. Respektim dhe zbatim i plotë i të drejtave të personave të arrestuar dhe të gjykuar, të përcaktuara në Ligjin për ekzekutimin e sanksioneve dhe në Rregullat Evropiane të Burgjeve;
3. Marrja e masave për hetim efikas të ankesave individuale për dhunë dhe presione ndaj personave të arrestuar dhe të gjykuar dhe ndërmarje e masave nga institucionet ndëshkuese-korrektuese me qëllim që të zvogëlohet, përkatësisht parandalohet sjellja johumane dhe mizore ndaj personave të privuar nga liria;
4. Evidentim i lëndimeve të dukshme në dosjet shëndetësore, për të cilat personat e gjykuar thonë se i kanë nga përdorimi tej mase i dhunës, me qëllim që të përcaktohet torturë eventuale ose trajtim johuman ndaj personave të privuar nga liria;
5. Marrja e masës për implementim konsekuent të Projektit për rikontruim të institucioneve ndëshkuese-korrektuese dhe në këtë drejtim sigurohen kushte përkatëse për strehim, në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe për të zvogëluar stërmbushjen në institucionet e burgjeve;
6. Mirëmbajtje e vazhdueshme dhe rinovim i institucioneve të burgjeve të cilat nuk janë përfshirë në Projektin për rikontruim të INK-së, me qëllim që të mundësohen kushte humane për qëndrimin e personave të privuar nga liria, si dhe për të siguruar reparte të veçanta për praninë që të parandalohet përhapja e infektimit kriminogjen;
7. Sigurimi i resurseve të nevojshme njerëzore dhe parakushteve teknike-materiale për funksionimin pa pengesë të institucioneve ndëshkuese-korrektuese, për shkak të realizimit dhe respektimit të të drejtave të personave të privuar nga liria;
8. Hapësirat për vuajtjen e masës së izolimit (QELI) e të cilat janë nën standardet minimale ndërkombëtare, të mos përdoren;
9. Zbatim efikas i sistemit të mbrojtjes shëndetësore me angazhim plotësues të personelit mjekësor, në përputhje me nevojat e personave të arrestuar dhe gjykuar;
10. Mundësim i mbrojtjes cilësore shëndetësore të personave të gjykuar në

Njësinë e SHNK-së në Idrizovë, duke siguruar punësim të rregullt të personelit mjekësorë, si dhe sigurim të besueshmërisë gjatë kurimit të personave të privuar nga liria;

11. Të ndërmerren masa për sigurimin e ushqimit cilësor dhe të shumëllojshëm për personat e arrestuar dhe të gjykuar, i cili edhe sipas sasisë do t'i përmbushë nevojat dhe do ta përmbushë vlerën energjike të vakteve të përcaktuar me ligj;
12. Për shkak të procesit efektiv të risocializimit dhe riintegritit të kësaj kategori të personave në shoqëri, të ndërmerren masa për themelimin e programeve për ngritje profesionale dhe anazhim pune të popullatës së gjykuar;
13. Sigurimi i kushteve për realizim pa pengesë të arsimit fillor dhe të mesëm të personave të dënuar në përputhje me ligjin, nëpërmjet koordinimit të përbashkët të Drejtorisë për Ekzekutimin e Sanksioneve dhe të Ministrisë së Arsimit.

6.4. REKOMANDIME PËR INSTITUCIONE DHE VENDE TJERA PËR VENDOSJE

---

1. Ministria e Punës dhe Politikës Sociale të ndërmarrë masa për mbikëqyrje në institucionet për vendosje dhe përkujdesje të fëmijëve/personave me nevoja të veçanta, personave të moshuar në drejtim të vlerësimit të kapaciteteve për vendosje për shkak të parandalimit të veprimit ose ndëshkimit johuman ose poshtërues;
2. Përmirësimi i kushteve për vendosje, si dhe mbajtja e higjienës në Entin për Rehabilitim të Fëmijëve dhe të Rinjve -Shkup;
3. Zmadhimi dhe sigurimi i resurseve të nevojshme të njeriut dhe kushteve materiale teknike në Entin për Rehabilitim të Fëmijëve dhe të Rinjve -Shkup, përforcimi i përkujdesjes së këtyre personave dhe sigurimi me kohë i kujdesit shëndetësor dhe terapisë, si dhe organizimi i aktiviteteve kulturore sociologjike;
4. Përmirësimi i procesit arsimor, ofrimi i më tepër mjeteve mbikëqyrëse në klasë dhe hapja e kabinetit për trajtim individual rehabilitues-përmirësues të fëmijëve me nevoja të veçanta ,me ç'rast të krijohen kushte që defektologu të punojë individualisht me çdo shfrytëzues;
5. Të merren masa për aftësimin për punë të shfrytëzuesve Entit për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve- Shkup ndërsa procesi i aftësimit të lidhet me ekonominë reale, si dhe me shoqëritë që punësojnë persona me aftësi të kufizuara intelektuale;
6. Në shtëpitë për persona të moshuar të sigurohen kushte adekuate për vendosje, me të cilat do të sigurohet trajtim human dhe respektim i dinjitetit

- njerëzor, me kujdes të veçantë për shfrytëzuesit e palëvizshëm;
7. Sigurimi i numrit përkatës dhe të mjaftueshëm i personelit në shtëpitë për persona të moshuar në pajtim me standardet e parapara, veçanërisht infermieret, gerentoamvise dhe pastrues;
  8. Përforcimi i mbikëqyrjes dhe kontrollit nga mjeku për personat e palëvizshëm, si dhe përcaktimi i vizitave javore (vizitë në shtëpi) në pajtim me nevojat e shfrytëzuesve;
  9. Të merren masa për përmirësimin e higjienës në lokalet për vendosje të personave të moshuar, në dhomat për ngrënie, veçanërisht kuzhina, si dhe masa për mbajtjet me rregull të higjienës personale dhe të përgjithshme të shfrytëzuesve;
  10. Në IP për Përkujdesje të Fëmijëve veçanërisht të dërgohen dhe përkujdesen persona të mitur me probleme edukuese-sociale dhe sjellje të çrregulluar, përkatësisht të ndërpritet praktika e dërgimit të kryerësve të veprave penale ose fëmijëve kryerës së veprimeve që me ligj janë parapare si vepra penale, me qëllim të parandalimit të mundësisë së ndikimit negativ dhe zgjerim të infeksionit kriminogjen;
  11. Mirëmbajtje e vazhdueshme dhe rinovim i kapaciteteve strehuese dhe i hapësirave të përbashkëta, në përputhje me nevojat e fëmijëve në Institucionet Publike, a në drejtim të edukimit dhe riedukimit të tyre të suksesshëm;
  12. Bashkëpunim më i madh me Qendrat për Punë Sociale në zbatimin e aktiviteteve për përgatitjen e fëmijës/personit të dërguar në institucion, takime më të shpeshta dhe më të rregullta me ekipin profesional dhe me shfrytëzuesin, për ndjekje dhe ndërhyrje në kohë të personave kompetent;
  13. Për rastet e dhunës fizike midis fëmijëve dhe rastet e vetëlëndimit në institucionet publike për përkujdesje të fëmijëve, të mbahet regjistër/libër i veçantë dhe të respektohen protokollat për parandalim të dhunës midis fëmijëve;
  14. Qasje proaktive e personelit në institucionet për përkujdesje të fëmijëve, me kujdes, monitorim dhe sigurim shtesë të aktiviteteve plotësuese të cilat do të ndikojnë pozitivisht në procesin edukativo-arsimor dhe atë korrektues të fëmijëve/personave të mitur;
  15. Të ndërmerren masa për të siguruar kushte për arsim të rregullt (fillor dhe të mesëm) në institucionet për përkujdesje, si dhe masa që një fëmi i vendosur në institucion të stimulohet për të vizituar rregullisht mësimin.

6.5. REKOMANDIMET PËR INSTITUCIONET PËR NDALIM DHE QËNDRIM TË TË HUAJVE, EMIGRANTËVE/REFUGJATËVE DHE AZILKËRKUESVE

1. Të bëhet dislokim, përkatësisht sigurim i një objekti të ri për Qendrën për Pranimin e të Huajve, i cili do të përmbushë standardet ndërkombëtare dhe vendase;
2. Të mundësohet një qasje në procedurën për njohjen e të drejtës së azilit dhe në mekanizmat mbrojtëse që duhet të përfshijnë qasje te avokati, kontroll mjekësor, të drejtën e përkthyesit, si dhe mundësi për të kontaktuar me familjen dhe me përfaqësuesit e Përfaqësive Diplomatike-Konsullore;
3. Të mos ndalen personat e huaj në Qendër për shkak të sigurimit të tyre si dëshmitarë në procedurat ndaj personave të tretë dhe të respektohen afatet ligjore për ndalimin e një personi të huaj me hyrje ilegale në vend;
4. Të sigurohet ndihmë gjithëpërfshirëse juridike për personat e strehuar në Qendrën për Pranimin e të Huajve dhe informim i plotë i emigrantëve ilegal për rrjedhën e procedurës, për të drejtat e tyre lidhur me gjuhën që e flasin ose e kuptojnë;
5. Të sigurohen kushte përkatëse për qëndrim dhe ushqim në Qendrën e Pranimin, në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe vendore dhe të respektohet e drejta e personave të huaj për të shëtitur në ajër të pastër, ndërsa për fëmijët dhe gratë të sigurohen mënyra alternative për strehim;
6. Në Rregulloren për rendin shtëpiak të Qendrës për Pranimin e të Huajve, të rregullohet e drejta e parashtrimit të ankesave nga të huajt në gjuhën që e flasin ose e kuptojnë për të realizuar të drejtat e tyre;
7. Qendrat e Përkohshme të Transitit të përshtaten dhe aftësohen për pranim dhe strehim të emigrantëve/refugjatëve për një qëndrim afatgjatë;
8. Përgatitje të procedurave standarde operative për të vepruar me emigrantët/refugjatët duke përcaktuar saktë dhe qartë kompetencat e çdo organi;
9. Në qendrat e përkohshme të transitit të krijohen kushte për kujdes të veçantë dhe trajtim të kategorive të personave në nevojë, veçanërisht për fëmijët dhe gratë, personat e moshuar dhe ata me invaliditet;
10. Të sigurohet ushqim përkatës duke përfshirë ushqim të nxehtë dhe pije për emigrantët/refugjatët, veshje të përshtatur me kushtet e motit, si dhe mjete higjienike dhe sende tjera për mirëmbajtje të higjienës;
11. Mbrojtje mjekësore në kohë dhe në mënyrë përkatëse e emigrantëve/refugjatëve me kujdes të veçantë për kategoritë në nevojë dhe personat viktimë e torturës, abuzimeve seksuale, si dhe sigurim i formave tjera përkatëse për mbrojtje nga keqtrajtimi psikologjik ose psikik;

12. Angazhim më i madh i Ministrisë së Punës dhe Politikës Sociale për caktimin në kohë të kujdestarit për personat e huaj të mitur të cilët nuk kanë shoqërues dhe komunikim i vazhdueshëm i tyre, për të mbrojtur dhe realizuar interesin më të mirë të fëmijëve, si dhe zhvillimin e programeve të veçanta për punë me fëmijë, në përputhje me Konventën mbi të Drejtat e Fëmijës;
13. Respektim konsekuent i afatit ligjor për dhënien e vërtetimit për azilkërkuessit nga ana e departamentit kompetent në Ministrinë e Punëve të Brendshme, si dhe sigurim në kohë i dokumentit identifikues në përputhje me Ligjin për azil dhe mbrojtje të përkohshme;
14. Të sigurohen trajnime të specializuara dhe përkatëse për të punësuarit në Qendrën për të Huaj dhe në Qendrën për Azilkërkuesi për t'u edukuar lidhur me liritë dhe të drejtat e njeriut, si dhe për të vepruar me viktimat e torturës, personat e traumatizuar, gratë, fëmijët dhe grupet tjera në nevojë, në përputhje me standardet ndërkombëtare.

Aneksi 1: Pasqyrë e vizitave të Mekanizmit Parandalues Nacional në vitin 2015

Data	Vendi	Aktiviteti	Pjesëmarrës	Organizator
27.03.2015	Shkup	MPN-ja vizitë e njëpasnjëshme-SP Gazi Babë	MPN-ja	MPN-ja
02.04.2015	Shkup	MPN-ja, vizitë të jashtëzakonshme në Qendrën për Pranimin e të Huajve	MPN-ja	MPN-ja
03.04.2015	Shkup	MPN-ja, vizitë të rregullt - Paraburgimi Shkup	MPN-ja në bashkëpunim me bashkëpunëtorë të jashtëm nga Shoqata e Psikiatërve të RM-së	MPN-ja
14.04.2015	Shkup	MPN-ja vizitë të njëpasnjëshme seksionit për arrest pranë burgut të Idrizovës	MPN-ja në bashkëpunim me një bashkëpunëtorë të jashtëm nga Shoqata e infermiereve, akushereve dhe teknikëve të RM-së	MPN-ja
24.04.2015	Shkup	MPN-ja, vizitë të rregullt – Burgu Shkup	MPN-ja në bashkëpunim me një bashkëpunëtorë të jashtëm nga Shoqata e Psikiatërve, Shoqata për Mjekësi Ligjore dhe Shoqata për të Drejtën Penale dhe Kriminologji.	MPN-ja
06.05.2015	Shkup	MPN-ja, vizita të jashtëzakonshme – SP Gazi Babë, SP Kisella Vodë, SP Qendër, SP Karposh	MPN-ja	MPN-ja
15.05.2015	Tetovë	MPN-ja, vizitë të jashtëzakonshme të Burgut të Idrizovës	MPN-ja në bashkëpunim me një bashkëpunëtorë të jashtëm nga Shoqata e Psikiatërve dhe Shoqata për Mjekësi Ligjore	HPM
03.06.2015	Koçan	MPN-ja, vizitë të njëpasnjëshme - SP Koçan	MPN-ja në bashkëpunim me Shoqatën Maqedonase të Juristëve të Rinj	MPN-ja
23.06.2015	Shkup	MPN-ja vizitë të Qendrës për Azilkërkues- Vizbeg	MPN-ja në bashkëpunim me Shoqatën Maqedonase të Juristëve të Rinj dhe dy përfaqësues të Obudsmanit të Austrisë	MPN-ja
14.09.2015	Tabanocë	MPN-ja, vizitë të Qendrës së Përkohshme të Transitit „Tabanocë“	MPN-ja në bashkëpunim me përfaqësues të UNHCR-së	MPN-ja
15.09.2015	Gjevgjeli	MPN-ja, vizitë të Qendrës së Përkohshme të Transitit „Vinojug“	MPN-ja në bashkëpunim me përfaqësues të UNHCR-së	MPN-ja

Data	Vendi	Aktiviteti	Pjesëmarrës	Organizator
16.09.2015	Prilep	MPN-ja, vizitë të njëpasnjëshme - SP Prilep	MPN-ja në bashkëpunim me Shoqatën Maqedonase të Juristëve të Rinj	MPN-ja
21.09.2015	Negotinë	MPN-ja, vizitë të rregullt - SP Negotinë	MPN-ja në bashkëpunim me Shoqatën Maqedonase të Juristëve të Rinj	MPN-ja
23.09.2015	Shkup	MPN-ja, vizitë të rregullt të IP për Përkujdesje të Fëmijëve me Probleme Edukative Sociale - Shkup	MPN-ja së bashku me anëtarët e MPN-së nga Austria dhe në bashkëpunim me Shoqatën e Punëtorëve Social të Qytetit të Shkupit dhe Dhomës së Psikologëve të Republikës së Maqedonisë.	MPN-ja
23.09.2015	Shkup	MPN-ja, vizitë të rregullt të IP për Përkujdesje, Edukim dhe Arsim të Fëmijëve dhe të Rinjve „Ranka Millanoviq” Shkup	MPN-ja së bashku me anëtarët e MPN-së nga Austria dhe në bashkëpunim me Shoqatën e Punëtorëve Social të Qytetit të Shkupit dhe Dhomës së Psikologëve të Republikës së Maqedonisë..	MPN-ja
04.11.2015	Shkup	MPN-ja, vizitë të IP Enti Gjerondologjik „13 Nëntori”- Shkup, - Reparti „Nënë Terezë” në Zllokuqan	MPN-ja në bashkëpunim me Mekanizmin Parandalues Nacional të Austrisë dhe me një bashkëpunëtorë të jashtëm nga Shoqata e Infermiereve	MPN-ja
17.11.2015	Shkup	MPN-ja vizitë të IP „Enti për Rehabilitimin e Fëmijëve dhe të Rinjve” Shkup	MPN-ja në bashkëpunim me Mekanizmin Parandalues Nacional të Austrisë dhe me një bashkëpunëtorë të jashtëm nga Shoqata e defektologëve	MPN-ja
17.11.2015	Gjevgjeli	MPN-ja, vizitë të Qendrës së Përkohshme të Transitit „Vinojug”	NP-MPN së bashku me ushtruesit e detyrës së Ombudsmanit në R. e Greqisë	MPN-ja
17.11.2015	Gjevgjeli	MPN-ja, vizitë të Qendrës së Përkohshme të Transitit „Vinojug”	NP-MPN së bashku me Ombudsmanin e Austrisë dhe Shefin e Zyrës së UNHCR-së	MPN-ja
07.12.2015	Tabanocë dhe R. e Serbisë	MPN-ja, vizitë të Qendrës së Përkohshme të Transitit „Tabanocë” dhe kampeve në R. e Serbisë	NP-MPN së bashku me Mbrojtësin e qytetarëve të R. së Serbisë	MPN-ja
10.12.2015	Gjevgjeli	MPN-ja, vizitë të Qendrës së Përkohshme të Transitit „Vinojug”	NP-MPN së bashku me Ombudsmanin e Fëmijëve të Holandës dhe kryesuesin me Rrjetin Evropian të Ombudsmanëve për Fëmijë ENOK dhe me përfaqësues të Fshatit të fëmijëve SOS të Maqedonisë dhe Fshatit të Fëmijëve SOS të Holandës	MPN-ja
10.12.2015	Tabanocë	MPN-ja, vizitë të Qendrës së Përkohshme të Transitit „Tabanocë”	MPN-ja	MPN-ja

Aneksi 2: Lista e bashkëpunëtorëve të jashtëm

1. prof. Dr. Verka Stamenkova Trajkova, Oda e Psikologëve;
2. doc. Dr. Ivan Trajkov, Oda e Psikologëve;
3. mr. Aleksandra Coneva, Shoqata e Punëtorëve Social të Qytetit të Shkupit;
4. dr. Vladimir Ilievski, Shoqata e Punëtorëve Social të Qytetit të Shkupit;
5. Goran Petrushev, Shoqata e Defektologëve;
6. Vellka Llukiq, Shoqata e Infermiereve, Teknikëve dhe Akushereve të Republikës së Maqedonisë;
7. dr. Stojan Bajraktarov, Shoqata e Psikiatërve të Republikës së Maqedonisë;
8. dr. Verica Popovska, Shoqata e Mjekësisë Ligjore pranë Shoqatës së Mjekëve;
9. ass. Dr. Goran Pavlovski, Shoqata e Mjekësisë Ligjore pranë Shoqatës së Mjekëve;
10. dr. Aleksandra Gruevska Drakulevska, Shoqata për të Drejtën Penale dhe Kriminologjin e Republikës së Maqedonisë
11. Martina Smilevska, Shoqata Maqedonase e Juristëve të Rinj;
12. Irena Zdravkova, Shoqata Maqedonase e Juristëve të Rinj;
13. Svetlana Qoseva, Shoqata Maqedonase e Juristëve të Rinj;
14. Nazif Avdi, Shoqata Maqedonase e Juristëve të Rinj.

Република Македонија
НАРОДЕН ПРАВОБРАНИТЕЛ

Republika e Maqedonisë
AVOKATI I POPULLIT

O M B U D S M A N
Republic of Macedonia

**OMBUDSMAN
NATIONAL PREVENTIVE MECHANISM**

ANNUAL REPORT

Skopje, june 2016

Title: *Annual report 2015 –National preventive mechanism*

Publisher: Ombudsman of the Republic of Macedonia

Editing board: Ombudsman of the Republic of Macedonia-
National preventive mechanism

Translation: Moment Mal

Graphic design: Keti Stefkova

Circulation: 350

CONTENTS

Abbreviations

Foreword

1. AUTHORIZATIONS AND ACTIVITIES OF THE NATIONAL PREVENTIVE MECHANISM	198
1.1. Authorities and term of office of the national preventive mechanism	198
1.2. Organization and budget of the NPM, multidisciplinary approach of the preventive visits	199
1.3. Cooperation with the bodies and institutions	201
1.4. Initiatives and opinions	201
1.5. Promotion of NPM and enhancement of the capacities in the part of realization of the rights of the persons deprived of liberty	202
1.6. Visibility and transparency in the NPM operation	203
1.7. Presentation and distribution of the annual report	203
1.8. International activities and cooperation with the international bodies for prevention of torture and other types of inhuman, or degrading actions or punishments	204
2. REGULAR PREVENTIVE VISITS AND CONCLUDED SITUATIONS AFTER THE VISITS IN 2015	206
2.1. Police station with general authority- Negotino	206
2.1.1. Material conditions	207
- <i>Sanitary area</i>	<i>208</i>
- <i>Premises and conditions for conversation and questioning</i>	<i>208</i>
2.1.2. Realization of the rights of the detained persons	208
- <i>Information and remedy for the rights</i>	<i>208</i>
- <i>Right to water and food</i>	<i>209</i>
- <i>Right to a defender and family notification</i>	<i>209</i>
- <i>Right to a doctor</i>	<i>209</i>

2.1.3. Examination in the records and files of the detained persons	210
2.1.4. Acting upon given recommendations	210
2.2. Penitentiary and correctional facilities	211
2.2.1. Visit of the Prison of Skopje- Custody department	211
<i>Material conditions</i>	211
- <i>Open space for walks</i>	213
<i>Rights of the detained persons</i>	213
- <i>Healthcare protection right</i>	213
- <i>Rights to rest and stay in the open air</i>	214
- <i>Right to food</i>	214
<i>Treatment and realization of the rights</i>	214
<i>Examination of the detained person's records</i>	215
<i>Action upon given recommendations</i>	215
2.2.2. Visit of Prison Skopje – Prison part	216
<i>Material conditions</i>	217
<i>Rights of the convicted persons</i>	218
- <i>Healthcare protection</i>	218
- <i>Right to food</i>	219
<i>Treatment and rights realization</i>	220
<i>Acting upon given recommendations</i>	220
2.3. Other visited locations	221
2.3.1. Visit of the Public Healthcare Institution – Genterology Institute “13 Noemvri”- Skopje department “Mother Teresa”	221
<i>Employee’s structure</i>	222
<i>Material conditions</i>	222
<i>Treatment and behavior towards the users</i>	222
<i>Social protection of the users</i>	223
<i>Healthcare protection</i>	223
<i>Acting upon recommendations</i>	224
2.3.2. Visit of the Public Institute for sheltering of children with behavioral and educational problems “25 May” – Skopje	224
<i>Employee’s structure</i>	224
<i>Social protection</i>	225
<i>Material conditions</i>	226

- School premises	226
- Accommodation capacities	226
- Kitchen and dining room	226
Healthcare protection	227
Treatment of the children accommodated in the facility	227
Educational process	227
Actions upon given recommendations	228
2.3.3. Visit of the Public Institute for sheltering and education of Children and Youth "Ranka Milanovikj"- Skopje	228
Public Institute Structure	229
Material conditions	229
- School premises and accommodation	229
- Kitchen and dining room	230
Treatment and behavior toward the users	230
Social protection	231
Healthcare protection	232
Education process	232
Acting upon given recommendations	232
2.3.4. Visit of the Public Institute- Institute for Rehabilitation of Children and Youth (Topansko Pole) - Skopje	233
Activity and structure	233
Material conditions	234
Treatment and behavior toward the users	234
Education	234
Work enabling	235
Adult day care center	236
Healthcare department and boarding school with kitchen	236
Acting upon given recommendations	236
3. FOLLOW UP VISITS IN 2015	238
3.1. Police stations	238
3.1.1. Police station Gazi Baba	238
3.1.2. Police Station Kocani	240
3.1.3. Police station Prilep	241
3.2. Penitentiary and correctional facilities	242
3.2.1. Arrest department of the penitentiary and correctional facility Idrizovo	242

3.2.2. Prison Tetovo	244
3.3. Undertaken measures and implementation of the given recommendations	247
3.4. Admittance center for asylum seekers	249
3.4.1. Employees' structure	250
3.4.2. Material conditions, treatment and behavior	250
- Kitchen and food	251
3.4.3. Healthcare protection	252
3.4.4. Documentation examination	252
3.4.5. Acting upon given recommendations	252
4. IRREGULAR VISITS IN 2015	254
4.1. Admittance center for foreign citizens	254
4.1.1. Acting upon given recommendations	256
4.2. Police stations	256
4.2.1. Kisela Voda police station	256
4.2.2. Gazi Baba police station	257
5. TEMPORARY TRANSIT CENTERS' VISITS	258
5.1. Temporary transit center- "Vinojug" Gevgelija	259
5.1.1. Management and organization of the Temporary Transit Center „Vinojug“	259
5.1.2. Material conditions for stay in the Temporary Transit Center „Vinojug“	260
5.1.3. Legal Assistance	261
5.1.4. Healthcare protection	262
5.1.5. Transportation of the migrants/refugees	262
5.1.6. Conversation with the migrants/refugees	263
5.2. Temporary transit center-„Tabanovce“	263
5.2.1. Management and organization in the Temporary admittance Center –„Tabanovce“	264
5.2.2. Material conditions for stay in the Temporary Transit Center „Tabanovce“	264
5.2.3. Healthcare protection	265
5.2.4. Conversation with the migrants/refugees	266
5.3. Conclusions	267
5.4. Recommendations	268

5.5. Acting upon recommendations	269
6. RECOMMENDATIONS FROM THE CONDUCTED VISITS	270
6.1 General recommendations of the NPM department	270
6.2 Police stations recommendations	270
6.3 Recommendation for the penitentiary and correctional facilities	272
6.4 Recommendations for the facilities and the other accomodation locations	273
6.5 Recommendations for the institutions for admittance and stay of foreign citizens, migrants/refugees and asylum seekers	274
Annex 1: Overview of visits of the National Preventive Mechanism in 2015	277
Annex 2: List of associates	279
Annex 3: Selection of images from the visits made in 2015 – positive and negative examples	280

Abbreviations

TPA	Torture prevention association
LCP	Law on Criminal Procedure
LES	Law on Execution of Sanctions
PI	Public Institution
PHI	Public Healthcare Institution
JFS	Jesuits fugitive service
PCF	Penitentiary and Correctional Facility
PCI	Penitentiary and Correctional Institution
ECTP	European Committee for torture prevention
MI	Ministry of Interior
MLSP	Ministry of Labor and Social Policy
OM	Ombudsman
NPM	National preventive Mechanism
OPCAT	Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman or Degrading Actions or Punishments
UN	UN
PH	Psychiatric Hospital
PS	Police Station
GAPS	General Authority Police Station
RM	PRepublic of Macedonia
SIA	Sector for Internal Affairs
AES	Administration for Execution of Sanctions
UNHCR	High Commissariat for UN refugees
SAC	Social Affairs Centre
CPD	Convention of the persons with disabilities

Greetings,

Acting within the term of office determined in the Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman or Degrading Actions or Punishments, The Ombudsman- a National Preventive Mechanism through the performed preventive visits in the location for deprivation and restriction of freedom of movement, this year has insisted on identifying the possible risks which may bring to violation of the human rights, torture or other cruel, inhuman or degrading actions or punishment.

The National Preventive Mechanism, as a separate department within the Ombudsman, has prepared the annual report five years in a row and it covers the analysis of the determined situations and concrete recommendations and directions to eliminate the shortcomings in the actions and the conditions in the places for restriction and deprivation of the freedom of movement and the initiatives for amendment of the existing legal solutions.

During 2015 we have executed 24 preventive visits in the places for restriction or deprivation of liberty of movement in which aside to the NPM team, there were external and expert associates with different profiles and from different institutions included, by which the Ombudsman- the National Preventive Mechanism has provided a multidisciplinary approach in his work.

We must mention the difficulties we faced during 2015 regarding the lack of staff of the National Preventive Mechanism, who in the first half of the year has functioned with two advisors, in the second half one of the advisors has abandoned the team due to employment change and in October the second advisor has left due to long term seek leave. Although we have lost the entire team, still by additional engagement of a person employed in the protection department we have succeeded to realize the Annual Programme of the National Preventive Mechanism.

The reporting 2015 is characteristic for the appearance of the migrant crisis causing the need of additional activities of the National Preventive Mechanism. In that direction there were many activities and actions to determine the situations, conditions, treatment and transport of the migrants/ refugees in the Temporary Transit Centers and many recommendations have been directed to the competent authorities to improve the defined negative situations.

Ombudsman

Ixhet Memeti

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Ixhet Memeti', written over a faint, stylized blue watermark or background graphic.

AUTHORIZATIONS AND ACTIVITIES OF THE NATIONAL PREVENTIVE MECHANISM

1.1. AUTHORITIES AND TERM OF OFFICE OF THE NATIONAL PREVENTIVE MECHANISM

The prohibition of torture and other types of cruel and inhuman actions have been determined in several international documents and conventions, among which the Convention of the UN against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman or Degrading Actions or Punishments is most significant. In order to enhance the protection of the persons deprived of liberty through application of out of court preventive means, the general assembly of the UN has additionally adopted the Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman or Degrading Actions or Punishments which entered into force in 2006.

The National Preventive Mechanism takes its term of office and authorities from the Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman or Degrading Actions or Punishments which at the end of 2008 has been ratified by the Assembly of the Republic of Macedonia.

With the adoption of the Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman or Degrading Actions or Punishments, the Ombudsman has been assigned to act as a National Preventive Mechanism taking the obligation to respect the efforts of the United Nations for an exhaustive fight against torture and zero tolerance in case of its existence.

With the amendments of the Ombudsman Law from 2009 within the Ombudsman a special department has been established as a National Preventive Mechanism whose main task is to prevent torture and other types of cruel and inhuman or degrading actions or punishments. The Ombudsman- the National Preventive Mechanism has prepared a special Rulebook on the Manner of Prevention from Torture and Methodology on the manner of performance of regular and subsequent prevention visits of locations where there are or may be persons located who are deprived of liberty.

According to the Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman or Degrading Actions or Punishments the National Preventive Mechanism is authorized to regularly give recommendations to the relevant bodies to prevent torture or other types of inhuman behavior and submit propositions and conclusions regarding the existing or draft legislation.

The National Preventive Mechanism's team is authorized to unobstructed approach to all places and facilities of liberty deprivation, access to all information regarding the number of

persons deprived of liberty, the number of locations the deprivation is carried out in as well as access to all information referring to the actions with the persons and conditions of their liberty deprivation.

The National Preventive Mechanism has authorization and possibility to carry out conversations without witnesses with each person deprived of liberty in person or with an interpreter it is deemed necessary, as well as conversation with any other person considered able to give relevant information. Also the NPM has the liberty to select the locations and persons it wishes to visit and has also the liberty to contact the Sub- committee for Prevention of Torture and to send information to it and hold meetings.

The National Preventive Mechanism also acts according to the international standards, the common law and the court practice of the international courts and bodies in the part of torture protection and actions of the persons deprived of liberty.

1.2. ORGANIZATION AND BUDGET OF THE NPM MULTIDISCIPLINARY APPROACH OF THE PREVENTIVE VISITS

According to the Ombudsman Law, the National Preventive Mechanism has been envisaged to function as a separate organizational unit within the Ombudsman Institution.

According to Article 18 paragraph 3 from the Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman or Degrading Actions or Punishments, the accession countries, including the Republic of Macedonia are responsible to dispose of the necessary resources for the National preventive Mechanism's functioning.

In fact, from 2013 the Budget of the Ombudsman has provided funds intended for this department, but it has been proved that these funds are not enough to meet the envisaged authorities. Namely, aside to the preventive visits in the locations for deprivation of liberty, the National Preventive Mechanism has the authority to implement promotional, educational and international activities for which the Budget has not envisaged means. The National Preventive Mechanism having the status of a national institution for human rights has the need from additional means for the realization of promotional and educational activities.

The envisaged budget funds are not enough in the part of covering the costs for the visits of international activities within the networks and the bodies in which the National Preventive Mechanism is a member.

In the first half of 2015, the National Preventive Mechanism has been composed of two advisors (Bachelors in Law) for prevention of torture and other types of cruel, inhuman or degrading actions or punishments. Although the number of employees has not been sufficient due to the termination of the employment of the third member of the NPM, the vacancy has not been filled, still the employees have succeeded to fully implement the activities and authorities envisaged with the Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman or Degrading Actions or Punishments and the Ombudsman Law.

However in the second half of 2015 the second member of the team has terminated the employment and has left on another work post and in October the remaining member has left on a long term sick leave, leaving the National Preventive Mechanism with no employees.

The Ombudsman has multiple times addressed to the Ministry of Finance requesting to fill the vacancies in the National Preventive Mechanism, but has obtained negative responses.

This situation has provoked the Ombudsman to react before the international bodies and institutions and for this situation also notified was the sub-committee for prevention of torture of the UN. Only a few days before the end of 2015, the Ministry of Finance has given its consent for two vacancies, but the employments cannot be executed due to lack of time to carry out the procedure.

Aside to this situation, by an additional engagement of an employed person from the department for protection of the Ombudsman, the Annual Programme of the National Preventive Mechanism has been mostly realized.

The inclusion of external associates with different profiles in the operation of the National Preventive Mechanism, the recommendation from the Association for prevention of torture, recommending inclusion of persons with other profile, aside to the bachelors in law, has been executed and therefore these persons would help in the preparation of an exhaustive analysis of the possible risks from torture and other types of inhuman actions.

Acting upon the TPA recommendation, The National Preventive Mechanism in 2015 has concluded memoranda for cooperation with several associations such as the Association of Psychiatrists, the Association of Social Workers of the City of Skopje, the Psychologists Chamber, the Special education teachers Union of the RM, the Forensics Association with the Court Medicine Institute, the Criminal Law and Criminalistics Association and the Association of Young Lawyers of the RM.

These persons as external associated, in accordance with the memorandum and the agreements additionally concluded, have taken part in the authorizations of the NPM in the performance of the visits. Their inclusion in the preventive visits has provided expert and professional approach to the National Preventive Mechanism in order to analyze the situations, actions and conditions in the location for deprivation or limitation of the freedom of movement and these expert analysis have been included in the special reports which the NPM has submitted to the competent bodies and institutions.

As a result from the cooperation with the High Commissariat for Refugees of the UN, UNHCR, the Ombudsman-National Preventive Mechanism toward the end on the year has signed a Memorandum for Cooperation with this international organization in order to perform monitoring over the conditions, actions toward and the treatment of the migrants/refugees accommodated in the Center for Foreign Citizens and the Center for Asylum Seekers in Skopje and the Temporary Transit Centers "Tabanovce" and "Vinojug".

1.3. COOPERATION WITH THE BODIES AND INSTITUTIONS

According to Article 3 from the Law Amending the Ombudsman Law, the competent bodies, organizations, and facilities in which the freedom of movement has been limited, are obliged to act upon the recommendations of the Ombudsman and to notify him on every action within 30 days counting from the day of receipt of the special report.

The previous as well as this year, for part of the submitted special reports the NPM in the legally determined dead line has received timely answers but in certain cases due to lack of response he had to additionally intervene and certain institutions and competent ministries have received written urgencies from the Ombudsman.

In 2015, NPM has continued with the good cooperation with the official persons in the visited facilities and has realized unobstructed examination in the material conditions of the locations where the persons deprived of liberty are being accommodated or detained. While conducting his regular and follow up visits, the NPM had meetings with a large number of persons deprived of liberty, by choice, with no supervision and witnesses. The team of the National Preventive Mechanism has not been restricted the space of movement nor the liberty in selection of the persons for conversation.

1.4. INITIATIVES AND OPINIONS

In 2015 the Ombudsman- National Preventive Mechanism according to the authorizations emerging from the Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman or Degrading Actions or Punishments, the Ombudsman Law and the Rules of Procedure of the Ombudsman, has submitted an Opinion on the Draft- National Strategy for Development of the Penitentiary System in the RM (2015- 2019).

In the Opinion the Ombudsman- National Preventive Mechanism has pointed that in the Draft- National Strategy for development of the penitentiary system the situations in the penitentiary and correctional facilities have been actually shown as well as the need of advancement and upgrade of the system for execution of sanctions which is an effort of the NPM to prevent possible torture or other type of cruel and inhuman actions.

NPM has saluted the introduction of the system of probation service as well the enhancement of a part of the weaknesses of the human resources which is a precondition to decrease part of the weakness in the penitentiary system and pointed that as part of the responsible institutions for implementation of the National Strategy the Ministry of Finance should be added. In the Opinion the NPM pointed that the competent ministers should accept the Strategy and the Action Plan in which the financial implications are stated as well as the realization period, with priority in regard of the providence of human resources and material conditions to accommodate the convicted. According to NPM, it is necessary to timely implement the Action Plan so that the Strategy for Development of the Penitentiary System in the RM to be efficient directed to realization of an efficient penitentiary system meeting the highest European standards for execution of the sanctions by respecting the human rights and dignity.

Regarding the alignment of the legal regulation in the area of the execution of sanctions, the NPM has pointed that it is necessary to enter the innovations in the Law on Execution of Sanctions especially in view of the standards in the penitentiary and correctional facilities, especially the recommendations referring to women and children. NPM has pointed its remark regarding the use of the term "minors" and pointed that there is need of alignment with the terminology used in the Convention on the Children's Rights, i.e. the term "child" should be used for a minor below the age of 18.

Also, NPM has recommended the adoption of a new Law on Execution of Sanctions defining the surveillance over the implementation of the measures for security envisaged therein. In that sense the NPM has pointed that although the current text of the Law envisages competence of the Ministry of Health regarding the measure of compulsory psychiatric treatment and commitment in a healthcare institution, it is necessary the Institution to have competence in this part, as a body having a role in the implementation of the given sanction, i.e. measure. The institution, should have competence in the surveillance over the implementation of the education and healthcare protection as main rights in the assignation of sanctions over the convicted although responsible for the implementation of these provisions are the Ministry of Education and the Ministry of Health.

1.5. PROMOTION OF NPM AND ENHANCEMENT OF THE CAPACITIES IN THE PART OF REALIZATION OF THE RIGHTS OF THE PERSONS DEPRIVED OF LIBERTY

Within the Twinning Project with the Austrian Ombudsman and the Ludwig Boltzman Institute, the Ombudsman- National Preventive Mechanism has organized a regional conference for the state and challenges with the migrants and the asylum seekers held on 26th of June in Skopje. At the Conference, aside from the presentation of the National Preventive Mechanism, the standards of the Committee against Torture of the Council of Europe have been presented as well as the role of the international bodies for improvement of the situation and protection of the persons- asylum seekers and foreign citizens who have illegally entered the country. Comparative experiences have been shared by the representatives from the Austrian and Slovenian National Preventive Mechanism, the state institutions and non- governmental organizations working in this area.

In the part of enhancement of the capacities and the international cooperation a study travel in Austria has been organized within the Twinning Project with the Austrian Ombudsman and the Ludwig Boltzman Institute. At this study travel the delegation of the National Preventive Mechanism in order to exchange experiences and good practices has visited the police station where foreign citizens with illegal entry are being detained as well as the Center for asylum seekers. Also, within the Twinning Project a mutual team composed of the Macedonian and Austrian NPM have executed a visit of the Center for asylum seekers in Vizbegovo.

The reporting year has been dedicated to the situation with the illegal migrants and asylum seekers and in that direction the activities for enhancement of the capacities have progressed within the Department for prevention of torture. Also, the NPM has taken part in the basic training for interviewing victims of torture which has been commonly executed by

the organizers of the Twinning Project i.e. the experts from Ludwig Botsman Institute as well as the Austrian Ombudsman.

On the National Day for support of the Victims of Torture, the National Preventive Mechanism has presented the Annual Report for 2014 containing a special theme part for protection of the Rights during forceful hospitalization in the psychiatric facilities in the RM.

1.6. VISIBILITY AND TRANSPARENCY IN THE NPM OPERATION

In direction of providence of transparent operation, through its web page, the National Preventive Mechanism during 2015 has continued to notify the public on all activities regarding the implemented prevention visits and the given initiatives and opinions on the following link:

http://www.ombudsman.mk/ombudsman/MK.nacionalen_preventiven_mehanizam

For bigger transparency and availability the data the information are being published in 3 languages (Macedonian, Albanian and English).

1.7. PRESENTATION AND DISTRIBUTION OF THE ANNUAL REPORT

For the International day for the Victims of Torture on 25.06 2015, the National Preventive Mechanism has presented, i.e. announced the Annual Report for 2014 containing special theme part on the Protection of rights during a forceful hospitalization in the psychiatric facilities in the RM.

Later, the report has been submitted to the RM Government, the RM Assembly, the competent ministries and the bodies, institutions and facilities where the treatment or liberty restriction is made.

Which is most significant and emerges as responsibility from the Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman or Degrading Actions or Punishments is that the Annual Report has been submitted to the Sub-Committee for Prevention of Torture of the UN as well as to the European Committee for Prevention of Torture and Inhuman and Degrading Behavior and Punishment and other international institutions and organizations for prevention and protection of the human rights.

1.8. INTERNATIONAL ACTIVITIES AND COOPERATION WITH THE INTERNATIONAL BODIES FOR PREVENTION OF TORTURE AND OTHER TYPES OF INHUMAN, OR DEGRADING ACTIONS OR PUNISHMENTS

In 2015 the National Preventive Mechanism has participated in the preparation of the Alternative Report which the Ombudsman has submitted to the Committee against torture of the UN. The Alternative Report covered the situations in the locations of liberty deprivation visited by the NPM as well as the concerning situation with the conditions as well as the behavior toward the refugees and asylum seekers accommodated in the admittance center Gazi Baba.

Also the Committee Against Torture of the UN has noted on the lack of human resources within the NPM, i.e. the limitation regarding the regular employment of proper profiles this enhancing the role and efficiency of this mechanism which aside to the regular preventive visits has the authorization to participate in the preparation of the legislation solutions which are in the interest of the persons deprived of liberty as well in the part for education of the employees in the location of liberty deprivation.

Within the international activities there was the participation on the 25th anniversary of the Committee for Prevention of Torture within the Council of Europe, as well as the participation in two workshops held in Tirana within the NPM network of South- East Europe. The first workshop has been dedicated to the healthcare protection in the locations for liberty deprivation while the other one has covered the topic on monitoring over the locations where illegal migrants or asylum seekers are being detained or accommodated.

The Ombudsman- the National Preventive Mechanism has also participated to a Conference with the topic "Ombudsman/National Institutions for Human Rights- Challenges for the Human Rights of the Refugees and Migrants in Conditions of Crisis" held in Belgrade organized by the Protector of Human Rights/Ombudsman of the Republic of Serbia.

At the Conference the NPM has presented a lecture on the topic "Challenges in the Actions of the Ombudsman in Migrant Crisis". The participants have discussed the transit countries and the countries which are the final destination in the migrant crisis, the monitoring manner and protection of the right of the refugees/migrants for development of conciseness and the influence of the Ombudsman Institutions in the creation of positive policies in the countries for the behavior towards and protection of the migrants and refugees.

Also, the need of promotion of the rights of the refugees/migrants has been stressed as well as the need of enhancement of the cooperation with the non-governmental sector as well as exchange of experiences of all participants in the process of handling the migrant crisis. At the Conference the Declaration for protection and promotion of the rights of the refugees/migrants has been adopted in the preparation of which the NPM has participated at the previously held preparation meeting in Belgrade.

At the invitation of the Council of Europe, the Ombudsman-National Preventive Mechanism has participated at the Conference "Freedom of Expression – Still a Precondition for Democracy" held in Strasburg- France.

Within the activities of the South European network of national preventive mechanisms, a representative of the NPM and an external associate from the Macedonian Association of

Young Lawyers have participated at the Conference- workshop on the topic "Asylum Seekers, Refugees and Return of the Migrants in South- East Europe".

REGULAR PREVENTIVE VISITS AND CONCLUDED SITUATIONS AFTER THE VISITS IN 2015

The Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman or Degrading Actions or Punishments determines that the purpose of the regular visits at the locations where the people are deprived of liberty is to identify the risks due to prevention of torture or other types of cruel, inhuman or degrading behavior or punishments. In that direction, the NPM in the reporting period has carried out regular visits within its term of office engaging external associates.

Part of the visits have been unannounced in accordance with the previously determined and approved annual work programme and part of the visits have been announced because they have progressed within the Twinning Project for Support of the Ombudsman Institution and have been executed along with members of the National Preventive Mechanism of Austria.

Namely, during 2015 the National Preventive Mechanism NPM has carried out 7 regular visits, 1 from which was in the police station of general authority (Negotino), 2 in 2 penitentiary and correctional facilities, 1 from which in the Custody Department in the Prison Skopje (closed department), 1 in a Public Healthcare Institution (Gerontology Institute 13th of November Department „Mother Teresa“) and 3 other visits in other facilities (Rehabilitation Institute for Children and Youth“ Skopje, PE for Sheltering of Children with Educational and Social Problems “25th of May –Skopje and PE for Sheltering and Education of Children and Youth Ranka Milanovikj – Skopje).

During all visits the NPM has faced constructive dialogue and efficient cooperation by the official persons, has realized unobstructed examination in all premises and conversed with all persons by own choice in full confidentiality, without presence of and supervision by the official persons.

2.1. POLICE STATION WITH GENERAL AUTHORITY- NEGOTINO

The Police Station with General Authority in Negotino, according to the decision of the Ministry of Interior has been determined as a location for detention of persons deprived of liberty. The visit of this police station has been carried out by the team of the National Preventive Mechanism along with an external associate from the Macedonian Association of Young Lawyers based on previously concluded Memorandum of Cooperation.

On the announced visit in the Police Station in Negotino, the team of the NPM has established the conditions and situation for operation in the premises for detention of persons

deprived of liberty and the behavior toward the detained persons. In the moment of visit of the Police Station in Negotino there were no detained persons accommodated in the proper accommodation premises.

The Police Station Negotino is under the authority of the Department of Internal affairs Veles. In 2015 in this police station there have been 100 liberty deprivations registered as well as detention of persons which is a bigger number of police interventions by the surrounding police stations in Veles and Kavadarci as a result of the increased number of detentions of persons under suspicion for a criminal act of migrants smuggling.

2.1.1. Material conditions

The police station Negotino has not been covered by the project for renovation of the locations for detention and deprivation of liberty implemented by the Ministry of Interior which is reflected on the material conditions in the station.

NPM has concluded that within the police station there are two old premises for detention which are settled on the ground floor immediately to the office of the shift manager and there is no separate premise for detention of a child. One premise is for individual detention with one bed and the other one is for collective detention with two beds.

While determining the situation the, NPM observed the international standards regarding the moistness level and light and has determined the following:

The individual premise intended for one person detention is 3.18 m² (long) and 1.75 m² (wide), satisfying the minimum standard of 4 m² per person. The air moistness in the premise was 63%¹, which is above the allowed level of moist in the detention premise. The linens have been clean and tidy and the hygiene in the premise had been well maintained. It was noticed that the natural light in the premise is weak and is not in compliance with the standards for locations where persons are being detained and deprived of liberty while the artificial lighting comes from the outside through a very small opening in the upper part of the door.

The second premise for collective detention is intended for detention of a maximum of two persons, the measured air moistness was around 63%, exceeding the envisaged moist

---

¹ Acceptable moistness standards 20-60 % R.H.

limit. This premise also has one small window where there is a small flow of day light. The NPM team has noticed large trails of blood on both walls which may negatively influence and create fear in the detained person that he/she would be exposed to torture and bad actions in order to extort some confession from him/her. Both premises had video surveillance in the reception office.

In the detention premises there has not been a speaker phone installed or some other calling system disabling the persons deprived of liberty to contact the official persons in the police station.

Both premises lacked a central heating system and the heating is being performed by two heating devices in the hallway which cannot reach the desired temperature.

NPM team in the visit of the detention premises as well as in the other official premises has not found means for intimidation or other suspicious items.

Sanitary area

In the hallway through which you can enter both detention premises there is a toilet intended only for the competent persons. Considering the conclusion that in the detention premises there is no speakerphone or other system for communication, the detained persons cannot contact the official persons and the realization of the physiological needs and the hygiene remains questionable. Also the toilet has no door which disables the detained persons to perform the physiological needs in proper conditions, there is no water, disabling the maintenance of the hygiene of the detained persons.

According to the NPM such conditions provoke shame in the detained persons and feeling of degradation of the human dignity.

Premises and conditions for conversation and questioning

In the Police Station Negotino there is no special premise for questioning. The conversation with the detained persons is being performed in the office of the shift manager which is an office not suitable for conversation with the detained persons (especially not questioning) due to the dominant position of the official person performing the questioning compared to the detained person.

There is an insufficient number of admittance persons or shift managers whose responsibility would be to accept the detained person and to lead the further procedure until the liberation of the person, i.e. until the handing of the person over to the other competent bodies depending on the result of the procedure. The team of the National Preventive Mechanism NPM has been given the act, Order of the commander, of the PS Negotino to engage the security police officers as shift managers when needed.

2.1.2. Realization of the rights of the detained persons

Information and remedy for the rights

NPM in the examination has determined that the rights of the citizens have been properly put on several places in the police station- on the front door, in the hallway and on the doors of both premises for detention. Flyers have been prepared in several languages available for the persons from the moment of liberty deprivation.

The rights of the detained persons have been properly put in the part of the premises for detention i.e. on the doors of the detention premises.

Right to water and food

According to the standards for persons deprived of liberty, they are guaranteed to realize the right to water and food and the standard operative procedures of the Ministry of Interior determine a minimum of one meal for the detained person during the detention period (if the detention period is longer than 6 hours).

NPM has determined that the police station does not dispose of a special budget for food providence for the detained persons. The food i.e. the meal is being provided from financial funds of the detained person and in case when the detained person does not have any money, then it is provided from the means of the police officers.

Right to a defender and family notification

From the examination of the files for the detained persons and from the information obtained from the shift manager as well as from the minutes for legal remedy for a defender, it has been evident that the persons have been informed on the right to engage a lawyer from the start of their liberty deprivation. The detained persons most commonly engage a lawyer by choice and on their account from the list of lawyers sent from the Chamber of Lawyers of the RM which is not timely updated.

The realization of the right to a defender most commonly depends on the material situation of the detained person. According to the information obtained from the official persons the detained persons are familiarized with the right to a defender, but often due to the bad financial situation they refuse to engage legal assistance.

According to the Law on Free Legal Assistance, the detained persons do not fall under the so called group of users of free legal assistance and cannot engage a free lawyer provided by the state. According to the Law on Criminal Procedure the persons may obtain the free legal assistance in some further phase of the procedure in case the person has status of an accused person for crimes for which a compulsory defense has been envisaged.

NPM has concluded that the right to a defender of the detained persons is limited, i.e. The approach to justice of this persons is limited and these persons are being put in unequal position regarding the rest of the citizens of the RM.

Right to a doctor

The standard operation procedures for actions with persons to who the right to liberty is restricted envisage that during the admittance itself, there is a determination of the state of the detained person (visible injuries, illness signs, mental disorder etc.) If the detained person has been injured, the police officer for admittance- shift manager has to order a doctor examination. In case of serious injuries or if the detained person has pain or wounds the right to medical care is primary and necessary prior to the undertaking of all other actions.

In the PS Negotino, according to the information obtained from the shift managers, if the persons who are being detained request a medical examination or have visible injuries, the urgent medical service should be immediately called or the person is taken to a medical facility due to medical care.

NPM team from the examination of the individual fields has concluded that a doctor is being called, i.e. their right to a doctor is being timely realized.

2.1.3. Examination of the records and files of the detained persons

During the visit of the PS Negotino, there has been examination of the registries and documents for records of persons deprived of liberty and detained persons, records of detained persons, records of daily events, records of submitted complaints by citizens against a police officer and undertaken measures in the records for detained persons (6 folders by accidental choice).

The National Preventive Mechanism has performed an examination in the full documentation led for persons deprived of liberty and determined that they (records for daily events, records of detained persons and persons deprived of liberty, records of submitted appeals and complaints), as well as individual files of the detained persons are being properly kept with no big mistakes or corrections.

Up until the day of visit (October 2015) in the book of daily events there have been 1791 events, in the book arrested persons– 68, in the book of detained – 92 persons, in the book of appeals and complaints 2 appeals in 2014 and 1 in 2015. During the examination of 6 files by choice there was a numerical connection between the Book of Daily Events and the Registry for called, arrested or detained persons giving the opportunity for easy data examination especially regarding the detention time.

The special cases containing the relevant documents such as minutes for detention containing the date and time of the liberty deprivation of the person, minutes for information of the person for their rights, minutes for the right to a defender, minutes for the need of doctor and medical assistance as well as documents for which the PS has decided that it is necessary to prepare.

It is positive that the police station keeps records on the measures and activities regarding the arrested and detained persons from the beginning until the end of the measure duration.

NPM has determined that in the files there is lack of data on the food that the detained persons have received because the Police Station Negotino does not dispose of a budget for food providence for the detained persons which leads to a situation where the persons provide their food from own funds or it is bought by the personal funds of the police officers.

2.1.4. Acting upon given recommendations

The Ombudsman-NPM has prepared a Special Report on the visit containing concrete recommendations and submitted it to the Ministry of Interior and the commander of the Police Station in Negotino.

The Ministry of Interior has submitted a response outside the legally determined dead line and upon an urgency by the NPM, while the Police Station commander has not submitted a response after the directed urgency.

Regarding the recommendation submitted by the NPM to renovate the premise for collective detention, the Ministry has informed that the premise has been whitewashed and the blood trails have been removed.

Regarding the NPM recommendation on the instalment of a speaker phone, the Ministry has responded that the recommendation is in a realization phase.

In that context it has been reported that CBP Veles to the Department for General and Common Affairs in the Ministry of Interior has submitted a request for providence and instalment of a device for communication.

NPM has been notified that the request for reconstruction of the windows in the detention premises has been submitted and there has been a request submitted to the Chamber of Lawyers for update of the list of lawyers in the area of the city of Negotino.

Regarding the NPM recommendation on the employment of a person for admittance-shift manager, the Ministry has responded that efforts are being made for staffing the vacancy.

The ministry of Interior has not submitted a response regarding the recommendation of the NPM for the urgent need of detention premises construction fulfilling the minimum standards for detention of persons (with separate toilets) and to create a special premise for detention.

2.2. PENITENTIARY AND CORRECTIONAL FACILITIES

In 2015 the National Preventive Mechanism has executed a regular unannounced visit in the **Custody department of the prison of Skopje** and one regular visit of the **Prison department of the prison of Skopje**. The visit has been realized within the term and authorities emerging from the Optional Protocol to the UN Convention against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman or Degrading Actions or Punishments and the Ombudsman Law. The NPM has executed the visit accompanied by an external associate from the Association of Psychiatrists of the RM based on a previously concluded Memorandum of Cooperation.

2.2.1. Visit of the Prison of Skopje- Custody department

Material conditions

The custody department of the Prison Skopje disposes of a capacity of 310 detained persons and in the moment of visit there have been 322 persons accommodated. In the examination it has been concluded that the renovation of the custody part has started and the improvement of the material conditions has been noticed in the renovated premises accommodating the detained persons.

The NPM team has visited several premises from the old and new part determining the following:

From the examination of the premises in the old part, the NPM has determined improvement of the conditions which were fully white washed (the premises for stay and the hallways). Also activities for further renovation of other custody premises have been noticed in order to improve the material conditions in the old part of the custody department.

NPM has determined that in a bigger room 12 detained persons are being accommodated and dispose of only 1 sanitary area. Although the room has been whitewashed it does not meet the standards for accommodation of the persons deprived of liberty, due to the week

flow of day light the insufficient ventilation for the large number of accommodated persons. The linens were in possession of the detained persons but looked dirty and untidy.

The air temperature was 19 °C and the moistness was 59% which are normal and acceptable numbers for places of liberty deprivation. The persons accommodated in the room have stated that they take regular showers and they have right to fresh air only for an hour although the Law on Criminal Procedure states that the detained persons have a right to fresh air for at least two hours a day.

From the performed examination we can conclude that the material conditions in the prison department in Skopje are different in the separate wings.

Namely, in the C wing the material conditions are very bad. The premises in the hallway are old and very moist.

NPM team from the examination in one premise of this wing has determined that it is in a very poor material condition, the walls have been peeled off, old and dirty. The beds had old mattresses, the bed foundation has been destroyed and in it there were plastic bottles and wooden planks. The rooms did not have separate lockers so the detained persons had to keep their personal items under the beds.

In the most of the prison premises there is no alarm system (bells) and in the premises where there are alarms, they do not function. Considering the situation with the alarms in the custody premises, we question the manner in which the detained persons notify the officials for their urgent needs.

From the examination of the new part of the custody department, the NPM has determined that there are 3 beds in a premise accommodating 3 detained persons and the temperature in the room was 20 °C and the moistness was 37% which is normal and acceptable for premises accommodating persons deprived of liberty². In the room there has been a heating device and according to the information from the persons in custody the temperature in the winter has been satisfactory.

In the other premises in the new part the NPM has concluded a destroyed inventory, the walls were dirty and not white washed. The temperature was 20 °C and moistness of about 51%, and the daylight flow has been satisfactory.

Although these premises are in the new part, still the material conditions should be on a higher level, i.e. as in the abovestated premise, still the NPM team during the visit has concluded poor material conditions in this part of the custody facility as well.

From the visit of the part accommodating female prisoners the NPM has concluded that the material conditions and the hygiene are satisfactory. Namely, during the inspection of the premises the team has concluded that it contains sufficient flow of day light, the beds were covered with clean blankets and the linens were tidy.

The detained persons, in order to maintain the hygiene, obtain hygiene preparations while for the maintenance of the personal hygiene they use own means. The toilets were fairly tidy and the hygiene level in them was satisfactory.

The NPM team has visited the premises where the minors have been accommodated and the material conditions in the premises have been inspected. Doing the inspection the team has met two minors accommodated upon court order. Both minors have been timely examined by a doctor and a psychiatrist i.e. the prison staff has undertaken all necessary measures.

From the examination of the premise where both minors were accommodated in, it has been concluded that there have been two beds and one wooden table but no chair where the minors would sit and properly consume their food. The premise did not contain a special

² Acceptable standards for temperature of 18-25 C, and humidity of 20-60 R.H.

cabinet where the minors would keep their personal possessions.

According to NPM the accommodation conditions are not appropriate for this category of people and more attention should be paid to all aspects of detention of minors, to their mental health and continuous social support.

Open space for walks

In the part of the custody department there are walking tracks where the detained persons realize their right to stay in the open.

The NPM team has made an inspection in two of them and concluded that there are no rest points on the walking tracks such as a bench or a chair, but there is a small covered part (within the building) used for walking which the detained persons may utilize during a rainy weather.

Rights of the detained persons

Healthcare protection right

The healthcare protection in the Custody part of the Prison Skopje is performed by 2 doctors, 2 dentists and 2 nurses. The healthcare protection is available 24 hours a day with an available on call doctor. Also the Prison has hired a psychiatrist visiting the convicted persons once a week and other doctors- specialists are being hired when needed. According to the information, if there is a need of a gynecological examination for some of the female prisoners, they are referred in the proper healthcare institution because the prison does not have a gynecologist on staff.

The NPM attitude is that for a proper healthcare protection of women it is necessary to provide regular gynecological examinations and to that end, an engagement of a gynecologist.

During the visit NPM has conversed with two minors informing that they have been timely examined by a doctor. The external associate of the NPM, a psychiatrist, has performed an individual (confidential) conversation with one of the minors who complained that is sleep deprived for a while due to appearance of the image of the committed crime. The National Preventive Mechanism team has directed the doctor to continuously follow the health condition of the child.

The prison disposes of two medical offices for the prison part and the custody part which are fully equipped and the hygiene in them is properly maintained. The NPM team has performed an examination of the medical documentation and also conversed with the medical staff- the doctor and the nurse and determined that in all cases all necessary diagnosis procedures have been undertaken i.e. the persons have been sent to the proper institutions and the prison management has enabled timely support in the transportation part. For all cases of acute deterioration of the health small measures have been undertaken and there were proper reactions.

NPM concluded that the detained persons are being examined upon the admittance in the facility within 24 hours.

From the conversations with the detained persons the NPM has received several complaints for untimely therapy inclusion, untimely therapy prescription, untimely therapy distribution, untimely action upon complaints for health problems as well as untimely referral in a healthcare institution. After the undertaken measures the NPM did not determine improper and untimely healthcare protection of the detained persons. Namely from the examination

of the documentation separately it has been concluded that the pointed persons have been examined by a doctor upon the admittance in the facility as well as for each need that they had for urgent healthcare protection and also a proper Care and protection has been provided for the chronic cases. The detained persons have weekly visits by a doctor and more often if needed. The healthcare staff is also included in the diet planning process.

Also the, NPM has concluded that the principles for confidentiality of the medical records have been observed, as well as the confidentiality principles during the examination itself.

During the visit, the NPM has determined that before the disciplinary sanction of solitary endurance, there has been a doctor opinion on the health situation of the convicted person which has been visible in the proper documentation.

Rights to rest and stay in the open air

The persons in the custody department with whom the NPM has conversed have stated that they spend between 1-2 hours a day walking in the open and as in the previous two visits they complained on the restricted movement space.

Considering that all detained persons have complained on spending less than 2 hours a day out in the open, the NPM has repeated the direction and recommended to the prison management that it is opposed to the legal provisions³ which require for the convicted persons to be in the open for at least 2 hours a day. In this part the NPM has recommended to the prison management that the right to rest and stay in the open should be realized in accordance with the legal provisions envisaging for the detained persons to spend at least 2 hour a day out of the prison premises.

Right to food

Most of the detained persons had complaints on the food they receive in the prison Skopje regarding the quantity and quality of the food and especially the dinner because, as we were informed, they receive only soup for dinner.

The detained minors receive and consume their food in their room which contains only one table and no chairs due to which these persons consume their food standing up. The NPM team has pointed to the Sector for Security and to the prison management to provide proper eating conditions for the minors.

NPM during the visit has determined that during the preparation of the food attention is paid to the religious beliefs and needs of the persons deprived of liberty. Also there is a list of dishes displayed in the kitchen for the next two weeks which is diligently signed by the responsible persons from the prison Skopje.

Treatment and realization of the rights

During the visit of custody department Skopje, confidential group and individual conversations took place with a large number of persons in the accommodation premises and the security service was not present at the conversations.

The persons with whom the NPM has conversed generally pointed out that they have no remarks on the actions of the official persons i.e. informed on the fair treatment. Most of the remarks have been made in the food area, clean air walks and a few remarks were made on the healthcare protection.

³ Article 194 of the Law on Criminal Procedure

The detained persons have positively graded the behavior of the facility manager stating that he receives them to talk upon their request. Part of the detained persons have pointed out that the manager often visits them in their premises and asks them if they need something or if they have any remarks on the behavior of the official persons.

NPM team has conversed with the minors accommodated in the custody department who positively graded the treatment of the official persons and pointed out that their behavior is proper.

From the visit the, NPM team has concluded that in the custody department there is no case of violence or poor action by the official persons nor the detained persons.

Regarding the females, female security officers are responsible for them. According to the statements given by the female prisoners, they are satisfied by the behavior of the employees in the security department and also stated that they have been provided with a proper psychosocial support and that there are no cases of violence towards them in the Security Sector nor there is violence among them.

Examination of the detained person's records

From the examination of the visits book, Report book and Detained persons Complaints book, the NPM concluded that the keeping of the records is satisfactory. Namely the visits book is being diligently kept and each visit is noted in it. The Report book is also properly and diligently kept.

The detained persons complaints book contains a list of conversations and in it has been noted the subject of complaint of the detained person and the prison management has undertaken measures regarding the complaint.

Action upon given recommendations

The Ombudsman- NPM on the concluded situations from the visit of the custody department of the Prison – Skopje – Skopje has submitted a special report to the prison management and the Administration for Execution of Sanctions.

Inscended by the submitted Special Report, the Administration of the Prison Skopje-Skopje has submitted a timely response informing that it has acted upon the recommendation of the NPM for respect and realization of the right to stay in the open according to the Rule-book on behavior rules for endurance of custody i.e. that the detained persons are provided with open air stay of 2 hours a day.

The management has also reported that according to the recommendations, in the Prison the hygiene in the premises is daily maintained and the linens are ventilated once a week and changed twice a month and the old mattresses have been replaced with new ones.

Regarding the recommendation for installation of cabinets and alarms the Management has informed that upon the recommendation it has been fully acted and in the meantime lockers and alarms in the premises with their lack have been installed.

Also the recommendation on the decreasement of the number of persons in one premise in which it has been determined that 12 persons are accommodated has been fully implemented considering that the premise accommodates 6-8 detained persons.

On the other hand, the Administration for Execution of Sanctions has informed the NPM on the undertaken measures upon the given recommendations stating that the improvement of the conditions in the custody department in the prison Skopje for improvement of the conditions in the custody department in the Prison of Skopje to provide the minimum international and national standards as a strategic goal of the Administration as well as the

enhancement of the human and material and technical capacities for a swift functioning in the penitentiary and correctional facilities.

The Administration for Execution of Sanctions has informed that in the Action Plan of the National Strategy for Development of the Penitentiary System in the RM for the period from 2015 to 2019 deadlines have been envisaged for the planned activities and the subjects responsible for their implementation.

2.2.2. Visit of Prison Skopje – Prison part

The NPM visit of the prison part in the Prison Skopje- Skopje has been realized with participation of external associates from the Psychiatric Association, the Court Medicine Association as well as the Criminal Law and Criminalistics Association. During the visit, an examination of the implementation of the previously given recommendations contained in the Special Report were give, prepared by the NPM upon the regular visit of the Prison Skopje on 28.05.2013.

The subsequent visit has been performed by two sub teams of the NPM, one of which has visited the admittance, open and semi- open department, and the rest of the auxiliary premises, while the second team has visited the prison department, the XA-5 premise, the solitary premises and the Medical Office. Also, conversations with the employees took place in the Sector for Resocialization and the Security Sector and the records referring to the persons deprived of liberty has been reviewed.

During the visit of the Prison Skopje a total number of 189 convicted persons were present, 179 of which at the site and the rest have been on a domestic leave, vacation. In the admittance department there are 7 persons. In the semi open department there were 137. In the closed department 31 person and in the XA-5 premise 2 persons.

NPM from the prison manager has obtained an information that 123 convicted persons are work engaged in the facility and 11 convicted persons out of the Prison. The convicted persons who are in the admittance department do not work.

During the visit the NPM has been informed that in 7 premises the convicted persons have underwent a strike i.e. refused to receive the food (in department B and one premise in G2) but in the end the strike has stopped and all persons have continued to receive the food.

Considering that one of the recommendations from the previous visit has been the construction of a new or decoration of the old prison department, the manager has informed that 900 000 denars have been provided to renovate this part of the prison.

From the conversation with the manager the NPM has been informed that no cases of violence have been noticed among the prisoners and that there have been no cases of self-injury. The last case of violence has been noted in 2014.

From the examination of the search book it has been concluded that it is being diligently kept. In most of the cases upon a performed search of the premises for accommodation cell phones have been discovered. For these items a minutes is being drawn and if the owner is known they are kept in the facility and based on the confirmation for temporary taken items, they are returned to the owner upon the relieve i.e. after the endurance of the prison sentence. The discovered cell phones whose owner is unknown are being kept in a special storage unit.

The NPM has concluded that in the moment of visit, the admittance, semi- open and open department accommodating 135 prisoners were secured by only two members of the prison police

Material conditions

At the moment of visit of the **admittance department** of the Prison Skopje there has not been overcrowding. Namely in one of the premises there were 3 prisoners, total number of 6 in three premises. From the examination of the premises it has been concluded that they have been equipped with 5 beds which if filled would oppose to the standards prescribing that each convict should have at least 9 m³ of personal space.

The behavior rules of the facility is not exhibited on a visible location and in a conversation with the parole officer it has been confirmed that the rules of behavior has been exhibited several times but has been torn by the prisoners. From the conversation with the prisoners of the Albanian nationality the NPM has determined that they do not speak Macedonian well and therefore the rules of behavior need to be translated into Albanian language.

Beside the poor material condition the premises in the admittance department are, it has been noted that the hygiene is satisfactory and it is maintained by the prisoners and the Prison provides the necessary hygiene means.

The NPM has established that all prisoners in the admittance department have been timely examined by a doctor upon their admittance. None of them has complained to a bad behavior by the prison police.

There have been remarks regarding the food (quantity and quality) as well as on the heating of the premises in accordance to the weather conditions. Also, the prisoners have pointed that the right to a walk in the open air realize for only 30 minutes a day.

Upon the examination it has been noted that in the premises there is no table and chairs where the prisoners would be able to consume their food.

At the moment of visit of the **semi-open department** in the accommodation premises the prisoners who were not working due to illness were present.

The NPM determined that in the premises of the semi- open department there are 7 beds which is far from meeting the standard for a minimum space per prisoner even exceeds the rule for maximum 5 persons per room.

Aside from the old beds the premises do not dispose of main inventory such as cabinets, table, chairs etc. the toilets are in a very poor condition, but the hygiene is satisfactory because the administration provides means for hygiene maintenance. The prisoners pointed that there is hot water in each time, but its quantity is insufficient making them wait in line to take a shower as there is only one old boiler on the floor.

The walls in the premises had visible mold and the premises were not warm enough compared to the weather conditions. The moistness gauge did not register moist but it must be mentioned that in all rooms the windows were open which may influence the measuring itself.

The NPM, from the examination in the **open department** has concluded that there are seven accommodation premises with 5 beds and in one premise there are 6 beds. All beds have been filled and there is visible overcrowding in the accommodation premises. The premises do not dispose of proper inventory such as cabinets, shelves, table, chairs etc.

Regarding the leisure activates, in the open department there is space intended for walks, but there is no covered part which would be used in poor weather conditions. The room for day time activities is in a very bad condition and is small thus not complying with the prisoner numbers who would use the premise. The Prison Skopje has a library, but with a limited book fund.

During the visit of the **prison department** it has been concluded that in that moment there is no overcrowding as well as the previous visit conducted on 28.05.2013 but the rest of the conditions have remained almost unchanged.

The material conditions in this department are poor and the convicts have complained to the inability to realize some basic needs- limited TV time due to the old and overused electrical installation.

The sanitary premises are in a very poor condition and a part of them are not functioning influencing the hygiene of the convicts.

There was a complaint on the day time activities room, due to the lack of conditions to store food (there is an operational refrigerator which fails to meet the need according to the number of prisoners). Also the convicts have pointed out that in the rooms there are insects and that disinfection of the entire space is needed.

The NPM has performed an examination of the storage area and concluded that there is a sufficient number of mattresses which are relatively new, put in the practice they are replaced if they are totally destroyed and unusable.

During the visit the prisoners did not complain to violence by the staff or among the prisoners.

Considering that during the previous visit of the room Xa-5 it was in a very poor condition and it contained 8 persons two of which did not have beds, the NPM during the visit in 2015 has determinate decrease if the number of persons accommodated in this room i.e. observance of the standards and responsibilities envisaged in Article 103 from the Law on Execution of Sanctions, as well as article 15 from the Rules of Behavior for convicted persons enduring prison sentence in the penitentiary and correctional facilities.

However, in the same premise there was noticeable moistness on the walls and old and wasted blankets are used for mattresses. During the visit the toilet was not operational i.e. it has been congested by a plastic bottle and the sink was totally rusted thus becoming a source for infectious diseases. Although the space has day light, it is necessary to ventilate it more frequently to decrease the moistness quantity noticed.

The NPM has concluded that within the **mechanic works shop** there is an accommodation premise accommodating 3 prisoners who in the same time are professionally engaged in the workshop. They receive a symbolic reimbursement for their labor. The rules on protection during work are respected i.e. there are minimum technical conditions for protection during work. In the **carpentry workshop**, even though there are several prisoners engaged, no activities have been noted.

After the visit the NPM has decided that there is an improvement in the prison Skopje i.e. part of the recommendations given by the NPM have been or are preparing to be implemented. Still, a part of the recommendations remains to be implemented especially in the part of the material conditions as well as in the improvement of the food quality.

Rights of the convicted persons

Healthcare protection

As we already mentioned the healthcare protection in the Prison Skopje is organized by the health sector and is consisted of 2 doctors, a dentist and 2 nurses. It is 24 hours available with a doctor who is constantly engaged, but additionally other specialists and doctors are hired. When needed, a psychiatrist is hired who mandatory comes once a week.

The medical office in the prison is well equipped, tidy and the documentation is properly kept and all persons have been examined upon admittance in the facility within 24 hours.

Most of the prisoners have positively graded the healthcare received in then prison as well as the availability of the healthcare staff, the healthcare level and the opportunity to

complete the diagnostic procedures. All individual complaints have been recorded by the NPM team which examined the medical documentation and conversed with the medical staff- the doctor and the nurse. In all cases it has been concluded that by the medical staff all of the necessary diagnostic procedures have been undertaken and the persons have been referred to the proper medical institutions i.e. that the management of the prison has enabled timely support- transportation.

The NPM has determined that in all cases of acute deterioration of the health condition of the prisoners, the medical staff has undertaken timely measures and reacted properly.

During the examination it has been concluded that there is enabled healthcare as well as therapy for all chronic cases and that the convicts are visited once a week by a doctor and when needed. The healthcare staff is included in the diet planning process but be that as it may, the prisoners complained on the food i.e. that very often they receive only soup and no dairy products. Also in a conversation with the chronically ill prisoners we obtained the information that they do have a special diet i.e. the food is the same for all convicts.

According to the received information, the healthcare staff is properly trained and is continuously upgraded. One of the doctors from the Prison of Skopje is specializing to become a psychiatrist with the support of the prison which would contribute to the improvement of this institution. The concluded well cooperation between the healthcare sector and administration of the Prison Skopje is to be saluted.

The NPM has examined the healthcare documentation and determined that the principles for confidentiality of the medical documentations are observed as well as the confidentiality of the examination itself.

The NPM has determined that the pharmacy of the medical office is properly equipped with the necessary medicines falling in the essential group as well as medicines for the most common somatic and psychological disorders and for specific diseases diagnosed in the convicts by the medical staff. The medical therapy is properly prescribed and timely given to the convicts by the healthcare staff. Still, the convicts have expressed dissatisfaction from the medicine supply, i.e. that they not always receive them continuously and that sometimes they supply the medications by themselves for some chronic diseases such as high blood pressure, chronic heart weakness, lungs, diabetes etc. Also, there is information that there are periods when there is lack of medication for chronic diseases.

The NPM had noticed that the medical therapy is being kept in a special medical cabinet which is locked and divided to daily dosages by the doctor or nurse. The methadone therapy is continuously provided.

The confidentiality and secrecy of the medical examination is respected. The convicts are examined in the medical office in the absence of the prison staff. Regarding the confidentiality of the documentation, it is being kept in the medical office approach for which only the healthcare workers. The exam rooms where the convicts are examined are small but equipped with the basic medical apparatus.

Because during the visit there have not been persons sentenced to solitary the NPM has conversed to the persons who have previously endured this disciplinary measure. Also there were information that they have been examined by a doctor prior to the referral in the solitary and it has been confirmed with the healthcare documentation.

Right to food

Almost all prisoners in the prison part of the Prison Skopje have complained to the quality and quantity of food. The fact that almost all prisoners from the semi- open department

are professionally engaged is to be saluted, the perform duties in the kitchen, laundry room, workshop etc.

The NPM has concluded that the persons working in the kitchen did not have healthcare documents and are not examined regularly by samples for bacteriological examinations regularly performed every six months. Also there are microbiological examinations to the working surfaces of the kitchen.

The hygiene in the kitchen was satisfactory and there was a menu for the ongoing week. There was lack of milk and dairy products on the menu as well as fruit. In the storage room where the groceries are kept there was mold noticed.

Treatment and rights realization

During the visit of the prison part of the Prison Skopje, confidential and group as well as individual conversations took place with most of the persons in the accommodation premises in the absence of the security service.

None of the prisoners complained to improper treatment by the prison police, the educators and other persons working in the prison not there were complaints to violence by other prisoners.

The complaints of the prisoners were directed at the food i.e. they expressed dissatisfaction from the food quality and quantity.

The NPM has concluded that in the dining room there is lack of inventory as well as eating wear.

The prisoners pointed out the right to a walk they realize within 30 minutes i.e. the legal prescription for stay in the open of 2 hours is not respected.

Acting upon given recommendations

The NPM has submitted a Special report on the determined situations from the visit of the Prison of Skopje – Skopje convicts department do the administration of the prison and the Administration for execution of sanctions.

By the Prison of Skopje- Skopje to the NPM a timely response has been submitted. Regarding the recommendation for improvement of the accommodating conditions, the Prison of Skopje – Skopje has informed the NPM that during June/July 2015 there was a renovation of the TV room, six rooms and 2 toilets and in the moment of submission of the response 5 more toilets and one bath have started to be renovated.

Also the recommendation of NPM has been observed and the room Xa-5 is no longer used for accommodation of convicted persons.

The recommendation for renovation of the semi- open department is being accepted mentioning that it shall commence upon the termination of the construction operation of the closed department.

Regarding the recommendation for improvement of the quality of the food in the meantime there has been a contract for public procurement of a large number of food products and the standards envisaging intake of 12.500 Jules per convicted person are respected.

The recommendation for special diet for the chronically ill persons has been met and this category of people have their special diet which is proper to their health condition. Also the recommendation for medicine procurement has been implemented i.e. a procedure for medicine procurement has been implemented in the meantime.

Regarding the control over the food products, the Prison Skopje with the Public Health-

care Institute has concluded a contract for control over the food products examining the samples from the working surfaces and the kitchen employees every six months.

It has been acted upon the recommendation on the display of the rules of behavior and they have been displayed on a visible location (protected with laminating foil), and the convicts are met with its contents upon the admittance in the facility

The Administration for execution of sanctions has not submitted a response on the Special Report.

2.3. OTHER VISITED LOCATIONS

According to Article 11-a from the Ombudsman Law , the Ombudsman provides a special support for the rights of the children who are subject to torture or other types of cruel, inhuman or other degrading behavior or punishments and according to Article 31 –a on the realization of these activities performs regular and unannounced visits in the bodies, organizations and facilities where the freedom of movement is restricted and for that he prepares and submits a report to the visited locations and the competent ministries.

During the reporting year 2015, the NPM as well as during the previous years has visited the Public Institutions in which there is no classical liberty deprivation, but the restriction of movement is limited.

2.3.1. Visit of the Public Healthcare Institution –Genterology

Institute „13 Noemvri“- Skopje department „Mother Teresa“

The national preventive mechanism along with a team from the Department for protection of the rights of the children and disability persons representatives of the National Preventive Mechanism in Austria and an external associate- a representative of the nurses association, technicians and midwives of the Republic of Macedonia has visited the Public Healthcare Institution –Genterology Institute „13 Noemvri“- Skopje department „Mother Teresa“ in Zlokukjani.

The NPM has conducted a regular visit of the Public Healthcare Institution –Genterology Institute „13 Noemvri“- Skopje department „Mother Teresa“ in Zlokukjani within the term of office and the authorities emerging from the Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Types of Inhuman or Degrading Behavior or Punishment, the Ombudsman Law and also as a planned activity within the Twinning Project for support of the institution of Ombudsman which was realized with a mutual cooperation with the Austrian Ombudsman.

During the visit of the Public Healthcare Institution–Genterology Institute „13 Noemvri“- Skopje department „Mother Teresa“ the NPM team started from the Code of Ethics for actions with elderly persons demanding to act with these persons with respect of the human rights not to discriminate them to provide them with proper healthy food, clear water, and accommodation, clothing and healthcare protection. Within this code it is stressed that the proper types of institutional and extra institutional care should be used and It is also stressed that the elderly should be protected from any type of physical or psychological violence and they have the right to know the truth if they are able to independently decide or express their emotions in their own manner.

Employee's structure

In the department „Mother Teresa“, aside to the manager, there are 5 nurses, 4 maids (one of who has been often sent to sick leave due to an established psychological diagnosis), 1 social worker, 1 working therapist and 3 kitchen employees taking care of the elderly.

The social worker in the facility is also the manager of the department „Mother Teresa“-Skopje. According to the obtained information the rest home does not dispose of a physical therapist, a psychologist and there is need of one more social worker. Also there is lack of laundry room operators and hygiene maintenance staff and at the moment the maids maintain the hygiene in rest home.

Material conditions

The NPM has concluded that the conditions for life of the users of the rest home „Mother Teresa“ are not satisfactory. Even though the facility is temporary, it has been used for 50 years and has not been renovated or maintained.

During the examination the NPM has performed a measurement of the temperature and the moistness in the premises. In the first premise a temperature of 21,8 °C was measured and moistness of 39,8%, and in the second room a temperature of 21,8 °C, was measured and moistness of 43,7%, which is within the acceptable standards.

If we consider the optimum value for temperature and moistness⁴, we can conclude that the premises have been sufficiently heated i.e. during the visit they satisfied the prescribed standards for temperature and the moistness is also within those frameworks of the optimum values. The NPM has been informed by the users that the temperature during winter time has been satisfactory. In the day time area also the temperature is satisfactory i.e. 21,5 °C, and the moistness level was 37,1%.

The NPM has determined that the toilets are old and ruined with old tiles and the showers are overused making it difficult to maintain the hygiene on satisfactory level and they have not been adapted to the needs of the elderly.

Within the rest home there is a kitchen in which food is distributed for the users in which the hygiene is not satisfactory. During the examination of the kitchen the NPM has determined that the cabinets storing the eating ware are old and filthy presenting a real danger to the users' health.

The users are mainly satisfied with the quality and quantity of the food which is being distributed i.e. not prepared in the rest home, but is with confirmed quality upon an examination from the Household Institute and the Ministry of Health. The users with health problems receive special diet.

Within the kitchen, displaying the dish list there is a dining room with tables and chairs and it is tidy and regularly maintained.

The general conclusion of the NPM is that the hygiene in the rest home is not satisfactory due to the bad conditions emerging from the overuse of the facility, lack of staff for maintenance. Also he determined that there is a lack of kitchen staff.

Treatment and behavior towards the users

From the conversation with the users the NPM was informed that the users are mainly satisfied with the behavior of the staff and confirmed that they receive proper care and

4 Acceptable standards for temperature of 18-25 C, and humidity of 20-60 R.H.

respect of their integrity. Still during the visit, the NPM has noticed that due to proper staff shortage, some of the users who are in better health condition take care of those users who are in hard medical condition. The stated has been confirmed in a conversation with a part of the users.

During the visit, the NPM has discussed with several users, a part of them were satisfied by the conditions in the rest home and the other part were not satisfied by the quality of the food they receive and the quantity as well.

The NPM team has conducted a conversation with one user who stated that some of the users have privileges and have better accommodation conditions.

The NPM has receive opposing information regarding the maintenance of the personal hygiene. Part of the users have pointed out that they take a shower each week and few of them have stated that they take a shower every two weeks. The NPM was informed that the linens in changed weekly and more often at the immobile persons.

The NPM has been informed that the Facility has prepared an Annual Programme of activities for the users for 2015 in order to fill the free time of the users and during the year the users went on a picnic and visited cultural see sights as well as manifestations in the facility.

From the conversation with the users and the official persons, the NPM has determined that in the rest home "Mother Teresa" the users are included in a working therapy according to their needs and interests. The users have made handcrafts and participated in baked goods preparation.

The religious customs of the users are respected in the rest home.

Social protection of the users

The NPM has noted that the users in the rest home „Mother Teresa“ recognize the expert work of the social worker and that the social worker works individually and with groups with the users and their families. During the individual treatment the social worker establishes a primary contact with the user of the facility along with the nurses and the rest of the staff, establishes a relationship with the user's family and the Social Work Center if the person has been referred by a decision from a competent Center.

The users are provided with help in the realization of the rights and services in the social protection system as well as professional help to solve various conflict situations

The social worker conducts regular field work visiting the Social work Centers, the Healthcare Insurance Fund, the Pension and Disability Insurance Fund, the users' families in the interest of the users and has established good cooperation.

Healthcare protection

Regarding the healthcare protection the NPM has concluded that the users of the right to a healthcare protection fully realize that right in the rest home i.e. the healthcare protection is provided by a coordinated system of properly trained doctors.

Each of the users in the rest home has selected their doctor i.e. the users have a common doctor who regularly visits them once a week and when needed they are taken to their doctor as well as to proper specialist exams. The users who need physical therapy recommended by a physiatrist are taken in the Physical Therapy Room in the Public Healthcare Institute „13 Noemvri“ and stay there as long as recommended.

Acting upon recommendations

Public Healthcare Institution –Genterology Institute „13 Noemvri“- Skopje and the Ministry of Labor and Social Policy upon an urgency given by the Ombudsman have submitted a response of the Special Report.

Regarding the recommendation for increasement of the employees number in the rest home as well as the expert staff and also on the employment of hygiene staff the manager of the Department has notified the NPM that they have submitted such request several times to the Ministry of Labor and Social Policy for employment of staff, but have not received a positive response yet.

Regarding the recommendation of the NPM on the improvement of the food, the manager has clarified that there is enough food in the rest home for each user and if someone asks for an additional meal, that person is given an additional meal and the quality and quantity of the food have been positively graded by the Public Healthcare Institute – Public Health Center.

Regarding the recommendation on the improvement of the hygiene in the rest home, the manager has responded that the insufficient hygiene is due to lack of staff for which the competent bodies have been notified several times and there has been a request for employment which so far has not been realized.

Regarding the overuse of the facility, the NPM was informed that a renovation is not possible, on the contrary, a dislocation has been envisaged considering that this facility has been built on an archeological locality.

The Ministry of Labor and Social Policy has confirmed that dislocation information. The Ministry has also stated that it shall accept the recommendation of the NPM for expansion of the dish list and to that end the Department for Public and Private Facilities within the Ministry has submitted an expended dish list to the Public Healthcare Institution–Genterology Institute „13 Noemvri“- Skopje department „Mother Teresa“ with a recommendation to implement it, i.e. to prepare the meals accordingly.

Also the Ministry of Labor and Social Policy has notified the NPM that they obliged the manager of the Public Healthcare Institution –Genterology Institute „13 Noemvri“- Skopje department „Mother Teresa“ to urgently act upon the Special Report and recommendations submitted by the NPM, especially in the part of the hygiene maintenance in the kitchen and the facility in general as well as the employment of professionals and hygienists.

2.3.2. Visit of the Public Institute for sheltering of children with behavioral and educational problems „25 May“ – Skopje

The National Preventive Mechanism along with the team from the Department for protection of the rights of the children and the disability persons, representatives from the National Preventive Mechanism in Austria and external associates from the Social Workers Association of the City of Skopje and the Chamber of Psychologists of the RM has conducted a visit of the Public Institute for sheltering children with behavioral disorder – Skopje.

Employee's structure

Public Institute for sheltering children with behavioral disorder – Skopje is a facility which admits and shelters minors for a short timer period at the age of 7-18 or until the finish of the middle education, observation and diagnostics, accommodation and education as well as corrective treatment of the minors depending on their needs within 3 years.

There are 31 persons working in the facility 20 of who are experts such as a pedagogic, psychologist, lawyer and few teachers. The educators work in three shifts such as first shift 07.00 -17.00, second shift 13.00 -20.00 and third shift 20.00 - 07.00.

The rules of behavior of the Facility have been displayed on a visible location and the monthly schedule for the engagement of the employees has been displayed as well.

Social protection

The NPM has been informed that the Public Institute for sheltering children with behavioral disorder – Skopje , the part of the professional service for work with the users as part of a multidisciplinary team in the facility (pedagogic and psychologist) is being realized by two social workers employed in work in shifts. They conduct the professional operations, participate in the preparation of the individual finding and the opinion on the user for which they mostly use the interview technique. During the preparation of the individual plan for work with a user that social workers take care of the needs, interests and priorities of the users, the rights and services needed from the social protection and estimate their abilities for inclusion in the individual and common activities and overcoming of the current problems.

The NPM has determined that the social worker regarding the work methods with the users applies the method of individual and group social work. Most often in stage of observation, diagnostics and resocialization the individual work is applied (treatment) with the users in accordance with the needs of the users. In the list for the social protection user work monitoring the social worker records all activities undertaken in the treatment of the user stated in the individual work plan – user treatment.

The NPM team during the visit and conversation with some of the children has determined that the social worker communicates daily with them and records such contacts in the diary and monitoring List of a user. Also the social worker permanently communicates with the Social Work Centers and also with the users' families. Most of the communication with the families of the users are within the competence of the professional service of the Social Work Centers which are supposed to work with the families in order to enhance their capacities solve their problems and create opportunities for return and faster reintegration of the child in the family.

Basically the NPM has been informed that the cooperation of the facility with the Social Work Centers is good, but in addition there is need of bigger engagement of certain Social Work Centers which due to limited technical conditions are not able to respond to the needs of the facility and the users. The Social Worker from the facility submits a six months report for each child to the competent Social Work Center

The psychologist is also a member of the multidisciplinary team contributing to the implementation of the envisaged activities. Also has a complete knowledge and information for each user and records all that. He/ she keeps a separate record for each user and a cumulative records with the rest of the professional team

The psychologist in his/ her work applies individual and group work with the users, observes and interviews so called raven's matrix and drawings as techniques.

The NPM has concluded that the instruments applied by the psychologist are obsolete which was confirmed by the psychologist and we have been informed that the management turns a blind eye to the advancement of that segment of the work.

Material conditions

School premises

On the day of the visit the NPM has inspected the school premises where the curriculum is being realized. The educational process is realized in two class rooms one of which is for elementary and the other one for middle education. From the performed inspection of the school premises it has been concluded that the hygiene in them is not satisfactory, the classrooms have not been white washed and they did not dispose of heating devices. There are big windows and sufficient flow of day light. In the part intended for educational process there is also a teacher's office.

The NPM team has inspected the school toilets determining that they are not in good condition, have broken floors or destroyed faucets. However there was no presence of dangerous and fragile items and it has been determined that there are no risks of injury of the children or deterioration of their health condition.

Accommodation capacities

The NPM team has inspected the accommodation premises in the male and female section determining that the rooms have been well equipped and dispose of the basic accommodation conditions (bed, a personal locker) and other material conditions (chair, desk).

The accommodation premises in the female section have been equipped with two- three beds with a clean and tidy linens there are large windows and sufficient day light. Within this part there is also an entertainment room where they do their homework and spend their free time. In this room there is one part that is ruined, the walls were not white washed and were filthy, but in a conversation with the social worker we have been informed that this part shall obtain a new room – entertainment room which has been planned to be equipped with new furniture providing better conditions.

On the other side of the hallway there are toilets which were mainly clean, but there was big quantity of water on the floor which gave the impression that the sewerage is not fully functional.

In the male section 2- 3 children are accommodated in one room. During the visit of this section it has been determined that the premises are tidy with clean and tidy linens. There were new windows in the rooms with sufficient day light. The rooms are equipped with other free time activities items such as TV, computer, radio etc.

Kitchen and dining room

The NPM team has inspected the kitchen where the meals are prepared for the children and concluded that the kitchen is clean and tidy and disposes of the necessary devices to prepare and store food for many persons. In this part there is a storage room with 2 refrigerators. According to the information given by the staff, the children are satisfied with the food they receive in the Facility.

The NPM has concluded that the children receive various food which has been confirmed during the examination of the meal list for the ongoing two weeks which has been visibly displayed in the kitchen. The list contains a menu of meals for the ongoing two weeks and has 3 meals containing various food, i.e. fruits, vegetables, dairy products, meat and meat products and is signet by the cook, the manager and the nurse. According to the obtained information, the children are included with own suggestions in the preparation of the meal list and also

the children may involve in the preparation of the breakfast if they want. The night educator informs the cooks how many children are present at the moment in the facility which is the number of children the meals are prepared for plus four additional plates. In the kitchen we have noticed a certificate for implemented system for food safety.

Healthcare protection

The NPM team has visited the healthcare protection department i.e. the medical office determining that it is equipped with a desk and a computer. In this room the systematic exams of the children are being performed by the nurse.

Treatment of the children accommodated in the facility

The NPM team has discussed with several children in different ages and sex and ethnic background in the absence of the facility employees. The children are satisfied by the conditions and behavior towards them and none of them has complained to bad actions, physical or other typed of violence by the employees in the facility. Also from the conversation with few users we were informed that the children recognize the work of the social worker and are satisfied from it.

From the conversation with a few female children the NPM was informed that they are satisfied by the food, but have pointed out that during the winter the rooms are insufficiently warm due to which the facility has provided blankets.

Some of the users the NPM conversed with have pointed out that there is lack of contact with their immediate family. During the conversation the users stressed that they interact among each other within and out of the facility, the facility being open type. The children emphasized that there is not violence, with the exception of certain verbal insults among the users.

Regarding the disciplinary measures, the services have informed that there has been only one disciplinary measure against one child due to fight. The measure was "accommodation of a minor in an institution" and it has been execute by accommodating the child in the Facility 20 days after the event took place.

Educational process

The NPM has concluded that all children accommodated in the Facility have been included in the educational process which is continuously implemented by the elementary school "Zivko Brajkovski"- Skopje and the teachers teach the classes in the facility which disposes of equipped classrooms. The Middle education is being realized out of the facility in the regular school system.

Regarding the educational process the National Preventive Mechanism has determined that the students have positive opinion for the teacher in elementary education, but she is mostly sick and cannot teach. The fact that according the children's statements in absence of the teacher the replacement is a student or a nurse is concerning.

According to the NPM it is in the children's best interest to go in the local school and not be separated in the facility. The NPM considers that there is need of inclusion of these children in the elementary schools in order to integrate them better in the community.

Actions upon given recommendations

Regarding the recommendation in the Special Report referring to the visit of the Public Institute for sheltering children with behavioral disorder – Skopje, the facility has submitted and answer out of the legal dead line, i.e. upon urgency by the NPM. Also the Ministry of Labor and Social Policy has submitted a response upon the submitted urgency by the NPM.

In the response, the manager of the facility has informed that the hygiene in the facility is regularly maintained, but on the visit day there has been a ruptured tube provoking spillage of a large quantity of water. The manager has also informed that acting upon the NPM recommendation in the meantime the broken faucets have been replaced and the procedure for procurement of new toilet doors and replacement of the existing ones is underway.

Regarding the recommendation and the concern of the NPM about the quality of the curriculum, the manager of the facility has informed us that even though the elementary teacher is frequently absent the facility calls another substitute teacher from the „Zivko Brajkovski“ elementary- Skopje.

The NPM recommendation on the need for the students to go to the nearest school „Zivko Brajkovski“ elementary – Skopje has not been followed and they are not included fully in the facility education process, but has been accepted by the Institution in general. Acting upon the recommendation of the NPM, the manager has held several meetings with the administration of the nearest school and there has been an agreement for partial enrolment of students in the mentioned school expecting that in the school year 2016/2017 the education process of the users of the facility shall progress entirely in this school.

Regarding the heating, the NPM has been informed that the premises in the winter time are sufficiently heat and that the remarks given by the children regarding this matter are groundless.

Regarding the need to advance the techniques for the work of the psychologist an explanation has been given that in the work with children various techniques are being applied and techniques taking longer to be realized are avoided (three to four hours) taking much time and creating anxiousness to the children especially in the adaptation process.

The Ministry of Labor and Social Policy has notified the NPM upon the recommendation for bigger cooperation if certain organizations show interest, the Ministry is open for advancement of the education of the professional team of the Public Institute for sheltering children with behavioral disorder – Skopje and the Ministry fully supports this.

The National Preventive Mechanism from the Ministry has been informed that regarding the recommendation on the need of inclusion of the children in the education process in the elementary schools, by the Ministry proper measures have been undertaken and contacts with the Ministry of Education have been realized as well with the local self-government – Butel.

2.3.3. Visit of the Public Institute for sheltering and education of Children and Youth „Ranka Milanovikj“- Skopje

Within the twinning Project from support of the institution of the Ombudsman, the National preventive Mechanism, along with representatives from the Department for protection of the children's rights and the rights of the persons with disabilities composed of the Ombudsman, representatives of the National Preventive Mechanism of the Republic of Austria and external associates, representatives of the Association of Social Workers of the City of Skopje and the Chamber of Psychologists of the RM has visited the Public Institute for sheltering and education of Children and Youth „Ranka Milanovikj“- Skopje.

Public Institute Structure

According to the legal regulation, the Public Institute for sheltering and education of Children and Youth „Ranka Milanovikj“- Skopje is an institution which has the task to provide the users with proper conditions for accommodation, food, planned and organized implementation of contents and measures and activities in the process of their education, leisure activities and cultural and entertainment living as well as to take care about the health and life of its users.

The accommodating capacity of the Public Institute for sheltering and education of Children and Youth „Ranka Milanovikj“- Skopje is 75 children. At the moment of visit 223 children were registered 5 of which were female and 17 male. 17 children have been referred in the institute as a result of a court decision and 5 of them have been referred due to educational and social problems.

During the visit it has been concluded that only 4 children were present in the Facility and 2 children were attending classes in middle school. 9 children were absent from the facility without approval and for them there has been a search party timely implemented, 2 children were in their homes with administration approval and 5 children were in an adaptation process in their homes.

According to NPM concerns the fact that a large number of children are absent without approval from the facility.

Public Institute for sheltering and education of Children and Youth „Ranka Milanovikj“- Skopje there are children with no elementary school and are 17 years old and are first grade in accordance with the regular programme of the Bureau for Education.

The NPM was informed that Public Institute for sheltering and education of Children and Youth „Ranka Milanovikj“- Skopje there are educators, one psychologist, one pedagogic, one social worker, one cashier, one lawyer, secretary, instructor, a cook and 8 teachers engaged by the Ministry of Education. However from the visit it has been concluded that there is no medical expert in the facility and part of the children do not have medical insurance. Since 01.07.2015 the Public Institute for sheltering and education of Children and Youth „Ranka Milanovikj“- Skopje and the Public Institute for sheltering children with behavior and social disorders have been joined together composing one institution.

Material conditions

School premises and accommodation

The National Preventive Mechanism has inspected the classrooms envisaged for classes. During that visit it has been concluded that these premises do not have enough technical means for the realization of the classes, i.e. the black boards were old and overused. Although after the inspection in the class registries it has been concluded that there are more children registered in the facility, due to escape from the facility or adaptation referral, the classes are attended by a small number of children.

Female section-during the visit of the female section, the representatives from the National Preventive Mechanism have found only one girl. The room she was accommodated in was relatively clean, but smelled like mold and the walls were not white washed. The other premises in the female section were empty and there was another larger premise storing beds, mattresses which were not used at the moment. The toilets and the baths were clean and disposed of hot water, but some of the faucets and toilet tanks were not functional.

Male section—the NPM team has inspected several bedrooms in the male section determining that the furniture is in poor condition. The linens used by the children was old and overused. However the premises were clean making the hygiene satisfactory.

Kitchen and dining room

The NPM has inspected the kitchen and determined that it has been well equipped with proper appliances and the hygiene in it was satisfactory. The team was informed that every day 3 meals are prepared for breakfast, lunch and dinner (10 portions). The employees have stated that the food is monotonous. According to the statements of the children, they do not always receive the envisaged meals and sometimes there is lack of milk and vegetables.

Treatment and behavior toward the users

During the visit the NPM conversed with three users. In a conversation with one of the users the NPM was informed that the user is satisfied with the food, receives pocket money, receives approval for exit and was approved to visit their home on New Year after which the user came back on time. This person informed the NPM that none of the staff is not violent and this person has not witnessed violence over other users. The user informed that there are accidental attacks from an older user who has a violent temper but the facility has undertaken measures to stop the violence by punishing the violator by forbidding their exit and taking their pocket money. The same user informed the NPM that he/ she regularly attends classes and has one more year in elementary school after which he/she expects to leave home and continue the educational process in the Public Secondary School for catering and tourism in the home town.

Regarding the other activities, aside to the performance of the school tasks, doing the homework, the user has stated that he/she participates in the cleaning of the premises and the yard but does not take place in the sporting and recreation activities.

The second person the NPM conversed with is accommodated in this facility for 4 and a half months. This person stated that he/she is satisfied from the living conditions in the facility and from the treatment of the employees. The person has pointed that he/she often communicates with the psychologist whose office is always open to the users and he visits it often. According to him, the food is not good and does not satisfy their needs even though they have the option for additional meal.

Regarding the additional activities, the person stated that he participates in the cleaning of the premises for accommodation and the yard and sometimes helps the handyman and wants to attend the night school for electricians. This person shows interest for sports activities but there are not any of those in the facility.

The NPM in conversation with the only girl present in the public institute, at the question whether or not she is satisfied by the treatment she receives has answered positively and pointed out that she is satisfied from the behavior of the employees, and especially the psychologist. The user appealed on the hygiene in the kitchen and the food quality. She also informed that she does not attend school because she does not like the manner in which the classes are held and she is not motivated enough by the employees.

In a discussion with the employees, the NPM was informed that for a longer period the children have not had proper care in view of the advancement and improvement of the education and do not have additional engagements except the cleaning and tidying of the rooms they stay in and do not have concrete activities for resocialization and improvement of their behavior.

The stated has been determined by the NPM during the visit, namely the children were outside with no special tasks.

The NPM was informed that there is destructive behavior in the facility pointed toward the inventory (door pounding, door braking, chair braking, TV braking). The violence among the children occurs accidentally and is recorded in a special book.

Social protection

According to the information obtained from the professional team of the public facility and according to the expert documentation, the NPM has determined that for each child in the facility there is a cumulative file within the responsibility of the social worker containing: social and pedagogical documentation, psychological techniques, pedagogical documentation, findings from a social worker, findings from a pedagogic, social and pedagogical document from an Intermunicipal center for social work, report on the plan and programme to the Intermunicipal social work center, admittance documentation, weekly monitoring forms, certificates and a medical confirmation that the child is healthy, every day activities paper, admittance and release documentation.

The professional team of the public facility prepares an individual plan for each user been reviewed every six months and also a report is submitted to the Intermunicipal social work center every six months and to the court, if the child has been referred to the facility by a measure given by a competent court.

During the inspection, it has been concluded that the monthly report for realization of the plan and programme for each user has been diligently filled by the social worker, the psychologist and the pedagogic. The social workers in the facility work in two shifts, have daily watch once a week, are shift coordinators and twice a month there is one of the social workers present during weekend.

In the realization of the professional operation and in the preparation of the findings and opinions, the social workers use the interview and genogram as methods and work techniques. The paper for monitoring of the user, the genogram and the finding and opinion of the social worker are a part of the file of each child in the facility.

The operation plan of the social worker is integrated in the finding and opinion of the expert team of the facility.

The NPM from the inspection of the documentation has determined that the social worker keeps an alphabetical form (form USZ-1) of the users of social protection in the facility, admittance book of users of social protection, book for recording the decisions sent from the Primary Public Prosecutor and the Primary Courts for each child and a book for the signed out users. The court subpoenas of the minors are recorded in a separate book.

The NPM has concluded that the social worker has every day contacts with the children in the public facility which are recorded in a separate book and then on a Paper for realized individual conversation. Each child who should report in court is accompanied by the social worker.

During the visit, the social worker informed the NPM team that he/ she does not meet the parents/ guardians of the children although in his plan there are meetings envisaged and familiarization with the institutional way of life. In the plan and programme of the social worker there is no professional operation with the families of the users or visits to their homes if needed, due to inability to realize these activities

The NPM considers that it is necessary to realize contacts with the parents of the users and to implement court social work.

The NPM team from the conversations with the users accommodated in the facility has obtained the impression that the children recognize the work of the social worker and are satisfied by his work.

Healthcare protection

Regarding the realization of the healthcare protection, the NPM team has determined that the children accommodated in this facility do not realize the right to healthcare protection i.e. do not have their doctor because the Law on Healthcare Protection does not allow to change doctors more than twice and concerning the fact that the children come from different towns it is necessary to enable this change. From the total number of children in this facility, 4 children are drug abusers and were approved to leave due to treatment in a proper facility for drug abusers treatment.

The NPM was informed that from the total number of children accommodated in this facility, 4-5 inhale glue and few of the children consume alcohol from time to time.

Education process

The education process progresses upon a school programme for the regular elementary schools.

The NPM considers that these children have average intellectual abilities and the program which is implemented in the regular elementary schools is not suitable for them because they cannot follow it. The reason for this is that even though they have average intellectual abilities, there are emotional obstacles and social and emotional reduction. The interruptions in the educational process are an additional reason and there are gaps in the knowledge even in the cases when they have finished some degree of education. Therefore the children have big lacks in the knowledge and cannot continue with the ongoing education process in the grade they are included.

In a conversation with one of the employed educators, the NPM has been informed that the children do not have the proper care in view of the advancement and improvement of the education, do not have additional engagements and except the cleaning and tidying of the rooms where they stay, they do not have concrete activities for resocialization and improvement of their behavior.

The psychologist uses proper methodology and considers the psychological situation of the users. Because the number of users is mostly engaged with individual work with each user. Although he has attended trainings to work with Children and Youth with behavioral disorder, he needs to expand his knowledge because in the psychological practice there are new and modern psychological tests and advisory techniques to assist persons with combined problems, especially emotional and social.

The NPM has concluded insufficient motivation of the employees to perform the educational process which cannot be justified with the particularity of the users.

Acting upon given recommendations

Regarding the regular visit of the Public Institute for sheltering and education of Children and Youth „Ranka Milanovikj“- Skopje and the submitted Special Report, the facility has submitted an answer outside the legal deadline upon a submitted urgency by the NPM. Also the Ministry of Labor and Social Policy has submitted a response upon a submitted urgency.

In the response, the manager of the facility totally agrees with the recommendation for improvement of then stay conditions and regarding the quantity and quality of food, he considers that it is dissatisfactory.

Regarding the fact that the users who are accommodated in the facility based on decisions from the primary court, they are not relieved from the obligation to pay participation the facility has asked for alteration of the legal provision, but the situation remained unchanged.

The recommendation of the NPM for employment of an additional professional staff as well as the need of implementation of a group social work are also completely accepted.

Regarding the education, the manager has stated that for the students with educational difficulties who until the moment of admittance were not covered by the education system, are prepared special individual programs for work according to the education level of the child.

The Ministry of Labor and social Policy has informed the NPM that the cooperation with the Bureau of Education is improved due to the need of intervention in the curriculum and the realization methods.

Regarding the recommendation for providence of an additional expert staff, the Ministry has stated that in the future they would make efforts to advance the capacities of the facility and for better motivation of the professional staff for realization of the working tasks.

About the recommendation to find alternative housing for the homeless persons, the Ministry informed that a solution is sought, but the problem has not been solved due to fund shortage.

2.3.4. Visit of the Public Institute- Institute for Rehabilitation of Children and Youth (Topansko Pole) - Skopje

The National Preventive Mechanism- NPM, along with the team from the Department for the rights of the children and persons with disabilities within the Ombudsman, representatives from the National Preventive Mechanism of Austria and external associate from the Association of special education teachers has visited the Public Institute- Institute for Rehabilitation of Children and Youth – Skopje.

Activity and structure

Public Institute- Institute for Rehabilitation of Children and Youth – Skopje is a Republic facility of public interest and is in the network of Public Institutions of Social Nature. The main activity of the Public Institute- Institute for Rehabilitation of Children and Youth – Skopje is to provide a rehabilitation and correctional treatment of children with mild, hard and combined obstacles in the intellectual development. This treatment covered daily and intensive coverage, sheltering, education, work enabling and work occupation, healthcare protection as well as cultural and entertainment living of the users. The persons in the Public Institute- Institute for Rehabilitation of Children and Youth – Skopje stay there based on a decision of the Center for Social Protection.

In the moment of visit in the facility there were 63 users accommodated. 37 of them are between the age of 9 and 30, 23 of who are users without parent care and 26 are taken by their families daily and after the classes are returned to their homes with an organized transportation.

There are exceptions, i.e. 9 persons without parent care stay in the facility after their 26th year of age up until the moment they are provided with a suitable home. During the year

the facility has provided means to equip living units with support planned to accommodate persons exceeding the age of 26.

Material conditions

Within the facility there are 3 buildings of hard built in the area of 3.009 m², such as: boarding school, work enabling facility and a building situating the Administration, the adult day care and the education department. The yard is 16.000 m², 4.500 m² are sports fields and yard territory of 11.500 m².

The NPM has established that the buildings are older than 40 years and a renovation is needed so that the facility may function properly. The windows need to be replaced, the water installation needs to be replaced also the heating installation and other reconstructive procedures.

All classrooms have a plan and activity schedule, well special and technical conditions for work and a limited number of class assistance means that are mostly made by the special education teachers. The classrooms are equipped with a blackboard, tables and chairs. In this department there is a Logopedics office, but is not functional.

Treatment and behavior toward the users

The NPM has concluded that in the Rehabilitation Facility for Children and Youth – Skopje the activities progress according to a determined plan and programme which envisage all segments of the operation with the users. Within the Facility there is a professional team composed of: a special education teachers- assistant manager, psychologist, social worker and a doctor. The professional team actively works on the plan for admittance of new users, observation and deployment of three newly admitted users in the proper level, i.e. group, transfer from one group or another department. For each user a record is kept which is continuously updated with plans and results from the education and work enabling.

In the Rehabilitation Center for Children and Youth – Skopje, the logopedist is engaged to the work enabling of the users. Most of them have insufficiently developed speech and to communicate they use mimics and other physical gestures.

Most of the children have not established cultural and hygienic habits, but considering that there are no care takers, the special education teachers work is made harder because he often has to interrupt the educational process and take the children in the boarding school.

From the conversations the NPM has determined that the students are satisfied with the classes and the treatment received by the teachers and may freely go home during the break and to go out by themselves (they have ID cards). Also the users have expressed satisfaction from the food quality and the accommodation conditions.

Education

In the facility an educational process as well as rehabilitation and correctional treatment are being realized. The rehabilitation and correctional treatment is a long process having in focus to perform the necessary correction or mitigation of the secondary results occurred under the influence of the primary development obstacle in order to use the individual skills disposed by the child due to providence of an independent and good quality way of life and socialization.

The professional operation progresses in the department for education, enabling them for working and productive activity and the day care center for adults and is being realized

by professional persons- special education teachers deployed in four levels with one or two groups on each level depending on the number of children. The children according to the proper levels, are deployed depending on the calendar and mental age as well as their skills.

The NPM has been informed that the professional special education teachers treatment which is implemented by each special education teachers is consisted of a series of specific manners and methods of work for realization of the rehabilitation process. As an additional and complex moment in the process of education in the more frequent presence of Children and Youth with combined obstacles in the development as well as children with autistic symptoms, hyperactive children and children with psychotic behavior.

The NPM considers that for a successful realization of the envisaged goals and tasks from the education area for this category of children, a continuous and well organized as well as systematized education process is necessary which due to its complexity requires maximum labor and energy by the employees.

According to the obtained data, in the rehabilitation facility for children and Youth- Skopje, there are 20 users at the moment from the first to the fourth level divided in 4 groups attending classes in first and second shift, 5 of which are older but are included in the groups with an integrated programme for independent life.

With the users who have finished the fourth level, but due to the type of impediment are not able to be included in the work enabling process, a programme is implements for work occupation. It is about 10 users divided in two combined groups for work occupation. The classes are realized by 11 teachers- special education teachers.

From the examination of the programs the NPM has determined that the teachers work according to special programs, apply individual work and individual curriculum planning. There is a record for each group regarding the educational activities and for each child there is an individual education plan and a record is being kept on the achievements. There is a plan for realization of project activities, plan for realization of out of school and free time activities etc.

Work enabling

After the finish of the fourth level, the users are included in the work enabling process. The inclusion is made in the following manner: first the affinities and abilities of the users are being evaluated for a certain occupation, then the users are familiarized with all groups for work enabling, after which they express their interest and in the end the professional team makes the final decision considering the users' interest.

In the work enabling department there are 15 users divided in three groups for educational work and four groups for practical classes such as: laundry and ironing service, body repairment shop, carpentry work shop and four instructors. In this department the users are being enabled to perform simple tasks from the working process in the department they have been directed to according to their abilities and interests.

During the visit of the premises the practical classes progress in, the NPM has discussed with the instructors and the users and has determined that there is great interest in the users for work enabling, but their abilities are limited only to the simple activities.

The practical classes' premises are mostly equipped with tools and machines for work, but there is lack of work materials and protective equipment. Some of the premises have not been properly furnished, warm and light. The work enabling is not connected to the real economics sector making the employment of the users that much difficult.

Adult day care center

The services of the day care center are used by 18 persons, 11 of who are male and 7 are female. The activities in the day care center are implemented by one special education teachers and two instructors according to a previously determined work programme and daily planning. The users are taken and returned to their homes with organized transportation- a bus which is very old with no heating and is often broken. The users are taken in 7.15 and returned in 15.00 accompanied by a social worker. They may stay longer than 15.00, but in such case are taken by their parents or legal guardians. The users of the day care center are provided with breakfast, coffee, juice and lunch. The day care center is equipped with a small kitchen, day rest room, wardrobe and toilets for men and women.

The day rest room in which the activities progress is very old and does not meet the conditions necessary for stay. The room has one TV, a few beds and chairs and a table tennis table and some small inventory pieces.

In a conversation with the users we have determined that they are satisfied with their inclusion in the daycare center, but expressed the need of providence of better conditions for stay and activities.

Healthcare department and boarding school with kitchen

From the examination made in the public facility, the NPM has determined that the Healthcare Department and the Boarding school with kitchen provide accommodation, primary healthcare protection and rehabilitation, full care and nursing for the health condition of each individual. There are five medical professional employed in it one of who is a doctor, two nurses and two medical technicians working in two shifts.

The primary healthcare protection progresses through a doctor from the medical office Victoria near the facility and is obliged to prescribe medical therapy or referral to a specialist. Also the facility has employed a doctor monitoring the health condition of the users and takes care of the implementation of the treatment and the therapy.

The NPM was informed that the medical documentation is being kept by the doctor from the medical office Victoria. For each new user in the boarding school, the examination and consultations are made by the professional team, an observation is made and the documentation for insight in the health condition of each user is prepared. The documentation is an integral part of the record being kept by the social worker.

The boarding school is composed of a ground floor and two stories with 16 rooms with seven beds, but due to lack of staff, only half of both stories is used with four rooms. On the ground floor there is a kitchen with a dining room and for entertainment rooms two of which are not functional. The entertainment rooms are well equipped, have a TV, sitting sets and the users spend their free time in them. There is an alert nurse for both stories and an alert special education teacher. The children accommodated in the boarding school may be visited by their families and may go home for the weekends and breaks.

Also, the NPM has been informed that the absence of a nurse is a common occurrence.

Acting upon given recommendations

In the special report submitted to the Rehabilitation Facility for Children and Youth-Skopje, the NPM has given recommendation regarding the education process and in that sense has recommended to obtain more class facilitating means in the classrooms. According to the team evaluation, the presence of the alert nurses is necessary so that the special education teachers may be able to fluently perform the educational and corrective activities.

and also it has been recommended to open an office for an individual rehabilitation treatment where the special education teachers would be able to work individually with each user.

Also the NPM has recommended to enable the Logopedics office and to equip it with the necessary means and apparatus and to enable daily work with the users in order to develop their speech.

Considering the conclusion that in the part of the working enabling there are several lacks, the NPM has pointed out that the process should be governed by precisely defined rules and activities and should be connected with the real economy i.e. the companies employing persons with intellectual impediment.

The NPM has recommended to equip the workshops with working materials and protective equipment, they should be warm and light. Also, the instructors should be trained to prepare an individual plan for work enabling of all users and to keep records from work enabling.

In addition the NPM has recommended to increase the number of employed nurses this improving the care of the users and the special education teachers would be relieved from the night shifts to fully dedicate themselves to the educational and rehabilitation activity.

Regarding the material conditions the NPM has pointed out the necessity of a new vehicle, renovation of the day care center for adults and its equipment with new chairs, tables, classes facilitating tools and other inventory and the users should use the PE hall and include in an intensive programme of occupation therapy.

The Administration of the Public Facility Rehabilitation Institute for Children and Youth-Skopje, although legally obliged did not submit a response to the Special report of the Ombudsman – National Preventive Mechanism. Also the Ministry of Labor and Social Policy did not respond to the submitted urgency.

FOLLOW UP VISITS IN 2015

In the reporting 2015, the National Preventive Mechanism has implemented six subsequent visit, three of which have been performed in the police stations of general competence, two in the penitentiary and correctional facilities and one in the Asylum seekers center.

The follow up visits have been implemented in order to examine the implementation of the recommendations given by the NPM contained in the special reports emerging from the performed regular institution visits.

In 2015 follow up visits have been performed in the **PS Gazi Baba, PS Prilep and PS Kocani**. Also visits have been made in the **Penitentiary and Correctional facility Idrizovo, the Prison Tetovo and the Asylum seekers center in Vizbegovo**.

3.1. Police stations

3.1.1. Police station Gazi Baba

According to the annual programme for 2015, the NPM has visited **PS Gazi Baba** examining the implementation of the given recommendations for improvement of the situations and elimination of the lacks which may provoke torture or other types of cruel and degrading actions or punishments.

During the visit of PS Gazi Baba, it has been concluded that most of the recommendations given by the NPM in the previous report have been implemented.

The NPM has examined 4 individual cases of detained persons determining that the cases contain a special file for a detained person according to the Standard Operation Procedures composed of a first, second and third page and in the same time there is a clear picture which documents have been enclosed in the file. All individual records contained minutes for control of detained persons stating that the detained person has been monitored every hour. During the examination of the files of detained persons it has been determined that the detained person's family has been timely notified and in one case the right to a defender has been realized for which the minutes for detention contained a seal and signature of the lawyer. In part of the examined files, it was visible that the Public Prosecutor according to the Criminal Law has been notified.

Through the examination of an individual file for detention of a foreign citizen, the NPM has determined that within the file there was a flyer in multiple languages from which we can determine that the detained person has been properly coached on their rights in the language they understand.

Also the NPM was informed that the police station Gazi Baba has provided an appropriate budget for food for the persons who are kept in the police station, however one file for a person detained mere then 6 hours did not contain proof that the person has received a meal during the detention.

The NPM considers that it is necessary to fill in an official note determining that the persons detained more than 6 hours has been provided with food by the police station.

During the visit the NPM has concluded that the coaching on the rights of the detained and kept persons has been displayed in a form of a laminated copy in A4 format and is attached to the wall.

Also the NPM has determined that the rights are displayed in the hallway, in front of the detention premises, but not in the rooms themselves, as recommended by the NPM.

During the subsequent visit, the NPM has examined the detention premises where it has been concluded that the detention premises have been numerically marked on the outer part of the door.

Also, from the examination of 4 individual files, the NPM has determined that they are kept diligently and from the examination of the minutes for the detained persons, as well as other similar minutes on the coaching and realization of the rights, the NPM has concluded that all of them have a logical progress of the event, i.e. the initial liberty deprivation time is being recorded.

In the report from the previous visit, the NPM has recommended to use both premises for conversation with persons deprived of liberty. During the visit and the examination of the both premises the NPM has concluded that the premise for conversation is used i.e. only for the envisaged intention and the second premise is not used and the police equipment remains to be stored in it.

From the conversation of a detained person, the NPM has been informed that the conversation and examination has been made by then inspectors in their official offices and not in the premises for conversation with persons deprived of liberty.

From a conversation with the shift manager, the NPM has been informed that the right to privacy is respected when the persons deprived of liberty use the toilet, i.e. the police officer

due to safety enters the toilet but considers not to jeopardize the intimacy and privacy of the person deprived of liberty.

During the examination of the toilet, the NPM has determined that the dangerous materials have been removed, i.e. the mirror, the metal toilet paper holder and items and the shower hose.

During the subsequent visit in the police station Gazi Baba, the NPM has performed an examination of the implementation of the recommendations directed to the Ministry of Interior concluding that the Ministry has conducted a part of the recommendations, part of them are partially implemented and a part of them are not implemented at all.

The NPM has determined that during the entrance in the police station Gazi Baba, an approach ramp has been installed for persons with disabilities and the situation with the video surveillance (cameras) remains the same because some of them were and some of them were not operational.

Regarding the ventilation, the NPM has determined that nothing has been done to implement this recommendation, i.e. a special ventilation system has not been installed in the detention premises.

3.1.2. Police Station Kocani

The National Preventive Mechanism has conducted a subsequent visit in the **PS Kocani** accompanied by an external associate, according to the Memorandum of Cooperation signed by the Ombudsman and the Macedonian Association of Young Lawyers. During the visit he did not encounter detained persons due to which he was not able to converse to determine the actions by the police officers and the conditions for detention in this police station.

The NPM during the subsequent visit of the PS Kocani, i.e. the examination in the detention premises has concluded that the situation in these premises remains unchanged, i.e. there has not been a dislocation of the detention premises from the cellar part which means that they keep on being used for detention of persons deprived of liberty.

From the examination of 4 individual files, the NPM has concluded that they are diligently kept according to the previously given recommendations. From the examination of several files where the persons have realized the right to a doctor, it has been concluded that the doctor has been timely called due to doctor assistance. In the minutes for detention of the person, it has been noted which doctor performed the doctor examination and when, but within the same files did not cover the additional medical documentation for the findings and results of the performed examination.

In the records for use of means of force for 2015, 7 cases have been noted which were clearly explained and the records have been diligently filled in each space. It has been concluded that for all cases there is a Grade of founding, justification and diligence in the use of the means of force as well as a report on the use of the means of force during the event. The NPM has noticed a high degree of diligence in the record keeping of these cases.

Also, in none of the documents there has been use of correction liquid i.e. the incorrectly entered data have been crossed with one line and were readable.

During the subsequent visit, the NPM has concluded that the recommendations directed to the Ministry of Interior have both been implemented with the exception of one recommendation. Although, according to the Action Plan it has been planned for PS Kocani to be among

the first police stations to be renovated and reconstructed, the NPM has determined that the situation with the premises for detention has not been improved and the subterranean space is used to detain persons deprived of liberty.

In PS Kocani, according to the legal regulation for juvenile diligence, there is still no premise for detention of children. However within the police station there is a special premise for conversation with children donated from UNICEF. In the premise there is video and audio surveillance, recognition glass and a back entryway for persons with disabilities. The premise for conversation with children has been equipped according to the needs and in it there is furniture in pastel colors, the walls are colorful as well and the room seems warm and comfortable, i.e. cannot cause stress during the conversation with the child.

The NPM has determined that in the detention premises there is still lack of system through which the detained person would easily call some of the official persons and if there is urgent need, the child has to knock on the door of the premise.

According to the information by the commander of the PS Kocani, the police station disposed of a budget for food for the detained persons.

3.1.3. Police station Prilep

The visit of the PS Prilep has been conducted by the NPM along with an external associate from the Macedonian Association of Young Lawyers according to the Memorandum of Cooperation signed by the Ombudsman and the designated association.

The NPM has determined that in PS Prilep according to the previously given recommendations, the rights of the persons deprived of liberty have been displayed on a visible location in several languages in the admission premises and the conversation rooms.

During the examination of the toilet, the NPM has determined that the hygiene is not satisfactory and there have not been hygienic preparation (liquid soap and toilet paper). On the other hand the NPM has determined that in order to decrease the possible risks of injury or self- injury of the persons deprived of liberty, in the toilets the dangerous items have been removed (the mirror, the metal toilet paper holders and the shower hose) i.e. the previously given recommendation has been applied.

The National Preventive Mechanism during then subsequent visit has examined the full documentation kept for the detained person in a police procedure, including the minutes for detention concluding that there have not been interventions in the indigo copies of the detention minutes.

From the examination in all individual records, it has been concluded that the detention minutes has been properly filled in the part of the doctor need or person admittance. In one of the examined files, for a detained person for who it has been determined that they are in need of a doctor, a doctor has been called and the file contained an official note of the specialist for the determined findings and therapy.

Also, in none of the documents there was use of a correction liquid i.e. incorrectly entered data have been crossed with one line and are clear to read.

In a conversation with the shift manager and other official persons, the NPM was informed that the detained persons are not collectively kept, but are settled in separate premises, with the exception of rare cases where the technical and real conditions do not allow that. According to the obtained information by the shift manager, if there is need of detailed search, it is done in a room which is not covered with the video surveillance.

The NPM was informed that PS Prilep disposes of a storage room for temporarily taken items as well as confiscated weapons for which the alert official keeps records. The NPM did not examine this premise due to inability to unlock it and therefore it could not be examined whether or not the recommendation for proper storage of the confiscated items and fire arms, given in the special report, after the performed visit has been met.

The NPM also noticed that at the entrance of the police station there is a ramp for the persons with disabilities.

Regarding the recommendation given to the Ministry of Interior on the improvement of the night video surveillance in the detention premises, the NPM has determined that it has not been implemented. Also the recommendation to provide special detention premise for minors has not been implemented and no measures have been undertaken to technically equip the interrogation premise (computer, printer).

At the moment of visit, the NPM team has encountered one detained person whit who they conversed, determining that the person has been arrested in 22.00 the day before. The detained person has informed the NPM that the police officers treated them well and that he was coached on his rights in the policy procedure, thus explaining to him the reasons for the detention and gave him the option to call a defender. Also during the stay in PS Prilep, he did not face threats or damages by the official persons. During the detention period, several police officers conversed with him. However during the examination of records, it has been concluded that the person has not been recorded in the detained person's book yet.

Regarding the healthcare protection, the NPM has been informed that the medical assistance is called at the request of the detained person, and also by personal estimation of the police officer and in case of a highest form of alcohol influence of the detained person, it is mandatory to call a doctor due to timely medical assistance.

The NPM team has examined the detention premises and concluded that the hygiene is not satisfactory. The temperature was 26.0 C, and the moistness was 53%⁵. In the premises there was poor ventilation and the air was not fresh, and in the second premise the day light was weak. The shift manager informed that the safety cameras in the detention premises are not on during the night. The toilet was in a poor condition, i.e. the hygiene was on a low level and there was lack of personal hygiene preparations (soap and toilet paper).

3.2. Penitentiary and correctional facilities

During 2015 follow up visits have been conducted in 2 penitentiary and correctional facilities: **Arrest department in the penitentiary and correctional facility Idrizovo and the Prison Tetovo.**

3.2.1. Arrest department of the penitentiary and correctional facility Idrizovo

The Ombudsman- National Preventive Mechanism has implemented the subsequent visit of the **Arrest department of the penitentiary and correctional facility Idrizovo**, accompanied by an external associate from the Association of nurses, midwives and technicians

⁵ Acceptable moistness standards - 20-60% R.H.

of the Republic of Macedonia founded on a previously concluded Memorandum of Cooperation.

During the visit of the Arrest department there have been 3 persons accommodated with disturbed health condition and 3 convicted persons have been on other clinical hospitals (on in the Clinic for gastroenerohepatology, one in orthopedics and one in the Cardiology Clinic). The NPM has been informed that there is one convicted person who is professionally engaged in the same department as a postman, and uses one of the accommodation premises.

According to the information obtained from the official person who at the moment of visit was responsible for the Arrest department, from the penitentiary and correctional facility Idrizovo regularly deliver preparations for cleaning and disinfection. However during the examination of the bedrooms where the ill convicted persons stay, the NPM has concluded that the hygiene in them is not satisfactory.

During the examination the NPM has determined that the beds are not equipped with mattresses, but with regular sponges filmed with filthy and overused linens and the first premise had 4 beds, the windows were filthy and the air in the toilet was exceedingly moist. Furthermore in the second room where there was one person, moistness has been noted and the hygiene and the material conditions in the premise were not satisfactory.

The National Preventive Mechanism has determined that the situation determined during the subsequent visit regarding the maintenance of the hygiene in the premises has remained unchanged. Namely in all premises the NPM has determined low level of hygiene, the toilets were filthy and the walls of the premises were damaged and not whitewashed, although the official person has stressed that the facility has been whitewashed.

Also, in the conversation with the official person and the convicted persons accommodated in the Arrest department, the NPM has determined that the right to stay in the open is still not realized, the persons with a certain disease may move only in the hallway and not outside in the Department area.

The Arrest department disposes of an old transportation vehicle which does not meet the necessary conditions for transportation of convicted persons.

The NPM from the subsequent visit has determined that in the Department there is no doctor or nurse and for the urgent cases and when needed doctors come from the clinics who give therapy and infusion to the convicted persons and during more serious and urgent cases the convicted persons are taken to the proper clinic.

Considering such situation the NPM considers that although the healthcare protection, according to the amendments in the Law on Execution of Sanctions, is within the competence of the public institutions performing primary healthcare protection in the area of which the penitentiary and correctional facility is situated, it does not justify the lack of medical staff in the department.

The NPM point out that in the Department there should be a healthcare worker responsible for the health of the convicted persons in the Arrest department who would help in the organization of the para clinical examinations of the convicted persons and develop the consciousness for the personal hygiene as well as isolation of the ill patients.

The NPM team has concluded that there is lack of records for the prescribed therapy given to the patients daily and also a note book for medicine receipt in which it should be noted which medicine has been given to the patient in which dosage and who gave it. Namely according to the received information that the therapy in the department is received once a week by the doctor taking care of the convicted persons in the penitentiary and correctional facility Idrizovo, however there is no such written proof i.e. there is lack of records on the

medicine and the convicted persons under them daily.

The persons encountered in the Arrest department appealed to the poor and improper material conditions and the allowed time for movement, which during the first visit as well they use only indoors in the hallway and not outside in the Department area.

The NPM has also concluded that there is lack in the premises of separate lockers where the convicts would keep their personal belongings.

3.2.2. Prison Tetovo

The Ombudsman – National Preventive Mechanism (NPM) during the reporting year has conducted a visit to the **Prison of Tetovo** along with the external associates from the Association of Psychiatrists and the Court Medicine Association. The visit has been conducted in a manner that two sub- teams have been formed examining the admittance, the open and closed department the custody premises and the medical office and the professional records have been examined as well as the medical documentation.

The NPM has determined that during the visit in the Prison Tetovo there were 83 convicted persons, 9 of which were professionally engaged outside, 8 were on weekend leave and 4 on a vacation and 17 convicted persons in the prison.

From the conversation with the manager of the Prison, the NPM was informed that the institution has problems with the budget years back influencing the providence of normal conditions for the stay of the convicted persons.

According to the information in the previous period, two persons have been employed but there is no further occupation of the work posts in the Security sector. It has been pointed out that the material condition situation is identical as previously and that the Prison does not dispose of the premise or visit of the convicted persons and the visits are conducted outside the prison.

The prison does not have the opportunity for workshops covering economy and instructor activities and the educational process is not implemented.

There is no improvement in the part of the recommendation directed to the Administration for execution of sanctions for improvement of the conditions in the dining area in the Prison Tetovo through providence of sufficient number of chairs as well as renovation of the TV room. The Administration of the Prison Tetovo has informed the NPM that the convicted persons may be professionally engaged outside the facility, but it is hard to obtain consent by the Administration for Execution of Sanctions. Also from the total number of convicted persons 29 were returnees and 60 were primary perpetrators.

During the subsequent visit, the NPM has conducted a conversation with the detained persons in the custody department determining that in the old section the premises are not clean and the persons accommodated there live in substandard conditions. Although during the visit the room temperature was within the permitted limits (23 °C, and moistness of 50%), still, the detained persons appealed that the premise is not heated enough during the winter period.

The NPM has concluded that part of the premises in the old custody department there are no chairs nor lockers. Most of them dispose of mattresses made of sponge, in most of the premises the communication systems are damaged (bells) and the walls have been covered with mold.

From the examination of the new part of the custody department good conditions have been noticed, but there is lack of assistance means for rest and food consummation (table, chairs etc.). The persons complained to the food quality.

During the visit the NPM did not receive any complaints by the persons accommodated in the detention area regarding the behavior towards them by the Security Sector, nor is the manner the room search being implemented. In this direction, the NPM has concluded that the given recommendation in 2012 is being respected and there are no complaints on a disrespectful treatment as well as verbal threats directed to the detained persons.

The NPM considers that the conditions need to be improved for accommodation and stay in the custody department through observance of the minimum domestic and international standards and recommendations, in that context the premises should have direct approach to natural daylight, the moistness should be decreased and all rooms should have installed communication system (alarm bells). The toilet should be physically separated from the accommodation capacity of the detention premise.

The NPM did not conclude changes regarding the determined situation during the regular visit i.e. the detained persons had the opportunity for a walk of one hour and the rest of the time they spend in the detention premises and are not included in the daily activities during bad weather conditions.

In 2012, the NPM has recommended to implement the accommodation and admittance of the convicted persons according to the provisions of the Law on Execution of Sanctions and not to use the admission department for accommodation of other categories of convicted persons (persons enduring disciplinary punishment and closed treatment) in order to provide criminogenic infection to the newly admitted persons.

During the subsequent visit the NPM has encountered the same situation, i.e. Aside to the persons admitted in the Prison in the admittance part there was one person enduring solitary. Such accommodation manner, according to the NPM team may negatively influence the convicted persons who are newly admitted in the facility. From the conversation with the persons accommodated in the admittance department the NPM was informed that they all have been examined by a doctor within the envisaged period of 24 hours and the persons did not have any remarks on the treatment received from the employees in the Security Sector.

During the visit, the NPM has measured the premises determining that the first premise with area of 14.4 m² accommodated 6 convicted persons which is under the desired standards of 4 m² per person, and the second area accommodated 2 persons. During the conversation with the convicted persons, the NPM received a complaint on the food quality and quantity and has been informed that the convicts supply their linens from their homes.

From the examination of the premises in the semi-open/ open department it has been concluded that there are persons accommodated over the allowed maximum prescribed by the Law on Execution of Sanctions. Namely, in one of the premises there were 6 convicts accommodated and the room area was 13.4 m², in the second premise there have been 8 convicted persons on an area of 16.5 m². The premises were clean and tidy with a TV. The temperature was within the prescribed limits, i.e. 22 °C, and the air moistness was 47%.

As previously, the NPM has determined that the accommodation capacities in this part are not enough. Part of them have been renovated and are in good condition, but the old premises need reconstruction.

In a conversation with the convicted persons, they had no remarks on the Security Sector and their behavior and did not complaint on the overuse of force nor violence among the convicted persons and pointed out that they can always talk to them.

The convicted persons have remarked on the heating of the premises during winter, the food quality and for those reasons they provide food from home. They also appealed that there is not enough medicine, especially for the chronic diseases.

According to the information, the NPM has concluded that the healthcare protection in the Prison Tetovo has been organized by the healthcare sector composed of 1 doctor and 1 nurse. The healthcare protection is available 24 hours with an on-call doctor. The NPM from the examination of the documentation has determined that all persons have been examined upon the admittance in the facility within 24 hours.

Most of the detained persons have stressed that they are provided with healthcare protection but there is lack of specialist healthcare protection. The detained persons have appealed that there is medicine lack, especially for the chronic diseases and that most of them provide the medication therapy by them selves.

The NPM has noted all complaints after which for the separate cases examination has been made of the medical documentation and the NPM has conversed with the doctor and nurse. The NPM has concluded that the medical staff performs the medical and administrative part diligently, but the insufficient budget and the undefined status influence the inefficiency of the healthcare service.

The NPM recommends to stop the established long practice to save budget for the medical sector.

The NPM has determined that the prison enables only basic diagnostics and basic healthcare protection and concluded that there is delay and lack of execution of diagnostic and therapeutic procedures which is due to the insufficient healthcare budget. The NPM recommended to provide suitable budget for suitable healthcare protection of the detained persons, including the chronically ill persons.

The NPM has concluded that all principles are respected for confidentiality of the medical documentation and it is visible that proper healthcare documentation is being kept as well as for the acute cases and the needs of the chronically ill.

They NPM has examined the medical office in which the examinations are being conducted determining that it is small and lacks a hospital bed, divider, portable EKG device as well as other basic medical devices in order to generally examine the convicted persons. The Healthcare protection sector in Prison Tetovo disposes of blood pressure measuring device, as well as computer in which the entire medical documentation is being diligently recorded. The medical files are diligently kept by the doctor.

The NPM has concluded that the doctor knows the health condition of each convict well and in the moment of visit there were 3 persons receiving methadone therapy and they receive the prescribed dosage daily. The doctor has stated that a doctor – psychiatrist does not come to the prison. The doctor diligently keeps the records (records for infectious diseases, injured convicted persons and book of results for examination for the food and water used in the prison).

From the examination of the documentation the NPM has concluded that the persons being punished with a disciplinary measure- solitary are being examined by a doctor prior to the endurance. Also the documentation stated that for the convicted person the doctor did not give consent, due to which this disciplinary measure has not been implemented.

During the visit, NPM has encountered a 73 years old person staying in the open department and due to chronic illness could not move. From the examination of his medical documentation it has been confirmed that all measures have been undertaken and the doctor has notified the judge from the Primary Court Gostivar on this condition and asked the court to

transfer the person in the Clinical Center. After the request there has not been any response even though long time has passed.

The external associates of the NPM have given their opinion that the conditions in the Prison are not enough for the treatment of this person and this person should be referred to hospital treatment.

In this context, the NPM considers the European prison rules according to which the ill prisoners in need of specialist treatment shall be transferred to special institutions or city hospitals if the prison cannot provide such treatment. For this case, the NPM has composed official note after which the Ombudsman has formed a case for protection of the rights of the convicted person.

Regarding the food, the NPM has concluded that it is with low quality i.e. that it does not contain proteins and that the prisoners receive the same food. The kitchen disposes of one professional chef with a few of the convicted persons helping him in the cooking. The NPM has concluded that the microbiology examinations are performed only to the chef and not to the other persons engaged in the kitchen.

The NPM has estimated that it is better to separate the chemicals from the food in the storage room as well as the eating tools. The hygiene in the dining area as well as in the premises where the convicted persons stay was satisfactory and the control book is diligently kept.

During the visit not one person deprived of liberty complained to torture or inhuman behavior, but the biggest remarks by the convicted persons have been directed to the material conditions.

The NPM considers that a dislocation of the facility is needed, i.e. to build a facility disposing of suitable conditions for accommodation, workshops, as well as premises for group and individual treatment. This facility would contain visiting premises and a search premise for the convicted persons.

The NPM recommends for the persons enduring custody measure to be regularly included in the daily and recreational activities.

In the part of the healthcare protection, there is need of medical devices regardless of the competence under which the healthcare protection falls, expansion of the medical office and a weekly visit by a psychiatrist as well as vaccination against Hepatitis B for the entire staff and the convicted persons.

As well as the in the previous reports, the NPM has stressed that it is needed to increase the number of employees in the Prison Tetovo according to the systematization act in the Security Sector as well as social worker and resocialization educators.

3.3. Undertaken measures and implementation of the given recommendations

---

Upon the submitted Special Report on the subsequent visit of the **PS Kocani**, the National Preventive Mechanism did not receive any response by the police station, but a response from the Ministry of Interior has been submitted.

The Ministry of Interior has informed the NPM that the recommendation for renovation of the special premises for detention of children, i.e. implementation of the Action Plan shall

be considered and realized according to the financial possibilities. The Ministry also informs that within the project „Enhancement of the capacities of the bodies competent for actions with the detained persons“ implemented from the Programme Office of the Council of Europe in Skopje 2 premises have been equipped with mattress and linens as well as table and immobile chairs.

The NPM recommendation for installation of a communication and video surveillance system has been partially implemented due to installation of an intercom system to call an official person. The Ministry of Interior also informed the NPM that through the Programme Office of the Council of Europe in Skopje, procurement of equipment has been conducted for an office used for conversation with the detained persons.

PS Prilep also did not respond to the Special Report, but NPM received a response from the Ministry of Interior.

The Ministry has informed the NPM that the records on the detained persons is being regularly and diligently kept and PS Prilep undertook activities for continuous improvement of the hygiene in the premises. Regarding the recommendations of the NPM to improve the ventilation system and light the pointed three premises, the Interior Sector Bitola has undertaken measure where an act has been submitted – Request to the Department for Common Affairs urgently requesting to improve the situation of the premises for detention. With the same correspondence it has been requested regulation of the video surveillance system installed in the detention premises as well as supply of a computer and printer in the premises of the convicted persons.

Regarding the concluded situations in **PS Gazi Baba**, the NPM has not received a response from the police station, not the Ministry of Interior.

The Administration for Execution of Sanctions has submitted a timely response upon the recommendation of the Ombudsman NPM given in the Special Report to overcome the situations determined in the **Arrest department of the penitentiary some correctional department Idrizovo** and the Administration of the Penitentiary and Correctional Facility Idrizovo has not submitted a response.

Regarding the recommendation for renovation of the legal and sub- legal matter for health care protection providence of the convicted persons, the Facility has informed the NPM that the envisaged legal regulation regulated the healthcare services of the convicted persons during the hospital treatment during the stay in the Arrest department which is in the frameworks of the Clinical Center in Skopje where the convicted persons stay when they need medical treatment. The Administration also informs that construction of a new facility id planned for the ill convicts which is going to be constructed with the funds of the Bank for Development within the Council of Europe, within the Project for Reconstruction of the healthcare institutions realize by the Ministry of Health.

Considering that the recommendation for providence of additional human resources for fluent functioning of the arrest department, is not within the competence of the Administration, the NPM has been notified that it cannot act upon this recommendation.

Upon the recommendation to designate a healthcare worker, i.e. medical staff who would be obliged to care for the health of the convicted persons in the Arrest department, the Ministry of Health has not submitted an answer for the special Report on the visit of the Arrest department.

The Administration for Execution of Sanctions also submitted a timely response for the Special Report of the Ombudsman- NPM for the visit of the Prison Tetovo and the Administration of the Person Tetovo did not give any response.

The Administration for Execution of Sanctions has acted upon the recommendation of the NPM on the need to give opportunity to the convicted persons to be professionally engaged outside the facility and in 2015 from 35 submitted requests, consent has been given for 31.

Regarding the recommendation for renovation of the dining area and the rest of the area in the detention and prison part, the Administration informs that it depends on the financial means and if they are provided, the renovation shall be realized in the future period.

The Administration for Execution of Sanctions, also informed the NPM that in the Prison Tetovo new act have been prepared on the systematization of the work posts which envisage minimum increase of the work posts in the Security Sector for which the Ministry of Information Society and Administration has given consent. According to the Administration this recommendation requires additional means and it shall be realized when they are provided. Precisely, the Administration for Execution of Sanctions has informed the NPM that according to the service on the Army of the RM an estimation progresses for the needs of undertaking of professional soldiers from the Army in the correctional and education and correctional facilities the work contract of who has terminated which ids an opportunity to increase the number of employees in the Security Sector in Prison Tetovo.

3.4. Admittance center for asylum seekers

The Ombudsman as National Preventive Mechanism (NPM) during 2015 has visited the Center for Asylum seekers as part of the planned activities from the Twinning Project in cooperation with the Austrian Ombudsman. The visit has been conducted with an external associate from the Macedonian Association of Young Lawyers and two representatives of the Austrian Ombudsman.

The subsequent visit of the Center for Asylum seekers the NPM has conducted within the term of office and the competences emerging from the Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Types of Cruel or Inhuman Behavior or Punishment and the Ombudsman Law.

According to the Law on Asylum and temporary protection, the asylum seeker until the adoption of a final decision in the procedure for recognition of the right to asylum has the right to stay and shelter in the Center for Asylum seekers or other location for accommodation determined by the Ministry of Labor and Social Policy. Namely, the asylum seeker has the right to main healthcare protection services, right to social protection, and work only within the Center for asylum seekers determined by the Ministry or other accommodation location determined by the Ministry, right to contacts with the High Commissariat for refugees as well as non-governmental charity organizations due to legal assistance providence.

The Center is a public facility established by a decision of the RM Government⁶ in order to accommodate, feed and provide social work services as well as recreational activities and other services according to the minimum standards for admittance of asylum seekers determined by the international acts, ratified according to the Constitution of the RM.

During the visit conducted in 2015, the NPM has determined that the Center for asylum seekers uses only the first building where there are accommodation premises while the second building has been given to the Ministry of interior to use and it accommodates persons

---

6 A Visit to the Public Institution for children with educational- social problems "25 Maj" - Skopje

with illegal entry in the RM considering the overcrowd of the Center for Foreign Citizens in Gazi Baba.

During the previous visits performed in 2011 and 2013 the NPM has determined that the first building has been ruined. The premises have been untidy and filthy and in them there was big quantity of moistness and in part of them the windows were broken. Part of the toilets have been fully ruined, dirty and dysfunctional.

At the moment of visit of the NPM in the Admittance center for asylum seekers a total of 74 persons have been registered. Also, the admittance center disposes of 100 person's capacity with the opportunity to put additional beds in irregular situations. According to the received information, the asylum seekers are kept 2-3 or 5 days before they leave the Center, i.e. the state and the supplicants who are transported beyond the border crossing points stay more days. The NPM concluded that at the moment of visit the capacities were not overcrowded.

3.4.1. Employees' structure

According to the received data the number of employees in the Admittance center has been increased compared to the visit in 2011: 3 educators- permanently employed, 1 volunteer, and 1 employee with contract. The employees in the Admittance Center have permanent coordination with the civil organizations for division of the work tasks. Also in the Center there are persons engaged- asylum seekers who stay in the Center voluntarily. It is a common practice in the center to engage persons who do not have material funds and want to work obtaining monthly contribution.

3.4.2. Material conditions, treatment and behavior

During the visit, the NPM has concluded that in the Center the men and women have been divided in separate premises, i.e. the upper floor of the building in use is reserved for the men and the lower floor of the building accommodates the women, that families are accommodated in a small part and there is a part for women, single mothers and unaccompanied minors.

The NPM has been informed that upon the arrival in the Admittance Center, the unaccompanied minors are accommodated in separate premises and are assigned a guardian. On the day of the visit in the Center for asylum seekers a minor has been accommodated with minor injuries on the leg and has been isolated in a separate premise.

The NPM has examined the premises on the first floor accommodating the person's asylum seekers and concluded that the first premise was intended for 3 persons with 3 beds equipped with pillows, clean blankets and linens. Three premises were tidy and moistness free. The common toilets were renovated and clean but part of the faucets were faulty and water was leaking from them.

In the second premise where the NPM team has made an examination, there was one family accommodated. The room disposed of 4 beds also clean, with pillows, clean blankets and linens. The NPM has determined that the room temperature is conformable and there is no moistness. The room has a sink, faucet, table and a closet. The toilets that are common were also clean, but the faucets were faulty in this part as well provoking uncontrolled water waste the NPM has noted that each room on the first floor has bars on the windows. The

NPM has been informed that the bars have been installed due to safety of the single mothers, families and minors accommodated in this part of the center.

The room located on the second floor of the building disposes of 4 beds and it accommodated 4 male persons of legal age. The NPM has concluded that the room is tidy, clean and meets the minimum standards for accommodation. The room disposes of a refrigerator and sink- faucet and the persons in the room use it to prepare food. The premise is not moist. The toilets in this part of the facility have been in good condition and clean, however with the same faults as the previous ones.

The NPM has examined the Education Center which is common for the children and adults. In this center there were representatives from the non-governmental organizations (LA STRADA) responsible to educate the persons who stay in the Admittance Center for asylum seekers.

From the examination performed in the premise for children (kinder garden) the NPM has determined that the children accommodated in the Center may use this premise for a few hours a day within 10.00 and 13.00 o'clock. This premise is equipped with toys for children donated by the JRS foundation.

From the conversation with the persons asylum seekers the NPM was informed that these persons regularly receive means for personal hygiene and are satisfied by the conditions in the Admittance Center as well as the food provided during the stay. When needed the persons may receive an additional package for hygiene. The linens are regularly changed and washed by the Center staff and the asylum seekers dispose of a washer and dryer.

The NPM has determined that the complaint system functions in a manner that the written complaints are delivered to the Center manager or the Ministry of labor and Social Policy. The complaints must be submitted in writing and this possibility is almost never used by the asylum seekers.

They NPM has noticed that the rights of the asylum seekers have been translated in 9 languages and the rules of behavior has also been translated in several languages- Arabic, English and French.

Kitchen and food

Бидејќи посетата на НПМ се одвиваше во време на Рамазанските пости, од страна на вработените беше кажано дека за овој период исхраната е организирана според правилата на постот и барањата на лицата сместени во Центарот, со тоа што храната се дели по 19.00 часот и во 03.00 или 04.00 часот наутро. Добавувач на храната е компанија којашто врши набавка на храна во вид на кетеринг услуга.

The NPM has examined the kitchen in this center and concluded that the kitchen has been renovated is tidy and clean according to the necessary standards. The NPM has concluded that the hygienic conditions in the kitchen are good and meet the prescribed standards.

Because the visit of the NPM progressed during the Ramadan lent, the employees informed that during this period the female are organized according to the fast rulers and the requests of the persons accommodated in the Center and the food is given after 19.00 and in 03.00 or 04.00 o'clock in the morning. The food supplier is a company that supplies food in for of catering service.

3.4.3. Healthcare protection

The NPM has concluded that upon the arrival in the center for asylum seekers the asylum seekers are examined by a doctor to prevent the spread of infectious diseases. The examination may be performed by observance of visible wounds and signs of injuries and infections that may be determined by the doctor. The persons transferred from the Center for Foreign Citizens Gazi Baba have already been examined by the doctor present in that center. In such situations the medical documentation of the applicant is being transferred.

The NPM has been informed that in the medical department the doctor is present at least twice a week, while the nurse at least 3 times a week in duration of several hours. When needed the doctor is available 24 hours for urgent situations. In case of need, the asylum seekers have the opportunity for clinical intervention. The Medical office is equipped with medication necessary for basic interventions. In the last period there have been many visits from the Public Health Sector considering the increased number of asylum seekers accommodated in the Center for asylum seekers.

3.4.4. Documentation examination

The center for asylum seekers disposes of software programme for record keeping of the persons accommodated in the Center. This software programme is used by the Ministry of Interior, the Admittance Center for Asylum seekers, the Ministry of Labor and Social Policy. All asylum seekers have been registered and photographed and are also given stay identity card in the Admittance center.

The NPM has determined that the list of present persons in the center is being updated daily in order to determine the correct number of persons accommodated in this center.

The Center for asylum seekers has prepared a brochure for the rules of behavior translated in English, French and Arabic available to the applicants.

3.4.5. Acting upon given recommendations

The NPM has determined that the Center for Asylum seekers has been reconstructed and renewed making the accommodation conditions significantly better compared to the situation which was encountered in 2011 as well as in the subsequent visit in 2013.

This situation of the Center meets the basic standards and minimum criteria for accommodation of the asylum seekers in this facility.

The NPM has concluded insufficient safety of the accommodated persons due to which during the visit has requested from the Administration to engage a person who would additionally protect and monitored the applicants especially the women and children. The responsible person informed the NPM that the Administration has requested the competent bodies to provide means for engagement of additional guards.

In the direction of continuous maintenance of the hygiene, information was received that if cooperation with the ministry of Labor and Social Policy each Monday general cleaning shall be implemented and building disinfection to prevent spread of infectious diseases among the asylum seekers in this center.

During this visit the NPM has determined that the conditions have been improved and the hygiene is regularly maintained and the asylum seekers were satisfied and there have been no complaints on the treatment i.e. the behavior towards them.

Also, the NPM has determined that the cooperation with the civil sector has been enhanced through which free legal assistance is being provided as well as education and educational activities for the children.

IRREGULAR VISITS IN 2015

4.1. ADMITTANCE CENTER FOR FOREIGN CITIZENS

During 2015, the Ombudsman- National Preventive Mechanism has performed irregular visit of the admittance center for foreign citizens in Gazi Baba in order to determine whether or not measures have been undertaken upon the recommendations given in the reports from the visits in 2014. The irregular visit has been conducted in order to determine the current situation in the Center.

During the visit, the NPM has determined that in the Admittance center for foreign citizens there are 160 men, 22 women and 4 children i.e. the facility is overcrowded. The National Preventive Mechanism has been informed that the women and children accommodated in the admittance center are planned to be transferred in a facility near the Center for asylum seekers in Vizbegovo.

Such decision has been adopted considering the recommendations given by Resolution 2020 (2014) from 03.10.2014 on the Assembly of the council of Europe recommending to stop the detention and liberty deprivation of children- illegal migrants and finding of alternative methods for stay being in the best interest of the child.

During the previous visit of the Center, the NPM has concluded that the persons accommodated in the Admittance center for foreign citizens are not provided with daily healthcare protection. On the other hand the rules of behavior of the Admittance center envisage "mandatory examination of the person upon admittance in the center within 24 hours" and the international standards impose "timely medical protection, especially for persons- victims of torture, sexual abuse and other types of psychological abuse".

During the visit in 2015, the NPM has concluded improvement of the healthcare protection of the migrants i.e. has received an information that there is a daily engaged doctor from Syria and performs examinations from 10 to 15 o' clock. The NPM has noticed that the newly admitted persons have been timely and diligently examined by the doctor, but still part of the complaints of the migrants were directed to the healthcare protection quality and a part of them complained that they provide the medication themselves. The NPM was informed that there are enough medication and if the migrants need specialist referrals, he refers them in the proper clinic.

During the examination of the medical office diary, the NPM determined that the doctor has notified the Center manager that one person with a leg wound should be urgently operated and also from the examination of the documentation it has been concluded that there is lack of documents from the specialist examination for a person who was examined in the clinic for urology explaining that the documents may be provided in the company of the Security Sector. In the practice, the doctor accompanies the patient only if the person does not speak the English language i.e. translation is needed.

The medical examinations have been noted in the book from examinations but the NPM considers that each patients should have separate medical card containing the anamnesis of the persons along with the specialist opinions, according to the need of respect of the medical confidentiality.

According to the NPM it is necessary to improve the approach to the doctor, i.e. it is necessary the doctor to perform daily visits in the accommodating capacities and to record the persons who need a doctor although it has been determined that women and children may in each period ask for an examination (due to the near medical office with the part they are accommodated in).

A part from the migrants complained that they cannot realize the right to asylum and on the other hand, the administration has stressed that the approach to the procedure for recognition of the right to asylum is conditioned by the permission of a competent Public Prosecutor.

During the examination of the Book of daily events, the NPM has concluded that the migrants orally submit requests for asylum, but from the conversation with these persons an information has been received that they have been waiting for a long time to be transferred in the Center for asylum seekers in Vizbegovo. Due to the long stay and poor conditions, 100 persons have started to strike with hunger and the NPM has given recommendation right away for the doctor to monitor the daily health condition of the persons in strike. The NPM has determined that the strike as an event has been recorded in the daily events book.

Although the NPM team did not receive any complaints from the accommodated persons for inhuman actions toward them, the doctor familiarized the NPM with that certain persons have complained that they have been hit in the head by the official persons. The NPM has conversed with the persons on strike from who he did not receive any complaints for violence i.e. bad treatment by the official persons.

The migrants have complained that the freedom of movement has been restricted and do not have the opportunity to go for a walk. As during the previous visits, the NPM has concluded that the right to a walk is not being realized i.e. is the provision for a walk in the open air twice a day in duration of `1 hour or total of two hours is not applied because the facility is not safely fenced and there is not enough space for all persons accommodated in the center. According to the information, the women can go for a walk 10 minutes a day and the man are not allowed at an all.

The migrants complained on the accommodation conditions. The conditions in the male section remain unchanged i.e. large number of the persons leap on the floor in sleeping bags.

The NPM has concluded that in the Center measures for improvement of the conditions where the women stay shortly have been undertaken but according to the obtained information the toilets often lack water and the showers are dysfunctional.

The NPM has been familiarized that there is no special diet for the persons suffering from diabetes and complain to have been received on the quality and quantity of the food.

4.1.1. Acting upon given recommendations

The National Preventive Mechanism has submitted an information to the Minister of Interior on the visit of the admittance Center for foreign citizens and asked the Ministry to undertake measures in order to provide proper conditions for the accommodation of the illegal migrants in the center itself (requested dislocation of the Admittance center for foreign citizens as well as coordination with the competent bodies in order to realize the right to asylum of the persons who have submitted the request.

Regarding the recommendation to accelerate the procedures for access to the right to asylum, the Ministry of Interior informed the National Preventive Mechanism that a meeting is being planned with representatives from the Primary Public Prosecution to accelerate the processing of the asylum applications of the illegal migrants.

They NPM recommendation for improvement of the accommodation conditions has been accepted and in that sense the Ministry has been obliged to undertake measures to find a new and appropriate facility with a bigger capacity to accommodate the migrants.

Also, the Ministry of Interior has informed the NPM that in cooperation with the rest of the competent ministries and non- governmental organizations, efforts have been made to find alternative solutions for accommodation of the vulnerable categories, especially the children, in accordance with the recommendations from the Resolution 2020 (2014) of the Parliamentary Assembly of the Council of Europe and also trainings have been planned on the actions towards these persons.

Regarding the recommendation for better access to healthcare protection, the Ministry has requested from the Admittance Center for foreign citizens to fully accept the recommendations from improvement of the healthcare protection and in cooperation with the Sate Sanitary and Healthcare Inspectorate and the Public Health Center an inspection and examination of the hygiene and sanitary conditions has been made. Also, the accommodated persons have been medically examined by doctors- specialists without findings of an acute and active pathology nor existence of skin diseases.

4.2. Police stations

4.2.1. Kisela Voda police station

Upon the received information on detained persons from the protest held in May in front of the Government of the RM, as well as upon the received information from the media on the police brutality the NPM team has conducted an irregular visit of the PS Gazi Baba, PS Kisela Voda, PS Centar and PS Karposh. During the visit he NPM team has determined that in PS Kisela Voda 10 persons have been apprehended and detained under suspicion for committed crime according to Article 384 from the Criminal Code "Participation in a crowd preventing an official person perform their official activities" and one person under suspicion for „attack against an official person“.

From the conversation with the persons it has been concluded that there are no remarks on the behavior of the police officials and the persons stated that they have been provided with water and food during the detention period. The detained persons complained to the behavior of the special place forces during the arrest i.e. have pointed out that force has been used against them as well as intimidation means. Most of the detained persons have informed the NPM that the basis of the detention is unknown to them.

Such findings have been examined by the NPM by examining the documentation determining that for all detained persons minutes have been prepared under suspicion of a committed crime "participation in a crowd". The detention minutes have been diligently signed by the detained persons and a part of them have used the right to a defender.

The NPM has determined that proper medical care has been provided to the person in need of intervention, and one person who had psychological problems and has been alcohol influenced has been transferred to the toxicology clinic where he/she receive proper medical care. From the conversation with a detained person, the NPM has been informed that the person suffering from diabetes by the official persons has been provided with medical care i.e. proper medication has been provided and ambulance has been called to apply the therapy.

The NPM has examined the premises and determined that the premises are clean and tidy, the persons had clean linens and were properly ventilated.

4.2.2. Gazi Baba police station

During the irregular visit of the PS Gazi Baba, the NPM has determined that 17 persons have been detained, one of who at the moment of conversation has been taken to the University Clinic. During the conversation with 16 persons accommodated in the meeting hall, the NPM has received complaints that they received inhuman treatment and they also complained to the police brutality during the arrest. The detained persons stated that the police officers in the PS Gazi Baba behaved good and enabled them to realize contacts with the parents and defenders. The detained persons complained that they spent the night in the security hall and when the NPM asked why this is, the shift manager explained that the collective accommodation has been implemented no to create inequality among the detained persons.

Part of the detained person additionally informed the NPM that they have not been given sample from the Detention Minutes, because the station did not have printing paper.

In this direction the NPM has expressed that according to the Standard Procedures it is necessary for the detained person to receive such minutes after the detention reasons terminate.

During the examination of the records the NPM has determined that the persons in need, have been provided with a doctor, a defender and realization with other envisaged rights. Still, the remark of the NPM on the improper treatment i.e. the collective accommodation in the meeting hall and the remarks on the conduction of the conversations with the detained persons in the offices of the inspectors remain

TEMPORARY TRANSIT CENTERS' VISITS

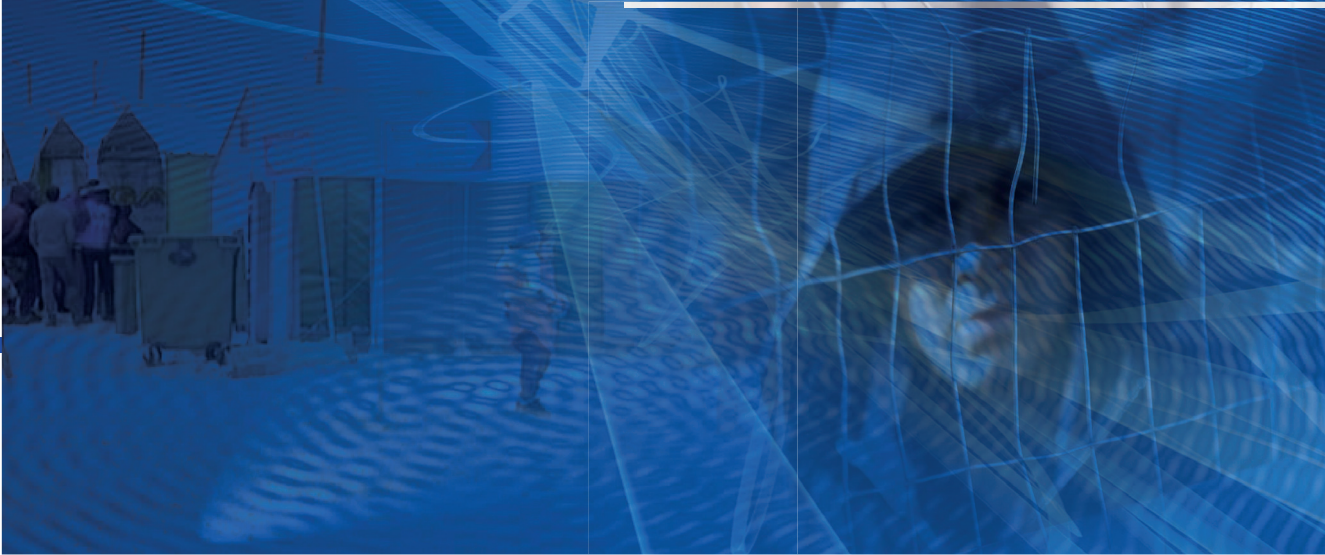
During June 2015 the number of migrants/refugees transiting in the RM toward the West European countries has been significantly increased. The increased inflow of the migrants/refugees has created the need to construct Temporary Transit Centers for admittance, and on the border crossing point on the Macedonian- Greek border the Temporary Transit Center „Vinojug“ has been constructed and on the Macedonian- Serbian border the Temporary Transit Center „Tabanovce“ has been constructed. Almost in the same time the Law Amending the Law on Asylum and Temporary Protection has been adopted this beginning the registration of the migrants and they have been given the opportunity to express their intentions to apply for asylum recognition. With the Law on Asylum and Temporary Protection the foreign citizens have been given the opportunity to legally stay in the RM during 72 hours, after which if they do not apply for asylum recognition they must leave the country.

The Ombudsman- National Preventive Mechanism during 2015 has performed several visits i.e. monitored the conditions for admittance and treatment of the migrants and refugees in the Temporary Admittance Center Vinojug- Gevgelija and the Temporary Transit Center „Tabanovce“ at the border with the Republic of Serbia. The visits have been conducted according to the competences from the Ombudsman Law and according to the term of the National Preventive Mechanism (NPM), determined with the Optional Protocol to the Convention against Torture and other types of cruel, Inhuman or Degrading Actions or Punishments.

The goal of the visits was to, through the examination of the material conditions in the centers for temporary accommodation of the migrants/refugees and the actions with this category of people, see the realization of their rights guaranteed by the national laws and international acts, especially the Geneva convention on the Status of the Refugees from 1951 and to identify the risks in order to prevent torture and other types of cruel and inhuman and degrading actions or punishment.

A part from the visits have been realized as common visits with the ombudsmen of the countries from the region and their national preventive mechanisms and they have exchanged experiences on the admittance and treatment of the migrants and refugees in other countries and also these visits have enhanced the cooperation of the ombudsman institutions i.e. the national preventive mechanisms on the issues related to the migrants/ refugees.

The Ombudsman- National Preventive Mechanism teams have examined the material conditions and the accommodation capacities, have conversed with the responsible persons of the Centers and the migrants/refugees admitted in these centers at the moment of visits.

5.1. TEMPORARY TRANSIT CENTER- „VINOJUG“ GEVGELIJA

The first visit of the Temporary Transit Center Vinojug- Gevgelija has been made by the Ombudsman-National Preventive Mechanism in September 2015 along with representatives from UNHCR after which 3 more visits followed. Common visit has been made with the Ombudsman- National Preventive Mechanism with a Delegation led by the performer of the duty of Ombudsman of the Republic of Greece (the refugees' camp in Idomeny- Greece has been visited), then a visit along with the Ombudsman of Austria and the Chief of the UNHCR office in the RM and in December the NPM team has visited the facility along with the Children Ombudsman of Netherland who in the same time is the Chairman with the European Net of Ombudsmen for Children ENOK and representatives from the SOS children's' village in Macedonia and the SOS children's' village in Netherland..

5.1.1. Management and organization of the Temporary Transit Center „Vinojug“

The Ombudsman NPM during the visits has conversed with representatives from the Ministry of Interior- Regional Center for border affairs Jug, i.e. the Manager of the Temporary Transit Center and his deputy, with the manager of the Crisis Management Center, with representatives of the Ministry of Labor and Social Policy, with UNHCR representatives and the Red Cross of the RM.

Regarding the issues related with the organization and admittance of the migrants and institutions and organizations competent to organize the admittance, registration and actions with the migrants, the Ombudsman- NPM has been informed that not only the standard operation procedures according to which the Center activities would progress have not been adopted, but also it is not clear who manages with the Admittance center, i.e. whether or not it is within the competence of the Ministry of Interior and the non- governmental sector or, the Center is managed by the Ministry of Labor and Social Policy or the Crisis Management Center.

5.1.2. Material conditions for stay in the Temporary Transit Center „Vinojug“

During the visits, the Ombudsman- NPM has determined that the migrants from the illegal border crossing point with the Republic of Greece (quote 59) arrive on foot to the Temporary Transit Center „Vinojug“ which is about 1 kilometer far. The NPM has noticed that the road to the Temporary Transit Center is dark, uneven and hard to transport wheel chairs. The Hygiene has not been provided, except for two containers, there are no garbage bins and around there is a clutter of all kinds of waste and the space resembles a big wasteland.

Regarding this problem, the NPM has been informed that means have not been provided to clear the waste and that the local self- government requested, but did not receive means for this purpose from the central government.

The NPM has determined the migrants in the Center „Vinojug“ enter in groups of 50 people and if there is a bigger inflow of migrants, they stay in front of the fence of the Center for several hours exposed to bad weather conditions. Additionally, there was one tent in front of the entrance but it cannot cover all the migrants waiting in front of the door. The NPM has noticed 3 tents out of the fence but from unknown reasons they were not operational.

The Ombudsman- NPM during the visit on 17.11.2015 noticed a larger group of economy migrants who were not admitted in the Transit Center due to the Decision of the Macedonian Government not to admit migrants from countries where there is no war conflict. These persons have been returned to the Greek territory without enabling them to start an asylum recognition procedure.

The NPM has concluded that the non-governmental organizations UNHCR and the Red Cross at the entry of the camp give food and water to the migrants as well as hygiene preparation and blankets when needed but there still were no hot meals due to lack of proper equipment. Also the NPM has noticed presence of volunteers at the site from several NGOs among which was the Association of Young Lawyers- Legis, La Strada.

Upon the entrance in the Center the migrants and refugees are being entered in a tent where their papers are gathered and given to the official persons from the Ministry of Interior to register them. In the Temporary Transit Center „Vinojug“ there are several portable facilities where the police station for border control is situated and in four containers there is a computer identification of the migrants. To that end, persons from the NGO- Macedonian Association of Young Lawyers have been engaged to perform the technical work of the registration and work in three shifts.

The NPM has concluded that the procedure for verification is being performed by an official person from the Ministry of Interior and the registration is performed according to the issued Greek documents, i.e. by entering the data in the computer system without taking fingerprints and photographs of the persons.

The control of the luggage that the migrants carry with them, is made upon the entry of the camp, but according to the Ombudsman- NPM it is insufficient because such scanner is installed only a few hours a day. Such manner of luggage and persons control cannot guarantee the safety.

The migrants are then accommodated in rest tents. At the moment of visit four large tents were functional which can accommodate a larger number of migrants. The NPM has concluded that by UNICEF two tents have been provided intended for children and mothers in which aside to resting, the children can have fun as well. UNICEF has provided various devices and toys for children from different ages to make it easier for them to spend their time while they are waiting for their transportation.

In the Transit center there are portable toilets and showers so that the conditions for basic hygiene are provided.

The Ombudsman- NPM during the last visit has determined that from the first visit until the last one little has been done to adapt the Transit Center for Admittance of Persons in winter conditions. Namely, the NPM has determined that the issue for electricity supply has not been resolved, transformers have not been installed, there is no heating for the tents and other portable facilities nor there is hot water. The heating gas devices which have been acquired could not heat the portable facilities accommodating the refugees and migrants. There was no concrete answer to the question of when would this be resolved.

5.1.3. Legal Assistance

The Ombudsman- NPM has been informed from the Ministry of Interior that the legal assistance for the migrants/refugees in the transit center has been provided by the non- governmental organizations. Namely, the UNHCR and representatives of the Association of young Lawyers – MILA are constantly present on site and give free legal assistance to the refugees/ migrants.

The NPM has been informed by the non- governmental sector that during the days when the economy migrants were not let to continue the way to the border with the Republic of Serbia, these persons were familiarized with the procedure to apply for asylum, but were not given the chance to commence the procedure because they were returned on the Greek territory by the border police.

The number of migrants/refugees registered in the Center is variable. The first month entry of 2.000-3.000 migrants daily has been registered but the number increased continuously. During the visit performed on 17.11.2015 the Ombudsman- NPM has been informed that in 24 hours 6.780 migrants have been registered, but the previous days the number was 10.000 migrants.

According to the statistical data from July 19th when the registration of migrants started according to the Law Amending the Law on Asylum and Temporary protection, until 13.12.2015 44% from the registered migrants were women and children 28% are children. Also there has been data that 17.856 between the ages of 16 and 18 traveled without parents which is a risk for their abuse in the process of human trafficking.

According to the data from the Ministry of Labor and Social Policy on 09.12.2015 there were 1.835 persons registered in the Center, 641 of which were children under legal age, 382 women and 812 men. The same day 39 unaccompanied children have been registered and there has been an information that averagely 200 children are being registered for which there is suspicion that are unaccompanied by their parents.

The NPM for the actions with these persons has received information that primarily a conversation is conducted with the persons who introduce themselves as immediate family member, then the records submitted by the Republic of Greece are examined and most frequently the children are allowed to continue their way. In each case, if the child is completely alone, an officer from the Ministry of Labor and social Policy is being called and if it is determined that the child travels without company it is referred to the Center for asylum seekers in Vizbegovo or in the safe house in Kozle.

The non- governmental sector and UNHCR have provided translators who according to estimation of the Ombudsman are not enough.

5.1.4. Healthcare protection

The Ombudsman- National Preventive Mechanism has concluded that the healthcare protection in the Temporary Transit Center „Vinojug“ has been organized through the public health and is within the competence of the Ministry of Health. In the center there is a medical office with 24 hours medical workers (doctor specialist and a nurse).

The NPM has noticed that the medical office has been composed of two portable premises in one of which the medical interventions are performed and in the other one there are three beds intended for rest and reanimation of the patients.

From the conversation with the medical staff, the NPM has determined that the patients complain to respiratory infections, diarrhea, increased body temperature, allergies, insect's stings, fatigue and exhaustion due to the long journey and the weather conditions. If the patients need pills, they may supply them from the medical office and the Red Cross of the RM, but in the cases when more serious intervention is needed, the public health has provided an ambulance vehicle transporting the patients in the nearest healthcare institutions.

During the last visit on 10.12.2015 the Ombudsman- NPM has been informed that during the last 24 hours the medical team has performed 10 examinations of patient's 7 of which were children and 3 were more serious cases and were transported to the nearest healthcare institution.

During the examination of the documentation it has been concluded that it has been diligently kept by the medical staff.

5.1.5. Transportation of the migrants/refugees

The transportations of the migrants/refugees is performed by railroad traffic, buses and taxi ride. The NPM has concluded that the number of migrants/refugees arriving cannot be envisaged because the number changes daily. The railroad traffic tickets are issued prior to the entry in the train and they may be used for 24 hours and the NPM has been informed that the children under the age of 10 are relieved of such obligation.

During the last visit on 10.12.2015 the Ombudsman- NPM has encountered a pretty chaotic situation in the Admittance center. It has been noticed that the ticket shop for rail road transportation is being opened prior to the arrival of the train and there a big chaos in front of it during the purchase of tickets. The space in front of the train is not covered and when the weather is bad the migrants and refugees are exposed to rain and snow. Also it has been determined that there is no selection and no advantage is given to the children, women and persons with disability and the Ombudsman- NPM team has witnessed the appeals of this persons to UNHCR representatives to transport them to the train.

Considering that the determined price of 25 euro is several time higher than the price determined for the citizens of the RM, the Ombudsman- NPM on 09.10.2015 has risen a procedure during which an unequal treatment has been determined between foreign and Macedonian citizens as well as unequal approach to the services regarding the ticket prices as well as disrespect of the fiscal prescriptions. Considering the nondiscrimination principle, the Ombudsman has submitted a recommendation to the RM Government and the transportation enterprise to align the prices of the tickets for the foreign citizens with the prices determined for the Macedonian citizens and to categories the ticket price for the children over the age of 10 and the persons with disabilities. The Government instead of undertaking concrete measures, has submitted a short response that it shall act according to its competences and no concrete response has been given.

The Ombudsman- NPM has also concluded that the migrants cannot choose which means of transportation will use to continue their journey to „Tabanovce“ due to which they often wait for hours for the train to arrive (without being given the opportunity to use a different type of transportation) to be transferred to the future destination. Such situation was encountered on the last visit of the NPM when the migrants complained that they have been waiting for the train to arrive for several hours. The Ombudsman- NPM did not receive any response from the representatives from the Ministry of Interior determining which transportation type is going to be used to transport the migrants and refugees.

During the visit realized in December, the Ombudsman-NPM team has noticed that a larger group of migrants and refugees have been directed to continue their way by bus and taxi ride and were left alone to move toward these vehicles. Also we received an information that a certain group in the night hours could not find the location where the buses and taxi cars have been situated.

5.1.6. Conversation with the migrants/refugees

During the performed visits, the Ombudsman- NPM has conversed with a part of the migrants/refugees. The migrants/refugees mainly did not have any complaints to the treatment they receive from the police officers and were thankful for the assistance given to them in form of food, water, juices, and hygienic materials by the non- governmental organizations. The migrants/refugees complained on the long wait for transportation to the border crossing point „Tabanovce“ and objected because they were not allowed to go outside the transit center. Regarding the explanation of the legal procedure and the providence of legal assistance, they pointed out that they obtain that from the non- governmental and international organizations only upon their request.

The NPM has concluded that the sole purpose of the migrants/refugees is to transit through the RM toward the West European countries. The migrants stay in the Transit center for a few hours depending on the further transportation. They have also complained that three cannot select the type of transportation they are going to continue their way toward the border with the Republic of Serbia.

During the last visit, the Ombudsman- NPM has received complaints from a part of the migrants/refugees on the treatment received from the police during the admittance in the transit center, stating that they have been pushed by the police officers and force has been used to order them in a group. Most of the complaints have been received regarding the electricity supply, i.e. the lack off transformator.

5.2. TEMPORARY TRANSIT CENTER - „TABANOVCE“

The first visit of the Transit Center „Tabanovce“ by the Ombudsman as protector of the rights of the citizens as well as National Preventive Mechanism has been performed during September 2015 with representatives from UNHCR and the second one has taken place in December along with the Protector of the rights of the Serbian citizens. The same day, the Ombudsman has visited the admittance caps in the Republic of Serbia. The third visit of the Transit center „Tabanovce“ has been performed by the Ombudsman- National Preventive Mechanism team on 10.12.2015.

5.2.1. Management and organization in the Temporary admittance Center – „Tabanovce”

The NPM has determined that the transit Center „Tabanovce” is managed by the Crisis Management Center. From the several visits that the Ombudsman has conducted in this Center, good camp organization has been concluded and improvement has been concluded with every follow up visit.

At the border crossing point „Tabanovce” the police station for border control is situated in a portable facility and the police officers are provided by the police station in „Tabanovce”. The migrants and refugees in the Center arrive with boarding trains, buses and taxi vehicles. The NPM has been informed that there are rare cases of migrant registration who have not been previously recorded in the Temporary Transit Center „Vinojug” in Gevgelija.

The Ombudsman-NPM has determined that on the border crossing point there is constant presence of UNHCR teams, Red Cross teams and sporadic visits from UNICEF. At the site there are several organizations and non- governmental organizations such as: NGO, Legis, and NGO Vlazrimi from Kumanovo, La Strada, and Macedonian Association of Young Lawyers etc.

5.2.2. Material conditions for stay in the Temporary Transit Center „Tabanovce”

During the visits, the NPM has noticed that in the Transit center „Tabanovce” the conditions for admittance of the migrants/ refugees are better than in the transit center Viniogug. The stay of the migrants/refugees at the border crossing point „Tabanovce” is pretty short considering that the border of Republic of Serbia is few hundred meters away. After the arrival of the refugees, they are given water, juice, food and hygienic preparation by all involved.

In the admittance center the UNHCR has provided 32 portable premises used as storage areas for food, water, hygienic materials, blankets provided by the non- governmental sector and international organizations given to the refugees/migrants. In part of the facilities the persons in need of rest are accommodated and for this purpose the UNHCR has installed one larger tent. Considering that in the center there are portable toilets and water supply, the main conditions for hygiene maintenance have been provided but there is still lack of hot water in this center.

During the visits, the Ombudsman team has examined the premises of the SOS children’s’ village which has installed a facility on two stories intended for accommodation of children and mothers. In this facility the children are sheltered for a short period of time in good conditions because the facility is warm and equipped with the necessary means for hygiene, and food for children of all ages.

The Ombudsman- NPM has remarked on the lack of hot water which is necessary to maintain the hygiene as well as absence of a pediatric specialist. The migrants and refugees are provided with free internet access by the Children’s’ village.

The Ombudsman- NPM has concluded that the migrants are provided with a hot meal (warm soup) clothes and shoes and also a tent has been provided by the non- governmental organization La Strada for accommodation of children and mothers which has been warm enough. This organization gives legal and psycho- social assistance and protection to the mothers and children.

During the visit on 07.12.2015 the Ombudsman along with the Protector of the Rights of the Republic of Serbia has spent the way to the border crossing point with the Republic of Serbia. The Ombudsman has concluded that the road taken by the migrants is uneven and muddy, dark and without protection of the railroad so that the children, women and persons with disabilities have a hard time moving on it. However it has been noted that a vehicle has been provided to transport powerless persons to the border crossing point. Considering that the same day the camp for admittance of the refugees in the village of Miratovci in the Republic of Serbia was visited, it has been determined that the migrants had to walk 2 and a half kilometers on an uneven terrain from the one to the other admittance center which according to the Ombudsman is inhuman, especially if considered that the same road has to be walked by small children, pregnant women and persons with disabilities.

Only a few days later, the team of the Ombudsman and the National Preventive Mechanism has determined accelerated activities in the transit center „Tabanovce“. Namely, the trace to the border crossing point has been covered with small sand stones, there was a fence on one side and in conversation with the manager of the admittance center information have been received that in a few days the trace will be light and adapted for easier movement.

Also, there were accelerated activities on the installment of three big tents intended for stay off the migrants/refugees with special basis and heating and other construction works have been performed. The terrain for construction of tents for persons with disabilities, portable toilets and administration buildings.

The Ombudsman has concluded that on the site in this center there are daily activities to improve the conditions.

5.2.3. Healthcare protection

The healthcare protection in the center „Tabanovce“ has been organized by the Red Cross of the Republic of Macedonia. There are alert doctor teams in order to provide the migrants and refugees with healthcare protection. The heavier cases are taken in the healthcare facility in Kumanovo and when needed in the Skopje clinics.

According to the data, the patients most often complain on respiratory infections, diarrhea, increased body temperature, allergies, fatigue and exhaustion because of the long journey and the weather conditions. The medical staff supplies the patients with pain killers, antireumatics and other basic medication.

The NPM has determined that the medical staff from the Red Cross of the RM keeps full records on the medically treated persons. Based on their records we received the data on the persons examined between 01.12 2015 and 09.12.2015.

Date of the visit	01.12.2015	02.12.2015	03.12.2015	04.12.2015
First shift	A total of 26 examined persons	A total of 156 examined persons 27 of which are children below the age of 10	A total of 43 examined persons 1 of who is a pregnant woman	A total of 107 examined persons 1 of who is a child and 1 pregnant woman
Second shift	A total of 57 examined persons, 16 of who are children below the age of 10	A total of 336 examined persons, 41 of who are children and 7 pregnant women	A total of 29 examined persons, 1 of who is a child	A total of 420 examined persons 52 of who are children and 5 pregnant women

Date of the visit	05.12.2015	06.12.2015	07.12.2015	08.12.2015	09.12.2015
First shift	A total of 224 examined persons, 35 of who are children and 3 pregnant women	A total of 120 examined persons, 17 of who are children 1 pregnant women	A total of 106 examined persons, 8 of who are children 2 pregnant women	A total of 176 examined persons, 39 of who are children 3 pregnant women	During the NPM visit a total of 400 examined persons, 39 of who are children.
Second shift	A total of 100 examined persons, 10 of who are children 2 pregnant women	A total of 248 examined persons, 55 of who are children 7 pregnant women	A total of 79 examined persons, 1 of who are children 2 pregnant women	A total of 60 examined persons 5 of who are children	

The Ombudsman- NPM has concluded that compared with the Admittance Center Vinojug, in this Center a large number of persons have requested primary healthcare protection in the „medical office in „Tabanovce“ as a result of the stay in improper conditions in the Center in Gevgelija.

5.2.4. Conversation with the migrants/refugees

During the visits, the Ombudsman-NPM has conversed a few times with the migrants/refugees who expressed special gratitude to the activities of the nongovernmental and international organizations. They complained to the time lost upon the admittance on the border crossing point Vinojug- Gevgelija and the waiting time for transportation to the border crossing point „Tabanovce“.

During the visit on 10.12.2015 the Ombudsman- NPM team has encountered a group of 35 migrants asking for help because they stayed on the border crossing point „Tabanovce“ for a while and were not let in the Republic of Serbia. The NPM has conversed with the police on the case and with the manager of the Center and was informed that they do not possess documents and during the examinations it has been concluded that they have not been registered on the border crossing point in Gevgelija signaling that their entry in the RM is illegal and they are economy migrants.

According to the common decision of the countries from the West Balkans to accept refugees only from Syria, Afghanistan and Iraq, the NPM has been informed that these persons are not allowed to enter the Republic of Serbia, i.e. they were offered to submit an asylum application which they refused and that the only solution is for them to return to the territory of the Republic of Greece. When the NPM asked if the refusal for asylum application has been recorded, it was answered that such records are not kept.

For the performed visits in both admittance centers during 2015, the Ombudsman, National Preventive Mechanism has prepared a Special Report with several conclusions and recommendations to overcome the concluded negative situations. The Special Report has been submitted to the RM Government, the Ministry of Interior, the ministry of Labor and social Policy, the ministry of Health, the Crisis Management Center and the Temporary Transit Centers' managers.

5.3. Conclusions

---

1. In front of the entry of the Admittance center „Vinojug“ there is only one tent in which a smaller group of migrants/refugees are accommodated while the entry examination is performed and the rest of them are out in the open exposed to bad weather conditions;
2. There is a weak system of registration and record keeping of the migrants/refugees made solely on the basis of documents issued from the Republic of Greece, there is no direct contact of the police officers and the persons during their registration and records entry;
3. During the entry the migrants are divided according to their homeland in migrants/refugees and economy migrants, after which the economy migrants are returned back with no procedure, although they have entered the republic of Macedonia;
4. Weak and impermanent control system for the migrants/refugees and their luggage at the entry in the Temporary Transit Center „Vinojug“ with a temporary use of a scanner by the Ministry of Interior;
5. Insufficient cooperation and activities coordination between the managers of the admittance centers „Vinojug“ and „Tabanovce“ and the coordination between the Republic of Serbia and the Republic of Macedonia is not exhaustive and permanent regarding the admittance, treatment and transition of the refugees/migrants;
6. The facilities are not fully functional for admittance of migrant’s refugees in winter time and the problem with the electricity supply has not been resolved, all facilities are not heated and there is a lack of hot water;
7. There is lack of human, comprehensive and proper treatment and care for the vulnerable groups during their stay in the admittance center. The children, women, expecting mothers and the persons with disabilities are being accommodated in facilities which are both heated are not provided with proper help upon entry and exit from the RM;
8. The transportation is poorly organized and the migrants/refugees are being detained in the center unnecessarily long and pay a high price ticket and there is no categorization for the tickets for children exceeding the age of 10 and persons with disability. The refugees and migrants are not enabled to choose which transportation type they are going to use to „Tabanovce“;
9. In the Temporary Transit Center „Vinojug“ the food storage manner is improper i.e. in nylon bags which is opposite to the international standards, the food distribution is also performed in an inhuman manner and the migrants and refugees in the center are not provided with a hot meal;
10. The legal assistance in the Admittance Center „Vinojug“ is incomplete, there is lack of a comprehensive approach in the detection of the unaccompanied persons and prevention of their abuse in the human traffick-

ing. Also the Ministry of Labor and Social Policy and the other competent bodies are not as present on site as they should be;

11. The domestic and international non- governmental organizations are present on site and provide assistance and support for the migrants/refugees. There is lack of coordination with the competent bodies in order to achieve more efficient protection.

5.4. Recommendations

---

1. Providence of human conditions for admittance of all persons waiting to enter in the Temporary Transit Center „Vinojug“ and providence of more facilities with this intention;
2. Undertaking measures to introduce a new, more efficient and comprehensive manner of record keeping and registration through biometric system of recording and photographing of these persons;
3. Enabling a non- selective and human approach with all persons asking for international assistance and protection and to enable them to start the proper procedure for recognition of the right to asylum or temporary stay in the RM and if the persons refuse that, there should be a written proof for such action;
4. Improvement of the safety checks through regular control by the Ministry of Interior with permanent use of scan devices to control the luggage and the persons;
5. Establishment of a better and comprehensive coordination among the managers of the Admittance Centers nationally as well as internationally. As well as cooperation between the border police services of the Republic of Greece- Republic of Macedonia- Republic of Serbia for a timely, more human and comprehensive admittance and transit of the migrants and refugees;
6. Urgent undertaking of measures for providence of all conditions for admittance of the refugees/migrants in winter time, supply with the necessary tension of electricity to heat the facilities and hot water supply for the migrants/refugees.
7. Undertaking measures for a human admittance, care and actions with the vulnerable groups in the Admittance center. There should be organized transportation through the legal border crossing points for the children, expecting mothers, elderly and the persons with disabilities;
8. Better organization of the transportation for refugees/migrants with no waiting and unnecessary wait, observing the right to choose the type of transportation as well as measures to align the ticket process according to the principle of equality of the citizens;

- 9. Undertaking measures to keep and store the food, according to the international standards, as well as measures for mandatory providence of a hot meal and the food should be distributed in a human manner by providing decent conditions for its consumption;**
- 10. Better organize legal assistance in the Admittance centers and bigger presence of the competent bodies and institutions and providence of a permanent presence of professionals (social workers, psychologists, pedagogics) providing proper and professional assistance and protection to the children, the vulnerable groups and all persons in need;**
- 11. Establishment and enhancement of the cooperation and coordination with the domestic and international non-governmental organizations working on the refugees/migrants issue.**

5.5. Acting upon recommendations

Due to the submitted Special Report of the Ombudsman- National Preventive Mechanism on the situations in the Temporary Transit Centers, the Crisis Management Center has timely submitted a response informing the Ombudsman – NPM that the report has been reviewed by the main headquarters of the Center as a competent body managing the activities for prevention and crisis management.

The Crisis Management Center has informed the Ombudsman- NPM that in the meantime the situations in both centers have been improved i.e. more premises have been heated and warm food and beverages are given to the migrants/ refugees. Hot water has been supplied and the centers have begun to supply electricity properly.

Regarding the transportation, the Crisis Management Center has informed the NPM that the main headquarters have decided that the main transportation for the migrants should be the railroad transportation and in case of lack of capacities to use the bus or taxi vehicles. also, the main headquarters has decided all children- refugees to be relieved from paying for the transportation as well as the adults lacking financial funds.

Due to the recommendation of the Ombudsman- NPM to enhance the safety checks of the luggage and the travelers, the Crisis Management Center has responded that in the meantime a scan device has been installed which contributes to the bigger and better control. Also, in order to better secure the border crossing area, aside to the police of the Republic of Macedonia, also the members of the police of the Republic of Serbia, Republic of Croatia and the Republic of Slovenia have taken part in the security activities and the presence of the other countries in the region has been announced.

Regarding the food, the Crisis Management Center has stated that the division of food in the canters is organized by the charity organizations coordinated and according to the standards set by the Agency of Food of the RM.

It has been stated that the NGOs working in the human rights protection field have been responsible for the care of the persons with disabilities and the vulnerable groups.

The Crisis Management Center has informed the Ombudsman that it cannot implement entirely the given recommendations because there is lack of finances, in the same time mentioning that the conclusions and recommendation of the Ombudsman- NPM will be considered and will contribute toward the efficiency in the operations of the bodies of the crisis management bodies.

RECOMMENDATIONS FROM THE CONDUCTED VISITS

The National Preventive Mechanism in 2015 has prepared 14 special reports and two information submitted to the competent bodies with a detailed analysis and precise measures for improvement of the situations. The recommendations contained in this annual report are general and represent general directions according to the situations and trends concluded in the regular and consequential visits during 2015 so that the concerned competent bodies would preventively act.

6.1. GENERAL RECOMMENDATIONS OF THE NPM DEPARTMENT

Filling of the vacant work posts, i.e. increase of human resources in the National Preventive Mechanism enabling continuous monitoring of the situations in the places for liberty deprivation as well as efficient implementation of the authorizations determined by the Optional Protocol;

Enhanced cooperation with the bodies and the competent Ministries regarding the actions upon given recommendations, directions and pointing and in that context, especially the establishment of a dialogue and cooperation with the Ministry of Health which in the past years has been lacking, in order to realize the term of the NPM;

Effective and efficient and timely implementation of the recommendations of the National Preventive Mechanism in order to prevent torture and to provide respect of the human dignity, human treatment of the persons deprived of liberty as well as assistance and rehabilitation of the persons under torture.

6.2. POLICE STATIONS RECOMMENDATIONS

- 1. Renovation of the detention premises in the police stations according to the determined action planes in order to meet the minimum international standards for accommodation and protection of the persons deprived of liberty;**
- 2. The premises for detention in the police stations which are under the desired standards should be used in exceptional cases and in short term of**

-
- few hours observing the persons continuously by the police officers;
3. **Creation of a separate premise for detention of minors in the police stations with general competence according to the Law on Children Rights;**
  4. **The police stations with a bigger number of liberty deprivation cases, should implement measures to separate the function of the shift manager from the admittance officer function;**
  5. **The persons deprived of liberty should be timely and fully informed on their rights, the right to a defender, notification to the family, the health-care protection right and realization of the right to water and food for which additional official records should be kept;**
  6. **Providence of the necessary budget to supply food for the detained persons, introduction of a system for communication- intercom so that the police officers would be able to react and intervene when needed;**
  7. **Observance of the children's rights during detention, according to Law on Children Justice and diligent apply of the provisions for protection of the children at risk under the age of 14;**
  8. **Providence of conditions (call a doctor) due to timely protection of the health of the person deprived of liberty i.e. The detained person under alcohol or psychotropic substances;**
  9. **Diligent keeping and complete full in of the records for persons detained, deprived of liberty and persons detained in the police station with observance of the logical course of the events, from the time of liberty deprivation until the detention in the police station as well as respect for the time maximum of 24 hour deprivation for a legal age person and 12 for a minor;**
  10. **The conversations with the detained persons should take place in a specially intended room in the police stations, especially where new interrogation premises have been constructed having video surveillance as well as other safety measures.**

6.3. RECOMMENDATION FOR THE PENITENTIARY AND CORRECTIONAL FACILITIES

---

1. Full and diligent implementation of the Law on Probation this reforming the penitentiary and correctional system and the system for execution of sanctions and shall establish a separate probation service for alternative punishment of the perpetrators of crimes;
2. The full observance and realization of the rights of the detained and convicted persons determined in the Law on Execution of Sanctions and the European prison rules;
3. Undertaking measures for efficient examination of individual complaints about violence and pressure over the detained and convicted persons and undertaking measures by the penitentiary and correctional facilities to decrease i.e. Prevent the inhuman and cruel behavior toward the persons deprived of liberty;
4. Recording of the visible injuries in the medical cards for which the convicted persons state that were received by overuse of force in order to determine a possible torture or inhuman treatment of the persons deprived of liberty;
5. Undertaking measures to diligently implement the Project for Reconstruction of the Penitentiary and Correctional Facilities and in that direction providence of proper conditions according to the international standards and reduction of the overcrowd in the prison facilities;
6. Continuous maintenance and renovation of the facilities which are not included in the Project for Reconstruction of the Penitentiary and Correctional Facilities in order to provide human conditions for stay of the persons deprived of liberty as well as providence of separate admission departments due to prevention of infections;
7. Providence of the necessary human resources and technical and material conditions for fluent functioning of the penitentiary and correctional facilities due to realization and respect of the rights of the persons deprived of liberty;
8. The premises for enduring the solitary measure which are under the minimum international standards should cease to be used;
9. Efficient implementation of the healthcare protection system with additional engagement of medical staff according to the needs of the detained and convicted persons;
10. Enabling of a proper and quality protection of the convicted persons in the Arrest Department of the Penitentiary and Correctional Facility- Idrizovo through providence of regular employment of the necessary medical staff as well as providence of medical confidentiality during the treatment of the persons deprived of liberty;

11. Undertaking measures for quality and various food for the detained and convicted persons the quantity of which would satisfy the needs and shall meet the energy values of the meals prescribes by law;
12. Due to effective resocialization process and to reintegrate these category of people in the society, measures should be undertaken to establish programs for professional enabling of these persons and their work engagement;
13. Providence of conditions for unobstructed realization of the elementary and middle education of the convicted persons according the law, through common coordination of the Administration for Execution of Sanctions and the Ministry of Education.

6.4. RECOMMENDATIONS FOR THE FACILITIES AND THE OTHER ACCOMMODATION LOCATIONS

---

1. The Ministry of Labor and Social Policy should undertake measures to monitor the facilities for accommodation and care for children/persons with disabilities, elderly in direction to the accommodating capacities due to prevention of possible inhuman or degrading actions or punishments;
2. Improvement of the accommodation conditions as well as maintenance of the hygiene in the Institute for Rehabilitation of Children and Youth-Skopje;
3. Increase and providence of the necessary human resources and material and technical conditions in the Institute for Rehabilitation of Children and Youth – Skopje, enhancement of the care for these persons and providence of timely healthcare protection and therapy as well as organization of cultural and social activities;
4. Improvement of the education process, more class assisting tools and establishment of an office for individual rehabilitation and corrective treatment for the persons/children with disabilities creating conditions for the special education teachers to individually work with each user;
5. Undertaking measures to professionally skill the users in the Institute for Rehabilitation of Children and Youth – Skopje and the enabling process should be connected with the real economy as well as the companies employing persons with intellectual impediment;
6. The old people homes should have proper accommodation conditions enabling human treatment and respect of the human dignity with special care to the immobile users;
7. Providence of proper and sufficient number of staff in the rest homes according to the envisaged standards and especially nurses, household maintenance staff and janitors;

8. Stronger medical staff and control from the doctor over the immobile users as well as determining the weekly visits (home visit) according to the needs of the users;
9. Undertaking measures to improve the hygiene in the premises for accommodation of elderly people, the dining areas, especially the kitchens as well as measures for regular maintenance of the general and personal hygiene of the users;
10. The minors with behavioral problems should be referred and sheltered in the Public Institute for Sheltering of Children i.e. to terminate the practice to refer perpetrators of criminal acts or children-perpetrators of actions which in the law have been defined as criminal in order to prevent the possibility for their negative influence and spreading a criminogenic infection;
11. Continuous maintenance and renewal of the accommodating capacities of the common premises according to the needs of the children in the Public Institutes directed to successful education and reintegration of the users;
12. Bigger cooperation with the Social Work Centers to implement the activities for preparation of the child/person referred to the institute, more frequent and regular meetings with the professional team and the user in order to monitor and timely intervention of the competent bodies;
13. A separate registry/book should be kept on the cases of physical violence among the children as well as cases of self injury in the public facilities for sheltering of children and respect of the protocols for prevention of violence among the children;
14. Proactive approach of the staff in the facilities for sheltering of children with stronger care, monitoring and providence of additional activities which would positively affect the educational and corrective process of the children/minors;
15. Undertaking measures to provide conditions for regular education (elementary and middle) in the public facilities for sheltering as well as measures to stimulate the child accommodated in the facility to regularly attend classes.

6.5. RECOMMENDATIONS FOR THE INSTITUTIONS FOR ADMITTANCE AND STAY OF FOREIGN CITIZENS, MIGRANTS/REFUGEES AND ASYLUM SEEKERS

---

1. Dislocation, i.e. Providence of a new facility for the Admittance Center for Foreign Citizens meeting the international and domestic standards;

2. **Enabling access to the procedure for asylum recognition and the protective mechanisms which should include approach to a defender, medical examination, right to a translator as well as opportunity to contact the family and representatives from the diplomatic and consular representations;**
3. **Not to detain the foreign citizens in the Center due to their providence as witnesses in procedures toward third parties and to respect the legal deadlines for detention of a foreign citizen with an illegal entry in the country;**
4. **Providence of a comprehensive legal assistance for the persons accommodated in the Shelter Center for Foreign citizens and full informing to the illegal migrants on the course of the procedure, their rights in the language they speak or understand;**
5. **Providence of proper accommodation conditions and food in the Admittance Center according to the domestic and international standards and to respect the right of the foreign citizens to go for a walk on fresh air and the women and children should be provided with alternative accommodation manners;**
6. **In the Rules of behavior in the Admittance Center for Foreign citizens the right to complaints should be regulated as well as making the complaints in a language that the foreign citizens speak or understand directed to the realization of their rights;**
7. **The Temporary Transit Center should be adapted and enabled to admit and accommodate migrants/refugees for a long term stay;**
8. **Preparation of a standard operative procedures for actions with the migrants/refugees with a precise and clear stipulation of the competences of each body;**
9. **In the Temporary Transit Centers conditions should be created for a special care and treatment of the vulnerable categories of persons, especially women and children as well as the elderly and the persons with disabilities;**
10. **Providence of a suitable food, including hot meals and beverages for the migrants/refugees, clothing adapted to the weather conditions as well as hygienic preparations and other means for hygiene maintenance;**
11. **Timely and proper medical protection of the migrants/refugees with special care got the vulnerable categories of people and the victims of torture, sexual abuse as well as providence of other proper forms of protection from psychological abuse;**
12. **Grater activity of the Ministry of Labor and Social Policy for timely assignation of a guardian for unaccompanied minors and their continuous communication directed to protection and realization of the best interest of the child as well as development of special programs for work with children according to the Convention for children's Rights;**

13. Diligent observance of the legal dead line for issuance of a certificate for asylum supplicant by the competent department within the Ministry of Interior as well as timely providence of an identification document according to the Law on Asylum and Temporary Protection;
14. Providence of specialized trainings for the employees in the Center for Foreign Citizens and the Center for Asylum seekers in direction of their education for the human rights and freedoms as well as actions with victims of torture, traumatized persons, women, children and other vulnerable groups according to the international standards.

Annex 1: Overview of visits of the National Preventive Mechanism in 2015

Date	Location	Activity	Participants	Organizer
27.03.2015	Skopje	NPM follow up visit of PS Gazi Baba	NPM	NPM
02.04.2015	Skopje	NPM extraordinary visit of the Admittance Center for Foreign Citizens	NPM	NPM
03.04.2015	Skopje	NPM regular visit of the custody department- Skopje	NPM in cooperation with an external associate from the Association of Psychiatrists of the RM	NPM
14.04.2015	Skopje	NPM follow up visit of the Arrest Department of the Penitentiary and Correctional Facility Idrizovo	NPM in cooperation with an external associate from the Association of Nurses, Midwives and Technicians of the RM	NPM
24.04.2015	Skopje	NPM regular visit of the Prison Skopje	NPM in cooperation with external associates from the Association of Psychiatrists, the Association for Court Medicine and the Association for Criminal Law and Criminology	NPM
06.05.2015	Skopje	Extraordinary visits– PS Gazi Baba, PS Kisela Voda, PS CentSar, PS Karposh	NPM	NPM
15.05.2015	Skopje	NPM extraordinary visit of the Prison Tetovo	NPM in cooperation with external associates from the Association of Psychiatrists and the Association for Court Medicine	NPM
03.06.2015	Skopje	NPM follow up visit of PS Kocani	NPM in cooperation with the Macedonian Association of Young Lawyers	NPM
23.06.2015	Skopje	NPM visit of the Center for Asylum seekers- Vizbegovo	NPM in cooperation with an external associate from the and two representatives from the Austrian Ombudsman	NPM
14.09.2015	Tabanovce	NPM visit of the Temporary Transit Center "Tabanovce"	NPM in cooperation with UNHCR representatives	NPM
15.09.2015	Gevgelija	NPM visit of the Temporary Transit Center Vinojug	NPM in cooperation with UNHCR representatives	NPM
16.09.2015	Prilep	NPM follow up visit of PS Prilep	NPM in cooperation with the Macedonian Association of Young Lawyers	NPM
21.09.2015	Negotino	NPM regular visit of the PS Negotino	NPM in cooperation with the Macedonian Association of Young Lawyers	NPM
23.09.2015	Skopje	NPM regular visit of the Public Facility for Sheltering Children with behavioral and Social Problems Skopje	NPM along with members of the NPM from Austria in cooperation with the Association of Social Workers of the City of Skopje and the Chamber of Psychologists of the Republic of Macedonia.	NPM
23.09.2015	Skopje	NPM regular visit of the Public Facility for Sheltering and Education of Children and Youth Ranka Milanovikj Skopje	NPM along with members of the NPM from Austria in cooperation with the Association of Social Workers of the City of Skopje and the Chamber of Psychologists of the Republic of Macedonia.	NPM

Date	Location	Activity	Participants	Organizer
04.11.2015	Skopje	NPM visit of the Public Facility Institute for Gerontology 13 Noemveri Department Majka Tereza Zlokukjani	NPM along with members of the NPM from Austria in cooperation with an external associate from the Nurses Association	NPM
17.11.2015	Skopje	NPM visit of the Public Facility Institute for Rehabilitation of Children and Youth	NPM along with members of the NPM from Austria in cooperation with an external associate from the Special education teachers Association	NPM
17.11.2015	Gevgelija	NPM visit of the Temporary Transit Center "Vinojug"	NPM along with the performer of the Ombudsman duty of Republic of Greece	NPM
17.11.2015	Gevgelija	NPM visit of the Temporary Transit Center Vinojug	NPM along with the Austrian Ombudsman and the chief of the UNHCR Office	NPM
07.12.2015	Tabanovce and the Republic of Serbia	NPM visit of the Temporary Transit Center "Tabanovce" and camps in the Republic of Serbia	NPM along with the Protector of the Citizens of the Republic of Serbia	NPM
10.12.2015	Gevgelija	NPM visit of the Temporary Transit Center Vinojug	NPM along with the Children Ombudsman of Netherland and chairman of the European network of Children Ombudsmen ENOC and representatives of the SOS children's Village of Macedonia and the SOS children's Village of Netherland	NPM
10.12.2015	Tabanovce	NPM visit of the Temporary Transit Center "Tabanovce"	NPM	NPM

Annex 2: List of associates

1. Verka Stamenkova- Trajkova PhD, Chamber of Psychologists;
2. Ivan Trajkov -docent, Chamber of Psychologists;
3. Aleksandra coneva m-r, Association of Social Workers of the City of Skopje;
4. Vladimir Ilievski PhD, Association of Social Workers of the City of Skopje;
5. Goran Petrusev, Association of Special education teachers;
6. Velka Lukikj, Association of Nurses, Midwives and technicians of the Republic of Macedonia;
7. Stojan Bajraktarov PhD, Association of Psychiatrists of the RM;
8. Verica Popovska PhD, Association for Court Medicine within the Macedonian Doctor Society;
9. Goran Pavlovski PhD, Association for Court Medicine within the Macedonian Doctor Society;
10. Aleksandra Gruevska Drakulevska PhD, Association for Criminal Law and Criminology of the Republic of Macedonia
11. Martina Smilevska, Macedonian Association of Young Lawyers;
12. Irena Zdravkova, Macedonian Association of Young Lawyers;
13. Svetlana Kjoseva, Macedonian Association of Young Lawyers;
14. Naziv Avdi, Macedonian Association of Young Lawyers.

Анекс 3/ Анекс 3/ Annex 3:

Избор на фотографии од спроведените посети во 2015 година – позитивни и негативни примери/Zgjedhja e fotografive nga vizitat e realizuara në vitin 2015 – shembuj pozitivë dhe negativë/Selection of images from the visits made in 2015 – positive and negative examples

Позитивни примери/Shembuj pozitivë/Positive examples

фото/Foto/Photo:

Просторија за задржување во ПС Гази Баба/
Dhoma për ndalim në SP Gazi Babë/ Detention
facility in PS Gazi Baba

фото/Foto/Photo:

Соба за сместување во Арестантско одделение/
Dhoma për vendosje në Repartin e Arrestit/ Ac-
commodation room in the Arrest Unit at the Clinic
centre

фото/Foto/Photo:

Рампа за неподвижни лица на влез во ПС Гази
Баба/Rampa për persona të palëvizshëm në hy-
rje të SP Gazi Babë/ A ramp for person with dis-
abilities at the entrance in PS Gazi Baba

фото/Foto/Photo:

Привремен транзитен центар „Табановце“/
Qendra e Përkohshme Transit “Tabanoc”/ Tempo-
rary transit centre “Tabanovce”

Негативни примери/Shembuj negativ/Negative examples

фото/Foto/Photo:

Просторија за сместување на мигранти во Прифатен центар за странци во Гази Баба/ Напësira për vendosjen e migrantëve në Qendrën e Pranimit për të Huajt në Gazi Babë / Premises for accommodating migrants at the Admission centre for foreigners in Gazi Baba

фото/Foto/Photo:

Просторија во притворски дел на Затвор Скопје/ Напësira në pjesën e paraburgimit në Burgun Shkup/ A room in the Detention Area in Prison Skopje

фото/Foto/Photo:

Тоалет во Прифатен центар за странци во Гази Баба/ Toaleti në Qendrën e Pranimit për të Huajt në Gazi Babë/ A toilet at the Admission centre for foreigners in Gazi Baba

фото/Foto/Photo:

Просторија во осуднички дел во Затвор Скопје/ Напësira në pjesën e vuajtjes së dënimit në Burgun Shkup/ A room at the Conviction Area in Prison Skopje

фото/Foto/Photo:

Привремен транзитен центар „Винојуг“/ Qendra e Përkohshme Transit “Vinojug”/ Temporary transit centre “Vinojug”